

QUERCETANI REDIVIVI
TOMVS I.

Hoc est,

ARS MEDICA MEDICA-
TRIX.

VIDELICET

Isagoge, Pathologia, & Therapia.

ISAGOGE.

CAP. I.

*De Definitione ac distributione
artiſ Medicæ.*

*Arſ Medica eſt Arſ bene
medendi, id eſt, ſanitati
conſulendi, adeoque di-
citur & Medicina ſive Sa-*

trica.

N. I. Maluimus Artem Medicam
inſcribere quàm Medicinam, ſiqui-
dem de hoc nomine diverſæ ſunt ac
diſcrepantes Medicorum ſententiæ,
Alia namq; eſt Hermeticorum me-
dicorum, ſeu eorum qui Hermetis
Triſmegiſti omnium philoſophorũ
celeberrimi, ac vetuſtiſſimi, ſequun-
tur ſententiam. Alia eſt dogmatico-
rum, ſeu eorum qui ſunt ſectatores

Tom. I.

Galenii. Hi quippe per medicinam,
& artem ex certa præceptionum co-
adervatione ad ſanandos, proſtigã-
doſque humani corporis morbos:
& medium, quo illud præſtatur, hoc
eſt remedium, vel ſimplex vel ex plu-
ribus ſimplicibus commixtum, intel-
ligunt. Illi verò per medicinam non
artem quandam ad humani corporis
ſanitatem conſervandam, morboſq;
pellendos, comparatam intellige-
bant: ſed quandam potiùs eſſentiam
in rerum natura ſenſibus ſeſe offerẽ-
tem. Verùm non ſtatim, ac primo
quoquo obtutu, ſed artiſcioſa, ac le-
gitima præparatione ex rebus omni-
bus, quotquot ſub cœlo ſunt, eru-
tam, & ritè ad humani corporis affe-
ctus, & languores proſtigandos ad-

A

mini-

ministratam, hęc, inquam, propria, ac verę medicinę nomen sibi vindicare censent, secundum quam etiam verus Medicus comperiatur: Nam ut in vniuersum omnes artes, ita quoque medicina, artium, extra cōtroversiam, nobilissima, sibi materiam quandam sumit, eiusque proprietates, virtutes actiones conditiones effectus, cęteraque ad eam pertinentia diligētissimę rimatur. Quibus cognitis atq; perspectis, nondum satur, sed ulterius pergens, quali insuper pręparatione, quibus mediis, quali denique methodo atque processu ad usus humanos possit accommodari, inquirat. His demum perceptis, inventis atque cognitis, ars vera constituitur medica. Brevibus Dogmatici Medicinam ac Artem medicam pro vno eodemque sumunt, Hermetici Medicinę nomine ipsa medicamenta perhibent, atq; pręcipuę balsamicam medicamentorum essentiam, quę res quilibet non modo in se viget, sed & habilis existit, proprietatibus suis ut dicam, ipsa sua Essentia seu natura Balsamum alterius ac imprimis hominis, cuius gratia omnia creata sunt iuvare; καὶ ἰζοχλι denique Medicinã illam universalem veterum medicinę vocula exprimit, de qua infra & in hanc viam descendit quoque Syracides, dum medicinam ab altissimo ex terra creatam esse asserit.

N. 2. Cognominatur Dogmatico-Hermetica à duabus illis medicorum sectis, hoc seculo nostro famosis, quorum opiniones sive do-

ctrine inibi ut plurimum componuntur. Mimirum pręclara semper ingenia extiterunt, quę summam curam, summumque studium posuerunt in excolenda, promovendaque arte, seu facultate medica, in qua non tantum cum laude versati, sed prę aliis etiam excellere gestiebant. Hoc studium licet pręcipuum, & commune omnibus, atque ad eodẽ singulis idem, (quippe unum omnibus intentum, vnus scopus) sentienti tamen & opinandi varietate distinctum sola procedendi, collimandique diversitate, in partes diversas fuit distractum. Nam alii medicina-

Secta Empirica.

rum facultates solis experimentis adisci posse, magna contentione asseruerunt. Hi Empirici pręcis dicti, etiamnum hodie illud nomen retinuerunt. Alii nescio quid compendii in arte difficillima (quam longam dixit Hippocrates, [Alph. 1.] nos verius immensa longitudinis, atque difficultatis) quęrentes, dum singula ad paucissima quadam capita redigere conati sunt, pro compendio, quod satagebant, dispendium inxerunt. Hi semet methodicos, omine haud minus, quàm nomine glorioso vocitarunt, Thessalica hęc lecta, à Thessalo authore, homine summę impudentiæ (quod & spacio semestri tantam artem adisci posse dicere non veritus sit) fuit appellata: utręque prędictarum superciliosę repudiantes alii, nec soli experiencię inniti, nec in arctum tantam disciplinam contrahi æquo animo ferentes, rationem quoque in subsidium artis

com-

cōparādæ accerferūt. Hos dogmaticos vocant: secta, si quæ alia medicorum, nobilis, & ob gravissimos, quos semper habuit autores, celebranda. Priores duæ, vel ante Hippocratis tempora ad Galenum vsque in summa existimatione à plerisque fuerunt habitæ: quæ tamen idem Galenus in libro suo de Sectis proponit, examinat, atque confutat. Tertiam verò, hoc est, suam dogmaticam, inquam, ab Hippocrate (ut ille ait) mutuatam principiis quibusdam vniuersalibus, uti hypothèsibus suis solent Geometræ, superstruxit. Ea sunt: Omnia ex quatuor elementis tanquam primis & vniuersalissimis principiis sensibilibus, certa quadam & convenienti proportione mixtis, oriri, ex cùjus mixtionis symmetria in viventibus sanitatem: ametria verò morbum excitari: Rerum omnium virtutes, atque facultates ab elementorum illa mixtione, seu mixtionis exuperantia promanare: Uniuscuiusque rei formam essentialem ex certa elementorum mixtione, & temperatura insurgere. Qualitates constituit quatuor, duas activas, calidum & frigidum: totidem passivas, humidum & siccum. Secundas qualitates constituit, nempe sapes, odores, colores, aliasque sensibiles ex illis primis deducit. Quatuor humani corporis (quos vocat) humores, sanguinem, pituitam, bilem & melancholiam, analogia quadam primis elementis respondere statuit. Iisdem principiis ac fundamentis, & ipsismet Galenus, & omnes quoque

eius sectatores suffulti non tantum omnium morborum, & symptomatum causas ascripserunt: sed & ipsis primis qualitatibus, in mixtis tamen, seu compositis corporibus existentibus, vim & potestatem omnem ad profligandos morbos, inesse dixerunt: Ac proinde contraria contrariis curari, calidum frigidum, humidum sicco, horumque unumquodquo suo contrario, ceu regio quodam edicto, idcoque firmo, ac indubitato axioma promulgarent. Hinc infinita medicamentorum compositiones, ac formularum varietates promanarunt. Quarum materia ex familia tam vegetabilium, quam animalium, & mineralium deprompta est. Atque ex hac diversorum remediõrum ferragine, tertium (quod vocant) medicinæ instrumentum, quo sanitas deperdita restitui debeat, emanavit, nempe pharmacopœa, seu ratio præparandorum dispensandorumque medicamentorum. De quo medicinæ Galenicæ instrumento omnibus ferè medicis ad usum, ad gratiam, addam: Etsi lubet illud, ad pompam præcipuo, cognituque necessario, hoc suscepto opusculo describere dispartam suscepimus.

Sed antequam rem ipsam specialius attingamus, libet aliquid de quarta, multis nova, nobis verò vetustissima habita paucissimis anticipare. Quartam, inquam, hodiè putant, & faciunt medicinæ sectam spagyricam, de cuius dignitate, ac vetustate hoc loco pluribus disserere non necessarium ducimus.

Spagyrica.

4
 Fatendum tamen hoc loco, & verè fatendum, hanc esse, firactionem & experientiam habeat, tanquam organa subsidiaria, totius medicinae imperatricem. Hujus sectæ antecessores, & rationem, & experientiam faciunt maximi, sed utriusque alios fontes, alia statuunt fundamenta. Rationem quippe non vulgatis, & vel vulgò notis, elementorum, mixtorumque proportionibus adscribunt, sed res ipsas intuiti & contemplati, ibi rationem quærendam efficaciter contendunt, ubi rationis sit fons, & scaturigo: atqui hanc non in extrinsecis, & universalissimis illis mundi elementis, sed in sitis, sed in propriis corporum essentiis quærendam satius ducunt. Hæc aqua hæret: hæc diversitatis occasio: hoc totius spagyricæ fundamentum. At quid sit insitum illud elementum, quod & omnis vitæ, omnisque medicinae statuunt fundamentum, mox patebit. Unum illud nunc addam, hujus sectæ assecras, non tam compendi rationem, quam medicinae invictam efficaciam, naturæ insuper optatissimum solatium, præter præparationem, subtiliationem, dosin, atque gratiam (quæ inera sunt accidentia) summam omni medicinae attulisse perfectionem.

N. 3. Inferitur vocula bene, quæ idem hic sonat, quod cito, tuto, jucunde. Medicantur enim quandoque Vetulæ, Judæi, Agyræ, aliique id genus circumforanei, sed citra fundamenta atque rationem, adeoque non bene, sed fortuito, nec sine pe-

riculo, ægrotantisque damno irreparabili. Nec enim in Medicina ut verè dicitur, bis peccare licet.

Ars medica est tum generalis, tum specialis.

Generalis est quæ generaliter institutiones medicas describit.

Specialis, quæ generales institutiones ad certos morbos applicat, diciturque practica.

Generalis est medicatrix & auxiliatrix.

Hinc artem hanc medicam tribus tomis comprehendimus.

1. Describitur ars medica medicatrix.
2. Auxiliatrix.
3. Practica.

CAP. II.

De principii cognitione.

Ars medica medicatrix est, quæ ipsam medicationem, seu primarium medici officium delineat.

Seu: Quæ versatur circa affectus præter naturales cognoscendos & emendandos.

Partes eius sunt Isagoge, Pathologia & Therapia.

Isagoge est quæ fundamenta describit, cognitioni medica subternenda.

Estque bipartita: generalis & specialis.

Generalis est quæ generaliter cognitionis naturam proponit: Videlicet 1. Principia cognoscendi, 2. media cognitionis, 3. Membra eiusdem.

Principia cognoscendi sunt, quorum ductu & contemplatione in cognitionem rei devenitur.

N. Medicam artem acituri operæ precium ducimus principia præmittere, quibus in cognitione illius penetrare datur: Nimirum modus hic ipsiusmet est summi doctoris, qui iuxta arborem vitæ, tum naturalis tum spiritualis medicinæ antitypum plantavit arborem cognitionis, cuius legitimâ cultura, divinæ voluntati conformi, in illius cognitionem usumq; genuinum dubio procul homo penetrasset, nisi astutus Deceptoris blanditiis adhæsisset, rectum rationis usum, susq; deque habuisset, facultatibusq; concessis abusus fuisset. Sic acquisivisset dubio procul scientiam confirmatam, discernendi ab invicē, bonum ac malum, resistendi cæco suo appetitui, dijudicandi seductoris irritamenta, recte adhibendi liberum illud concessum arbitrium, atque ita insistendi legitimæ vix ad usum genuinum prædictæ illius arboris. Nec enim veritati consentaneum videtur solius contemplationis, ne dicam tentationis gratia, arborem illam tam pulchram visu, tam desiderabilem appetitu, tam aptâ prudentiæ acquirendæ, à Deo fuisse creatam. Præsertim cum & nomen aliud innuat, de quo alibi forsitan differendi occasio dabitur.

Principia cognoscendi sunt sensus instinctus & iudicium.

Med. acognitionis, id est, qua cognitionem dirigunt ac iuvant, sunt Institutio ac Analogia.

N. 1. Institutio nulla certior est quâ

divina, quæ modo ordinario sit per verbum Dei scriptum: nonnunquâ per typos, quorum pleni sunt libri prophetici per ecclâse, ut apparet exemplo Pauli, &c.

N. 2. Analogiæ mēsuræ præcipuæ sunt; Numerus, pondus & mensura. Numerus in rebus creatis occurrit præcipuè 1. Unitas. 2. Ternarius. 3. Ambiens quaternarius. 4. Sextenarius. 5. Novenarius, tandem 6. Denarius. Pondus in rebus mixtis considerare uti magni esset ponderis, ita maximæ est difficultatis. Sunt quæc qui iustam mixtionis proportionem statuunt triplam, terræ sc. unitatis loco præsupposita, v. g. Si terra sit pars una, aquæ requiri tres, aëris novem. Alii majorem constituunt, ut nihil adhuc certi sic determinatum. Mensuræ in natura frequentiores sunt 1. rotunditas seu circulus, 2. quadratū, Vt videre est in templo Ezechielis, & Salomonis.

Membra cognitionis sunt, Cognitio, Essentia, Existentia atque potentia actualis seu ipsa actio.

Nimirum tribus hæc res quælibet absolvitur. Et hæ tres quo propius ad originem sive fontem suum accedunt, ex suis simpliciores ac unitiores i. e. magis unitæ, adeo ut in primo fonte sint simplicissimè unitæ: Econtra quo longius à scaturigine sua recedunt, eo sunt distinctiores, explicatiores &c.

Essentia est, qua res est id quod est.

Est, g. triuna.

Nimirum res creata quælibet ad similitudinem Creatoris triunus analogicè creata est.

Actio est, qua res actuantur.

Suntque actiones interna, qua ipsiummet rei esse, vel interno-externa: qua sobolem, vel externa, qua res extrahitur rei essentiam constitutas concernunt.

N. Priores ambas dicere licet, primarias: posteriores, secundarias: Nimirum illæ præstant, hæc subsunt.

Existencia est, qua res disposita est certo modo essendi.

Estque Existencia, tum contracta, tum explicita tum retracta.

Existencia contracta est ante creaturas, explicita per creaturas, retracta per creaturarum regressionem.

Actio Dei interna est, inter ipsas Trinitatis personas.

Interno-externa est inter Filium eius unigenitum & Patrem.

Externa sunt, qua concernunt creaturas ac præ aliis hominem seu finem omnium creaturarum.

Itaque pro diverso statu hominis, concernunt alia statum integritatis, alia corruptionis & transpositionis; alia restorationis seu emendationis, ultima glorificationis seu vitæ æternæ, veluti

1. Potentia seu actio oriendi, qua Deus creaturas oriri facit, idque tum ex nihilo creando, tum per generationem emergendo.

Hæc ratione Deus dicitur bonus & bonitatis communicativus. Estque bonitas ea fons omnium rerum.

2. Potentia seu actio progrediendi, est qua res productas sapientissimo ac convenientissimo curriculo progredi facit.

Hæc nititur sapientia, qua Deus omnia sapientissimè ordinavit, creaturisque in illo ordine progredi potentiam indidit.

3. Pot. Progressum atque curriculum creaturarum dirigendi, qua progressus dictus præmio oblectationis ac pœnâ molestationis gubernatur.

Fundatur super prudentiâ.

4. Pot. Irascendi, qua transgressoribus

CAP. III.

DE DEO.

Isagoge specialis est qua certa cognoscibilia ad cognitionem artis medica necessaria contemplatur.

Cognoscibilia Isagogica Medici sunt, 1. Deus. 2. Angeli. 3. Macrocosmus. 4. Microcosmus.

N. Cognoscibile, quod primario inquirendum, medico objicitur est Sanitas humana, huiusque in morbum transpositio, & e contra morbi in sanitatem restitutio. Harum exactæ contemplationi in sevit rerum connexus, adeoque ordine contemplari oportet 1. Deum, 2. Angelos, 3. Macrocosmum ac 4. Microcosmum.

DE DEO.

Deus est Ens simplicissimum trium, bonum, sapiens, prudens, langanimo-iracundum, iustum, severum, misericors, clemens, restaurans & triumphans & regens.

Essentia Dei est triuna. Deus, Verbum & Spiritus.

foribus irascitur; sed cum languinitate; vel qua transgressores displicere facit.

5. Pot. iudicandi, & decernendi sententiam, idque secundum suam Iustitiam.

6. Pot. exequendi, qua decretum secundum severitatem exequitur.

7. Pot. miserendi, qua condemnatorum transgressorum secundum misericordiam suam misere-
tur.

8. Pot. Gratiam ex clementia sua decernendi.

9. Pot. Gratiam ac restorationē decretam exercendi,

10. Pot. Universaliter tandem in altera vita regendi.

Sic Cabalistæ decem Zephiroth seu numerationes recensent, quæ ferè cum potentiis descriptis coincidunt.

Si principii nomen propriè competit ei rei à qua res aliqua suum esse primo sortitur, neque ab ullo aliquo principio pendet: Aut principium illud sit ex Platonis sententia in Phædone, à quo & ex quo res omnes fiunt. Ipsum verò per se subsistit, & ex nullo alio trahit essentia suæ originem. Deum ipsum, primum agens solum & verum rerum omnium principium, ac causam efficientem æquū est agnoscere, sive rerum creationem consideres, sive subsequenter administrationem. Cum enim Deus immensè bonus ac infinitè potens, non tantum virtute sua admiranda hunc mundum creavit: sed eadem & providentia sua adhuc fovet, mo-

deratur & sustinet. Neque enim creatum mundum secundis causis ita regendum commisit, ut ab omni opere iam abstineat. Aliter enim affirmat Christus, cum dicit Patrem & se in dies semper operari. Non igitur ut otiosus Deus tibi putandus est, qui nunc omnem sui operis curam abjecerit, & intermediis causis demandarit. Ita enim pergit in omnium rerum & singularum etiam administratione, ut nec passerulus, at ne pilus quidem ex nobis decidat extra ipsius voluntatem aut providentiam rerum omnium administratricem. Si enim Iovis omnia sunt plena, hoc est potentia Dei omnia fovente & gubernante, non planeta illo Iovis, quem Solis vocas animā, quid potest ab illo disungi, quod seorsim sese, vel alia regat?

CAP. IV.

De Angelis.

Angelus est substantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea Deo ministrans, secundum & non naturam immortalitatem percipiēs. Damascen.

Ex rerum analogia videtur verisimile, regnum Angelicum seu si mavis regnum extramundanum, non minus ac regnum hoc mundanum naturæ ve imperium variis creaturis esse repletum, inter quas Angeli sint nobilissimæ, æque ac homo in regno hoc naturæ seu mundano nobilissima creaturarum naturalium omnium

omnium audiat. Regnum extramundanum voco, non quod penitus extra huius mundi intervallum sit collocatum, sed quod alium essendi modum, analogum tamen mundano constituat, adeoque res extramundanæ corpora mundana penetrare aptæ sint.

In persuasionem dictæ assertio- nis, non minimæ autoritatis scri- ptores citari possint. Nota enim est de Vitis Patrum historia cujusdam pau- perculi, qui ære alieno obrutus ex desperatione se suspensum oberra- verit. Huic obvénisse dicitur ho- muncio, qui à proposito dissuaserit, mortem Salvatoris prætendens, quæ ea ratione in illo irrita reddatur, cu- jus si ipsemet particeps esse possit, nulla fore, quæ non perpeti velit. In- super nummos dederit, quibus æsa- lienum solveret, sub conditione so- lutionis post annum dicto loco per- solvendæ. Accepit pauperculus num- mos ab ære alieno se liberavit, insu- perque lucratus est, ut post annum ad locum statutum exierit, nummos mutuo acceptos ex pacto solutum. Verum ab alio ad pulsus prodeun- te responsum tulerit: Creditorem illum non ita pridem de vivis excessis- se, ideoque nec opus esse ut debitum solvatur.

Nota itidē est historia de Melusina illa, quæ nupta Nobili de Stauffen- burg, aliquot annis curæ domesticæ præfuit, uxorisque munus ac debita marito persolvit.

Nota quoque est ex Plutarcho hi- storia de monte magni illius Panis

dicti, cuius significatio nauclerò cō- missa & ab eodem peracta, magnos ejulatus ac lamentationes in aquis excitaverit, unde idem Plutarchus integrum tractatum de morte Geni- orum conscripsit.

Non ingratum quoque erit, quæ in Suecia pro verissimis habentur hi- storiis, adduxisse, cujus rei testes, Pa- tronime non difficiles erunt. Ma- trona quædam generosa Illustri O- xenstiernianorum familia optime cognita, prædium suum aliquot mil- liaribus Holmiâ Succiz metropoli distans, visere constituerat. Erat au- tem transeundum stagnum quoddā amplum ac profundum. Hinc acci- dit, cum in medium navicula vectrix appulisset, ut procellis exponeretur, quibus dicta Matriona, periculum submersionis vix evaserit, remumq; impetu fluctuum disiectum perdi- derit. Præterlapso post temporis spa- cio, prodiit ex stagno adolescens quidam, se rustici quondam eius loci filium asserens, qui ante annos cum Patre piscatum egressus, cymbæ sub- mersione in aquam fuerit coniectus, & ab Undena Comitissa in Palatium instructissimum abductus, cui hæ- tēnus inservierit eique in prædatione aliquoties adstiterit. Inter alia autem se adfuisse ajebat in incerto illa Matrionæ dictæ periculo quod ir- ritum factum sit, quia magno illi Deo lese fideliter commendasset. Remum nihilominus prædæ loco ef- se reportatum. Hic cum aliquan- diu in terris permansisset, edisset ac bibisset, quin & sacrosancta cœna

usus

usus fuisset, tandem inopina fratris morte percussus denuo disparuit. Succubuerat autem frater inter alios in clade illa, quam Sueci sub Carolo Rege in Livonia erant passi. Hæc ex recensione refero Generosi Domini Jons Kurck Gubernatoris Finnoniæ vigilantissimi, viri gravissimi ac fide dignissimi.

Subvenit itidem historia de homuncionibus pro certissima mihi vendita à Nobili quodam Finnone, qui ipsemet petitus sodalis interfuerat.

Fuerat audaculus, qui, nescio quo procaci discendi studio incensus, aliquoties homunciones terrenos (pygmæos vulgo vocat) certis ceremoniis accersiverat. Apparuerunt itaque tres pumiliones vetuli barbati, rieu Veterum Romanorum togati. Hi in colloquium cum provocante descendentes, quales sint creaturæ rogati: Sumus, responderunt, creaturæ Dei, ad quid creatæ, nescimus. Hoc scimus servitio hominis nos esse destinatos, quo officio ob hominis malitiam fungi prohibemur. Simul ac alterum ex adstantibus (præter Nobilem enim & alium sibi provocans associaverat) strenuè à vita dissoluta, quam viveret, desistere monuerunt, quod nisi fieret, brevi fore, ut in æternam pœnam absorbeatur.

Plura quæ adferre possem brevitatæ studio prætermitto, veluti de harmoniis nonnunquam in maris littore auditis, de choreis, quas ho-

munciones ducere visi sunt, de Satyris, qui cum Sagittariis, venatoribus & id genus hominibus consortium ineunt. De congressibus Undenarû, ad quos incautos pellicere, de Puerperis Undenarum, ad quæ nonnunquam obstetrices accersitæ dicuntur. &c. quorum tamen nonnulla fabulas redolent.

De Essentia, Existentiâ ac Potentiâ Angelorum multa ex analogia conjecturari quoque possent. Verum cum ad institutum nostrum partim parum faciant, partim potentia hæc facientes alibi descripta sint, in hoc loco supersedemus.

CAP. V.

De Macrocosmo ac primum de Natura.

Post contemplationem Angelorum, contemplandæ iam restant res naturales.

N. Sunt qui tria rerum regna constituunt 1. Majestaticum sive divinum. 2. Angelicum seu extramundinum, & 3. naturale. Præmissis igitur duobus prioribus, sequitur jam tertium naturale se, quod est comprehensio, seu simavis res publica rerum naturalium.

Res naturalis est res per naturam, id est, ex principiis naturalibus, in existentiam naturalem & ad potentias naturales constituta.

Ab ipso primo principio, quod Deus est, natura tanquam secundum principium procedit, utpote, quæ ab ipso Dei verbi ejus virtute Fiat, rebus omnibus indita ac insita est. Quæ revera post primum illud principium

nobis sancte colendum, sedulo nobis inquirenda & indaganda est: cuius utique cognitio maxime necessaria ac summe utilis futura est, nec non elegantissima ac jucundissima ejus pervestigatio.

Utilitas hinc patet, quod omnium rerum, quæ ex ea constant, & ab ea nomen mutuantur, quod naturales res dicantur, cognitio inde promanet, siue res sint sensibus perviæ, siue à sensibus exclusæ.

Q. 1. Quid sit Natura?

Natura quid sit adeo obscure à majoribus relicta deprehenditur, ut ædipo opus sit, qui obscuritates illustret. Adaptant enim magni Philosophi tum Christiani, tum Ethnici naturæ nominis significationem, rebus propemodum omnibus.

Aristoteles in ea divisione, quam instituit naturæ in primam & secundam, cum de prima loquitur, quam naturam naturantem vocat, per eam de DEO verba facere intelligitur. Idem naturam secundam seu naturam naturatam debere dici existimat, quod omnis generationis principium est. Id enim, unde sit quippiam primo & unde primum motus, mutatioq; incipere solet, vere principium *Aristoteli* dicitur *Metaph. 5. cap. 1.* Principium, inquam; unde oritur rerum omnium naturalium essentia.

Quin & *Zeno* pariter *Stoicorum* princeps promulgabat, naturam nihil aliud quam Deum esse. Atque hinc eruitur ratio, cur *Lactantius* *cap. 10. l. 6. de ira Dei*, & *c. 26. divinarum Insti-*

tutionum, nec laudat, nec usque adeo probat *Senecam*, etsi *Stoicorum* acutissimum, aliam ob causam, quam quod cum præceptore naturam, factum, fortunam unius & ejusdem Dei, varia sua potestate utentis, nomina esse scripisset.

Prima igitur natura naturans Deus est. Secunda verò, quæ proprie natura est, subdividitur in universalem & particularem. Universalis ordinaria est illa Dei potentia, per totum orbem diffusa, à qua dicitur natura hoc vel illud pati, item hoc vel illud agere, ut docet *August. 2. de Civitate Dei. Lactant. lib. de ira Dei cap. 10. Atq; inter Ethnicos Plin. lib. 2. cap. 7. Seneca lib. 4. de benef. cap. 7.*

Hæc universalis natura sumitur etiam pro virtute divina, quæ Deus omnibus creaturis indidit ac implantavit: cuius beneficio quædam divinitatis notæ in eis observantur. Unde antiqui quidam moti sunt, ut dicerent, Omnia Deorum esse plena. quod quendam *Heraclitum Tarentinum* dixisse ferunt.

Ab aliis hæc natura accipitur pro influentia quadam & virtute, quæ astra in hæc inferiora agunt: seu pro virtute activa in causa universali, in corpore cælesti, ut voluit *Thomas lib. 9. super 2. lib. de celo.*

Præterea ea est natura universalis, de qua *Plato* loquitur in *Timæo*, quæ ait: Natura est quædam vis infusa per omnia, corporum moderatrix & nutritrix, principium motus & quietis per se in ipsis. Quam naturam *Hermes Trimegistus* iisdemmet ferè verbis dicit.

Sic esse vim quandam à prima causa subortam, diffusam per omnia corpora, per se, principium motus & quietis in ipsis.

Hanc vim Pythagorici dicebant esse Deum, Platonici animam mundi eam vocarunt.

Hermetici naturam dicunt esse rem unam veram, simplicem, integrā in suo esse, quam Deus ante secula fecerit, & spiritum ei inclusorit, actionum omnium authorem.

Vt ergo quid natura proprie sit, elucescat, sciendum rem naturalem constitui tribus è causis, & ex iisdem tribus constare ceu partibus constitutivis: Vita, spiritu ac corpore. Has alii ad duas contrahunt, vitam ac spiritum sub forma coarctantes, corpusq; materia titulo denotantes. Principium ergo motuum naturalium, aut vita est, aut spiritus aut corpus. Etenim quamvis motus peragi nequeant, quin tria illa concurrerint; attamen non æquè omnibus ac singulis motus illi accepti ferendi sunt. Res movetur quidem si vita vigeat, sin minus, sine motu torpescit. Motus dico non materiales, quibus grave deorsum labascit, sed spirituales sive formales, quales sunt generatio, nutritio &c. Liqueat igitur principium motus à vita procedere. Vita porro cum non nisi uniusmodi agat, vivificando sc. (anima enim seu vita omnibus eadem est inquit Hippocrates) motuum autem cum maxima sit diversitas, veluti nutritio, generatio, sensus &c. diversitatem hanc aliunde petere fas est, quam ex prin-

cipio illo uniusmodi agente. Sed unde alias quam à spiritu? Non immerito igitur duobus hisce simul unitis motus illos diversos potius quàm materiali parti adscribimus. Nec dissentiant in hoc veteres qui naturam describunt vini seu *δύναμιν* operandi ac movendi *δύναμιν* putant essentialem, quæ eadem est cum dicto illo spiritu.

Hermetici idem sentiunt, dum rem quandam simplicem statuunt, cui spiritus omnium rerum author sit inclusus. Loquuntur autem de natura illa universalis seu macrocosmica, quam Plato animam mundi appellat, de qua paulò post.

Paracelsus per *Mysterium* illud magnum Naturam videtur intelligere, quod autem Hermetici naturam eam ante secula factam velint, non propterea æviternam volunt, sed quod in principio creationis primum illa sit creata, ceu principium, unde postmodum res in actum Deo sic iubente productæ sint.

Q. 2. An Natura & Anima differant?

Ut patet, quàm frivola falsaque sit naturæ & animæ distinctio, utriusque definitiones ponderemus, quæ rem constituent, si fieri potest, aut descriptiones, quæ proprietates utriusque vel easdem vel diversas faciant. Naturam vocat Aristoteles, ut antea citavi 2. *Phys. Principium motus & quietis, in quo est primo & per se.* Galenus verò sic definit in *inventionum* libro, quod sit vis, quæ ex se ipsa moveatur, sitque autor formationis, generationis & perfectionis.

Quam Plato ante dixerat vim quandam esse rationis & ordinis.

Anima verò sic ab eodem Aristotele definitur quod sit *ἐντελέχεια* seu primus actus, & corporis organici perfectio, vitam potentia habentis, quod ab eo actu omnes vires, operationes & actiones in corpore cuiusvis animalis procedant. Forma enim agens & movens Aristotelicis vocatur actus primus, ut anima & natura. Alibi eandem definit Aristoteles spiritum, quo vivimus, sentimus & intelligimus. At quid est principium motus, & vis illa generationis, & perfectionis autor, quàm anima aut spiritus, quo formamur, vivimus, sentimus & intelligimus? Idcirco Platonicis natura est anima illa universalis, omnes alias animarum species & individua informans & procreans. (Hominis animam rationalem hic excipio, ut quæ homini ex luto jam facta & post naturam creatâ à Deo inspirata sit) quæ frivola igitur ista sit distinctio, quæ non videt?

Haec tenus verba Quercetani, quæ ab iis quæ supra tradimus discrepare quidem videtur; verum si recte perpendantur, non difficile erit, conciliationem instituire. Nimirum Quercetanus ex principio illo vulgari differit, quo omnia in animam & corpus seu materiam & formam dividuntur, nullaque inter animam ac naturam differentia agnoscitur, si quidem actiones à forma dependant, qua ratione sub anima spiritum comprehendit. Adeoque recte animam ac naturam pro re una eademque habet. Si quis autem spiritum ab anima

discingere maluerit, atque spiritui naturæ nomen assignare, meo iudicio non aberraverit, modo vitam, quæ spiritus actuatur, non excluderit.

CAP. VI.

De Essentia eiusque principii.

Acto jam fundamento, quid per naturam intellectam velim, quidve natura sit: ad ulteriorem rerum naturalium enodationem progredimur.

Hæc consistit in anatomia Essentia Actionum (potentia) & Existentia, quas constituunt, Principia naturalia, è quibus & per quæ res naturales constant, seu constituuntur.

Longe late quæ patet principii vocabulum. Ut enim omnes artes & scientiæ; sic omnes res sua habent propria & destinata principia. Horum autem alia sunt *constituentia*, alia *demonstrantia*: vel si mavis, alia sunt rerum, alia notionum. Contra hoc argumentum variis & dissentientibus inter se opinionibus antiqui Philosophi sese effuderunt. Democritus ac Epicurus in principia nobis obtruserunt inane, infinitum, atomos, quorum concursu omnia corpora conflarentur. Diodorus Cronus cognominatus ex corporibus minimis & individuis, tanquam principii, res componi dicebat. Empedocles omnia quæ componuntur ex disparibus iisdemque consentientibus naturis concretere censuit. Pythagoras lineas, figuras atque numeros rerum omnium principia

cipia esse statuit: ita ut singuli suas sententias unde quaque rationibus suis fulcirent. Hippocrates omnia ex aqua & igne consistere asserit, è quibus aqua nutriat, ignis omnia moveat.

Alii ignem rerum principium faciunt; alii aquam.

Academicorum autem & *Peripateticorum* sententiam potius audiamus, quos de principiis rerum doctius disputasse & melius sensisse, propiusque ad veritatem accessisse constat.

Plato de principiis differens modò tria constituit, Deum, exemplar & materiam; modò duo tantum stabilit, infinitum, nempe & terminum materiam infiniti nomine, termini verò formam innuens, tanquam rem sistentem, & finibus aut cancellis suis materiam vagam & excurrentem, coercentem.

Aristoteles non procul recessit à sententia præceptoris, etsi aliis verbis simul explicarit, quæ tamen eodem recidunt. Siquidem quod *Plato* terminum dixit, formam vocavit *Aristoteles*. Quod *Plato* infinitum, materiam dixit *Aristoteles*, tertium principium privationem seorsim constituens.

Etenim quod *Democritum* ac *Epicurum* attinet, respexisse videntur ad universalem macrocosmicam naturæ operationem, quam & microcosmica imitatur. Nimirum globus hic inferior, ceu inane quoddam corpus ab anima mundi omnigenis rerum seminalibus rationibus gravida, adeoque infinita & indeterminata, atomis, id est, effluxis stellarum: instar

atomorum confluentibus imprægnatur, unde rerum constitutio.

Empedocles ad mixtionem rerum intentus fuit, qua dispares quædam res seu naturæ, id est, quæ seminalem quandam rationem ad res dispares producendas obtinent, sub dominium unius eiusque majoris (ut *Hippocrates* ait) subiguntur. Et huic respicere videtur quoque *Aristoteles* qui omnia animarum modo quodam esse plena asserit. Hæ autem res non semper animant ac informant, inquit *Sennertus*, imo nec agunt, tamen occulto modo in iis latent, & suo tempore aptam materiam nata, sese exerunt.

Pythagoras intuitus est rerum existentiam qua res numero pondere & mensura constant, quorum idæ principio seminali impressæ principium suo modo non ineptè habentur.

Hippocrates primordiale rerum existentiam respiciens aquam, id est, humiditatem statuit ac ignem, id est, spiritum flamma vitali actuatam, è quibus omnia consistunt.

Qui ignem & terram; ut *Parmenides*, cum *Hippocrate* idem dicunt, nisi quod pro humido, siccum ponant, sub humido comprehensum, qua ratione & scriptura terræ inanis mentionem facit, statimque aquam superaddit. Gen. 1.

Qui ignem rerum principium faciunt, (ut *Heraclitus*) ad primum motorem, qui ignis seu vita est oculos dirigunt. Ut contra qui aquam constituunt auctore *Thaleta* Mile-

fio ad primam existentiam rei quæ sub forma humiditatis est: utrique tamen & alterum simul includunt.

Qui Aerem ut Anaximedes, forsan spiritum universi, omnigenis potentis gravidum, intelligunt, quo aer repletus est. Infinitum enim addunt, Quod forsan, nihil aliud innuit quàm seminales illas rationes nondum determinatas.

Plato ad ordinem productionis retrospicit, adeoque & extra limites naturæ transcendit. Hinc 1. Deum ceu primum omnium rerum protoplasten principium nominat. 2. Ideas à Deo conceptas, ad quas res naturales fuerunt conditæ. 3. Materiam cui idæ illæ imprimuntur, alias cum Aristotele convenit. Aristotelis sensus genuinus videtur: Præexistere subiectam quandam materiam, quæ potentiam obtineat in formam seu actum emergendi, non secus ac ignis continuo fricatu paulatim incallescens, tandem ignem concipit: Hinc constituit 1. materiam, 2. privationem, quæ absentiam quidem actus denotat, sed potentiam seu inclinationem ad emergendum includit. 3. Formam sive actum.

Quæ cum ita habeant, absurdum videri non debuit, in constitutione nostrorum principiorum, à nobis antiquorum Philosophorum principia non everti, tot jam sæculis adhuc comprobata. Quin potius nobis cum illis facilem esse in hoc argumento consensus ac concordiam. Si n. Aristoteli sua tria concedimus principia, quid dissidii cum illo nobis fu-

turum est? Admittimus, si placet, distinctionem, qua principia sua partitur in materiam, privationem & formam, atque iterum materiam ponit primam, simplicissimam, ac remotissimam omnnes formarum vicissitudines sustinentem; vel in qua est potentia, ut possit omnibus formis subjici, & in duo *ἀρχή*, *πρῶτη*, formam scilicet & privationem. (quæ habitas est in subiecto formæ recipiendæ) Hæc principia concedimus esse omnium prima & simplicissima, ex quibus res omnes naturales primum constant. Quæ quidem principia sunt notionum, intellectu potius, quam sensu perceptibilia, ut tamen nec ab illis Hermetica diruuntur, quæ constituimus earum rerum principia, ex quibus proxima res omnes mixtæ componuntur & constant: Sic ab Hermeticis Aristotelica nequaquam convelli certissimum est.

Principia naturalia sunt prima seu originalia subordinantia, ac orta seu subordinata.

Prima sunt Anima, Spiritus ac corpus; Possunt & appellari principia essentialia.

N. Quercetanus duabus tantum partibus rerum constitutionem absolvit, formam sc. & materiam, cum tres constituendæ forent: Anima, Spiritus & Corpus, quibus res omnes constituentur. Verum sub forma, Animam & Spiritum more vulgari comprehendit, imitatus Hippocratem, quæ uti dictum est, omnia constare ait, ex igne & aqua, ceu forma & materia. Cum tamen Animam, utpote quæ omnibus una & eadem sit, à calido, quod

quod actionum omnium author, distinguere videatur.

Verum enim vero, ut res dilucidius inclarescat, operæ precium duxi, aliquantulum clarius illa exhibere.

N. Omnia quæ in Naturam seu Regnum hoc Naturale ac mundanum collocata sunt, ad imaginem Principii sui primi, Dei videlicet, in vitam statum sunt constituta, id est, in ejusmodi statum, quo ex seminali suo principio, vi sibi inditarum facultatum in lucem progredi, naturale suum curriculum absolvere apta nata sunt. Ideoque necessum est esse aliquod principium, unde ille motus seu actus dependeat. Reliqua enim ut patebit in sequentibus, motum hunc non ex seismet habent.

Primum principium est principium illud vivificativum, quo spiritus in alium prodit.

Hoc si formam appellare libuerit, non resistam, aptius tamen vitam vel animam dixeris. vitam inquam non accidentalem, qua operatio ipsa vitalis sive ut schola loquuntur actus secundus est, sed essentialem, qua nihil aliud est quam principium aliquod spirituale, leve, subtile, reliqua quæ sine hoc quæta, torpida, ac quasi in abyso delitescunt naturâ suâ vivifica calore vitali stipata vivificans. Et hoc unum est.

Alterum est spiritus natura inter animam ac corpus media, adeoque eorum copula facultatibus seu proprietatibus imbuetus, peculiaribus generativis nutritivis

& similibus, quas ab anima vivificatur exercet, hisque œconomia à Natura naturante DEO scilicet concessam administrat.

Prout ergo facultates hic obtinet, diversas: ita & actiones diversas producit. Diversitas enim actionum ex hoc uno dependet.

Et hic est Balsamus ille ætherens, calidum Hippocratis, omnia administrans, huicque vita illa proximè inhaeret.

Tertium est Retinaculum prædictorum principiorum, (cuius basis utriusque substrata) crassum, grave, continet autem spiritum illum immediatè, Animam vero seu vitam mediante dicto illo spiritu.

Estque in regno naturali nihil aliud quam corpora moles, cui spiritus ille proximè inhaeret, adeoque & materia dici poterit, non quatenus materia ab Aristotele describitur quod sit principium seu subiectum, è quo res fit primum, &c. Nimirum hoc seminale cuiusque rei subiectum est, sicut ovum gallina: sed quatenus à spiritu & anima illa distinguitur, usque subiectum existit.

Exemplo res erit evidentior: Ignis (hic enim vel scriptura comprobante vitam repræsentat) seu si majoris res flagrans, ceu in vitali statu collocata, tribus constituitur: igne sive flamma, ceu vita, pinguedine ceu spiritu, & clychnio ceu corporeo retinaculo.

Tria hæc etsi unum quidem constituant suppositum in statu flagratio-

grationis ceu vitali constitutum, at-
tamen distincta & ab invicem sepa-
rabilia esse, facile demonstrari pot-
est. Extingue enim ignem seu can-
delam, sic ignis ceu vita à reliquis se-
paratur, ac perit, adeoque candela
ceumortua sine motu live actu su-
perstes est, graviorque ac antea, non
secus ac cadaver gravius evasit, ad-
emptà vitâ. In Candela autem adhuc
duo esse principia, pinguedinem sci-
licet ceu spiritum flagrabilem & E-
lychnium ceu retinaculum: nemo
est qui nesciat. Et hæc duo itidem à se
invicem separabilia esse non erit o-
peræ precium ut pluribus demon-
strem. Uti nec probandum puto,
quod ignis ille adeoque & vita non
sit accidens sed substantia.

At, inquis, Ignis ille seu flamma
non est pars Candelæ? Respon.
Neque vita est pars cadaveris, sed
pars creaturæ, quatenus à Deo cre-
ata est, id est, in vitam collocata.
Mors enim pœna est, adeoque præ-
ter voluntatem seu beneplacitum
Dei interdicta.

Aliud exemplum agricolæ suppe-
ditant, qui semina vetusta, verb. grat.
bima aut trima ad seminandum ini-
donea rejiciunt, experientia edocti,
nullos inde sperandos esse fructus.
Sed unde id, nisi quod animâ seu vi-
tâ sine destituta. Spiritus enim ex-
inde etsi vetustiora fuerint,
tamen elici pot-
est.

06(0)80

CAP. VII.

*De principis formalibus ac spiri-
sibus.*

Pincipia orta seu subordinata
sunt simpliciora vel compo-
sita.

Simpliciora sunt pro diversitate
primorum principiorum triplicis
classis: vel enim accepta ferenda
sunt vitæ seu animæ, vel spiritui, vel
corpori.

À vita dependent Calor ac Lux.
N. De luce in rebus naturalibus
ac in primis in animantibus doctissi-
mum librum conscripsit Thomas
Bartolinus, Caspari illius magni,
olim fautoris mei summi filius.

Spiritui acceptæ ferendæ sunt fa-
cultates, seu si mavis spiritus, Spiri-
tui illi primo subordinati, quorû o-
pe actiones in rebus naturalibus ad-
ministrantur.

N. 1. Hæc sunt principia illa sim-
plicia Quercet. ob simplicitatem
spiritus dicti. His ergo spiritibus seu
potentiis, data occasione progressus
& assumptione principiorum in pri-
mis hypostaticorû exaltatis inq; vi-
gorem collocatis, Philosophi Her-
metici omnes actiones, proprieta-
tes, facultates, impressiones signatu-
rasq; vitales ac generativas tribuunt.
quas per dicta illa principia ceu in-
strumenta apta proficiant. Sive illæ po-
tentiæ in certa aliqua œconomia seu
specie rei naturalis sint cõstitutæ, sive
sub

sub illis, aut in natura macrocosmica
cecu in abyſſo deliteſcant futuram e-
mergendi occaſionem expectantes.
Nimirum omnigenis natura referta
eſt potentiis, id eſt, ſeminalibus ra-
tionibus, quarum alix certis ſpecie-
bus indita ſunt per generationem
vniuocam quam dicunt propagadis,
alix naturæ vniuerſali inhærent, &
niſi datam occaſionem emergendi
naſcæ fuerint, ſopitæ in materia pri-
ma ſeu radicali deliteſcunt.

Quæritur.

N. 2. Notandum eſt in omnibus
rebus naturalibus tria conſiderari.
Primò ſubſtantiam ipſam; ſecundò
ipſius *dύναμις*, quæ eſt ad agendum
efficax; tertio ſecundum actum *δύνα-
μεις*, quæ dicitur *ἰσχύς* ſeu actio.
Vel primò totum compoſitum con-
ſideratur; ſecundò potentia eſſentia-
lis, quæ nunquam ſeparari poteſt à
toto, cum ſit quiddam à forma rei
promanans, quæque reuocatur ad
Categoriam ſubſtantix: quamuis nõ
ſit aliquid in ſe ipſo ſubſiſtens, aut *χωρι-
ſτόν*. quia cum deſinitur, neque a-
gnoſci neque intelligi poteſt, niſi ra-
tione eius ſubſtantix, cui ineſt: (ver-
bi gratia) rhabarbari facultas, quæ
eſt purgare bilem, non deſinitur, niſi
cum dicitur, vis eſſe & facultas pro-
ducta ab eſſentia rhabarbari. Conſi-
deratur denique potentia naturalis,
quæ eſt qualitas dependens à tempe-
ramento ſiue craſi, cum operatur:
quæ craſiſ ideireò eſt tantum instru-
mentum potentix illius eſſentialis,
ſiue cauſa ſine qua non, vt appellat
Plato.

Tom. I.

N. 3. Notandum eſt nomen *δύνα-
μεις*, aut potentix vnum & idem ſi-
gnificatione eſſe cum facultate aut
proprietae. Dicitur enim *δύναμις* a-
πὸ τῆς δύναμις, ab eo, quod poteſt alii-
quid facere. Quæ quidem *δύναμις* di-
ſtinguitur à Philoſophis in perfectam
& imperfectam. Cuius imperfectæ
multas alias diſtinctiones, in quas di-
uiditur, hic prætermittimus ſilencio,
breuitatis cauſa, quarum etiam, cum
accidentia ſint tantum, nulla demon-
ſtratio eſt, quod accidentium per ſe
nulla cauſa exiſtat.

Facultas ſubſtantialis alia *δύ-
νάμις* ſpecies eſt, quam hic intelli-
gimus, & de qua nobis ſermo eſt, quæ
non ſimplex qualitas eſt, aut acci-
dens: ſed quæ eſſentia eſt ſub catego-
ria ſubſtantix comprehenſa, vt dixi-
mus: qualis eſt potentia & facultas
videndi in oculo, chylum formandi
in ventriculo, in ſenna atram bilem
purgandi, abſynthio detergendi, &
obſtructiones expediendi, atque e-
iuſmodi infinite alix potentix, qui-
bus alia indiuidua prædita ſunt, a-
ctioneſque ſuas diuerſas obeunt:
quorum vires alio quàm ad ſubſtan-
tiales aut eſſentiales potentias refer-
ri nequeunt.

Has proprietates Dialect. Græci
ἰδία πᾶσι nominant, Latini propri-
as affectiones, quæ ſeparari à rebus
ſubiectis incolumi ſubſtantia nõ
poſſunt: ſed omni ſoli & ſemper in-
ſunt ſubiecto, atque de ſubiectis de-
monſtrari aut prædicari poſſunt.
Quæ quidem proprietates aut facul-
tates ſuis energiis deſiniuntur & a-
gnoscun-

C

gnoscentur, siue sint actiua, siue sint passiva. Et potentiarum causa, agens dicitur tangeri, & patiens tangi, forma non adscribitur tactus. Quin forma non est corpus, at materiam informat sine tactu. Solius itaque corporis naturalis proprium est, ut tangendo patiatur.

Porro agentia agunt, vel ὁμοειδῆ, vel κατ' ἐπιλήχειαν. ὁμοειδῆ dicuntur, quia illud εἶδος accidentis externi est ὁμοιον in agente, & patiente, quum eā qualitatem, quam habent manifestā, imprimunt in patiens, ut ignis qui calidus, calidum ē efficit, aqua frigida refrigerat. Agentia κατ' ἐπιλήχειαν appellantur quia illa intrinseca vi, quae est perfectio, seu ἐπιλήχεια agunt: cū imprimunt in patiens qualitatem eam, quae tamen in agente non est manifesta: ut cum piper licet nō sit extrinsecus vel actu calidum, habet tamen vim calefaciendi. Vterius notandū est, hanc quā Aristotelici vocarunt δύναμιν ἐσιώδω, & Latini potentiam essentialem, propriam cuiq; substantiā, quamq; asserunt esse in categoria substantiis, Hermeticis dici spiritus, eosq; scientia instructos concoquendi, dissoluendi, mouendi, sentiendi, &c. In ventriculo, corde, cerebro & ceteris partibus, quos spiritus substantias vocant, ut hac in parte vtriusque sectae sententia parum differet. Etenim scientia illa est ipsa μορφή ἐσιώδης, quam Aristoteles & alij Philosophi constituunt in omnibus rebus, & ex qua omnes actiones proficiuntur. Nam quem-

admodum anima est, quae cernit, eū tamen non perspicuntur colores, nisi per quaedam instrumenta, quibus utitur, nempe per pupillam oculi: quae si viciata fuerit, aut totum oculi instrumentum, denegatur homini videndi actus, etli in anima perfectus videndi facultas integra. Sic planē natura nihil producit, nisi per spiritum, quī insunt ac delitescunt in rationibus rerum seminalibus. Eiusmodi spiritus sunt veluti instrumenta, sine quibus semina ad propagandum inutilia sunt. Ex quouis enim semine, si spiritus exhalauerit, semen infecundum est profus. Ergo cū Hermetici dicūt, illos spiritus scientia mechanica esse instructos fabricandi sibi corpora: illisq; omnes actiones tribuunt, nec tamen naturam excludunt: quae virtus est diuina, rebus naturalibus insita; at per metonymiam instrumento tribuunt, quod artificii, nempe naturae adscribendum esset proprie.

Spiritus rebus actu insunt.

Ipsos spiritus rebus actu inesse, ac naturam obtinere à corpore suo realiter distinctam, patet ex rerum seminibus: quibus ut appropriatis matricibus, hi spiritus ab origine sua inhabitant, ac quasi immerguntur, ac à quibus, citra vllam subjecti secundum materiam immutationem (ut norunt agricolae in talium seminum dignotione exercitatissimi) egressi, reliquum, quod semen vulgus philosophantium nominare solet, recessu suo sterile efficiunt. Sunt etiam qui

*Quid sit
δύναμις ἐσιώδης
ἐπιλήχειαν
παρέρχεται.*

Natura

certa

certa artis industria quibusdam seminibus vim auferre germinatiuam, (id quod in cepearum semine, vnica facta in aqua feruente ebullitione contingit) eandemque deperditam restituere norunt.

Spiritus sunt actionum auctores.

Atque hæc sane philosophia popularis, dictorum spirituum admirabiles effectus tanta familiaritate ac perspicuitate aperiens, longe sane clarior, certiusque multò demonstrari potest, alterâ illâ, quæ ad cælos vsquè relegat rerum formas, totamque ipsarum substantiam. Ipsum vero Aristotelem in nostris castris militantem habemus sub finem lib. 3, de generatione & corruptione: dū inquit, Quod omnis animæ potestas alterius cuiusdam corporis particeps sit, apparet, eiusque diuinioris quàm quæ elementa appellantur. Et quemadmodum nobilitate obscuritateue animæ inter se discrepât, item & natura eius corporis differt, Continet enim in se semen, cuiusque fecunditatis suæ causam, nempe ipsum calorem, qui igneus minimè est, neque id generis facultatem aliquam æmulatur: sed spiritus, qui in semine spumanteque corpore coërcetur, & natura quæ in eo inest spiritu, proportionè respondet Elemento stellarum.

Ex quo contextu manifestum existit, ipsum Aristotelem vitale rerum omnium principium minimè in elementis, eorumue crasi qualicunque;

verùm in substantia quadam collocare spirituali, in rerum seminibus tanquam domicilio habitare. Hincque paulo post ibidem concludit. *At propria cuiusque ratio & essentia, nequaquam ex Elementis emergit: sicut clarius in sequentibus patebit.*

Vnde natio germana cuiusque rei profusa essentia.

Spiritus porro pro varietate seminum substantiarum & principiorum hypostaticorum, quibus inherent tanquam matericibus diuersi sunt, non modo volatilitate & fixitate sed & variis effectibus.

Sic alij corporaliore forma præditi sunt, alij spiritualiori: seu alij sunt magis corporei ac fixi, alij magis spirituales ac volatiles, alij vero medium inter utrosque tenent.

Mercuriales, vaporosi & aerei volatiliores sunt, & qui omnium primi è corpore exhalant.

Salsuginosi ac fuliginosi seu fumosi omnium maximè corporei sunt: quique postremè è corpore diuelluntur. neque id citra ingentem ignis effervescentiam.

Sulphurei, halituosi & oleaginosi, qui volatilibus & fixis tanquam intermedia copula, glutini instar, intercedunt, utrorumque nature participes sunt.

Spiritus vox variè sumitur.

N. Notandum est hanc spirituum vocem variè usurpari & in diuersas significationes torqueri, quod cognitu summè necessarium est, vt omnis vitetur homonymia & ambolgia.

Quidam enim habentur spiritus, qui medij sunt inter corpoream naturam & incorpoream: vt qui & spiritus sint corporei, & corpora spiritualia dicantur. Eiusmodi spiri-

Sententia Hermeticorum verbis Aristotelis confirmatur.

tualia corpora aut corporèi spiritus
prima vocantur *materia*, quòd radi-
 cibus vel seminariis rerum principiis
 proximi adhæreant: à quibus dona,
 proprietates & officia corporibus fi-
 nitima emanât: ita ut ij sint, qui pro-
 priè innata quadam mechanica arte,
 seu artificiosa scientia instructi & do-
 tati sunt: quique saporum, colorum,
 odorum, reliquarumque qualitatum
 virtualium, vt & figurarum, magni-
 tudinum, dimensionum & propor-
 tionum noticiam possident. Ij in o-
 mnibus seminibus conspicuis tan-
 quam matricibus; inclusi delitescunt
 vt sic videre liceat, dum functiones
 obeunt, ex tantula glande proceram
 quercum enasci; & ex grano, aut se-
 mine nigri vel albi coloris extrinse-
 cus apparentis, varios ac diversos co-
 lores, juxta proprietatem, quam in-
 trinsecus habet instam, nec non va-
 rios odores atque saporos emergere.
 Quod omnibus seminibus, cuiuscun-
 que speciei sint, innatum est & pro-
 prium: ita vt nihil eiusmodi ab illis
 produci queat, si spiritibus suis desti-
 tuta fuerint. Et quamuis quantitate
 & mole corporis extrinsecus nihil
 imminuta deprehendantur: omni-
 tamen propagationi & generationi,
 ex privatione suorum spirituum,
 prorsus inutilia sunt: vtpote qui spi-
 ritus soli authores sint eiusmodi im-
 pressionum, signaturarum vitalium,
 omniumque actionum & facultatū,
 quas neque ad crasim & temperatu-
 ram, neque ad nudas illas elementa-
 les caliditatis, frigiditatis, humidi-
 tatis & siccitatis qualitates referre ju-

Rom & ori-
 go omnium
 qualitatum.

reliceat: vt quæ sint agentia *δυσειδῶν*,
 eam simul qualitatem extrinsecam,
 quam habent, in patiens corpus im-
 primencia. Sic enim ignis calidum
 rem efficit, glacies & nix frigidam.
 At spirituales illæ rerum substantiæ
καὶ ἰντελέχειαν agere dicuntur, id est,
 intrinseca sua vi & facultate, quæ *ἰν-
 τελέχεια* seu perfectio dicitur.

Aristotelici & nonnulli medici, *Tota sub-*
 quod spiritibus adscribere debue-
 runt, id toti substantiæ, & substan-
 tiali formæ arrogat, illas nimirum
 facultates, vires, potestates, actio-
 nes, quarum nullam aliam causam
 esse volunt, quàm substantiam & for-
 mam substantialem, quæ *καὶ ἰντελέ-
 χειαν* efficiunt & movent aliquid seu
 alterant, Non quòd id præstent
 manifesta sensui qualitate, pro-
 ut elementa: sed occulta vi & poten-
 tia formæ substantialis: vt, verbi gra-
 tia, calor zinziberis non est manife-
 stus, nec tactu percipitur, vt ignis
 calor: sed occulta est vis ipsius zinzi-
 beris: & ejus actio, nisi calore ani-
 malis moueatur, percipi non potest.
 Quod proprium quidam esse autu-
 mant occultarum potentiarum seu
 facultatum additarum: & *καὶ ἰντελέ-
 χειαν* fieri dicunt, vt suprâ.

Quod autem isti tribuunt sub-
 stantiali formæ, Hermetici aptius &
 tutius prædictis spiritibus adscribunt,
 tribusque principiis hypostaticis,
 nempe sali, mercurio, & sulphuri.
 Sali quidem & mercurio saporos & *Salis hypo-*
 colores vendicant, cum detergendi, *statici pro-*
 aperiendi, mundandi, euacuandi, & *prietatis.*
 instar balsami, ab omni putredine
 corpus

Sulph. Eseni.

corpus conferuandi facultatibus. Sulphuri verò odores, cum consolidandi, agglutinandi, & dolores sedandi viribus & proprietatibus. Ita vt hinc videre liceat, quàm parū inter se vtraq; secta dissideat, & ad mutuam concordiam, secus quàm creditur, propensa sit.

Sed vt ad spiritus nostros redeamus: abundè docuimus, illu solū propriè omnes omnium actiones deberi: clarioremque inde doctrinam ac demonstrationem percipi, si eis tam illustres & admirandi eiusmodi effectus tribuantur, quàm si formis, aut toti substantiæ adjudicentur. Alioqui perinde esset, ac si procul, & quā remotissimè, è cœlo videlicet, peteremus, quod penes nos & præ manibus habemus: vt multis vitium hoc commune est, quòd internæ corporum anatomiz, in quibus, vel ipsis oculis, spiritus admirandis virtutibus & actionibus præditos intueri licet, ignari sint.

Spiritus illi reperiuntur non tantum in vegetabilibus & animalibus, sed & in mineralibus, neque virtutum admirandarum ac variarum, adeoque tum boni tum mali.

Spiritus metallorū.

Qui diu multumque in subtili rerum vitalium anatomia sunt exercitati, horum spirituum varietatem & miros effectus ob multiplices quas exerunt actiones, præ cæteris facillè dignoscent, percipientque huiusce generis spiritus (quos idcirco vitales nuncupauimus quia incredibili præstant virtute & actiuitate) non modo per suos effectus in rebus ve-

getabilibus & animatis delitescere, sed etiam in substantiis metallicis: quæ tamen illis penitus carere videtur, eò quod nullis vitæ polleant facultatibus.

Quod autem malè in vulgari philosophia, metalla reliquaque mineralia omni vitali vigore destituta esse dicantur: vel *aurum ardens fulminans* conuincit, quod plenum est spiritu, tantæ subtilitatis & actiuitatis, vt pauca quædam ejus grana, dum solo motu vel radiorum solarium eiaculatione flammam conceperint, instar explosi sclopeti, maximo naturæ mysterio, perpendiculariter centrum versus sic ferantur, vt mensam ligneam valeant transuerberare.

Metalla vinere.

Quin imo in auro spiritus eui principium auri inest, quod si ritè præparetur, & in terram suam iniiciatur, vt in ea putrescat, digeratur ac fermentetur, in primum ens tandem redibit, hoc est, in spiritū mercurialem, qui liber à denso illo corpore, reuiuiscit, & quicquid sibi tum congenitum nanciscitur, illud in sui simile vertit, ac longè purius nobiliusque reddit, quàm esset antè ipse parens, quemadmodum ex tritico nobis apparet, quod ex simplici grano, radicem, herbam, caulem, spicam, & eentum ex vno grana producit.

Eodem modo scias artem noui nihil producere sed naturam iuuare, eamque promouere ac intendere digestionibus ac coctionibus, vt eum semen auri compedibus suis vincitū

nullas vires in sui similis generationem habeat, vinculis ab arte expeditum & tractatum, vt par est, virtutes suas in materiam congruam possit diffundere, & principia illa speciei imperfectae, ex principis suis, potenti vi ac *in 27. et 28.* in suam perfectionem adducere.

Id ipsum pariter abunde testantur volatiles *Antimonij*, illius Chymicorum oraculi, spiritus, qui quotiescunque secundum artem eliciuntur, instar meteororum, modò albi, modò flavi, modò rubri, modò purpurei, quin & aliquando mille coloribus variati conspiciuntur: eoque ipso mirandam huius mineralis vim & efficaciam patefaciunt. Quae quidem tanta est, vt metallorum quoduis etiam maximè fixum, quale argentum existit, ab alio secernens, aurum ipsum ad miram puritatem, ac summam sui generis perfectionem promoueat, remotâ prius ab ipso cuiusuis corporis corruptibilis & heterogenei colluvie.

Admirandi inquam horum Antimonialium spirituum effectus, vel in humano corpore rei totius veritatem similiter cuiuncunt, dum ipsum variè per vomitum, aluum, sudores, & vrinas repurgant. Maximè vero mirandum, quod non tantum centesima vnius grani spiritus Antimonij pars, in corpoream matricem vnâ cum eiusdem floribus ad 5. vel 6. grana dispersa, tantos effectus, citra ullum notabilem, vel in pondere, vel in quantitate diminu-

tionem producere potest: verum etiam quod ipsa matrice suo spiritu tandem exuta, in medicamentum Anodynum degeneret, ac commotis corporis nostri spiritibus sedandis, præstantissima efficiatur Medicina.

Sic & vitrum Antimonij, etsi omni sapore careat, idem tamen ferociter præstat, quod eius flos: idque ob spiritum quendam album & arsenicalem ipsi insitum, qui in marmore, in quod iniectum fuerit vitrum, facile animaduerti potest: cuius puluis tenuissimus & subtilissimus, si ad aliquot septimanas Soli exponatur calido, & de eo postea maiore etiam dosi propinetur, nullarum virium ad purgandum aut mouendum corpus futurus sit, quòd calore Solis spiritus eius exhalaret ac euanerit, vt alibi notauimus. Quod magnam spiritus volatilitatem testatur ac tenuitatem, qui tamen in vncias singulas vix fortè granum, aut momenti dimidium pendat.

Præterea vero, si miraculum illud *Spiritu Magnæ ut caret potentissimi.* naturæ (vt ex vulgi sententia & opinione loquar) Magnetem consideremus, admirabiles ac penè stupendas prædictorum spirituum siue facultatum naturalium comperimus perfectiones. Ipsi quippe, quamdiu arctè Magneti lapidi inhaerescunt, mira pollent attrahendi virtute, qua tamen si penitus spoliatur, nihil ad se, quantacunque magnitudine exuberet, poterit euocare. Hanc nihilominus attrahendi efficaciam, quasi jure postliminij recuper-

perabit, si spiritu ferri, quod magnā cum ipso habet affinitatem, animentur: prout ipsa plures docuit experientia.

At Magnes, ais, trahit ferrū vi formæ seu proprietate substantiæ? Confugis hic ad proprietates occultas, cū nullam rationem possis reddere virtutis Magneticæ in ferri attractionē. Quomodo potes dici Medicus & Philosophus, si igneras vnde spiritus nostri in corpore latentes famelico appetitu statim ex cibo & potu nutritivos spiritus extrahunt, quibus reficiantur? An te fugit, spiritus in alieno corpore morantes suæ naturæ corpus validiùs attrahere, quā si in proprio corpore manerent, vbi infixi quiescerent? Sic Magnes, cū habeat spiritus ferri in se inclusos, quorum non sit proprium corpus, non potest eos ita continere, quin, si proprio corpori, & quod suæ naturæ est, admoventur, illud ipsam pro omnibus viribus appetant & attrahant. Ita vt spiritus ferri in peregrino corpore positus, longè potentiores vires habeat attrahendi, quod sibi consentaneum est, quā si suo proprio contineretur, quia in alieno positus propriam desiderat, in suo verò otiosè moratur, in quo ad voluptatem requiescit.

Sic ferrum à ferro non attrahitur, quia spiritus proprio corpore fruatur. At si spiritus in alieno sit corpore (vt in Magnete) & ferro admoventur, cognationis & vnionis re-

cordatione, statim ad ipsum fertur, aut quia retinetur in corpore peregrino, in quo est, aut corp⁹ suæ naturæ conatur attrahere. Quod allij litu spiritus arceatur, id sit impedimento, quo obtunditur vis eius, nec tantum allij, sed omnium propè aliarum rerum inductione. Siquidem quo Magnes purior & limatior redditur, eò potentiùs attrahit, quòd nullis obstaculis retineatur.

Arsenicales quoque ferentes ac venenati spiritus, quos instar nubis spissæ ac nigrae in eius sublimatione ascendere videmus copiosissimos, ad huius nostri instituti confirmationem non parum conferre videntur. Ut enim illi, licet candidissimum ac purissimum metallum, suo contactu vel simplici, vel in forma fumi, nigredine summa obducunt: sic quoque congenitos nobis spiritus etiam temperatissimos, per solum odoratus organum recepti, contaminare mirificeque alterare possunt.

Hic vero obiter notandum occurrit, quod sub Arsenico eiusque spiritibus malignis, auripigmentum quoque, itemque alia plurima metalla imperfecta, ac arsenici naturam redolentia, à nobis comprehenduntur.

At è contrario variæ aquæ vitæ, tam ad sanitatis conseruationem, quàm grauissimorum sepe morborum propulsione[m] appropriatè, ex nonnullis metallis, perinde, ac ex corallis & perlis, ab experto Chymico elici possunt.

De spiritibus venenatis Arsenici.

De spiritibus Auripigmenti & Sandaracæ identidem venenatis.

Ex nonnullis metallis varia aqua vitæ seu spiritus salutaris elici possunt.

Quod

*Quod sales
ipsi spiriti-
bus abun-
dent. cum
malignis eū
salutarib.*

Quod autem ad spiritus salium me-
tallicorum spectat, ut salis nitri, vitrioli,
aluminis, salis armoniaci, & marini
(quod merito inter reliqua primum
sibi locum vendicat) oppositæ ac
plane contrariæ, quas mediantibus
suis spiritibus edunt operationes, in-
genti nobis esse debent admirationi:
dum ipsorum quidam corpora etiam
solidissima liquefaciunt, & alij con-
tra vel spiritus coagulant subtilissi-
mos.

In quo tamen maximum naturæ
mysterium obseruare licet. Hi nam-
que spiritus, qui aurum omnium me-
tallorum solidissimum dissoluunt,
suam tamen in argentum non exe-
runt potentiam, nec è contra.

*Qua ratio-
ne spiritus è
suis corpo-
ribus ela-
ciantur.*

Hi verò spiritus omnes & singuli
(licet id secundum magis & minus)
sola ignis violentia, à dura corpo-
rum, quibus à natura alligati sunt,
compage liberantur, ac in ipso qui-
dem emigrationis procinctu, variis
sub coloribus, in forma nubis spis-
sioris comparentibus, sese insinuant:
qui tamen vbi denuo in aqueam &
humidam suam matricem recon-
duntur, quiescentes penitus euane-
scent.

Cæterum qui minus suam prædi-
ctis fidem adhibent, aut spirituum
istorum mirabiles virtutes insciantur:
adeant aurifabros & metallorum
separatores, quoties aurum ab argē-
to moliuntur separare, ut promptis-
simos aquæ fortis effectus aduertant.

*Mira circa
aquam for-
tem obser-
uatio.*

Discant inquam vel duabus vnciis
dictæ aquæ, tantum inesse virium ac
roboris, vt vnciam vnam metalli so-

lidi dissoluere queat. Aspiciant etiã
quanta id fiat spirituum contentio-
ne vel ad sensum comparate; ac vt
opinor desinent, in rerum natura-
licum spiritus, tantis viribus ab Omni-
potente donatos, spiritus sui virus
effundere. Videbunt namque quã-
primum prædicti aquæ fortis spiri-
tus solidum aliquod metallum (pa-
tientis vicem gerens) aggrediuntur,
tanta id fieri velitatione, & pugna ad
tempus ancipiti, vt non solum ipsa
aqua ex tali motu incalcescat, verum
ad rubedinem vsque ipsius vasis ex-
ardescat: copia ipsorum maxima per
collum, fumi partim rutilantis, ac
rufescentis, partim nigricantis
specie, euolante, ac instar flammæ i-
gnis calorem in omne latus diffun-
dente. Consiçtu verò hoc ad finem
perducto, aquam sponte videbis re-
frigerari, licetque de eius materia
seu quantitate vix quicquam dece-
serit, eundemque fere gustum quo
antea prædita fuerat retinuerit: nulli
tamen in posterum metallorum in-
seruiet separationi, eo quod nimi-
rum suis priuata sit spiritibus, ad quos
omnis huiuscemodi referri debet o-
peratio.

Ex eo porrò, quod gustum pari-
fermè qua prius feriat acrimonia,
colligere licet, impotentiam hanc
non inde pendere, quod omnes o-
mninò ex ea spiritus euolarint: sed
quod exorta inter contentos adhuc,
& materiam eos continentem seu
matricem, ob priorum exhalatione
disproportione, reliqui quodammo-
do detineantur ligati. Acrimonia
liqui-

siquidem illa, quæ in aqua adhuc refidet, spirituum à quibus oritur præsentis fidus est nuncius.

Hinc phlegmate seu humore passivo, hanc dyscrasiam producente, per cohobationem seu redestillationem separato, prioribus viribus quasi recuperatis ad parem molitionem idonea redditur: idque quod repetendum est, quamdiu acrimonia aqua supererit. Ex quibus colligi facile potest virtutem illam dissolventi, non acrimonia, sed solis spiritibus tribuendam esse.

Cum idem probat sal petrae & sal vulgare. Quum salpetrae sua terra, qua continetur & generatur, conspurcatus adhuc est, & sulphur sua minera nondum exutum & defœcatum: utriusque agendi vis usque ad eò languet obtusa, ob substantiarum corporalium & terrestrium, quibus devinciuntur, mixtionem, ut ne flammam quidem possint concipere. At cum suis corporum vinculis soluta & expedita sunt, simulque miscentur: palam est, quantis agant viribus, quantoque potentes eorum virtutes impetu sese exerant.

Vulgarem & marinum salem in quotidiano ciborum usu sumimus & edimus: edulia eodem condimus, quo, ut balsamo, à putredine vindicentur. Porro frustra coronatum aureum, vel drachmiam vnam auri, sexcentis salis marini libris immergimus & sepeliamus, à quo ne tantillum quidem varietur, aut immutetur: à cuius tamen spiritus è corpore extracti & separati ynceja duæ vel tres

auri drachmæ, aut etiam plures vno momento in aquam solui possint. Possimus multa alia in medium exempli proferre.

Sed hæc satis sunt. Si igitur corpora mineralia ac metallica, quæ tamen vulgò ut vita, sic actione omni spoliantur, tanta partim noxiorum, partim salutarium spirituum copia turgent: quid de vegetabilibus dicendum fuerit & animantibus? quorum ut vita longè manifestior, spirituum majores diuitias pollicetur & vbertatem, sic ars ipsa, & quæ versatur in eorum extractione experientia, huius nostræ veritatem philosophiæ, ad oculum quasi demonstrat.

Ac ut ab animantium genere incipiamus, spiritus hos tam bonos, salutaris, secundumque naturam: quàm malos, perniciosos, ac contra naturam se habentes, ac partibus quidem solidis radicaliter, nobilioribus verò simul originaliter ac emanatiuè (absit artis vocabulis invidia) insitos, humoribus verò per influentiam seu irradiationem communicatos, dicimus similiter esse tripartitos: quibusdam ipsorum naturam aëream, vaporosam, ac subtilissimam adeptis, aliis verò naturæ existentibus fuliginosæ, aliis denique quodammodo intermedis, ut essentis sic consistentis, halituosæ videlicet, sulphureæ, ac oleaginosæ. Hi præterea spiritus, cum in omnibus animantium generibus, tum in homine potissimum, juxta communem Hermeticorum sententiam reperiuntur, à qua non longe nec ipsemet abest Hippocrates, quando ait,

do ait, *Corpora nostra constare continen-*
tibus & contentis. Quorum termino-
rum priori nihil aliud quam continen-
tes ac in se recipientes matrices:
posteriori verò substantias spiritua-
les contentas, ac à prioribus receptas
voluit significare. *Contentorum* quo-
que à Dogmaticis triplex proponi
solet partitio. *Quaedam enim sunt sub-*
stantia quoquo versum impetose, seu
impetum facientes, sive synceræ &
ætheræ, sive se habeant secundum
naturam, quales naturalis, vitalis &
animalis spiritus: sive noxia quadam
qualitate, tanquam affusa nebula sint
contaminatæ.

Quaedam rursus humectantes, sive
humores tam utiles, quam inutiles
& excrementitij, eò quod spiritus
salutares & noxij in ipsis inhabitent.
Et *altæ denique effluentes,* communi-
zerque exhalantes, sive humidæ,
quas vapores: sive siccæ, quas exha-
lationes & fumos nominant.

A Dogmaticis his multum dissi-
dent Hermeticorum suffragia, si be-
ne & accuratè intelligantur.

In vegetabilium verò genere no-
stram hanc, tam proborum quam
perverforum spirituum distributio-
nem *tribus membris* comprehensam
haud difficilè fuerit stabilire.

Mercuriales siquidem, vaporosi, æ-
rei magisque subtiles, ut in partibus
vegetabilium resident mollioribus,
floribus nimirum ac folijs, sic aqua-
rum oleorumve extractione ac de-
stillatione ab ipsis separantur. *Sal-*
suginosi verò, ut magis fixi, sic in par-
tibus quoque vegetabilium radican-

tur durioribus, lignis videlicet, cor-
ticibus, & radicibus, sale abundan-
tibus: ex quibus postmodum ignis
violentiâ separantur. *Sulphurei* deni-
que & oleaginosi spiritus, ut inter æ-
thereos subtiliores, ac terrestres sul-
fuginosos, quodammodo interce-
dunt medijs: sic in vegetabilium semi-
nibus continentur, consistentia & si-
tu quodammodo inter folia & ligna
intermedijs. Insunt vero seminibus
cunctis etiam frigidioribus, (qualia
sunt papaveris & lactucæ) quæ quo-
niam præ reliquis compositi partibus
magis sunt temperata, naturæ-
que familiaria, spiritus quoque o-
mnium defæcatissimos, & magis ad
speciei conservationem destinatos
complectuntur. De oleorum vero
ex seminibus extractione præcepta
tradere, vetat rei facilitas publica que
notitia.

Hic vero minime prætereundum
est in hac *vegetabilium classe,* non mi-
nus quam mineralium & animalium
ordine, omnes jam enarratos spiri-
tus, rursus duorum generum existe-
re: *alios,* bonos, salutares, balsami-
cos, & conservatores, tam videlicet
Mercuriales, quam sulphureos, & sal-
suginosos: *alios* quoque malos ac no-
xios, tam Mercuriales, quam sul-
phureos, & salsuginosos.

Q. *Cum Deus omnia creaverit val-*
de bona unde potentia seu spiri-
tus mali?

R. Creavit Deus naturam val-
de bonam & beneficam, id est, potē-
tiis salutaribus instructam, quibus
creaturæ oblectarentur. Verum e-
nim-

nimvero, ut liberrimum agens ipse creator existit: ita & hominem ad similitudinem suam liberè, non coactè agentem condidit. Hanc libertatem autem potentiis molestantibus coercuit, quas ordinaverat indecenti rerum tractationi sive abusu. Nimirum benefica ea potentia ita erat constituta, ut pro diversitate tractationis sive cultura usus se genuini vel abusus, oblectantes vel molestantes fructus proderet. Oblectantes si decenter & ex præscripto ac voluntate Dei retractaretur, molestantes, si contra indecenter atque modo voluntati divinæ contrario, idque gravius aut levius pro delictis. Potentiarum enim oblectantium quo major destinata est oblectatio, co gravior quoque molestantium molestia fuit ordinata, delicto proportionaliter inhaerens. Res exemplo erit clarior: sal marinū, Nitrum, vel id genus aliud quoddam sal reconditam in se continet potentiam beneficam, in centro sopitam. Hæc si debite suaviter & cum ingenio eruatur, ut internum illud & occultum in lucem prodeat, summam præbet medicinā. Econtra si sal ipsum tincturam bonā producere aptum & primum, violenter tradetur, atque ex Reterta igne violento cogatur, spiritum fundit pniciosum, qui loco caloris vivifici ac dulcis, æstu ac acrimonia corroden- te, præditus est. Et hac ratione degenerat bonum in malum.

Vel: Creaverat Deus Naturam instructam potentiis tū bonis tum malis. Illæ in actum erant collocatæ; hæ

in potentia delitescabant, emergendi occasionem expectantes. Occasio illa est sententia iudicis Iustissimi, de emergendo ac puniendo. Etenim sic adsunt ac tutum, vires suas exerunt, decretumque iudicis exequuntur.

Varia autem sunt nocivæ hæ facultates, excitanturq; pro delictorū quoq; varietate, ut recta hic locum habeat proverbium, quo quis peccat, eo punitur. Nimirum, quia Deus per naturā, eiusque potentias agit, si facultas illa benefica in vanum usurpetur, prodit malefica in pœnam. Et hoc videtur fundari in dicto illo Ecclesiastici c. 33. v. 15. Bonum contra malum. Vita contra mortem &c.

Vtraque hæc opinio etsi scripturā sacram favorabilem, vel saltem non contrariam habeat, nollem n. quicquam contra eandem statuere: Attamen prior illa ad metam propius culpam collimare forsitan videbitur. Morosos enim commovere posset, quod Deus sub beneficis potentiis maleficas recondit. Perpendant autem hi ipsi, quod Deus ad sententiam suam exequendā tribulos ac spinas quibus potentia molestantes, vel ipsius nominis ratione denotantur, post lapsū non condiderit, se ante lapsū conditas exerere vires iusserit. Idem de serpente iudicium. Videatur infra in Pathologia.

CAP. VIII.

De Principiis hypostaticis.

PRincipio illi primo materiali subordinantur principia hypostatica & elementalia.

Hypostatica sunt, quæ maiori vi ac efficaciacia præ reliquis polent, vnde & in schola Hermetica Cherionia virilia, virtuosa dicuntur. Suntque Sulphur, Mercurius & Sal.

Sal est principium humido siccum, in aqua solubile & concretile.

Sulphur est principium humidum pingue inflammabile.

Mercurius est principium inter sal & sulphur natura medie, adeoque in aqua partim in oleo dissolubile.

N. Ioan. Raicus tract. de podag. ita describit. *Sal est principium hypostaticum cum vi fermentandi & coagulandi. Eius v. signatura est, vt intrinsecus sit fusilis, metallorum instar & fixus: extrinsecus autem combustibilis & incinerabilis. Sulphur principium est hypostaticum cum vi maturandi, tingendi, homogenia atrahendi, heterogenea repellendi, tendendi à centro ad circumferentiam & vicissim. Huius signatura est vt intra sit fixum, oleaginosum siue pingue: extra inflammabile esse & fugitiuum. Flamma quippe est sulphur volatile. Mercurius est principium hypostaticum cum vi vegetatiua & instauratiua. Huius signatura interna est fouere ignem potentem: externa vero est, liquidum, glutinosum, incombustibile & frigidum esse.*

N. Quercetanus Principia (res simplices) duplicia facit, videlicet invisibilia (spiritualia, formalia, astralia) quæ in sensus fugiant, omniumque actionum authores existant, & visibilia (materialia) quæ sub visum

traduci possint & per quæ actiones administrantur. Vtraque triplicia statuit; Principia (hypostatica) spiritualia, Elementa spiritualia, & semina spiritualia. Per principia (hypost.) spiritualia nihil aliud intelligere videtur, quàm facultates (divinus spiritus) primis principiis inhaerentes, quibus illa apta nata, seu si maius quæ divinus spiritus et scientia, id est, instinctu naturali præditæ sint, vt materialia & visibilia sibi corpora fabricari possint, scilicet Sal, Sulphur & Mercur. Elementa spiritualia sunt similiter facultates principiorum illorum quarum vi Elementa corporalia in mixto fiunt. Semina spiritualia (astralia) sunt rationes seminales, quarum potentia seu operatione semina visibilia existunt, v. g. in Tritico est seminalis potentia seu spiritus qui ex nutrimento visibile semen producit.

Principia visibilia (materialia, corporea) sunt dicta principia, Elementa & semina vi invisibiliu illorum producta Quercetani verba satis alias obscura hæc sunt.

Totus inquit hic orbis in duos globos divisus est, superiorem videlicet, cælum æthereum (quod ab ardendo, fulgendo vel lucendo, *αἴρῳ* & *αἴθερ* sic dictum est, quodque igneum cælum, formale, & essentiale elementum est) nec non aerem seu acreum cælum constituentem: & inferiorem globum, qui quidem complectitur aquam & terram.

Quocumque autem quatuor ista corporibus comprehenduntur, qua elementa sunt

sunt & receptula rerum omnium, vel res sunt simplices, vel corpora ex illis mixta & composita.

Simplicia sunt, quæ ex aliis prioribus seorsim existentibus non sunt, sed ex quibus omnia fiunt, & in quæ resolvuntur omnia. Composita siue corpora sunt, quæ tum ex simplicibus fiunt, tum in simplicia dissolvuntur.

Simplicia porro distinguuntur in ea, quæ sunt simplices formæ, & ea quæ materia simplices sunt: aut in ea quæ simpliciter formalia sunt, & ea quæ simpliciter materialia. Sic corpora dividuntur in corpora materialia & corpora formalia.

Quæ simpliciter formalia sunt, astralia & spiritualia: elementa sunt formalia: semina formalia, & tria principia formalia: hoc est, quæ ita spiritualia sunt, vt sensibus nostris non occurrant.

Elementa autem formalia, de quibus nobis est sermo, ea nobis dicuntur, in quorum sinu rerum astralia semina & formalia principia, vt in sua propria receptacula diffusa & reposita sunt: in quibus simplicibus & spiritualibus elementis seminum & principiorum spiritualium fecundæ & viuificæ scientiæ, proprietates & radices rerum omnium propagandarum delitescunt. Omnis itaque habitus, dispositio, figura omnæ qualitates, quantitates seu dimensiones, sapes, odores, colores includuntur: quæ suis temporibus opportuna maturitate ex sinu illorû efflorescunt. Atque hæc simplicia elementa, aut etiam principia tanta

lympathia ac amicitia, spiritualia semina amplectuntur, & hæc mutuam reddunt elementis & principiis reciprocationem, vt semel à parentibus in speciem aliquam aut indiuiduum traducta, nunquam finem faciant (suz vnionis cum simplicibus elementis recordatione) quin tandem denuò, corporum naturalium prædestinatione & lithurgia consummata, ad auos suos & proavos retrogradiantur, ibique conquiescant; quemadmodum flumina ex suo elemento maris progressa, atque huc & illuc diffluentia, relictis vbiq; tandem & depositis fœtibus (ceu aluo exonerata) ad matrices suas & principium redeunt: vnde nouas vires mutuo amplexu sobolis propagandæ suscipiunt. Quæ quidem sunt (vt iam diximus) Socraticorum in Parmenide, Stoicorum de causa continente, Anaxagoræ de synerisi atomorum & Hippocratis libris de diæta opiniones.

Atque hæc perpetua circulatio est, qua cælum terræ maritatur, & inferiora elementa cum superioribus coeunt. Perpetuis enim vaporibus ex centro terræ in aquas expulsis, & ex aquis in aerem euectis, astrorum cælestium attractione, nec non vi & appetitu elementorum inferiorum, eunda prolis, ac concipiendæ ex cælo, seminaibus hinc inde concurrentibus tandem elementa redeunt ad suos parentes, grauida & cælestibus formis imprægnata: ibique semina sua fouent, dum tandem opportunè patruriant & fœtus suos excludant. Quæ quidem imprægnatio aliunde

non procedit, quàm x astralibus illis seminibus tribusque formalibus principiis, mercurio, sulphure & sale, omni scientia, proprietatibus virtutibus, & tincturis instructis; sibi ex spiritali suo corpore, materiale sibi accommodent, ac suis proprietatibus animent ac exornent. Siquidem mercurii est partibus vitam elargiri: sulphuris incrementum corporis dare: & salis duo illa compingere, & in vnum corpus firmum coagulare.

Tria igitur hæc formalia principia à nobis ex suis officiis ac proprietatibus descripta, etsi magis spiritalia sunt, quam corporalia, iuncta tamen cum elementis simplicibus materiale corpus mixtumq; ac compositum constituunt, augent, fouent, & in statu suo ad prædestinatum vsque finem conservant.

Cum autem seminum proprietates, signaturæ & potestates insitæ sint & inclusæ illis principiis, vitalesque suas qualitates saporum, odorum, colorum in ipsis quoque occultas habeant, etsi materialia vtcunque sint illa semina: naturam tamen formæ potius xmulantur quàm materiæ: elementa verò contra materiæ magis adhærent, quàm formæ. Idcirco ea vocantur à Philosophis simplicia principia formalia propriè & κατ' ἐξουσίαν, quòd formalia & potiora sint, ornata atque ditata, primis ac præcipuis seminum astralium facultatibus. Elementa verò dicuntur principia materialia simplicia. Illis actiue qualitates, his passiuæ tribuuntur. Atque sic ex illis vtrisque secundariò

quasi, & quàm proximè, ut dictum est, omnia mixta corpora componuntur ac subsistunt.

Hæc ita esse, nec pluratribus illis principiis in rerum natura inueniri, interna corporum naturalium anatomia, diuisione, partitione ac resolutione demonstrari potest. Subijciemus etiam oculis ipsa elementa, quæ cum hypostaticis illis principiis iuncta corpus naturale constituunt. Quin & pariter ostendemus, ac minutim singula ita excutiemus, ut facultates, proprietates & qualitates, tum actiuas, tum passivas in tribus verisque principiis videndas exhibeamus. Vnde non exiguus fructus proventurus est: futurumque sit ut appareat, aliò quàm ad solam crasim & mixtionem elementorum referendas esse, & morborum causas, & remedium facultates.

Si igitur propius ac minutius singulorum individuorum generationem intueri ac texere velimus, cõperiemus verum esse quod diximus: Simplicium nempe principiorum alia esse formalia & spiritalia, alia materialia, corporea & visibilia. Invisibilia autem esse elementa simplicia formalia, semina astralia & principia spiritalia. Visibilia verò eadem esse, sed materiali corpore induta. Quæ quidem duo corpora, spirituale & materiale, invisibile & visibile, in omni individuo continentur, etsi spirituale non nisi ratione motus, vitæ & functionum cerni queat; at tamen inest.

Princi-

Principia visibilia & materialia corpora sunt trium generum

nempè { feminum.
 principiorum.
 elementorum.
 Horum a- } activa, ut feminum,
 lia sunt } principiorum.
 } passiva, ut elementorum.
 Corpora se- } femina animalium
 minū visibi- } Venere cyibrata.
 lium activa, } stirpium in suis the-
 seu in quib⁹ } cis inclusa.
 est aliqua } fossiliū, magna impe-
 diuntur, sunt } dimentorum mole
 } obruta.

Quę omnia latentes sub se habent spiritus.

Corpora a- } humida { Mercur.
 ctiva princi- } duo { Sulphur.
 piorum } siccum unum, sal.

Mercurius est liquor ille acidus, permeabilis, penetrabilis: purissimū & athereum illud corpus *seriale*: Aeræa, subtilissima, vivifica, ac spirituosā substantia, pabulum vitæ, & *seria* seu formę proximum instrumentum.

Sulphur est humidum illud, dulce, oleaginosum, viscidum, substantificum primigenium: ignis seu caloris naturalis pabulum, leniendi & agglutinandi vi præditum.

Sal, corpus est illud siccum, falsum, purè terreum, salis naturam representans, mirandis virtutibus præditū, dissolvendi, coagulandi, detergendi, evacuandi, & infinitis aliis facultati-

bus, quas in individuīs, & ab individuīs suis separatas in aliis corporibus exercet.

Aliter.

Sal principium est firmum fixum & substantificum rerum cunctarum: ideoq; comparatur cum terræ puro ac puro elemento. Quod sal non est sua naturā frigidum & siccum (ut volunt esse terram) quæ qualitates nihil aliud sunt, quam moēs rerum: sed potius calidum, & qualitate activa præditum, quippe q̄ inservire debeat generationi rerum cunctarum.

Sulphur confertur igni: facillimè namq; ut illud flammam concipit & urdet: quæadmodū & reliqua omnia, q̄ de natura ejus participāt, cujusmodi sūt resinosa pinguis & oleaginosa.

Mercurius analogia respōdet aeri & aquæ: non n. tantum aqua illa sicca mineralis, quam & alio nomine hydrargirum & argentū vivū vocant, mercurius dicitur, sed omnis aqua seu liquor activa aliqua virtute dotatus mercurius quoq; dicitur ppter excellentiam. Qui mercurius, ut diximus, utriq; elemento, aeri, inquā, & aquæ adsimilari potest: aeri, q̄ calori admotus, nihil ferè esse deprehēdatur, q̄ aer seu vapor, qui statim in auras evanescat, Hunc si placet, non malè humidum activū dixeris. Aquæ verò comparari potest, quòd sit fluidus, nec proprio sed alieno termino, dum in sua natura est, contineatur, quæ humidi est, apud Aristotelem definitio.

Hæc tria, inquam, principia in omnibus corporibus reperiuntur, tan-

tanquam substantiæ internæ ac necessariæ ad compositionem omnis corporis inixti. Nam humiditas prædicta mercurialis volatilis ac spiritalis cum parte terrena corporea atque fixa propter ingentem illam discrepantiam atque contrarietatem utriusque consociari facile cum non posset: opus fuit medio ac ceu quoddam sequestro, qui utriusque, hoc est, tam spiritalis quam fixi participatione utrumque coniungeret. Atque hoc est sulphur seu oleum, quod inter fixum atque volatile medium quiddam tenet. Numquam enim tam facile, nec tam citò, aut tam benè destillatur oleum, ac aqua: accedit quod sulphuris seu oleaginosi corporis substantia sit tenax, idcoque aptissima ad combinationem reliquorum duorum ad efficiendam bonam, perfectam & æquabilem mixtionem. Res exemplo fiet manifestior. Quemadmodum enim nunquam tenax atque laudatum cementum confici potest ex sola aqua, atque arena, sed calce insuper opus est, quæ utraque illa tanquam oleum ac gluten quoddam connectit.

Sulphur itaque, seu oleaginosa substantia, & salis & mercurii est mediator, & utrumque copulat; nec copulat tantum, sed acrimoniam salis atque mercurii aciditatem, quæ ut plurimum in eo reperitur, reprimat atque contemperat. Haud secus sanè ac spiritus, & humidum illud vivificum seu radicale, animam, substantiam incorpoream, cum corpore, toto genere ab illo distatè conjungit,

Apparet itaque, quæ ratione trës hæc naturæ possint cõsistere simul, atque corpus mixtum, ac perfectum constituere. Nam quemadmodum sal solum per se istud præstare nequit: ita nec duo illi humores fluxiles & mobiles sua natura corpus fixum, firmum atque solidum componere sine sale possunt. Rucas sulphure opus est tanquam glutine, quo sine alioqui mercurialis liquor absorbetur à siccitate salis terrestris & violentia caloris ignei quem continet. At humor mercurialis reliquorum est tanquam vehiculum ad penetrationem & mixtionem facilitandam serviens.

Hæc tria principia ab Hermete olim antiquissimo Philosopho dicta sunt spiritus, anima, corpus, ut Mercurius sit spiritus, sulphur anima, sal corpus. Corpus autem spiritu jungitur, sulphuris seu animæ vinculo, quod affinitatem habet cum utroque extremo, tanquam medium extrema copulans. Mercurius enim est liquidus, rarus, permeabilis, Sulphur ceu oleum molle, fluidum. Sal siccus, densus, stabilis. Quæ tamen ut diximus in se invicem ita proportionata sunt, vel proportionem contemperata, ut in hac principiorum contrarietate symbolum magnaque analogia reperiatur. Sulphur enim seu humidum illud oleaginosum mediū est, ut diximus, quod sua humiditate, mollitie & fluiditate, duo extrema, nempe salis fixum, & mercurium volatilem, conjungat: siccitatem salis nimirum & liquiditatem mercurii sua

sua humiditate viscosa: densitate salis, & permeabilitatem mercurii, summè contraria, sua fluiditate: quæ medium tenet inter stabile & permeabile. Adde quod summa sua dulcedine mercurij aciditatem, & salis amaritudinem temperat, & sua visciditate mercurij volatilitatè cum salis fixatione conciliat.

Tria illa Chymicorum principia non sunt sal, Mercurius ac sulphur vulgaria: at aliquid natura purius ac simplicius; quæ tamen analogia quadam salis, mercurio, sulphuri vulgaribus respondet, unde etiam principia nostra eiusmodi nomè suum sortita sunt. Nec immerito quod vulgaria ista sunt inter omnia mixta, simplicissima ac maximè spiritualia. Alia enim mixta crassioribus corporum substantiis impediuntur, quo minus æquè volatilia ac spiritualia sint, aut dici possint, siquidem multos heterogeneis etiam partibus cōstant, quibus vulgares isti spiritus non adeo irretiuntur.

Sunt autem porrò varia atque diversa salium genera, quæ ut in natura seorsim, sic & in omnibus corporibus mixtis reperiuntur. Nempe sal commune (quod ipsum mare per secretos & intimos canales toti terræ communicat) itemque sal gemmæ, alumen, cuius plures sunt species, vitriolum, sal armoniacum & sal nitrū, quod sal petræ vocant. Inter hæc salia duo sunt volatilia, atque duobus liquoribus insensibili quadam ratione permixta: nitrum nempe siue sal petræ & sal armoniacum naturæ: ni-

trum quidem de sulphurè, oleosoque rerum liquore participat, armoniacum de mercurio, seu humore rerum mercuriali.

Imò si ulterius ad vegetabilia progrediamur infinita occurrunt salium genera ab illis deriuata. Datur enim sal dulcis ut saccharinus: amarus ut absinthium, acidum ut acetum, austerum & ponticum ut cydoniatum, omphacinum & id genus alia, quorum balsamo nutriuntur fouentur & conservantur.

Verum ut aliquantulum explicatius agamus, apertè nobis ab Hermeticis in rerum natura sex salium diuersorum genera explicantur.

Inter eiusmodi sales alij sunt terreni, alij aquei, alij aerei, aut quibus vel elementum terræ, vel aquæ, vel aëris dominatur: ita ut alij eorum fixi sint, atque naturæ terrestris: alij inter fixum & volatile mediam quandam proprietatem aqueam obtinēt. At sal Armoniacus naturæ (ut & Armoniacus vulgaris) spiritualis est, ac omnium maximè volatilis & aereus.

Omnis autem sal, siue volatilis, siue fixus, non aliter in aquis dissolvitur, & commiscetur, quàm aqua aquæ, etsi una sit aqua sicca, altera humida & madida.

Tria hæc salium genera, quæ in abditis rerum partibus inhaerent, siue sint metallicæ, vegetabiles, siue animales, quæ ve sedem habent in cōcipuè elemento, quod ex terra generationes suas producit (ut fuse alibi demonstravimus) de natura trium principiorum participant. Cōmunis

E enim

enim sal & marinus, filtro terræ trās-
fusus, decoctus ac digestus in ejusdē
terræ viscerum calorib. de natura sa-
lis fixi ac firmi participat, pater ac o-
rigo aliorum omnium. Nitrum verò
partim fixū, partim volatile, de prin-
cipio rerū sulphureo, ut armoniacus
sal de mercuriali principio spiritali
ac æthereo participat: quorum ex-
tremi duo, fixus videlicet & volatilis,
sulphurei salis aut nitrosi, partim na-
turæ volatilis, partim fixæ participis,
intercessione copulantur.

Hoc arcto admirandoq; triū prin-
cipiorum vinculo, diversę tres salium
proprietas, distinctę substantię a-
pertē elucet, essentia quidē similes,
at non qualitatum naturis. Præter n.
opinionem, ex pingui ac feraci terra,
ablutionibus aut aquis nequaquā dilu-
ta, ingeniosus nitrofecton (et hō-
mnum, quę hic latent, mysteriorum
prorsus ignarus, at solius nitrosi salis
extractionis peritus, & cetero soli^o extra-
hendi studiosus) apertē enucleat tria
hęc salium genera, marinū nempe & fi-
xum, qui in lixivio solvitur, nitrosum
fecus, qui ibidē coagulatur: & armo-
niacum volatilem ac acreum, ex lixi-
vio partim avolantem, partim in u-
troq; sale contentum, ac proinde
sensibus obscurum. Quę tres salium
distincta differētia, ut in quavis ter-
ra pingui repertiuntur, sic ex utroque
sale, marino nempe seu fixo & nitro-
so volatili, separari deinceps possunt.
Salibus a, illis vel coniunctim vel se-
paratim in retortam impositis, cum
suo recipiente, primum vi ignis ex-
tillat volatilis sal acidus, acris & mer-
curialis: sulphureus ac nitrosus vi

maiore educitur, ac dulcis extillatur:
fixo sale falsuginoso ac firmo, nulla vi
ignis fugace: at in fundo vasis con-
stanter subsistente.

1. Q. An sal possit statui princi-
pium rerum?

Sunt qui negant salem esse princi-
pium rerum naturalium, probantq;
id esse non posse, quod plus damni
sales inferant, quàm utilitatis, idque
authoritate Medicorum, qui salia
vbivis ægrotantibus detrahunt, &
dulcia tantum illis præscribunt.

3. Primū hoc falsū imponitur
in sale uno rerum principium agno-
sci à nobis, qui tria constituimus, sa-
lem, sulphur & Mercurium, quę qui-
dem cum sint principia corporū pri-
ma, ab alia tamen & uno pēdent ma-
gis spiritali, q̄ anima est universa-
lis: ab anima igitur universali rerum
omnium naturalium principia oriū-
tur, hęc tria corporum principia, q̄
rursus in quatuor elementa distri-
buuntur, ut ex omnibus simul com-
positis unum quid rursus cōsurgat,
quod denuò resolvitur in tria ista,
dum & hęc quoque in suum princi-
pium primum redeant, unde omnium
rerum generatio deinceps renova-
tur, ut pluribus verbis de his jam di-
ximus in priore hujusce libri parte.

In salium quoque scientia multū
hallucinatur, qui loco horū essen-
tię, illorum feces tantum ponūt, at
balsamus in eo latitans illis est inco-
gnitus.

2. Q. An ignis seu combustio sit cau-
sa salis efficiens.

Ignis neutiquam est author aut
causa

causa salis, vis enim ignis aut caloris potestas, non habet ex se producendi aut efficiendi salis facultatem, imò ne granum quidem generat: qualitas siquidem substantiam producere nequit. At si ignis producit, vel ut substantia producit, vel ut qualitas: Prius nemo dicere ausus est: sed nec posterius verum. Sal enim substantia est, & substantificum quid, quod à qualitate nequaquam effici potest. Ergo neque à calore, licet igni exponas in cacabo, aut aliquo alio vase, quantum velis dulcis aquæ fontanæ & ad flammam coquas & recoquas, ne micam quidem salis efficias, etsi vel omnis aqua evaporet vi ignis.

Obiicitur ad salis confectionem opus esse incineratione, & per consequens calore, cum id lixivium artificiale ex sale elicitur. Necessario quoque calore sit opus. Calcinationem enim precedere oportere. Quapropter negari non posse causam generationis salis esse calorem. Ideoque & rerum salutarum.

sc. Consequentiam esse falsam. Non enim procreat ignis quæcunq; per ignem manifesta fiunt, ut liquidè apparet in distillationibus aquarum stillatitiarum, atque olcorum, quæ ex lignis, herbis floribus, seminibus, aliisque rebus plantarum eliciuntur vi ignis: non tamen ab eo generantur: sed à natura generata, ignis interventu, ceu medio atque sequestro, in apertum magis dantur oculis nostris.

Quod verò attinet ad calcinatio-

nes, aut incinerationes, quæ fiunt à calore vehementi, vel vi ignis: quis, quæso, per eam alicuius rei generationem fieri, nisi fortè cinerum velit, quamvis improprie, dicere ausit?

Cur non corrumpere potius eadem ajunt ignem, quem corruptorem clamitant rerum omnium? Manifestantur per ignem liquor, oleum atque sal, quæ prius in corpore, ceu principia hypostatica demersa latebant: Manifestantur, inquam, separatis partibus impuris, feculentis, atque terrestribus, aut aliis quoque humidioribus, atque heterogeneis quibusdam dissipatis, ut promptior, atque facillior fieri queat segregatio ejus, quod intus continetur: nempe id quod est substantificum, homogenum, & ut uno verbo dicam, intimum, vivificum, atque constituens rei principium, qui sal est, usque adeo terrestri, vel etiam humidiori parti inhærens, ut non nisi vi ignis separari atque erui queat: Necessarius itaque est ignis: ac ignis interdum etiam satis violentus ad extractionem salis è rebus faciliorem: non item ad generationem ejusdem.

Nam si sola calcinatio, etiam vehementissima, procrearet salem: e jusque esset causa efficiens: sequeretur res omnes calcinatas, esse salem, aut salas, vel certè in salem converti posse.

At contrarium docet experientia. Quid enim caloris, aut ignis vium per sentit aut magis magisque ad-

ustum, aut calcinatum est quàm lateres, quos constat mera calcinatione esse factos? At pulveriscentur licet, affusaque aqua ponatur in locum calidum, qui modus est eliciendi salis: lixivium tamen nequicquam ac redinis acquirat, aut nihil, aut certè quàm minimum proliciet salis. Aut si aliquid etiam eliciat, illud fixum esse existimandum est, quodq; jam inerat in ea terra, ex qua cocti sunt lateres: neutiquam verò ab igne progenitum.

Idem censendum est de ipsa calce viva, quam scimus ex omnibus lapidibus aut calculis neutiquam fieri posse: sed ex certis quibusdam, qui & sulphuris glutinosi, & salis fixi aliquid in se continent.

Adde quod non semper opus sit calcinatione forti, ac ne quidem exigua, ad salis extractionem: quem in multis absque ulla adustione elici posse comperimus, ut patet in nitro, seu sale petrae, qui separatur beneficio aquae calidae saepius transfusa per terras pingues, cœmeteriorum, stabulorum, columbariorum, aliorumque locorum, quae sua natura multum continent illius salis nitrosulphurei.

Aliud exemplum manifestum, ad demonstrandum calcinationem vel calorem ignis non esse salis procreatorem, tale est: Redige in cineres stipites cucurbitarum, melonum, cucumerum, lactuca, aut aliud quid simile, quod non multum salis in se contineat: Deinde ex æquali portione sarmentorum vitium aut

fabarum itidem cineres fac: Quod utique fiet adustione: ac ad cucurbitarum quidem stipites, multa & vehementi adustione opus erit: ad sarmentorum non item, quia promptè comburuntur, & in cineres abeunt.

Calcina separatim, si lubet, amplius, & quantum voles cineres cucurbitarum, nec tamen vel grano salem augebis. Nam perpetuò ex cinere vitium, plurimum: ex cinere cucurbitarum, vel similibus, minimum elicies salis: Quod tamen & id quantum sit, acrimonia & vigore, neutiquam respondebit. Cur ergo dicimus à calcinatione, vel vi ignis salem produci: aut ignem seu calorem esse salis genitorem.

Concludendum itaque, ignem, neque adustionem ullum genus salis, aut humoris falsi posse producere. Nam uti jam diximus, nulla qualitas efficere potest substantiam: nec res quepiam dare potest id, quod non habet.

CAP. IX.

De principiis Elementalibus.

Prinicipia Elementalia sunt, quae naturam ac indolem Elementorum vulgo ita dictorum referunt.

N. Elementa vulgo ita dicta sunt Elementa ab oculos posita, quae non sunt Elementa seu principia Elementaria simplicia, constant enim ex principiis tam hypostaticis, quam elementaribus ac primis illis principiis simul,

simul, adeoque sunt loca & matricæ, in & ex quibus rerum fit productio & conservatio. Suntque Terra, Aqua, Aer.

Terra seu Principium terreum est principium illud siccum, crassum, indissolubile, grave, adeoque mixtionis sustentaculum, chymicè terra mortua dicitur.

Aqua est principium liquidum ac humidum inspidum, chymicè phlegma vocatum.

Aer principium invisibile est, reliquisque duobus ac præcipue aquæ immixtum, unde vel nulla vel parva consideratio- nis.

Quære. Restat ut de visibilibus elementorum corporibus loquamur, quæ in omnium rerum, tam mineralium, quam vegetabilium, & animalium, duo semper sese offerunt, scilicet cum unum, humidum alterum.

Corpora visibilia elementorum duorum sunt generum

1. Siccū, quod terra arenosa siue cinis est, omni sale per aquarum lixivium destitutum. Vocaturque à Chymicis terra damnata, quod nullam vim quàm exiccātem & empasticam habet.

2. Humidum, quod inspidum phlegma vocatur, omni sulphure & mercurio obrutum, nullo odore, sapore, vitalive alia virtute præditum, quodque tantum humectare potest citra ullam energiam.

Atque ut hæc sunt invalida, sic qualitates tantum passivas, ut diximus, possident, atque inutiles, quæ

idcirco relollacæ à nonnullis dicuntur, quòd nullis viribus valeant.

Aer verò, tertium rerum elementum, seorsim capi aut separari nequit, sed vel in auras evanescit, vel sulphure & mercurio permixtus manet, ac imprimis mercurio adheret, qui usque adeò spiritualis est, ut vel exercitatissimus artifex non possit ipsum à seipso solū separare: sed semper in auras cum aere eius rei, cuius sit separatio, avolet, cui aeri usque adeò arctè conjungitur mercurius, ut divelli ab eo nunquam possit, nisi solerti artificis peritissimi industria id fiat: qui novit, mercurium, seu sale armoniacum volatilem, cum aere seu aërea parte ita coniunctum esse, ut simul cum aere etiam expiret, & cum eo in aquam spirituales reducatur, quæ agnoscitur mercurialis esse aqua ex sapore admodum acuto, acri & vehementi, qui ex mercurio aut sale armoniaco naturæ spirituali, (ut vocant Philosophi) promanat.

Hunc ut separet artifex, liquorem hunc spirituales coniungit cum sale Chrystallino naturaliter fixo, à quo aereum illum liquorem destillatione separat, qui ea separatione prorsus vi omni spoliatur, & inspidus manet aereus liquor, eò quod Spiritus ille mercurialis, naturam salis volatilis possidens, cum proprio suo sale fixo, fixus remanserit, cum quo firmam habet analogiam. Sic naturam natura delectari testatur Philosophi. Atque hoc modo agnoscit Philosophus aërem elementarem esse separandum à spirita illo mercuriali,

riali, reducto videlicet aeris elemento in aquam inspidā, & spiritu mercuriali salem propriā suā naturā ingresso. Præterea hinc innotescit, Mercurium æreum quidem quid esse, seu aerem; attamen aliquid amplius quam aerem elementarem, qui carēs mercurij spiritu simplex liquor est æreus, nullius virtutis aut potestatis, quā simpliciter humectandi & penetrandi. *Sic actiua qualitates merito principis vindicantur, ut passiva elementis.* Hoc dilucidè alibi demonstratum est exemplo ex vini operatione.

Quæcunque vis & acumen in aqua vitæ percipitur, aut spiritu vini, aliunde non quā ab huiusmodi mercurio & sale armoniaco philosophico, ærea vini parte permixto, proficiscitur. Quam quidem vitæ aquam acutissimam ac perpungentem proprio sali ex fœcibus extracto si affundamus, & distillatione ab eo separemus, virtutem omnem, saporemque suum aqua vitæ deperdet, potabilis futura instar aquæ vulgaris, eò quòd Mercurium suum, aut Armoniacum volatilem salem, à quo vim omnem ac acumen mutuabatur, in sale suo fixo deposuerit. Quod si rursus spiritus vini, qui armoniacum salem continet, ut supra, per cohobationem & distillationem sæpe repetitam, toties prædicto sali fixo reafundatur & educatur, ut pars salis volatilis salis fixi partem superet, tunc sublimationis arte ver^o Philosophorum Mercurius proliciatur. Hac enim ratione sal fixus ascendit & sub-

limatur, fixumque fit volatile, & volatile fit fixum, si proprium sulphur purificatum his, ut artis est, addatur. Atque sic ab omnibus heterogeneis partibus secretum quodvis mixtum homogeneam puritatem adeptum est, actiuamque & efficacissimam naturam.

Atque hæc dicta sint, ut pateat omnibus rerum anatomia ac resolutione, elementum aeris seorsim non posse excipi, nec conspici, præterquā a veris Philosophis & in hac arte versatissimis.

In hunc modum corporum visibilia rerum, tum ex seminibus & principis, tum ex elementis procreatarum, demonstratio certa elucescit, etsi in resolutione corporum visibilia seminum corpora non deprehendas seorsim posita. At principiorum trium illorum, nec nō elementorum partes facile est secretas intueri, in quibus trium principiorum partibus virtutes & potestates actionum, quibus pollent semina, inclusa sunt & immixta. Quo fit, ut eorum corpora pariter vitalibus viribus, facultatibus, ac energiis astralium & spiritualium seminum referta sint, tanquam illarum virtutum receptacula. Elementalia verò corpora non nisi passivas qualitates obtinent. Quæ quidem elementalia corpora artifex nō solum separare seorsim potest, sed & in nihilum redigere, ita ut separatis passivis & materialibus elementis, tria tantum illa hypostatica formalia & activa principia remaneant, quæ in vnū corpus contracta corpus mixtum efficiunt,

ficiunt, quam quintam aut quartam essentiam vocant Philosophi, quæ omni corruptione caret, perfectione & vivificis spiritibus abundans, cum contra sola elementa, à tribus principiis separata, nihil nisi impuritates, corruptiones & mortificationem minantur.

Hac utique certissima demonstratione perspicuum est, in quovis mixto tria illa elementa reperiri, ut in quavis substantia naturali tres rerum naturalium species miscentur: verbi gratia, lac substantia est, cui non tantum *δωδέμησι*, sed re ipsa etiam insunt tres species *ἑσῆα* differentes inter se, serum nempe, butyrum & Caseus, quæ mercurio, sulphuri & sali comparantur: quæque tria ut *ὁμόφυλα* continentur una lactis specie, sed lacte corrupto *ἀλλόφυλα* fiunt, non tantum crassi, sed etiam *ἑσῆα* inter se differentia, cum sint effectus naturales: ut paulò post ostendemus apertius in ipso lacte: nec non omnibus aliis rebus naturalibus, qualescunque illæ sint.

Vni autem & soli Chymix, naturam imitanti, omnia eiusmodi separationum elementorum ac principiorum artificia debemus: quibus omnes compositi corporis partes enunciantur ac patefiunt. Neque eiusmodi secretionibus substantiæ illæ naturales dicuntur generari, quasi prius non fuerint: neque ut prius existentes hac separationis arte corrumpuntur, sed & erant in composito, & post secretionem per se esse ac subsistere non desinunt.

Quemadmodum autem tria principia inter se eo modo, quem diximus, copulata sunt, beneficio nempe oleosi liquoris ista coniungentis; sic tria elementa, aer videlicet, aqua & terra, inter se, medii, hoc est aquæ intercessione uniantur. De utraque enim natura aeris nempe & terræ aqua analogia sua participat: quo fit ut modò in aerem, modò in terram facile convertatur, ac sic utrumque extremum connectat. In habentibus enim solum, facilis est transitus, ut scribitur à Philosopho. Sic vicissim ob solum & consensum aer frigiditate condensatus transit in aquam, & aqua rarefacta fit aer, quemadmodum (ut dictum est) & eadem in crassata ac condensata in terram vertitur, ut terra attenuata vicissim in aquam transit & mutatur. Ipsa enim aqua constat, aere & terra simul in liquoris aquei formam effigiatis ac redactis: quod omnibus notissimum est.

Quamobrem cum aer & terra duo extrema per tertium utriusque medium, aquam videlicet, aptè coniungantur, supervacaneum fuit Aristoteli quaternarium elementorum numerum constituere, ex quaternario primarum qualitatum numero quavis certè eleganti via hæc investigaverit, ut videre licet l. 2. de generat. animal. ubi probare nititur multis rationibus per necessariū esse ad rerum productionem quartum Elementum, nempe ignem calidum & siccum constituere.

CAP. X.

De Principiis compositis.

Prinicipia composita sunt, quæ à principiis illis simplicioribus certa proportione invicem mixtis resultant, remq; naturalem seu membra partes integrantes constituunt.

N. Membra ratione principiorum illorum simpliciorum principia quidem sunt: Veruntamen quia res naturalis ex iis componitur & construitur huius constructionis respectu ea principia vocamus. Suntque pro diversitate rerum creatarum quoque varia: aliter enim occurrunt in metallicis quibusdam & vegetabilibus, aliter in animantibus, ut patebit alibi suis locis.

CAP. XI.

De Actionibus.

Actiones rerum naturalium sunt, interna, interno-externa, atq; externa.

Interna sunt inter ipsa invicem principia prima, atque ad ipsa sunt rei curriculum directa, veluti sunt, Vivificatio, Nutritio, Sensus, Imaginatio & motus. Interno-externa actio est, qua sobolem concernit, ut Generatio.

N. Actiones hæ primariæ dici possunt, quod natura cujusque rei primario iis incumbat, usque tum semet, tum suam speciem conservare intendat.

Vivificatio est actio, qua vita essentiali primo Spiritus, hinc & corpus adeoque totum suppositum actuatur, id est, in vitalem statum collocatur, inq; eodem conservatur.

N. Huius præcipuum requisitum est aer, qui flammæ vitalis tum pabulum unum cum aqua vitæ seu spiritu vitali existit. Tum ventilationem flammæ

vitali præbet: ideoq; omnia hæc inferiora Viventia sursum appetunt tam appetitu acris liberioris captandi gratia, quæ fontis vitalis desiderio, qui in sole residet. Appetitum illum perficit ipsa vitalis flamma, utpote quæ non modo solari illi flammæ sympathica est unde mutua invicem attractio oritur, sed & suppositum levius ac consequenter sursum cedere aptius reddit. Exemplo sit frustulum candelæ, quod accensum levius statim apprehenditur. Quin & animal vivum, cadavere levius est.

Hic perpende quæso naturæ mysteria, quibus edocemur ad fontem vitæ supernaturalis, qui Christus est, assurgere. Ioh. 1.

Nutritio est actio qua res suffectione elaborati nutrimenti curriculum destinatum peragit. Membra eius sunt tum materia nutritiva elaboratio, tum suffectio seu assimilatio.

N. Nutritio est rerum progressio: Nimirum rei cuiq; naturali curriculum certum naturaliter destinatum est, quod ab ortu ad æxulum augetur & inde ad interitum descendendo peragere destinatur. Peractio hæc fit beneficio materiæ nutritivæ, unde surrogatur, quod actu vitali deperit, simul atque accedit, quo ad æxulum res augetur. Materia illa, quia respectu rei nutriendæ universalior est, atq; insuper superflua & ad nutritionem idonea obtinuit, elaboratur subinde vi seu spiritu nutritivo, i. e. digestivo &c. Separaturq; ab idoneis induitq; paulatim indolem rei nutriendæ.

Nutrientum inferiorum ex macrocosmo est, cuius radii astrales vi spiritus universi

universi in globo inferiori, assumptâ hujus particulâ elaborationi incorporantur. Et hac ratione fierentur inferiorum universale tum semen tum nutrimentum; videlicet mineralium, vegetabilium & hinc animalium. En fundamentum confortii, quo res naturales invicem sunt affectæ.

Sensus in genere est, quo res naturalis aliquid cognoscit.

Imaginatio, qua aliquid concipit & imaginatur.

Motus, quo res movetur, sive id fiat augescendo, vel loco movendo &c.

N. Sensus suo modo non minus macrocosmo quam animalibus convenire doctissimus Campanella peculiari quodam tractatu pluribus demonstrat, quo lectorem remittimus.

Probat quoque Helmontius sensus, ac imaginationem rebus particularibus inesse, *In tractatu de peste.* Agrippa in *Philosophia catalogum* refert Philosophorum, qui etiam astra animata probent.

Actio interno-externa.

Generatio est ortus rerum naturalium ex semine, i. e. quo principiant rerum (que proximè in semine existunt) ex præexistente materia parantur, ac subinde foru matricis in ætæm secundum speciem suam emergunt.

Membra igitur generationis sunt, tum seminis præparatio, tum ejusdem emissio. Vide *Pharm. meam. Med. Chym.*

Actiones rerum naturalium externe sunt, qua extra essentiam dicta rei natu-

rals sunt constituta, prioribusq; superveniunt, adeoq; & secundaria dici poterunt.
v. g. Actio oriendi, qua ex abyssu emergunt spiritus ab essentia alieni, ut, tum bonum mali: seu si mavis: qua pullulæ seminales rationes destinatae rerum dispositioni tum bona ac oblectanti, tum mala ac tristanti.

N. In natura ita constitutum est, ut res naturalis constitutatur e suis essentialibus principiis, destinata progressionem in suo curriculo sese explicaturis: progrediendo aliunde sumunt, quo naturam suam explicent ac extendant. Hinc subditur materia omnigenis rebus seminalibus seu spiritibus omnigenis provisâ ac instructa. Hæ seminales rationes Chao à Deo indita, inibi q. in abyssu delitescunt, nec prodeunt, (exemplar primi ortus imitantes, nisi verbo: producat terra: hoc est ordinatione divina quæ illis ex primo illo ortu creationis aut maledictionis impressa est, fundata in cultura seu administratione rerum, sub præmii vel pœnæ cõditione, homini injuncta. Hæc administratio si debite ad exemplar ortus primævi, & præceptum divinum peragitur, emergunt fructus oblectantes, & ad conservationem rei facientes: sin contra fiat transgressio, pullulant fructus tristantes & ad destructionem vergentes, idq; ex sapientissimo illo Dei decreto: quo die comederis, morte morieris, & subsequente executione: Terra producet tribulos & spinas: item ponam antipathiam inter semen serpētis ac mulieris. Etenim sub esu pomi veriti

F deno-

denotantur pro re nata quælibet transgressiones, similiter & sub mortis voce, morbi mortis prodromi. En actio externa ac secundaria.

N. 2. Huc refer si libet actiones, quibus producuntur facultates, v.g. medicinales. Nimirum res omnes, non solum sibi met, sed & aliorum servitio, ac imprimis hominis usui destinata sunt.

C A P. XII.

De Existentia.

EXistentia naturalis est modus, quo res naturalis exponitur certæ dispositioni, principiorum invicem mixtionem inhaerenti.

Dispositio ea est tum in facultatibus, (*δυστάσις* facultativa) tum in schemate (schematica.)

Dispositio in facultatibus est quæ sequitur, mixtionem principiorum quatenus facultatibus sunt instructa.

Facultates puta 1. elementales, calfacientem, refrigerantem, adde si libet humectantem & exiccantem: unde temperamentum, 2. hypostaticas: unde imprimis sapor, odor & secundum Quercetanum color, 3. Specificas seu spirituales, unde proprietates pecuhares.

Dispositio illa dicitur Temperamentum quod pro triplici facultatum seu qualitatum classe triplex statui potest: Elementare, hypostaticum ac specificum.

N. Specificum vocatur proprie-

tas, Hypostaticum præcipuè denominatur à sapore.

Dispositio in schemate est, quæ oritur ex principiorum mixtionem, quatenus corporea ac materialia sunt, estque quantitas, numerus, consistencia, conformatio locus & connectio.

Q. Unde facultates promanent. Vtrum à crasi Elementorum an à forma seu spiritibus formalibus?

Ut & facilius & melius, intelligantur omnia, altius nobis res repetenda est, variæque Philosophorum ac Medicorum opiniones seu sententiæ excutiendæ: meliores probandæ ac confirmandæ, deteriores vero & magis veritati adversantes repudiandæ.

Galenus tuetur sententiam, qua omnes prope facultates & proprietates crasi Elementarium qualitatum adscribit, in qua re errorem Empedoclis secutus est, qui dicere solitus; Naturam nihil aliud esse, quam mixtionem & mixtorum alterationem. Quem quidem errorem diluit Aristoteles, utque falsam opinionem evertit, probans ejusmodi crases, temperamenta & mixtiones qualitatum elementarium nullo modo efficientes esse causas, nec formales: at organicas seu instrumentales, quas Plato causas vocat, sine quibus non: quæ cum sint sua natura indefinitæ, forma substantiali definiuntur, tanquàm sine. Atque hinc Arist. Physic. 1. causam formalem, appellat *φύσις* seu *ἀσύνεσις* & principem naturalium causam. Quæ forma ut scribit idemmet Aristot. 3.

Itot. 3. metaph. & in fine lib. 1. neque est Elementum, neque concretum quid ex Elementis, quæque forma seu natura est principium & quoddam divinam, quod non constituitur ex crasi elementorum, nec ab ijs generatur. Quum enim forma dicitur, id substantiæ naturalis ratione dicitur, quæ materiæ causa dicitur esse generationi obnoxia.

Galenii sententiam sectantur ut plurimum Dogmatici reliqui, ac citra discrimen omnes omnium rerum virtutes ad qualitates primas sic revocant, ut si quid noceat, nimia vel caliditate vel frigiditate lædere dicatur, sequè scopum attingisse rationum credunt, si in medicandis morbis, quos vel calidos vel frigidos autumant, calidis & frigidis, ut volunt, remediis utantur & curent. Sed ex effectu & rei exitu satis patet, quanta isthæc sit hallucinatio.

Tenendum igitur nobis est, omnes qualitates, quæ substantiæ accidunt, quæq; sensus afficiunt, sensibus ipsis apprehendi dividiq; in primas & secundas. Primæ dicuntur illæ, quæ ex elementis simplicibus procedunt: secundæ verò quæ ex eorum mixtione oriuntur. Complures dogmaticorum Medicorum primis illis qualitatibus majores, quàm par est, vires adscribunt in domandis & profligandis morbis. Alii ne minimam quidem vim illis tribuunt, sed rerum quæquillas esse volunt. Tertii ordinis sunt, qui aliquid virium quidem illis arrogat, præcipuam tamen facul-

tatem rei substantiæ adjudicant, qui mihi magis probantur.

Quod ad secundas qualitates attinet, nonnullæ sunt hujus generis, quæ dogmaticis tanquam inutiles & medicationi prorsus ineptæ sunt, quales sunt odores & colores: quos nos cõtra, ut magnæ virtutis in medendo esse, & maximè utiles ac necessarios affirmamus; ut potè qui ex mercuriis & sulphuribus magnarum virium principis emergunt. Quæ verò qualitates secundæ saporis inducunt, cum à variis salibus nimirum, amaris & abstergentibus, acerbis, incidentibus, attenuantibus, acerbis vel austeris, salis, exsiccantibus, & id genus aliis, ut dulcibus si proficiscantur, ab omnibus Medicis agnoscuntur, & in morborum curationem, ut magni momenti, ac virtutis, admittuntur.

Primæ qualitates vario nec eodem modo à Philosophis & Medicis definiuntur. Siquidem Philosophi, qui eas, ut in elementis existètes, citra mixtionem considerant, duplicis generis illas constituunt, activas sc. ut calidum & frigidum, & passivas, humidum & siccum. Primæ in rebus naturalibus dicuntur agere, ut caloris proprium est dissolvere, & frigidi congelare, & cõtrà. Secundæ pari dicuntur, ut humidum, quod alieno termino coæretur.

Medici cõtrà, qui hujusmodi qualitates in mixto corpore ad medicamenta apto considerant, ex virtutibus & efficacia, qua polent, eas definiunt, omnesq; activas pronuntiant, calidum illud vocantes, quod calo-

rem potest inducere, frigidum quod refrigerat, humidum quod humectat, & siccum quod exsiccatur, facultate & potentia, non sensu & actu, in quo fallitur Galenus, ac reprehensione dignus ipsemet est, cum lib. 1. de natur. facult. Aristotelem ausus est arguere, definientem humidum & siccum, per passionem esse, non actionem. Nescivit enim, vel noluit Galenus, ut decebat, quod homonymum erat, distinguere.

Harum autem efficientium aut activarum qualitatum Medici tres constitunt gradus: quorum primus est apertarum qualitatum, ut cum calida medicamenta dicuntur calefacere re ipsa, & actu perceptibili: frigida verò manifestè frigefacere, sensuque ipso: hoc est, quando hæc medicamenta manifestis qualitibus patientia corpora, calore nempe, frigore, humiditate & siccitate afficiunt.

Secundus est qualitatum gradus eorum, quæ non actu sed potentia agere considerantur in corporibus, ut cum medicamenta facultate, quam habent, variè nos afficiunt, movent, alterant aut immutant, ut potè attenuando, incidendo, incrassando, detergendo, &c. In quorum numerum referri ea possunt, quæ fæces excrementosæ & supervacaneæ quæque ex corpore per propria emunctoria deturbant, idque vel sudores provocando, vel ad vomitum & secessum irritando, aut etiam menstrua proiciendo. Quæ quidem medicamenta non abstrusa proprietate operantur, sed insita

potestate. Unde Galenus ea ab illorum numero exclusit, quæ occulta agunt proprietate, aut quorum causæ occultæ sunt, lib. 6. de simp. medic. facult.

Tertio ordine & extremo in agmine locantur, quæ occulta proprietate aut formæ substantialis specificæ vi agunt: sub quibus comprehenduntur, quæ certas corporis partes respiciunt, & eis propriè inserviunt, qualia sunt cephalica capiti destinata, stomachica, hepatica, splenica, hysterica, cardiaca, & alia id genus. Eodem etiam continentur ordine, tam venenosæ medicamenta, quam bezoardica & alexipharmaca: & quæcunque specificæ proprium aliquem morbum intuentur, cui speciatim medetur: qualia sunt præonia, viscus quercinus, flores lili conval. & tiliæ arboris, eranium humanum, & ungula Alcis, quæ epilepsie curandæ proprietate sua à natura destinata sunt: aut quæ certum humorem expurgant: sic rhabbarum dicitur cholagogum specificum: agaricus phlegmagogus, &c. Neque hic omnia ejusmodi recensere expedit, quorum catalogus longiore lectione futurus sit tædiosus. Satis sunt igitur, quæ hic à nobis proposita sunt exempla specificæ quorundam virtutis & proprietatis.

Atque hi sunt omnes medicamentorum ordines ac distinctiones, quæ in corpus humanum functiones suas exerunt, & quæ qualitibus agentibus discerni solent.

Cæterum quæcunque insunt rebus naturalibus, sive sint propria

ly, siue propria accidentia, cum aut formæ aut materiæ gratia insint ex Aristotele: hinc nata est opinionum inter Philosophos & Medicos diversitas.

*Facultas
potentialis
triplex.*

At illorum omnium medicamentorum potentia, id est, quæ vim aliquam habent agendi in nostra corpora, in triplici sunt differentia.

1. Quædam enim nos afficiunt secundum naturam, hoc est, juxta certam analogiam & consensum, quem cum nostra natura habent, quorum concordia & conjunctis in unum copijs morbi citra detrimentum corporis depelluntur, ut sunt varia alterantium & corroborantium genera, quæ familiaria sunt & amica naturæ nostræ.

2. Quædam contra naturam nos afficiunt, & causa possunt esse morborum & motus, ut deleteria suis venenis.

3. Quædam partim secundum naturam nos afficiunt, partim contra naturam, atque servant quoddam medium inter ea quæ juvant & quæ nocent: qualia sunt alexipharmaca & purgantia medicamenta.

Mithridatium enim, ut & ipsa theriaca, & multa alia antidota alexipharmaca, salubria sunt per accidens: quia excitando nostros spiritus, siue calorem nostrum lymphicum & naturalem, & irritando vim expultricem, corruptos ac pestiferos humores, malignos vapores, halitusque perniciosos in nobis latentes, ac vitæ nostræ insidiantes,

tanquam domesticos hostes, qui interitum nostrum perpetuè moliuntur, à corpore nostro detrudunt, ac prorsus manibus nostris excludunt: idque vel sudoribus vel diaphoreticis halitibus, aut perspiratione insensibili, ut vocant. Idem, sed suo modo, de purgantibus medicamentis dicere possumus, quæ juxta vim insitam, qua pollent, domesticum hostem nostrum vel vomitu vel dejectione expellunt.

Origo proprietatum potentialium.

Ejusmodi autem rerum naturalium proprietates ac virtutes, juxta Philosophorum sententiam, permanant, vel à forma, vel à materia, aut etiam crasi & mixtione qualitatum elementarium. Hinc rursus magna inter Philosophos & Medicos, tum antiquiores, tum recentiores sententiarum discordia nata est. Siquidem alij totam vim & proprietatem, qua pollent medicamenta ad morbos oppugnandos, formæ aut toti substantiæ agendi proprietatem tribuunt: alij altiùs originem earum facultatum, à cælo nimirum ipso, repetunt; quas potiùs occultas proprietates, quàm manifestas volunt. Alij non cælo, sed formæ substantiali arrogant: neque crasis ullam habent rationem, aut etiam qualitatum, quas nullius esse momenti judicant: vimque illam abditam in medicamentis positam, mixtionem elementorum esse negant, sed à quibusdam spiritibus in abyssis

lis naturæ reconditis proficisci pronuntiant, in quibus quiescant aliquandiu, ac nullo rerum naturalium interitu extingui possint: Quorum sententia consentit cum opinione

Socraticorum lib. de ideis in Parmenide.

Stoicorum, de causa continente.

Anaxagoræ de syncriis Atomorum.

Et Hippocratis lib. de Dieta.

Object. 1.

Sunt qui hanc sententiam nequaquam probaturi sunt. Siquidem Galenus ad crasim rerum facultates referat, quæ nos cum doctis Philosophis ac Medicis forma substantiali adscribimus.

R. Non obstat, quod multos ista Galeni opinio sui assertores longo tempore sibi conciliaverit: satis enim notum est, veritatem temporis esse filiam.

Object. 2.

Antagoni-
sta.

Omnia natura individua, quib. in medelam corporum nostrorum utimur, sive sint illa animalia, sive vegetabilia, jugulata, eradicata, atq. hinc emortua, hac ratione forma substantiali esse spoliata: quod quæ animata sunt, hoc est animam habentia, ea sola vivant & vegetent, ut quæ vera forma substantialis sit ea anima, essentiam & substantiam rei constituens.

Quod cum sit, frustra & absurde medicamentorum inanimatorum facultatem formæ attribui, cum ea careant, ut potè anima destituta & mortua.

Object. 3.

Galeni, ejusque sectatorum opinio ac sententia longè magis veritati consentanea, & ratione potentior est, cum dicunt

inanimatorum substantias certæ temperamenti constitui: quæ ut varia & diversa sunt, ita & diversas esse inanimatorum substantias, quæ inter se differant, non formis, substantiam constituentibus, sed duntaxat temperamenti: Atque inde essentiam rei exanimis nihil præter crasim illius esse, quæ quidem per accidens forma dici potest, quatenus ex elementorum permixtione constat, & cõposita est.

R. Atq. hi fatebuntur quidè, etiam in illa crasi latere occultas quasdam proprietates: singulariter etiam inter se differre, quas prorsus extinctas credût, ubi crasis dissuta est & perit: Atq. hæc sunt rationes, quibus in nituntur, qui rerum facultates ac proprietates in crasi tueri volunt.

Quib. porro in suæ sententiæ cõfirmationem rationib. utantur, præcipua nunc nobis explicanda sunt, & excutienda argumenta, ut quàm absurdè hallucinentur liqueat. Quibus discussis transibimus in eorum ratiocinationum expositionem, qui proprietates illas medicamentorû, ac facultates formis affingunt: quod concisè expendemus, ut lite inter utramque partem pertinaciter disceptata, æquus lector ac sincerus de causæ æquitate ac veritate judicet.

Syllog. 1.

Exanimata stirpes, in quibus forma substantiali privantur.

Exanimata stirpes proprietates suas retinent; quàm diu perstat crasis. Ergo.

Quasdam, quæ proprietates suas retinent, perstat crasis incorrupta, forma substantiali privantur.

Maior

Maior patet cum certissimum sit, quæ ex terra radicitus evulsa sunt plantæ, quæve siccitate contabuerunt, eas anima sua vegetativa esse exutas, atque inde forma substantiali destitutas.

Minor etiam nullum parit dubium, quum nihilominus vim ac virtutem, tum nutriendi, tum medicandi retineant efficacem, ut docet experientia: siquidem alia nobis usui sunt in alimentum, alia in medicamentum, quamvis vegetativa virtute careant.

Ergo, inferent, verissima est nostra conclusio.

Re. Maiorem primò Syllogismi ut falsissimam respicimus, quæ docet exanimatas stirpes forma substantiali privari. Perinde enim est ac si quis dicat, fructus aut femina privari forma sua substantiali, si non amplius vegetentur. Deus enim aut natura nihil non creavit in hominis utilitatem & usum: ex quo fit, ut ultimus plantarum finis non sit ipsa vegetatio, & vitæ earum propagatio aut animatio: sed ut ex sua anima exuta, & ut ita loquar mortificata, idoneæ ac aptæ humano generi reficiendo ac recreando reddantur.

Quòd autem formas & c. videri non admittant, alio argumento sic inferunt, eoque dupliciter sic formato.

Syllog. 2.

Quod abolitum est, illud remanere non potest in substantia.

At in stirpibus, anima sua privatis, abolita est forma substantialis, à qua dicunt occultas potèntias promanare.

Ergo in stirpibus succis forma

substantialis permanere non potest.

Vel

Perempta forma substantiali, quod remanet, non potest esse forma substantialis.

In stirpibus perempta anima vegetativa, perimitur substantialis forma.

Ergo in stirpibus quod remanet, non est forma substantialis.

Solutio.

Utriusque formæ Syllogismi minor negatur, utpote quæ falsa est. Perinde enim est, ac si quis dicat pyrum, pomum, frumentum, & reliqua femina privari sua anima substantiali aut forma, si non amplius vegetentur.

Cum autem Deus aut ministra eius natura mandato illius producat nobis in usum omnia: cui usui esse possint, si mortua manent post amissam vegetationem? Dixit terra Dominus, producat terra fructus, deinde paulò post: comedat homo de omni fructu herbarum & arborum horti, &c. Nunquid illa debuit homo eruere ex terra, aut fructum ex arbore decerpere, ut sic illa jugularet suæque vita privaret, qua sibi vivebant, ut in vitam suam & usum ea ille converteret? Quæ si destituta fuerunt vita, quæ forma est substantialis, quomodo alere potuerint, & in naturam hominis converti? At ne sic quidem constet forma, quam ex crasi volunt constitui. Si enim vita rerum ex temperie & crasi illarum oritur, ea extincta, temperies & crasis simul

reces-

recesserunt. Ergo nec eiusmodi fructus alere possint ratione temperamenti & crasis, quæ in illis extincta sunt, post deperditam vegetationis virtutem. Atqui jam diximus non in eum finem creata esse terra individua, ut vegetarentur, sed ut vegetata, aut vegetatione maturata, fierent proprium hominis alimentum aut medicamentum. Unde constat totam illorum formam & substantialem (& accidentalem, si vis) transire in hominem, ut illis reformetur: hoc est, formam suam in Rauret & sustineat in essentia sua.

Deperdita igitur vita, qua sibi vivunt plantæ, & alia naturæ individua, non deperit ea vitæ forma (Spiritus) qua vivunt nobis, quæ sola verè forma dici potest, eaque substantialis: quod hominis substantiam, formam, essentiam, foveat, augeat & sustentet. Nec inficias eo, quin ea *φύσις* aut forma naturalis rebus indita sit etiam *κρίσις* aut *συμψύκσις* mixtionis elementorum, seminum, & trium principiorum causa: nam non tantum spiritualement formam, aut spirituale corpus rebus insculpit: sed corporalem etiam ex crassiori materia compingit, quæ ritè componi non potest, quin certo rerum mixtarum temperamento constituitur. At præcipua illa est forma, quæ ipsam rei crasim sustinet, & quæ individuum perducit, ad quod destinatum est. Quod ut apertius exponatur, intueamur semen à planta excisum, cuius separatione vegetationem propriam deponit, & mortuum prius jacet, nisi ad quod destina-

tum est revocetur. Si igitur in agrum fera ut, nunquid docet experientia quotidiana, similem parentibus suis speciem ab ipso procreari? Hoc ne amabo fieret, si forma sua substantiali esset nudatum? Atqui tunc forma in illo perfecta est, quæ vim habet simile sui progignendi, ad quod à natura constitutum est.

Hinc liquet, virtutes omnium rerum, quæ à forma substantiali prodeunt, non perire cum vi vegetativa, qua sibi ad tempus opus fuit: sed manere, dum id, ad quod vocatæ sunt, compleverint. Sic pecudes lanæ dicatæ nihil homini prosunt, nisi prius mobili illa sensibili anima atque vegetabili spoliatur, cui tamen hominibus in alimentum dicatæ sunt. Ergo jugulari illa prius oportet, & vita aut anima sua vegetativa & sensitiva exui, ut hominis usui esse queant, in quem usum tanquam in suum ultimum finem, natura illas cum omnibus aliis destinavit. Unde igitur alitur homo ex ipsarum morte, si in illis pereat forma substantialis, qua ad alendum hominem aptæ sunt & ad id unum destinatæ?

Si individua alia excutiamus medicamentis dicata, unde virtutem habeant, quàm à forma illa spiritali & substantiali? Eia, rhabarbarum nunquid tunc in usum venit, quum jam pridem ex solo suo exutum est, & vim vegetandi deposuit, ut nullam neque vitam, neque incrementum amplius ex matre sua hauriat: attamen cur & unde bilem attrahit & vacuat, (in quem usum destinatum est)

si forma sua specifica & substantiali cum vita sua propria, qua in solo suo vivebat, spoliata est? Nunquid apparet ἀποειρωσ illam formam substantialem, ἢ ἀσθενῶσ rebus omnibus inherere, donec usus, ad quem destinata sunt, prorsus sustulerit, & aliò traduxerit? Sic ex forma sua substantiali rhabarbarum rectè definietur medicamentum purgandæ bili idoneum: sic triticum definietur semen nutriendo homini aptissimū. In hos enim usus cum reliquis omnibus aliis illa per formas substantiales, natura perducit, dum eas formas homo ab illis detraxerit, & in suum usum transtulerit.

Præterea quàm inepta sit & falsa illorum minor in hoc medio, quo affertur perisse animam vegetabilem e radicata è solo suo & exliccata planta, hinc elucescit. Si perit anima vegetabilis, nō permanet in fructu vel semine. At contra videmus permanere. Ergo non perit. Permanere apparet, quòd ex semine siccò, etiam in terram projecto, novum germen emergat, specie parentes referens. At novum illud germen unde prodit & vegetatur, crescitq; ad perfectionem, quàm ex villa & facultate, aut spiritu vitali in semine latente, qui ex potentia tandem prorumpit in actū? Neq; enim fas est dicere, ex sole & terra hoc effici, cum illa ut efficientes cause moveant, tantum facultatem vitalem in semine inclusã, quæ si prorsus esset extincta, si ultra semina in terram feruntur, ut renovatio speciei illorum à sole & terra expectetur.

C A P. XIII.

De Sapore, odore, ac colore.

DEmonstratum est secundū Hermeticos omnium rerum facultates ac proprietates tribus illis hypostaticis rerum omnium principiis potius, quam qualitatibus primis, aut earum mixtioni ac crasi à Medicis Hermeticis adscribi & acceptas ferri; salis nempe, sulphuri & mercurio: quorum singulorum natura abundè etiam excussa est, ut repetitione non sit opus.

Præterea differentia evoluta sunt singulorum illorum principiorum: saliumq; varietatibus saporum varietates attributa. Sic odorum discrimina sulphurum differentiis adscripta, & mercurialibus spiritibus colorum infinita diversitas. Quæ omnium tres sunt primariae ac precipuae qualitates omnium facultatum ac proprietatum parentes ac radices, ut ex Dogmaticorum etiam sententia demonstratum est.

Verum cum Dogmatici, ut alias qualitates, ita & sapes, odores & colores ab Elementis derivent, hoc dissidium nunc restat enucleandum.

De Saporibus.

Constat è superioribus 6. precipua salium dari genera, quæ in 3. rediguntur; fixum, mediocre, & volatile. Ex tribus istis variis salium generibus, triplici illi rerum principio communibus sapes omnes deducuntur, ut ad calidum, frigidum, humidum &

siccum non sit opus confugere. Mox enim ex solis principiis eos apto & re ipsa demonstrabimus.

Sal fixus ut simplex & citra commixtionem consideratus, saporem salsum simpliciter efficit. *Sulphureus sal* simpliciter etiā intellectus, ut sulphureus, tantum saporem ex se oleaginosum dulcem exhibet. At *sal mercurialis* sic seorsim & simpliciter conceptus, acidum saporem repræsentat. Qui tamen simul saporis æquis proportionibus ac viribus permixti gratum saporem in universum exhibeant, qui nullius particularis verè sensum aut gustum præ se ferat.

Cum autem alibi jã docuerimus, tria isthæc principia in mixto corpore simplicia non posse deprehendi usque adeò, quia compositionis aliquid habeant, & secum inter se qualitates suas promiscuè communicent: ut supra ex sale marino & sale petreæ ostendimus, in quibus præter salsum saporem acidum etiam, & dulce contineri ac separari exposuimus; in sulphureis rebus & oleosis, nec non in liquoribus mercurialibus ejusmodi etiam saporum conjunctionem inesse certum est. Idcirco asserimus, omnem sale fixum corporis mixti saluginosum maximè esse & amarum: sulphureum sapore oleaginoso & dulci stipari: & mercurialem acido, acri & igneo: ita ut ex tribus illis simpliciter sic dictis qualitatibus salsa, dulci, & acida, quæ in omni corpore mineralium, vegetabilium ac animalium comperiuntur, alii saporis omnes pendeant. Nec ad hanc rem

pariam conducunt, tanquam organica ac instrumentales causæ, elementares illæ qualitates passivæ, terrestres nimirum ac sicca passiva qualitas atque passiva frigiditas: & æreus humidus vapor, quæ hujusmodi saporis, aut qualitates potentes, ex tribus illis principiis prognate, ad hanc vel illam naturam promovent aut contra infringunt, ac enervant. Quod ut apertis rationibus confirmemus, atque ut oculis ipsis subiiciamus, rem totam à corporibus mixtis, quæ tamen secundum elementa simplicissima sunt, ordiemur.

Diximus saporis privato quodam jure salibus aut eorum spiritibus adscribi: quod apertè hinc elucet, quod saporum discrimina non nisi ex salium differentiis, aut vice versa salium differentiæ ex saporum discriminibus producantur.

In sinu naturæ tot propemodum salium genera diversa cõparent, quot saporum varietates. *Sal fossili*, ac *marinum*, *salsa* ditata sunt qualitate, *nitrum amara*, *alumen acerbum*, *vitriolum austera*, *armoniacus acida* & *acri*. Dulces verò sales non tantum in *manna* & *saccaro* manifesti, sed & in sale marino, vitriolato, delitescere diximus, nec non monuimus in singulis horum salium tria ista simul prima principia conjuncta, contineri, æthereum nempe seu æreum, mercuriale aut spirituale, quod acidum est & acre, terrestre, quod austerum est & amarum, & oleaginosum seu dulce, quod intermedium est.

In solo vitriolo apertè conspicitur,

tur, (quod omnium salium maximè corporale est, ut alibi diximus) acre, acidum, acerbum & adstringens.

Qui verò permixti sunt saporis aut qualitates, cum passivis & elementaribus qualitatibus singulorum illorum integram vim non habent, at debiliores ex mixtione redduntur. Acre siquidem (quod nisi vi ignis cum parte aerea extrahitur, ac separatur) mercuriali liquori immixtum est, acidum phlegmati aut aqueo humori, & acerbum seu austerum terrestri siccitati, quæ quantò plus qualitatibus elementaribus, iisque passivis abundant, tantò magis enervantur ac languent. At si activæ qualitates à passivis secernantur, ut arte fit, tum acre, acidum, integram vim suam obtinet, ignesque suos apertè ac plenè linguæ inurunt, acre quidem igneæ & adurentis qualitatis magis particeps, acidum verò aqueæ proprietatis. Acre enim, ut jam ex dogmaticorum sententia explanavimus, de natura ignis participans, virtutem admodum attenuantem obtinet, ac dissipantem, atque etiam erodentem. Acidum, ut potè aereum, aqueum atque tenuiù admodum partium, incidentem & aperientem, refrigerantem, nec non putredines arcantem. Acrebum & austerum, quæ in colchotare restant (post acris oleosi, & acidi aquei extractionem, cum aereis partibus elementarium qualitarum) naturam possident, & vim qua in crassent & adstringant, ex substantiæ terrenæ ac crassæ proprietate.

Si autem ex terrestri illa parte, ab

impuro, purum, quod sal est, extrahatur, salium saporum habebit, cuius virtute & dejectivum & vomitivum reddetur. At in sulphure dulci vitrioli conspicua est dulcedo, quæ planè narcotica est.

Denique in omnibus propemodum salibus congrua anatomia dissectis tria hæc animadvertuntur, acidum, dulce salium seu amarum, quæ agentium qualitarum vim habent, non tamen humido passivo, terrestri & crasso destituta, sed iis vario modo sic perfusa, ut saporum varietatem salibus inducant.

Atque hæc sit demonstratio, qua constet, varias illas saporum differentias apertè in salibus & conjunctim & separatim, præsertim in eorum spiritibus contineri. Quas ex Hermeticorum sententia, facultates, virtutes ac proprietates innatas, negamus frigido, calido, humido, & sicco esse arrogandas: at essentiis naturæ salis, amaræ, austere, acerbæ, acidæ, acris, dulcis & oleosæ.

Sexcentæ enim frigiditates, sexcenti calores, humiditates & siccitates, nihil quàm magis refrigerant, calefaciunt, humectant & siccant. At nunquam aquæ puræ aut simplicis aliisve succis, salibus destitutis, saporis ullum sensum conciliaverunt.

Quicquid sale caret, aut spiritu salino, nulli exhibere sui gustum unquam potest, at insipidum planè est. Attamen si simplex aqua cineribus infundatur & permisceatur, minimo etiam calore salcedinem, amaritudinem

dinem majoremq; vel minorem acrimoniam aqua illa tandem cōtrahet, secundum naturā salis magis aut minus salis aut amari, qui in cineribus cōtinetur. Quod si dicat adversarius, mel & laccarum de cōctione seu vi ignis acria aut etiā amara reddi posse, respōdemus id quidem fieri, dum aereæ & sulphureæ & aqueæ partes, quæ dulcedinem inducunt ac tuētur, decoctione illa pereunt & separātur. Terreſtres verò sales quos intrinsecus possident hujus sint proprietatis, ut hunc vel illum acrem vel amarum saporē à temperie digressa ex sua natura possideant. Sic ex capis & alliis, si volatilem & acreum acremq; salem mercuriale detraxeris, qui in superficie corporum eorum exultat, dulcia illa & mitiora reddas, ut acrimoniam suam, qua linguam vellicant, depōnant: calidam tamen suam qualitatem, qua ratione salium fixorū abundant, retineant ac repræsentent.

De odoribus.

Ut de salibus loquuti sumus, possumus etiam ad dogmaticorum imitationem ex odorib. facultates quasdam elicere, citra calidarum qualitatum opem.

Etenim quum ad sulphuris proprietatem variam referantur, variū etiam inde non ex qualitibus odores emergunt. Qui si grati ac suaves fuerint, cum voluptate ac delitiis à cerebro, ut diximus, excipiuntur. At ingrati odores tum à naribus, tum à cerebro rejiciuntur, quod utriq; partī molesti sint. Ejusmodi est narcoticus papaverū & jusquiāmi ac eicutæ

odor, atq; id genus aliorū, quæ narcotica sūt ac fetidi odoris. Qui quoniam cerebrū stupefacit ac cōsopit, solet à Medicis qualitati frigidæ tribui: ubi legem suorum axiomatū infringunt, quib. odores calidis qualitibus adscribunt, ut verissimū est. Quod enim in papaveribus narcoticum est atque opio, id nihil aliud est quam pars quædam oleosa ac sulphurea flammam concipiens: (quale olei genus ex jusquiāmi & papaverum feminibus extrahitur) quæ tamen etsi promptē ardet, effectus tamen quàm frigidissimos, ut vulgus opinatur, exerit. Quam quidem frigiditatem, opio attributam, ut corrigant vulgares Medici, videre licet in eorū remediis opiaticeis aut antidotis, in quib. opium ingreditur. Hujusmodi compositionum Mirepsus plures quàm octoginta describit: ubi euphorbio igneæ & adurentis facultatis non minus parcitur, quàm utriq; piperi, aut id genus aliis causticis & summæ caliditatis: cum tamē verum & genuinum opii correctorium (ut ita loquar) ab Hermeticis probe cognitum acetum sit, quod vapores aut halitus narcoticos areet, ne ad cerebrum evehantur, sic illos sua aciditate comprimēdo, ut eos retineat: correctoria verò illorū calida illos magis fuscitent ac multiplicent. Unde sinistra prorsus ac exitialia symptomata invadant, ut hac ratione adversus ejusmodi medicamentorum usum & perniciem necesse fuerit ad empiricorum laudanum, quamvis imperfectum, refugere.

De Coloribus.

Nunc de coloribus aliquid dicendum. Quorum, ne quid detrahant dogmatici de qualitatibus suis, varietatem quandam colorum ad ipsas referre solent, ac observationes quasdam admodum leves ac futiles notarunt: ut cum dicunt in capa alba & vino albo ex colore frigiditatem maiorem judicari, quam in capa rubra aut vino rubro. At sublimatum & Arsenicum album, etsi candidissima sint instar crystalli: sub ista tamen albedine ardentissimum ac exitalissimum ignem fovent ac velant. Quin & ipsum saccharum, usque adeo album, suave ac dulce, in penitioribus suis partibus miram tegit nigredinem, ac acrimoniam, ex qua possunt acera fortissima & regia veluti aqua crui, quae metalla quavis durissima solvant ac comminuant. Absurdum ergo fuerit dicere, a calido & frigido colores effigiari, qui ex solis spiritibus, vel tenuissimis vaporibus ac aereis, in sale latentibus, proficiuntur: praesertim in eo sale, qui natura sulphureus est, quale est nitrum aut salpetra, ut vocant.

Nimirum tractatu de med. unico quum de sale nitro agerem (qui optimè depuratus nivis instar candidissimus est) apertè docui ex hac albedine infinitos varij generis colores prodire ac elucere, qui varietate omnes omnium colorum opalae superent. Qui colores ex solis salis petrae spiritibus prodeunt, compactissimum vitrum etiam penetrantibus, ac in volatilis farinae (omnibus

coloribus insignitae) speciem vi ignis extrusis, & in superficie alembici vitrei adherentibus. Ex quibus coloribus totum etiam alembici corpus infectum ac tinctum videre liceat, tam in intrinseca, quam extrinseca ipsius superficie: Quique tam varij appareant, ut verno etiam tempore, omnibus suis vestita coloribus, tellus multitudine & varietate his cedat. Hinc liquet, istam colorum omnium diversitatem ex spiritibus non secus esse petendam, quam alias omnes rerum omnium proprietates ac virtutes, ad eos esse referendas.

Si igitur istorum fundamentum super tria principia, eorumque spiritus ponatur, firmum utique ac stabile futurum est, ubi etiam non fuerit opus, in alicuius causae ignorantiae ad occultas proprietates confugere.

Hac omnino doctrina, ut certissima & verissima, si excolatur, addiscatur, & omni studio excutiatur, Hippocratis etiam illius magni nixa autoritatibus, omnes mentis nostrae tenebras facile discutiet, lucem clarissimam afferet, difficultates omnes submovendo. Ex ea enim schola certissima theoremata ac axiomata, citra tot distinctiones depromantur, quibus ut apertissimis & firmissimis nihil opponi possit. Quin usque adeo constanti muniuntur veritate, ut citra omnem controversiam ab æquis iudicibus uno consensu facile admittantur ac recipiantur. Exemplum de aceto sumi poterit, de quo quid certi asserant, nihil

habent multi etiam magni nominis medici, sed si interna ejus anatomia trutinetur & partes ab invicem separentur, unde refrigeratio, incisio, dissolutio, ebullitio oriantur facile patescit, vide si libet in aceto.

CAP. XIV.

De Existencia differentijs.

Existencia rerum naturalium contracta est in semine seu seminali cujuscunque constitutione, ubi omnium proprietatum ac facultatum fontes simplicissime quasi in abyssu uniti sunt.

Existencia explicita est, qua fontes dicti emergunt, curriculumq; destinatum sub predestinata existencia, membrorum diductione absolvunt.

Existencia regressus est, in quam res naturalis qualibet post curriculum absolutum regressit.

De semine.

Semen est subjectum humido spirituosum (aqua & spiritus, seu aqua & ignis) in speciem certam proxime ac natura sua emergere determinata.

N. Hic agitur de semine ex certa specie producto.

Q. An semina tantum potentia, vel actu sint animata? Aff. posterius Herin.

Nunquid videre est, complures plantas e terra radicitus erutas, atq; alimento terræ spirituosum, quo vigeant, orbatas, egerminare, crescere & revirescere? An eorum scilicet aspernanda & rejicienda jure opinio est, tanquam absurda & erronea, quæ

tantorum tamq; antiquorum Philosophorum autoritate, nec non neotericorum, Franc. nempe Patritij, ac imprimis magni illius & reconditæ literaturæ viri, Julij Scaligeri suffragijs suffulta nititur & propugnatur: quorum alter semen actu vivere scribit, sed actu seminali: at à Scaligero quæ strenuè oppugnetur dogma illud contrarium Fernelij, ex libro ejus de abditis rerum caulibus petitur, videre est. Luculentis n. testimonijs, ac firmissimis rationibus, ac imprimis ipsius Aristotelis autoritate probat ac demonstrat, animam seu formam leonis vel equi esse actu ipso, non tantum *divisus* in leonino vel equino semine: & semen leoninum & equinum, esse leonem & equum imperfectum: quod successu temporis à sola leonis aut equi forma perficitur. Quæ quidem forma præcipua essentia pars est utriusq; animantis, simulq; causa efficiens, forma in quâ, quæ neq; oculis videtur, neq; tactu aut sensu ullo percipitur, at sola mentis & intellectus ratiocinatione comprehenditur. Ubi statuendum est discrimen inter generationem & perfectionem: ut hæc quidem profus careat corruptione: illa verò eam admittat & patiat: eò quod perfectio secretionem, aut substantiarum separationem, atq; in primam materiam resolutionem respuat: quibus tamen generatio indigeat. Hæc n. tantum coagulationi & mixtioni rerum resolutarum incumbit: at perfectio omnia potius in integrum restituit & conservat, quam quicquam imminui aut elabi sinit. Quod ex granis & seminibus indies fatis

Diff. gen.
rat. & pr.
f. 110.

fatis quotidiana demonstrat experientia, nec nō ex ovo licet perspicere, in quo (pullo excluso) nihil reliqui in cortice cernitur, omnibus videlicet integratibus partibus, h. e. tribus illis substantijs hypostaticis, pellicula videlicet, albumine & vitello (quę utiq; apte mercurio, sulphuri & sali respondent) diligenter asservatis & collectis, citra ullam imminutionem, aut segregationem, ut pulli inde forma animata perficiatur & resulet.

Nec Hermeticos usq; adeo ignaros & peripateticę Philosophię, apud omnes receptę, imperitose esse putandū est, quin in confirmationem suę sententię apte distinguant, & discrimen notent inter primum actum, seu potentiam essentialē, quę non est ipsa mater substantia corporea & integra rei, sed aliquid essentialē & potentia vigenens ac efficax ad actū in ipsa substantia existēs, quę nunq; ab ipsa separari potest, propriūq; πρῶτον ἰδεῖν ἰδεῖν ἰδεῖν appellatur: & secundum actū δυνάμειος, qui dicitur energia seu actio, potētia nempe naturalis, quęq; dependet à temperamento, sive crasi, cū operatur. Ut autem equino pullo, per juvenutem, equi forma & essentia denegari non potest, quin perinde re & actū sit, ac qui perfectus ætate equus est: tū æquales vires cū grandiore equo, aut maturū semen ad procreandum nondū habeat: quo tamen, quū ad perfectam ætatem pervenerit, ad sibi simile gignendum non sit cariturus. Haud secus Hermetici docēt, in quovis quidē semine, actu illo priorē, inesse rem ipsam, h. e. animam seu

formam essentialē: at posteriore actu nequaquam, qui tantum ratione temporis priorē actu in composito superior est, non re ipsa: quū res ipsa, h. e. forma substantialis in utroq; semine, & maturo & immaturo, æquē integra & perfectā actu consistat: & pullus & grandior equus actu & re ipsa æquē & pariter sint equi. Neq; enim forma in utroq; desinit esse integra, etsi composita (quibus perficiendis assidue incumbit) inchoata tantum & adhuc imperfecta sint: ad perfectionem enim illorum, ut diximus, perpetuò tendit & laborat.

Objectio.

Quam equus ex semine parentum procreatur, aut quercus ex glande enascitur, ea utiq; est generatio, cū antea nec equus nec quercus esset, hæc q; ratione & semen animalis & glans arboris desierunt esse id, quod prius erant. Huic objectioni respondebunt Hermetici, primi actus substantiā, quę forma essentialis est ἀρχὴ αἰσθητικῆ, ut loquitur Aristoteles, in equi semine, vel in glande, nequaquam generatā esse in equo aut quercu: sed equum ipsum & quercū, ab ipsa forma ἀρχὴ αἰσθητικῆ, actu secūdo & posteriore fuisse perfectā, quę antea in composito inchoata tantum & imperfecta erant. Actus n. posterior, qui à temperamento & crasi dependet, accidēs quodammodo est, cui generatio accidit, ratione corporeę substantię, ex mixtione à forma producta: non autem actui priori, h. e. formę, quę simplicissima, & citra ullam crasim aut mixtionem subsistit. Quum igitur aut pullum, aut aliquid aliud tale

rale, naturaliter crescere videmus, nequaquam id, quod crescit, forma substantialis putanda est, quum nec magis nec minus recipiat. At equus est, qui crescit, hoc est, totum equi compositum: in quo forma tum conspicua redditur, quæ prius destituta organis & corpore, licet integra, oculta delitecebat.

Quod ad animam hominis rationalem (Spiritualem puta hominem) attinet, nemo est, præter perditum aliquem Protagoram, aut Epicurum, qui in dubium revocet, à Protoplasta Deo creatam fuisse: qui ex spiritu oris sui eam primo homini insufflavit: quamque eadem sua virtute in eo infesam permanere immortalam voluit: ita ut alijs facultibus, vegetabili scilicet & sensitiva, in homine mortuo extinctis, unica illa rationalis anima in æternum superstet ac vivat.

Ut tandem concludamus, & huic argumento finem imponamus, concedamus, animam potentiâ tantum, non actu rerum seminibus inesse. Neutrius enim opinionis defensionem armis suscipere decrevimus; id tamen nobis denegari non poterit, quin certissimum sit, *eiusmodi semina spiritibus esse referta*, ut supra à nobis demonstratum est, & omnes omnium rerum actiones, virtutes & facultates formis rerum, etiam inanimatarum, & ex multorum iudicio emortuarum essentialibus, potius quàm crass, juxta rationes, quas abunde attulimus, adscribi debere: proindeque Hermeticos, qui ejusmodi energias & fa-

cultates substantijs spiritualibus aut d'vinis, (ut loquitur Aristoteles,) adjudicant, propius ad Aristotelis doctrinam accedere, quàm alios, qui Empedoclem quendam secuti, ab ea procul evagantur, ut alibi quoque monuimus.

Hinc elucescit, quantum utilitatis percipiatur, ex ejusmodi rerum exacta per investigatione: quam morbis privatim, quos excutimus, accommodabimus, ut ex earum causis, aperte enucleatis, verum genuinumque remedium eruamus, ac adaptemus.

Existencia mundi in digressu suo qualis futura sit, obscurissimum est.

Transibit dubio procul in simplicissimam suam existentiam, idque vel sepositis crassioribus suis elementalibus principijs, vel his vi ignis in claritatem vitri instar transmutatis, sed qualis illa revera sit, futura expectare, potius quam determinare nostri est.

Quercetanus his verbis Rielanum perstringit.

Vis naturam interire, inquit quum interiturus est mundus. Atqui mundus nunquam est periturus. Ergo neque natura, quæ si anima est, nec sic quidem perire potest. Docent sacre literæ transitorium quidem esse mundum, sed non periturum: Nobiscum Apostolus consentit, dum dicit, instauratum nõ corruptum iri mundum, siquidem singula quæque tendunt ad suam perfectionem, ad quam perpetuo anhelant.

C A P. XV.

De Macrocosmi Essentia ac Principiis.

Quæ hætenus attulimus, generalia fuerunt & tam ad res universales, quam ad particulares, nec non ad hominem applicari possunt. Iam in enodandis speciebus, ea applicare operæ precium erit. In initio factò à macrocosmo, cuius contemplatio Medico summopere necessaria est Nimirum, cum Medici sit naturæ commentarios & lucem intueri & sectari, juxtaque eius leges ac methodum medicinam facere, frustra se medicum jactitet, quicumque solis libris inhærens, ab illius semita aberraverit. Etenim quorsum tot illa nobis produxit astra, sidera, planetas, mediocres, minoresque stellas, cum tot motibus, aspectibus, mutationibus, variisque influxibus, corpori humano tam salutaribus, quam ad morbos gignendos efficacissimis? quorsum cœli conversiones & aversiones serenitates, procellarum turbæ, si earum rerum cognitio à Medico, solis chartis vel Hippocratis, vel Galeni, seu aliorum affixo, laborem tam præclararum rerum detrectante, contemnatur? Nunquid ubique ac passim, vel à medicis vulgaribus, morbi subinde varij, in humanum genus grassantes non observantur, & experientia comprobantur?

Omninò harum rerum cognitio-

nem callere, nec immorari vanis humanarum opinionum bullis, apprimè medico & utile & necessariū est.

Quin & meteororum idem, ex frigidis & humidis vaporibus procreatorum, qualia sunt nubes, pluvia, nubi, nives, gelu, & id genus alia, rationem adjunget, ne in eis hæsitet: nec non & eorum, quæ ex siccis & calidis progignuntur, exhalationibus: quales sunt coruscationes, tonitrua, fulgura, fulmina. Ex horum enim exacta cognitione humani quoque corporis frigida humida, calida sicca, meteora notabit, & faciliè deprehendet eorum veram originem, formationem, & differentias. Inde cognoscet rheumata seu fluxiones, tinnitus aurium, paralyses, apoplexias, in ærea microcosmi regione: quæ vera sunt illius pluvia, venti, nubes, nives & gelu, vastis illis macrocosmi meteoris analogia omninò responderè.

Quæque fiunt in maiore mundo meteora calida, ut tonitrua, fulgura, varij cometæ, & id genus alia, quæ nihil quàm phrenitides, Epilepsia, vertigines, mania variaz minoris mundi censenda sunt.

Quod si aeris, & quæ ex eo aut in eo, cognitione imbutum esse medicum oportet: non solum, quæ ex elemento aquæ producuntur, investigabit, & eorum essentia attentè perscrutabitur, ex quo tot ac tam varij fructus exoriuntur, ut eorum necessariò virtutes ac proprietates, diligentem medicum, nequaquam in latere possint. Sic tota terra illi intus, & in imo quàm maximè per via & notissima

Meteororum cognitio medico necessaria. Differentia eorum.

Meteororum macrocosmi, cum humani microcosmi magnam esse similitudinem.

suma esse debet: in qua tot ornamenta, tot flores, tot herbarum succi, tot radices, tot arborum diversa genera, tot semina, tot animalia, tot mineralia, tot metallicæ fodina, quas sinu suo fovet, ex elemento aquæ exceptas, & id genus innumera, crescunt, quæ cū in usum hominis creata sint, sive ad vitam sustentandam, sive ad morbos propulsandos: quomodo quis medicum se profitebitur, quem tanta rerum seges & series subterfugiet?

Peregrinatio medico, ratione offiis suis, imprimis necessaria.

Porro præter hanc generalem totius orbis cognitionem, singulas etiam mundi partes, si fieri possit, aut saltem varia illius climata peruestigabit: ac in singulis, quæ rara sunt & notatu digna observabit, memoriæque mandabit, quæ maximè necessaria, præsertim in vegetabilibus, mineralibus, ac metallicis: prout in singulis singulares fructus ex proprietate regionis nascuntur: nec non quæ morborum genera in singulis singulata grassentur: quibusve remediis iis occurrendum. Quæ omnia non solis voluminibus, sed longis peregrinationibus: nec tam privatis collegiis, quàm in castris & Nosocomiis potius discuntur.

Quid medicus de loci conditione observare debeat.

Ad medicum etiam pertinet, observare situm loci, num planus, num montosus, num palustris, num sicus: quibus ventus perfleret, quibus fluminibus, aut maritimis auris, quibus cæli influxibus obnoxius: an arenosus, an lutosus: & id genus alia, quotidiana observatione, ab eius loci medico discuntur.

Perinde ut & aquarum, vinorum, aliorumque fructuum natura: ratio victus incolarum, cum moribus, studiis, & id genus alijs.

Denique nihil non prætereundū, quod accuratissimè non notet, nisi vanus & bullatus, bulla inanior & junior medicus haberi velit, quorum magna ubique turba. Hi falsò sese Hippocraticos & Galenicos esse jactitant, qui *μαρμαρότερον* vix limen domesticum egressi, ut aliquid ex naturæ luce discerent, laborum impatientes, loquentiæ librorum sese totos ultrò addixerunt, & garrulitate potius, quàm medicinæ veritate praxin suam absolvunt, & modò loculos suos impleant, mortuorum ægrorum loculos non horrent.

Galeni certè varix peregrinationes, terra marique discendi causa susceptæ, eos prorsus futilitatis arguēt. Celebris satis eius in investigando solertia, memorabile ab omnibus etiam rusticis & aniculis discendi studium, quod tamen eius purpurati hoc seculo sua maiestate indignum judicarent. At ne erremus,

Ipsè etiam est olitor sæpe opportuna locum.

Sæpe & in attrita latuit sapientia veste.

Et rusticus quondam in gloriis incuranda vertigine contumacissima cuiusdam amplissimi & magni nominis viri, solo stercore pavonis plus præstitit, quàm varix consultatio-nes.

Et peregrinando sane multa nobis observari, de quibus domi oeioline

*Galeni-
ria peregrinationis.*

si ne somniassemus quidem, tantum abest, ut in aliorum voluminibus ea reperirentur, nemo est, qui eat inficias: in morbis præsertim, quorum hæc ætate novi subinde, Galeno & Hippoerati nunquam auditi. Exemplo sit Sudor ille Anglicus, Scorbutus familiaris maritimis locis: Scrophulæ Hispanicæ: Plica Polonica, &c.

Ocurrunt in Macrocosmo res tum universales, tum particulares.

N. Res naturales sunt partim primariæ partim secundariæ. Primariæ sunt, quæ membrorum diductione curriculum suum absolvere destinatæ sunt, veluti macrocosmus, crescētia & Animalia. Secundariæ sunt quæ ex primariarum nutritione secundario fiunt, dum videlicet ea quæ in nutritione excernuntur in peculiare quoddam genus concrefcunt, ut sūt v.g. calculus, manna, &c. Per crescētia intelligo quoq; è mineralib. metallis, metallisque finitima ut & corallia. Nimirum hæc vegetabilium more vim suam germinandi vel sponte prodant, vel arte prodere apta nata sunt.

Res naturalis universalis est ipse Macrocosmus in 4. Elementa seu ventres suos extensus rebusque particularibus seu basis substratus.

Res naturalis particularis est, quæ ex universali illa deducta procedit.

Huius generis sunt metallica, vegetabilia & animalia: quorum anatomiam vide in Pharmac. Spagyrica.

De Essentia.

Essentiam macrocosmi constituent, 1. Vita Universalis, 2. Spiritus universi & 3. materia universalis.

Vita macrocosmica seu universalis est flamma vitalis, quæ tota natura macrocosmica aëtuatur.

Spiritus macrocosmicus seu spiritus universi est spiritus, id est, subtilissima quædam lubitãtia, omnimodis potentiis sive spiritibus instructa, quibus actiones peragat, & per hæc curriculum destinatum absolvat.

N. Plerumque coniunctim, vel animæ vel spiritus nomine exprimuntur. Hinc anima mundi Platonis: Spiritus vivificans Trismegisti: Paracelli Mysterium magnum. Interdum tamen ab invicem separantur. Notum enim est quid Plato senserit de Macrocosmi constructione, cuius partes uniri non potuerint quâ vinculi alicuius beneficio, quod cum utriusque natura communicaret. Et enim quomodo divisibile cum indivisibili iungatur, hoc est spiritus cū corpore, nisi medijs alicuius intervētus: quod utriusque particeps sit? Leue enim & grave, densum & rarum in eodem corpore subsistere nequeunt, nisi aliquo medio, ea in unum colligante, id fiat, quæ anima est, aut aliquid animæ simile, tam in macrocosmo, quam in microcosmo.

Notum quoque quid de eo reliquerit Hippoer. lib. de flatib. text. 10. & 11. Quod cælum, inquit & terram interjacet, id omne spiritu plenum

est, idq; hyemis & æstatis causa existit, per hyemem quidem condensatum & frigidum, per æstatem vero laxè & tranquillum.

Quin etiam solis, lunæ & astrorum viam spiritus dirigit. Igni (vitæ) enim spiritus nutrimentum præbet, eoque privatus ignis vivere non potest. Atque adeo perennem solis cursum, æter perennis & tenuis esse facit. Quin & in mari quandam esse spiritus communionem cuius est manifestum. Neque enim natantia animalia sine spiritu vivere possent. Quoniam autem alio pacto cum illo commercium habeant, si non per aquam & ex aqua spiritum attraherent? Et lunæ in eo sedes est ac fundamentum, hincque terræ vehiculū, neque quicquam spiritu est vacuum. De eodem spiritu, vitâ videlicet animato divinus ille Trismegistus, præ omnibus aliis Philosophis in sacris Mosis scriptis verfatissimus & exercitatissimus, divina hæc eloquia protulit lib. 1. qui Asclepias vocatur: *Spiritu (inquit) agitur & gubernatur omnis in orbe spiritus. Spiritus implet omnia mundus nutrit corpora, spiritus animat. Spiritu ministrantur omnia & vegetantur in mundo. Postea addit: Item nunc quaerant in hac ratione, audito, hoc spiritu ut antè sapè diximus, omnia indigent. Omnia enim portat, pro cuiusque dignitate omnia vivificat & alit. A fonte sancto producit vitæ & spiritus sacundissimus. Ex quibus verbis utique divinis aperte liquet, æthereum hunc & vivificum spiritum ubique in o-*

mnes res infusum ac insitum esse: unde non sit absurdum, omnium rerum naturalium actiones, vires ac potestates à spiritibus tanquam causis deducere ac derivare.

Materia seu Corpus macrocosmicum est chaos seu chaotica constitutio principiorum subordinatorum adhuc in suas corporales existencias nondum diductorum. Et hæc est materia illa prima à Philosophis toties decantata, spiritum illud universale adeoque πανταρχικον in sinu suo fovens.

De Principiis formalibus & spiritibus.

Principia subordinata simpliciora vitæ macrocosmicæ accepta ferenda sunt Lux & Calor macrocosmicus, quibus anima Mundi efficax ac vivificativus est.

Spiritui illi subordinantur Spiritus seu *δυναμεις* variae à primo illo spiritu procedentes actionum omnium macrocosmicarum auctores.

N. Sunt veluti radij à spiritu illo progressi de quo Quercetanus, si bene, inquit, notasses modum generationis rerum, non dubitasses spiritus esse dicere ab anima (spiritu animato) mundi profectos, tanquam solis radios, qui ubi irradiant, proprietates suas generationis, auctoris, nutritionis, conservationis, in subiectum suum explicant, atque inde eoque modo omnia rerum individua concresecere ac conservari.

De principiis hypostaticis & Elementaribus.

Principia subordinata corporea seu materiali principio, sunt 1. Sal sulphur & Mercurius. 2. terra, aqua, & aer, simpliciter considerata, verb. grat. terra è qua sal elixiviatum est, quaque unctione sulphur suum exhalavit.

N. Principia hæc in macrocosmicæ constitutione pro diversitate regionum, in quas macrocosmus à Deo diductus est, quin imò pro varietate membrorum macrocosmicorum astrorum puta, diversa quoque existunt. Nimirum subtilissima (quatenus natura patitur) existunt in cælo, subtili in aere, crassiora in aqua, crassissima in terra: de quibus paulo post. Hinc secundum Hermeticos cælum constat è subtilissimis mercuris, sulphure & sale aere, aqua & terra. Videat qui velit Petr. Seyerin. in Idea t. 3. In eundem sensum caput quoque Quercetanus Riolanum: Tu te nimium maceras Riolane, inquit, cum totis animi viribus contendis probare cælum nec ab elementis extrahi, nec ad ipsum ea asurgere posse.

Quid si ex nobis audias, quod verum est & sine mendacio verissimum, cælum in terra esse, & terram in cælo? metus est, ne ad insaniam adigaris.

Attamen hoc verissimum est quod dico, & si modesto ac docili præditus es ingenio, hoc re ipsa oculis tibi subiceremus. Videres nos ex terra cælum educere, & ex cælo ipso terram.

Vt autem in principiis hypostaticis magna varietas deprehenditur, quâ diversa salium sulphurum ac mercuriorum dantur genera. Videlicet datur sal commune ac marinum sal geminæ, sal petreæ, vitriolû, alumen, sal armoniacum &c. Datur sulphur commune, quod & in cespitibus flagrantibus manifestè conspiciere licet, succinû, ambræ, naphthæ, petroleum, oleum terræ, Gagates, sperma ceti &c.

Datur Mercurius, id est, volatilitas vitrioli, salis petreæ, & salis armoniaci &c. Ita etiam diversa occurrunt genera principiorum elementarium, v. gr. occurrit terra sicior; sabulosa vel arenosa, calculosa, tartarea, cretacea, ochracea, tripolis, boloris, argillacea, lutum: humidior uliginosa, paludosa &c.

Aqua occurrit linguam feriens duriuscula seu mitiuscula, hart oder weich Wasser, fontana, pluvialis, nivea, tonitrualis (quæ tribus illis principiis sunt imprægnatæ) aquæ minerales, &c.

Aer itidem varius deprehenditur sicior, humidior, calidior, frigidior, molliusculus, duriusculus, (hart oder weiche Luft).

Quinimo dantur & ex his principiis mixta metæora: Ros, nix, grando, nebula, nubes, vapores, halitus, stella cadens, Ignis fatuus, Iris, virgæ, aurora, coruscationes, cometæ. Halo, rubedo solem obscurans. Solis maculæ ac fuligines, halitus circa solem cõsistentes, qui sub Eclipsi solari à sole illustrati lumen aliquod præ-

bent. Aurora, quæ etiam teste Keplero, materia circa solem illustrata.

De principiis compositis.

Principia macrocosmi composita, sunt Terra, Aqua, Luna, Sol, Mercurius, Venus, Iupiter, Mars, Saturnus, & stellæ reliquæ fixæ.

Terra est macrocosmi, nutritorium ac generatorium, adeoque correspondet, ventriculo ac utero. De quo paulo post.

Aqua seu mare correspondet Lienî ac Venis gastricis.

Luna epar macrocosmi refert.

Sol cor representat.

Mercurius pulmones.

Venus mammæ cum utero consanguineas & connexas.

Hinc respondet accuratè tempus quo Venus circa solem movetur, tæpori, quod gestationi in utero convenit.

Iupiter cerebrum.

Mars cerebellum.

Saturnus spinalem medullam ex cerebro & cerebello procedentem. Nimirum & Saturni corpus duabus ansis inhaeret.

Stellæ fixæ respondent spiritibus, seu seminalibus rationibus, quæ in spiritu hominis naturali delitescunt. De quibus infra cap. 27.

Adducere possem rationes, quibus hæc mea opinio à veterum diversa nititur; Verum ob brevitate[m] iis hoc loco supersedeo, lectorem ad Pharmacopœam meam medicochymicam remittens, ubi ea bre-

vibus exhibentur. libro primo, capite nono.

CAP. XVI.

De actionibus internis Macrocosmi.

Vivificatio Macrocosmi fit vita macrocosmi, non secus ac microcosmus vita microcosmica vivificatur.

Huius fons in sole situs est, unde in totum macrocosmum influit, non secus ac è corde microcosmi influentiæ seu spiritus vitales (vivificativi) in totum microcosmum vibrant.

Object.

Quia anima seu spiritus universalis diffunditur per omnes mundi partes cur omnia non animantur?

Respon. Miror hominum inconstantiam, cum enim agnoscant animarum, hominum pœcedum & vegetabilium inter se collatorum varietatem & discrimen, cur prætermittunt ejusdem matricis progeniem inanimatorum ut vocant, quasi anima, vita & spiritu prorsus destituta sint? cum & quo subsistant, scilicet anima & vita in statu suo subsistere satis supra testentur.

Numquid vident, quemadmodum & quot gradibus tenuitatis aqua differt à terra, aer ab aqua, & cœlum æthereum ab aere? Sic inter se illorum prognata individua differunt, ut quot gradibus pecudes à vege-

ē vegetabilibus, sic & hominum anima a brutorum anima discrepent & excellant.

Nutritio Macrocosmi itidem ut in microcosmo diversis in officinis perficitur.

Ut res particulares ab universali alimentantur: nimirum Macrocosmus ceu mater provida magnam effluentiarum suarum partem in terram ceu uterum suum transmittit, unde creaturæ particulares ceu foetus macrocosmi sustentantur; mineralia scilicet hinc vegetabilia & animalia; ita vice versa, ubi creaturæ particulares curriculum absolverint denatæque fuerint: ad macrocosmum ceu fontem ac parentes unde ortum traxerunt, revertuntur. Insinuantur autem eidem certis præparationibus, quibus partes impuriore, crassiores, feculentiores, inutiliores sequestrantur, utiliores subinde exaltantur, atque ita in indolem macrocosmicam transferuntur.

In terra ceu macrocosmi ventriculo resolvuntur ac putrescunt res denatæ, vi spiritus illius universi copiose illam inhabitantis auxiliante humiditate penetrabili.

Hinc separatur pars utilior, ab inutiliori. Hæc excernitur, illa digeritur, defecatur, attenuatur, spiritualisatur, in aerem elevatur ceu melaïcas macrocosmi, ubi ulterius elaborata ad Lunam veluti Epar Macrocosmi transfertur. Secundamque concoctionem, quæ Chymosi respondet inibi subit.

Hinc ad Solem ducitur ceu cor macrocosmi, ubi vitali actuaturs flamma, & sub forma macularum in solis corpore conspicuarum excreta in universitatem evibratur, sursum, deorsum.

Sursum pro nutrimento ac vivificatione stellarum superiorum; deorsum; pro stellarum inferiorum, ac rerum sublunarium.

Nutritio huic subserviunt secretionnes quibus impuritates subinde sequestrata secernuntur.

In terra remanent feces crassiores, in aere separantur liquidiores: unde pluvia, nix, grando, ros, nebula, &c.

In reliquis officinis cum longius à nobis distent, secretionnes non adeo deprehendi possunt; nihilominus verisimile videtur, & in Luna secretionem quandam fieri, respondentem fellis secretioni, quæ in Epate fit: unde amaritudo dubio procul illa globi inferioris, maris scilicet ac terræ.

In sole non minus sequestratio quædam videtur verisimilis, unde vapores illi soli proximi, *De quibus infra cap. 17. n. 2.*

Quin & singulæ stellæ suæ dubio procul excrementa exhalant, respondentibus insensibili transpirationi microcosmicæ, &c. Verum cum hæc in microcosmo proximè ob oculos posito insensibilia sint, quis in parte macrocosmi à nobis remotissimâ sensibilia ea esse miraretur?

Motus quo res naturales moventur varius est, circularis, revolutionis, locomotivus, auctio. &c.

Ad sensum macrocosmi demonstrandum sufficiat probatum esse infra: Sensum in terra deprehendi. Sensu autem inest terra ob spiritum universi, quo abundantissime terra dotata est. Spiritus itaque, quia totum macrocosmum replet, & macrocosmus sensu erit praditus.

Imaginatio macrocosmi conspicitur ex mirabilibus nature operibus, qualia sunt lapides, certū figurū, imaginibusve mirabiliter insigniti: Gemmae vocant.

N. Actiones has analogas esse scias actionibus quæ in vegetabilibus ac animalibus conspiciuntur, & quia in primo gradu existunt, cognitæque difficillimæ sunt, sit ut vulgo negentur. Sit ut sit, non sunt de articulis fidei, credi ac rejici possunt citra salutis jacturam.

Actio interno-externa est, qua Macrocosmus seu si major natura illa universalis loco: fetus macrocosmici immediate particulares creaturas ex sua abyssu sine manifesto semine producit, Dicitur generatio æquivoca.

N. Mundus, cum in individuo perenner, loco generationis specificæ particulares creaturas progignit. Neque enim omnes res naturales in specie sua propagari compertum est, sed & immediate quam plurimas ex sinu macrocosmi, seu si major ex spiritu universi produci, Demonstrationem petis? E terra fecunda falsedinem omnem eluen-

do multoties elice, sic terram habes mortuam omni semine destitutā. Hanc acri expone, ut utroretur, sic adeo fecundatur ut diversas producat plantulas, Unde id, nisi a spiritu universi, quo pluvia graviora est. Intactam hic relinquo opinionem, qua vis seminaria rerum, prima seu *πρωτογενής* spiritui mundi adscribitur, in quem sensum auctor noster Quercetanus Rolanum perstringit, Quod *πρωτογενής* Anaxagore in sinu materiae positam, inquit, ex Aristotele respicit & in Sole ex eodem Peripateticorum sententia ponit: quia, in illo formarum phylicarum seminarium inclusum sit, male philosopharis, quod scilicet in uno individuo solo colloces vim rerum seminariam, solique uni tribuas, quod spiritibus omnibus cæli, terra, aliorumque Elementorum adscribere debuisti.

Anima enim illa mundi universalis cum cælum terramque, hoc est omnia tam superiora quā inferiora penetret, subeat, atque etiam impleat, sicque omnia constituat, ut nihil sit superius, quod non sit inferius, in illa potius rerum semina aut seminariam virtutem includere debuisti, ut quæ & Solis & aliorum omnium astrorum, tum cælestium, tum elementarium origo sit & ipsa *πρωτογενής* Ita ut non absurdè prorsus ab Anaxagora in materiae sinu, hoc est, illius abyssus & spiritibus collocata sit.

Materiam autem vocat agrum illum

illum sive cœlestem sive terrestrem, spiritibus istis seminalibus refertum, ut ex utroque agro cœlesti & terrestri, vel spiritali & corporeo concurrentes spiritus seminibus gravidi, tandem congruos fructus efforment ac producant. Valeat igitur futilis iste calor, quem vis ab igne deduci tanquam præcipuum organum, & vim omnium sublunarium, adde etiam superlunarium fœtum formatricem ac generatricem. Hætenus Quercet.

Quin inò. Semen universale macrocosmicum Philosophi norunt capere, quod ad maturitatem exaltatum vires universales obtinet.

De quo Riplæus in sua Medulla; Consideretur, inquit, avis nobilis, quæ sole existente in ariete volare cœpit, & per hominem Martis de minera sana non corrupta acquiratur.

Hic lapis noster est, qui quidem lapis in itinerib⁹ humi natus, in quatuor partes dividendus est.

Actio externa macrocosmi est, qua agit in sublunaria è propagatis suæ speciei seminibus seu univoce generabilia. Eorum generationem, nutritionem aliasque actiones juvando.

Sed audiamus quid de actionibus macrocosmi seu spiritus universi animæ mundi animati author habeat: Quod ad effectus & operationes naturæ attinet, inquit, dicimus illam ea potestate pollere, ut generet & ef-

sentiam rebus omnibus largiatur, materiam formis induat & exornet, ut nihil patiatur corrumpi, quod nova forma statim non instauret ac renovet, in suoque statu omnia conservet. Quæ quidem suas virtutes ac potestates satis aperte indicat, cum ex elementis, rerumque seminibus ac principis nostris hypostaticis, entia omnia effingit, ac magna impressionum vitalium spirituû varietate, colorum, saporum, atque id genus *δύσμεν* proprietatibus informat, ut quantum cuique rei ad usum dignitatemq; officii tribuendū est, tantum tribuat. Quam quidem rerum constructionem ita apertè, congruè, ordine, numero & mensura efformatam, divinam licet dicere, non terrestrem aut corpoream, quamvis sit ea naturalis iuxta potentiam, quam Deus naturæ impertitus est.

Nec tamen cessantem & otiosum esse Deum credendum, ut tam potentes & admirandi effectus naturæ soli concedantur, ut sensit *Anaxagoras*, *Protagoras* & alii complures *ἄθεοι* Philosophi, qui nullum Deum præterquam naturam agnorūt, quales etiam *Epicurei* extiterunt. Qui quidem si accusandi ex tam perniciosa opinione, damnandique sunt, non minimam etiam reprehensionem illi merentur, qui naturæ in agendo suas partes denegant, ita & primæ & secundæ causæ suæ cuique tribuenda sint, ex Dei prædestinatione, officia. Nec contra faciunt hæc quæ de Deo

dicuntur: *Deus operatur omnia in omnibus.* Item in ipso vivimus, movemur & sumus. Exi enim hæc verâ sunt, constituit tamen naturam intermediam, per quam virtutibus agendi ab illo locupletatam omnia inchoat, fovet, ac perficit. Ideirò causa secunda Natura dicitur, quòd per eam tamquam instrumentum vitale Deus, prima causa, omnia efficiat. Sic enim Deus alit homines pane, in quo vim nutriendi naturalem posuit, ut natura panis dicatur etiam alere, eò quòd forma naturalis panis eum ad alendum prædestinarit.

Sic igitur ista concilianda sunt, ut Deum causam in omnibus aliis causis operandi primam agnoscamus, quia & causas fecit, & vim operandi dedit, ac simul cum ipsis progrediendi naturam verò per vim sibi à Deo prima causa inditam, omnes operationum motus sua agendi potestate, excitare, dirigere, ac moderari credamus.

In natura igitur secundum Deum, spiritualibus virtutibus potente, per quas agit in materiam, querenda est nobis omnium actionum, naturalium causa & forma: Cum materia per se mortua, ut jam diximus, nihil vitale, aut agendi facultatibus præditum proficisci queat.

Quomodo anima mundi seu spiritus universi animatus agat in hac inferiora?

3. Quâ ratione, quibusve modis,

Anima ista mundi omnia hæc inferiora moderetur, generationesq; rerum excitet, inter Philosophos satis non constat. Hæc tamen sententia eorum est, qui inter alios acutiùs & doctius philosophati sunt, quique dixerunt, hunc mundum, qui sub toto suo ambitu complectitur continetq; quatuor elementa, ac prima nature principia, magnum esse quoddam corpus, cuius partes inter se ita connexæ sunt & colligatæ, (quemadmodum in uno animalis corpore membra omnia coherent) ut nulla non vel minima partium tanti corporis, beneficio universalis illius Animæ, quam mundi animam vocarunt, animetur ac sustentetur: asseruntque porrò, si animalium corpora ubique sui vitam & subsistentiam à sua anima, qua fruuntur, hauriunt, multò magis in longè nobiliore ac præstantiore totius mundi corpore illud ipsum fieri: idque à potentiore ac longè illustriore anima, qua præditum est ac subsistit mundanum istud corpus. Si enim mundi partes singulæ vitam potuerunt, ut constat, sequitur & totum vivere: siquidem à toto partes vitam suam hauriunt, à quo separatæ intereunt. Atque inde inferunt, eælum omnia ambiens Animam eam esse, quæ cuncta fovet ac sustinet. Quin & addunt, ad animam illam mundi formas rerum, virtutes, potestatesque omnes proficisci, quibus res omnes foveantur, sustentantur ac subsistunt. Ac quemadmodum anima & corpus in unum colligantur, spiritus tan-

tanquam vinculi utrimque conjungentis beneficio, quod utriusque natura sit particeps: sic anima & corpus mundi vincula sunt ac coherent, mediantibus ac intercedentibus spiritibus æthereis, utramque totius partem in unum *ὁμογενῶν* copulantibus.

Neque tamen inde inferendum, quod nonnulli Platonici senserunt, (Aphrodisæus inquam, & Philoponus) mundum scilicet animal quoddam ingens esse sensu ac intellectu præditum, sapiens ac felix: quæ absurdissima utique & falsissima opinio est.

At per mundi animam Platonici potius spiritum quendam nobis significarunt, omnia foventem, animantem, conservantem ac sustentantem, quasi quoddam spiritus illius Elohim, qui ferebatur aut incubabat super aquas, vestigium. Cuius etiam Plato, utpote historix Genesim non ignarus, meminisse potuit, & animam inde suam mundi construere. Unde sit etiam, ut inferiora hæc omnia, alioqui caduca & infirma, essent brevi corrutitura, nisi divina illa vi, animam mundanam perpetuo fovente ac sustentante, conservarentur, ac subsisterent: quibus alioqui dissolutis, magna totius mundi confusio ac perturbatio nasceretur. Quam Deus cuius summa sua bonitate avertere voluit, naturam illam universalem creando, quæ totum hoc opificium virtute sua ac moderatione in integritate sua tueretur: idque perenni ac continua cæli rotatione, astro-

rum, planetarum, aliorumque ignium cælestium influxibus & virtutibus, cunctarum gubernarentur, ac in statu suo, ad prædestinatum usque suæ dissolutionis tempus firma constanter remanerent.

Huius ætherei spiritus, aut potius divinæ illius virtutis ubique potentis ac efficacis fidem facit Plato in Timæo, cum sic loquitur: *Quidam igitur Deus sempiternus hoc universum condidit, rationum quadam semina ipsi indidit, & vitæ exordium divinitus indidit, ut cum mundo vim quoque procreatricem gigneret.* Et hoc consentit cum eo, scripsit Propheta Moyses, nec non cecinit Psalmista David his verbis: Verbo Domini cæli firmati sunt, cum spiritu ejus oris omnis virtus eorum.

CAP. XVII.

De Existentiâ Macrocosmi.

Existentia est qua Macrocosmus dispositus est, in quantitate, figura, connectione, &c. Est idem contracta, explicita vel retracta.

Existentiâ macrocosmi contracta, est conspicua in Chæotica dispositione, qua non modo, creationis initio existit, sed & inquam rerum circulatione subinde indies reducitur. Quod creatum est à Deo, unum fuit, non binum, ex quo illo uno omnia separata sunt, quæ suæ originis & unionis recordatione perpetuo gestiunt ad illam unitatem regredi. Hinc perpetua illa elementorum circulatio in sese, ut ad unitatem pristinam redeant. Dum n. terra in aquam transit, aqua in aerem & aer in cælum, cælum v. in terram, hoc appetitu & studio feruntur redinte

granda suæ unitatis, in qua omnia simul & unum fuere, qua aqua fuit primò, seu chaos aqueum, in quæ tandem unionem post completas circulationes, ad perfectionem quandam crystallinam, longè primæ unitatis creatione nobiliorem perventura sunt, quæ Apostolus caelorum & terræ renovationem vocat. Ut igitur quid generatio sit rerû, & ex quibus Principiis forma & materia in generationem corporis ex uno semine procreetur, paucis ex nostra schola, Physicam sacram Mosis sequente, addiscito.

Dicitur Deus apud Mosem creasse unum chaos, quod aqueum colligitur fuisse; quod Spiritus Dei aquis inebuisse dicitur à Mose. Materia istius chaos nulla alia antè fuit, quam Verbum ipsum Dei, (Fiat) quod quidem verbum non fuit inane in Deo, nihil enim ab eo proficiscitur, quod non sit immensæ virtutis. Quemadmodum igitur cum dixisset, Fiat lux, statim facta est; sic de chaos hujus origine pronuntiandum est. Chaos igitur istud ex verbo Dei ortum, aut per verbum creatum, statim in corpus immensè animatum prorupit, ac Deus loquutus est. Immensè animatum dico, ex infinitis virtutibus quas in dies exerit, ex semine rerum omnium universali, ei à verbo indito omnia producens. *Semen autem illud aliud nihil est, quam anima universalis mundi ex spiritu Dei profecta, quæ juxta verbum Domini, Fiat, statim creata est, cum suo corpore uno & eodem momento ad rerum futura-*

rum generationem. Hoc autem semen, seu anima illa universalis, licet prima creatione statim cum corpore exorta sit, aliam tamen habuit à Deo institutionem, gradusque præscriptos, ut sensim & paulatim species & individua progigneret, dum ad perfectionem suam perducta sint.

Semen igitur & principium omnium rerum fuit hoc verbum, (Fiat) quod cum sub sensus non cadat ex nihilo idcirco dicuntur omnia esse creata.

Ut ergo ex nihilo creata sunt à Principio omnia, ita & nunc creata nascuntur, tanquam ex nihilo, Exempli gratia, Triticum nunquam, revirescit nisi prius satum in terra corrumpatur, & ita obteratur, ut in nihilum redigatur.

Nihilum voco, (ut dixi antea) quod non potest sub aspectum aut alios sensus cadere, siquidem semen, in quo conclusæ sunt proprietates omnes radicis, caulis, aristæ, grani, & virtutis in illis specificæ, in meram spiritualem, hoc est in primum ens suum spirituale, aut in spiritum id est animam, redigendum, ut omnibus compedibus & impedimentis corporis liber spiritus novum sibi corpus, virtute sibi ingenita, effingat, atque induat, juxta scientiam ac proprietatem omnium tincturarum, quas in se semper retinet, & corpori inchoato & supercrescenti ad perfectionem usque individui communicat.

Itaque

Itaque ex digestionem corporis & spiritus tritici in terra facta spirituale quid oritur, in corpus excrefcens, longè nobilius ac feracius parente suo.

Hinc liquet non esse triplicem formam, nec aliunde materiam, aut temperiem, & conformationem, quam à solo spiritu, vi fermentationis extracto & separato, tincturas omnes, virtutes ac proprietates possidente, perfici, quas quidem virtutes in corpus, quod sibi fabricatur, diffundit ac exerit, temperiem, conformationem, perfectionem usque individui efformans.

Existencia Macrocosmi explicata est, qua in regiones diductus curriculum suum peragit, adolescendo q. ante diluvium & senescendo à diluvio.

N. Macrocosmo uti rebus alijs omnibus, curriculum quoque suū destinatum est per ætates, crescentem, consistentem ac senescentem perficiendum. Ante diluvium q. in adolescentia subinde viribus suis ad *ἀκμὴν* ascendebat, atq; curricula rerū particularium, hominisque indies prolongabat. Exemplo sit curriculum vitæ humanæ, quod in Adamo fuit annorum 912. in Jared. 960. In Methusale 969. Verum per diluvium saltatim ad decrepescenciam, imò in decrepitam senectutem fuit transpositus, adeoq; rerum curricula maximè fuerunt decurtata, id quod sine difficultate cognoscet, qui curricula Noæ, Semi, Arphacad, Seluh, Mosis, Iosue & denique nostra curricula invicem conulerit,

Regiones macrocosmi sunt tres: Infima media & suprema: has ambit cælum extremum.

Regio infima est spaciū illud, quod circuitu luna circa globum terrenum describitur.

Dicitur à Copernico Orbis magnus, continetque terram, mare & lunam, ac insuper aerem: correspondet infimo ventri microcosmico cum genere venoso.

Regio media est orbis seu spaciū macrocosmi, in quo Venus ac Mercurius circa solem rotantur.

Correspondet medio ventri cum genere arterioso.

Regio suprema est spaciū, in quo Iupiter Saturnus ac Mars cursus suos absolvunt.

Correspondet supremo ventri cum genere nervoso.

Ambitus est cælum stellarum fixarum.

Correspondet spiritibus seu seminalibus rationibus, in spiritu vitæ delitescens.

N. Ut totam huius mundi machinæ constructionem oculis subiiciā, generationem, aut extractionem, aut separationem singularum mundi partium contexamus, ut inde pateat, quàm antiqua sit Chymia, aut ars Spagyrica, cum à Deo ipso, aut si mavis à prima natura rerum profecta sit & hominibus patefacta. Dicimus à verbo illo, Fiat (quod principium omnium rerum fuit) creatum fuisse chaos, quod incubante spiritu domini animatum est, ut simul anima mundi uniuersalis, cum corpore uno & eodem momento, procreata sint.

Imò ex verbo illo (Fiat) spiritus processerit, qui chaos efformarit, cuius virtute & impulsu, ut generationes rerum sequerentur, primo separavit subtilissima quæq; hoc e. lucē, cœlū, aerē; deinde paulò crassiora, crassiorē aerem & aquas, postea terrā, quæ in omni distillatione & arte spagyrica subsistit in fundo, ita tamen, ut, cum ex uno processerint, ista tris, cœlum, aqua & terra, unitatis suæ memores unionem adhuc istam cōservent, ut non tota totis permisceantur, nec etiam contigua sint, sed continua peritent virtute animæ illius universalis, tanquam vinculo omnes illas partes colligante ac vniēte, ut spiritus suos perpetua circulatione sibi mutuò impertiantur & communicent: ut etiam id quod est inferius, sit idem atque id quod est superius, & superius idem atque id quod est inferius ad perpetranda rei unius miracula, ut sapientissimè asseruit magnus ille Philosophus Hermes. Quod exemplum in ovo & in homine elucescit, quorum partes nō contiguæ, sed continuæ, quod continuò animæ aut vitæ ubique in omnes partes diffusæ motu & circulatione, partes omnes semper implente, ut nihil sit vacuum quod contiguationem (ut ita loquar) non continuationem notet. Hanc primam spiritus aut animæ operationem in chaos factam, ut partes sic extraherentur ac separarentur, imitatur adhuc indies natura, quæ nihil generat: quin prius corrumpat, hoc est, semen in tria sua principia ac elementa dividat, sepa-

ret, & rursus in generationem colligat, ex cibo carnem nostram non auget, quin ipsum cibum prius attenuare velit, & collectis partibus omnibus, homogeneis ac heterogeneis in excrementa relictis, ex eo chylum sanguinem, ac spiritus postremo generet. Dubitas adhuc de quinta essentia, quam vides indies à natura elaborari, nec quiescere, donec ad finem pervenerit. Sed pergamus aliò.

CAP. XVIII.

De 4. Elementis ac 1. de celo.

Dividitur eodem modo macrocosmus in 4. Elementa sed alio sensu secundum Dogmaticos, alio secundum Hermeticos.

Dogmatici Elementa vocant corpora simplicia, ex quibus res naturales compositæ naturali mixtione commiscuntur.

Eaque quatuor numerant, ignem, Aerem, Aquam, Terram.

Sic Aristoteles quatuor Elementa arguit ex quaternario primarum qualitatum numero multis rationibus probare nititur, per necessarium esse ad rerum productionem quartum Elementum, nempe ignem calidum & siccum.

Hæc Dogmaticorum Elementa Hermeticis principia elemental a dicuntur, eaque ut supra tria constituunt, igne sc. secluso.

Itaque Hermetici pro diversitate fructuum Elementa sua distinguunt, quatenus matrices ea sint in quibus fructuum productio peragatur.

Quatuor

Quatuor ibidem illa faciunt, *Cælum, Aerem, Aquam & Terram.*

N. In schola nostra, inquit Quer-
cetanus, scias Elementum nullum da-
ri, quod fructus non producat. Hinc
dicuntur matricæ scætuum & fru-
ctuum, quos in sinibus suo tempore
parturiendos fovent & conservant.
Nonne vides elementum terræ, quos
maturo tempore excludat? Quid de
aqua tot piscibus, mineralibus me-
tallis, splendidis ac pretiosis gemmis,
lapidibus, corallis, & id genus sexcē-
tis fructibus referta dicam? Num &
aer, toribus, mannis, mellibus aëriis,
thereniabin & nostoch variis gene-
ribus scæcundat? At quid ignis fru-
ctuum utilium progignit? Inò quid
non utile corrumpit, & ad extremū
interitum perducit? An dici potest id
elementum, quod non mater, sed no-
verca fructuum est, quodque nō fo-
vet, sed destruit? Nōne ergo præstat
cælum in destructoris ignis locum
sufficere? Etenim cum infinitis vir-
tutibus præditum sit, quibus tot no-
bis fructus procreat opportunis suis
temporibus: pluvias nimirum, ni-
ves, grandines, gelu, fulmina, calo-
res, frigora, Zephyros, Euros, & id
genus alia: nunquid jure in album e-
lementorum, utpote tam fertile &
scæcundum accenseatur? Faceſſat i-
gitur iste ignis ab elementorum cō-
fortio: et si fateor quàm utilissimum
esse, cum eius moderata administra-
tio possit externi & topici remedij,
quibusdam in rebus usum, eumque
maximè necessarium præbere. Hoc

enim frigus corporis obrigens ex-
trinsecus, temperatur, aut e tiam pro-
pulsatur: carnes, pisces, & mille alia
coquuntur & præparantur in salu-
briorem usum. At ab ipso aliquid
produci, elementorum more, quis
nisi insanus ausit asserere? Quas igitur
laudes formandi, generandi, au-
gendi, igni adscribas? Si cœlesti ca-
lori & lydereo aut æthereo tribuis,
philosophicè magis, veriusque sen-
tis: Siquidem alia sunt quædam ca-
lida, quædam verò frigida, alia quin-
etiam temperata, ita ut propriè lo-
quendo cœlestes ignes alii sint cali-
di, alii frigidi, qui in inferiora agunt,
quod postremum agnovit etiam
Poëta, cum sic cecinit: *penetrabile fri-
gus adurit.* Proprium enim est ignis
tam frigidi quàm calidi urere.

Ergo nullus alius inter elementa
agnoscendus est ignis à vero philo-
sopho quàm cælum, quod et si *quarta
essentia* à Philosophis Hermeticis di-
catur, quod subtilissima sit totius
chaos separata substantia, non ex-
cluditur tamen ab elementorum al-
bo, & verè quartum est elementum,
dicique debet.

De Calo.

Itaque cælum quartum formale
& essentialè elementum, aut quarta
potius essentia, ex reliquis elemen-
tis extracta (quintum enim esse,
seu quintam essentiam iam respu-
unt Hermetici, quòd quatuor non
sint Elementa, unde quinta educa-
tur essentia, sed tria tantum, ex quib^s
quar-

quarta elicetur essentia) dici debet: quod longè nobilioribus virtutibus, quàm elementa vel simplicissima polleat. Huius enim tanta est potestas, ut principiorum trium, & crassiorum elementorum corpora, in mixtionem perfectam alicuius individui moveat, exacuat atque potenter animet, unde omnes vires, facultates ac proprietates, quas exerunt individua, ex cœlo non aliundè mutantur. Hinc fit etiam, ut propria eius qualitas non sit, nec siccum nec humidum: item, nec frigidum, nec calidum. Longe enim quid simplicius est, utpote simplicissima ac purissima essentia, ex simplicioribus & subtilioribus tum principiis, tum elementis extracta, quæ constituit simplicissimum, purissimum, tenuissimum, ac velocissimum corpus, summa vi generandi, fovendi, augendi ac perficiendi, præditum: quod naturam ignis usque ad eò æmulat, ut revera cœlum nihil aliud sit, quàm purus & æthereus ignis: nec purus ignis aliud quàm cœlum. Quod quò magis subtilitate & puritate principia ac elementa vincit, è potentiores etiam, perfectiores, puriores ac simpliciores vires obtinet, quibus omnia penetret, & singula quæque suis formis ac virtutibus exornet.

Constat igitur ex Mose, nullum aliud elementum igneum existere, præter cœlum, quod quarti elementi locum obtinet, aut quod potius quarta essentia est, ex trium elementorum subtiliore materia & forma extracta.

CAP. XIX.

De Calo.

Cœlum Hermeticè suprema aeris regio dicitur stellis decorata, quæ alia ather audit. Estque nihil aliud quàm portio aeris tenuior, subtilior spiritualior, constans ex principiis elementaribus ac hypostaticè tenuissimis, subtilissimisque, quoad potentias efficacissimu.

Continet nimirum astra unde nõ modo calor vitalis, sed & omnigenæ effluentia effluunt, quibus totius universitatis œconomia administratur.

Substantia adeo tenuis ac subtilis est ut respectu reliquorum elementorum in crucis ignis audiat. Etenim, quum subtilissima, tenuissima ac purissima aeris portio sit, ideo & efficacissima, nitidissima, purissimaque vitali flamma actuat; quin imò & astra ac præcipuè solem, utpote vitalis flammæ focum perennem obtinet, ex cuius propinquitate spiritibus, seu influentiis vitalibus propinquè ac iugiter fruitur: non minus ac medicus venter microcolini cordis præsentia lætatur.

Quæ. Cœlum nihil aliud est quàm purus, æthereus & simplicissimus ignis, à tribus elementis tanquam imperfecto longè diversissimus ac perfectissimus, ut qui omnium formarum, potestatum ac actionum in omnibus naturæ rebus inferioribus auctor sit, tanquam primaria causa, & instar parentis erga factum se habens, ut qui semina sua in ventrem terræ suo vento inportat.

impartet, unde fetus nutriatur, foveatur, crescat, & tandem ex elementorum gremio excludatur.

In celo sunt astra veluti viscera macrocosmi.

Hoc cœlum, licet nullius sit per se complexionis, hoc est, nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum sit, aut dici possit: omnibus tamen rebus ex sua scientia & prædestinatione calorem impartit, frigiditatem, humiditatem & siccitatem: siquidem sunt stellæ & planetæ, qui spiritus frigidissimos humidissimosque, ut saturnales & lunares, habeant: alij calidissimos & siccissimos, ut solares, martiales, &c. alij humidos & calidos, ut joviales, qui virtutibus suis ac complexione, qua nunquamque sydus & planeta dotatus est, omnia hæc inferiora informant ac imprægnant, ut alia individua sint hujus conditionis & complexionis, quam à suo informante planeta aut stella mutuata sunt, alia qualem ab alijs syderibus aut stellis obtinuerunt. Cœlum enim obtinuit à Deo semina simplicissima ac perfectissima, quales sunt stellæ, planetæ, atque infinita alia astra, quæ vitalibus facultatibus & complexionibus, ut jam diximus, perfusa, eas in gremio elementorū inferiorum profundunt, eaque animant, ac informant. Nec cessat ab operatione sua cœlū, nec ejus astra semina, quod nunquam virtutibus suis exhauriantur, nec alterationem aut imminutionem facultatum pa-

tiantur, unde à procreando & formando desistant, etsi aliquando uberius, aliquando parcius fœcundent.

Hinc perpetua illa Circulatio, cujus beneficio semina elementorum, aut materia eorum cum seminibus astrorum copulantur, conceptum suum in gremium maternū referens, ut perficiat & producat fœtum. Ut enim cœlum agere in terram dicitur, sic elementa inferiora conferunt etiam suos actus & motus: sed diversa ratione, siquidem cœlum agendo nihil patitur, utpote adæquatam, homogeneam ac perfectissimam naturam existens: adq; idcirco incorruptibile ac immutabile, ad prædestinatum usque finem rerum creatarum. At inferiora hæc agendo simul patiuntur: quod formalia sua principia cum materialibus mutationi & interitui obnoxii admixta habeant: unde fit etiam, ut quæ ex illis producuntur, successu temporis corruant.

Quæ cum latis perspecta habeat Medicus verus, ac Philosophus, ad sanitatis conservationem, aut ejusdem deperditæ restitutionem, sedulo incumbit extractioni cœlestium essentiarum ac formarum, ac separationi elementarium principiorum ac materialium, à tribus illis formalibus & spiritualibus principijs: quibus solis ac ab alijs, quæ heterogenea sunt, secretis utitur, ut admirandos effectus citra ullum impedimentum exerat. Atque ea est universalis Medicina balsamica, in qua omnes partes homoge-

nez sunt, purissima, simplicissima ac maximè spirituales. Quæ cum sit simplicissima, defæcatissima & incorrupta, quinta essentia dicitur (quam nos malimus quartam essentiam vocare) & lapis cœlestis Philosophorum. Hujus qui nullam cognitionem habent, malè putant, eum de lapide Philosophorum loquela est, hoc est, de universali illa Medicina, de transmutatione metallorum agi, quasi ejusmodi transmutatione summa esset corporis humani medicina. At nesciunt perinde in homine microcosmico latere imperfectorum metallorû fodinas, unde tot morbi enascuntur, ut necesse sit à bono & fidei Medico non ignaro, in aurum & argentum reducere, nempe in perfectam purificationem virtute tam insignis & preciosa Medicinæ, si sanitatem ac prosperam valetudinem consequi velimus.

Essentia ac principia cœli.

Quæc. Satis fusè, meo judicio, caput de trib. principijs Hermeticis exposuimus, de sale inquam, sulphure & mercurio, ac quicquid ad hanc tractationem seitu dignum ac necessarium erat, enucleavimus: siquidè ex illis naturalia omnia corpora constituta sunt ac composita, & non tantùm ex crasi aut mixtione qualitatum elementarium, quas passivas tantùm esse diximus. Actiones verò omnes in speciebus & individujs hærentes, nec non facultates ac proprietates, aliundè proficisci notavimus, ut nulla secunda sit im-

pressio, nullaque constans tinctura, nulla vitales ac potentes qualitates colorum & saporum, quæ vel in sale, vel in sulphure, vel in mercuriali liquore non quaerenda sint. Jam in specie principii in cœlo videbimus.

Ex divini vatis Philosophia, quam ex schola sua nos docuit Deus, dicimus ipsum Deum ex nihilo chaos quoddam, seu abyssum, seu aquas vocemus, creasse. Ex quo chaos, abyssus, aquis spiritu Dei animatis, Deus ut summus Archetypus & creator separavit primo loco lucem à tenebris & cœlum istud æthereum, quod cernimus, tanquam essentiam quintam, aut spiritum purissimum, sive corpus spirituale simplicissimum.

Nihilum autem illud esse merè spirituale illud primæ materiæ, quod ex verbo Dei fiat, ut animâ totius mundi universalem promanasse ex verbo & Genesis Testimonio asseritur.

Deinde aquas divisit ab aquis, hoc est liquorem subtiliorem, æreum & mercurialem à liquore crassiore, viscidiorè, oleaginoso seu sulphureo. Sulphur dein, h. e. aquas crassiores ab arida parte diduxit, quæ instar fales ex secretionè substituit, & adhuc subsistit seorsim.

Nec tamen ita separata sunt illæ partes universales totius chaos, quin adhuc singulæ tria illa principia apud se retineant, citra quæ esse nequeant, nec generationes adimplere. Hoc tantùm Deus fecit, ut puriora ab impuriorebus separaret, hoc est, puriorem & æthereum

mercurium purius & inextinguibile sulphur, purius & magis fixum sal, in pellucida & inextinguibilia astra ac lumina, in crystallinam ac diamantinam substantiam seu corpus simplicissimum, quod cœlum dicitur, supremum quartumque elementum formale reduceret, ex eoque formæ in crassiora elementa ad rerum omnium generationem, tanquam semina infunderentur. Quæ quidem crassiora elementa dicuntur, quod ab ijs in divisione chaos purissima pars extracta sit, & in cœlum fructusque eius redacta.

Quæ quidem omnia elementa, siue simplicissimum illud quartum, siue quæ crassiora dicuntur, cum constant ex tribus illis principijs hypostaticis, nunquam ita separari olim potuerunt ab invicem, aut ab artifice nunc secerni possunt, quin semper, quodcumque superest, ex tribus illis componatur. Differentia est, quod aliæ secretari partium sint purissimæ, simplicissimæ & maximè spirituales substantiæ, aliæ crassiores & minus simplices, aliæ crassissimæ & summè materiales.

Fatendum igitur, cœlum licet simplicissimum, ex tribus illis principijs constare: sed purissimis ac spirituosissimis totis formalibus, ælea verò crassioribus & impuriorebus. Quo fit ut virtutes cœli, cum totæ sint spirituales, facillè in alia elementa, formas suas etiam spirituales citra ullum impedimen-

tum penetrantes, in inferiora elementa infundant: unde corpora naturalia omnia propagationem suam, tum virtutum, tum facultatum, sortiuntur.

Si cœli puritatem præ alijs elementis intueri velimus, eiusque perpetuam constantiam, id testantur luculenti illi ignes perpetuò rutilantes ac lucidi, quibus cœlum purissimam & inextinguibilem sulphuris substantiam, ex qua constant, impertitum est. Quale enim cœlum est essentia, tales & similes fractus substantia progenit, ex quorum vitalibus impressionibus ac influxibus, simile quid sui, in crassioribus elementis procreant: sed pro ratione materiæ crassius vel tenuius, durabilius aut constantius, vel magis caducum individuum.

Influxus autem eiusmodi ignium spiritus sunt mercuriales. Lucem illam ac rutilum splendorem sulphur esse diximus: cœli verò eorum fixi aut circuli vitrei ac crystallini salinum est corpus, qui circuli vitrei adeò puri, lucidi & fixi sunt, ut ne adamas quidem de salis fixi natura participans, puritatis aut durationis ac perpetuitatis præ illis quippiam obtineat.

*De influentijs ac actionibus
cœli.*

Influentiæ cœlestes siue astrales sunt effluvia, quibus astra indolem suam pro dispositione summi diætoris communicant, ac alijs influunt, dici possunt & spiritus.

N. Ut microcosmi viscera ac prae alijs cor influentibus suis spiritibus indolem suam communicat, non tantum individuo proprio, sed & speciei propagandae i. e. foetui in utero constituto, quinimo si qua in corpore res aliae contineantur, iisdem & effluvijs suis prospicit: ita & astra macrocosmi ac imprimis Sol ceu cor macrocosmi.

Influentia haec in statu hoc corruptionis seu transpositionis, in quem enormibus transgressionibus, tum primorum parentum, tum primavorum hominum ante diluviū iusto Dei Indicio transposita sunt, vel benigniores existunt, vel maligniores. Vide infra de aere.

Q. An Influentia astrorum cause morborum.

Non omnes in hanc pedibus eunt sententiam: quibusdam siderum celestium vim ac influentiam in elementis terminari, mordicus defendentibus, hocq; Achyllæo clypeo sententiā suā munitibus: sidera videlicet ad creaturarum rationalium potius bonū, quam detrimentū condita esse. Nos regia quodāmodo, h. e. media via incedentes, ab una parte statuimus: sideribus in creaturas rationales absolutam nullā potentiā à creatore concessam esse: à parte vero adversa experientia edocti sumus. Astrologia, h. e. siderum cursus notitiam bono Medico haud sanè levia adferre in praesagiendo subsidia. Hac siquidem mediante, magnus ille Hippocrates pestilentias, aliosq; epidemios morbos plures praedixit, discipulosq; suos simul atq; gravius hoc malū praevidit huc illuc per universam Græciam in

mortalium solatium ablegavit.

Quotidiana sane experientia ex qua vere oculares demonstrationes delumuntur, caelestium corporū in haec inferiora dominiū luce meridiana clarius evincit, cum illius opera dignoscamus, tum aquas ex affluxu & refluxu maris secundum communē opinionem ab influentia Lunari dependere, tum terrae fermentationē, plantationē ac arborum ædificationi servientium cessionē, secundum lunę quadrā instituendas: tum cerebelloꝝ ac medullarum plenitudinē in plenilunijs manifestari, tum deniq; sacros illos morbos (qualis Epilepsia unde & lunaticus morbus à multis dicitur) in suis paroxysmis, lunemotū observare.

Ex dictis ergo patet sinistram siderum caelestium aspectum, indeq; ortam influentiam, seu potius Dei omnipotentem manum, morborum v. g. communium pestilentialium efficientem causam rectè statui, cum non semper agat immediatè Dominus, sed quandoque causa communi interveniente, videlicet caelo & hinc aere, quem fatali quadam necessitate inspirant omnes. Hippocrates lib. de flatib. hanc causam proximam probe agnovit, dum inquit, *Aer quippe in omnibus quae corpori accidunt author est & Dominus.* Idem quoque Hippocrates post declaratam in conservatione omnium viventium ac praecipuè hominum, hujus, ut vocat spiritus, excellentiam, subjungit. *Subjiciam igitur morbos & illud, quod non aliunde verisimile sit morbos evenire, quam inde, si in*

aut plus, aut minus, aut cumulatior, aut morbidis sordibus inquinatum, in corpus sese ingerat. Galenus eodem fortassis fundamento statuit, aërem omnium generis pestilentiarum auctorem esse, primo libr. de differ. morb. capite quinto, sic scribens: *Pestilentem febrem (vel pestem) inspiratione constat contrahi. Aër enim cum natura existat volatilis ac totaliter spiritalis, corpora porosa, aërea, ac spiritalia, sive bona, sive mala, salubria, vel insalubria fuerint, pari subtilitate permeat ac facilitate.* Ac prout ad ejus spiritalitatem propius accesserint, cum iis facilius incorporatur, ac quasi unum corpus mixtum evadit. Cujus quidem rei fundamentum in eo querendum est, quod philosophi ajunt, simile simili gaudet: sicque subtile alteri subtili, spirituale alteri spiritali (secundum illud in scholis tritum, *similia similibus nutriantur*) facile conjungitur ac conformatur. Hinc quoque videmus dictum aërem non tantum in nostri corporis spiritus transmutari, verum etiam eosdem, totumque nostrum corpus mira celeritate immutare, (prout fert contrariorum pariter se habentium natura) ubi semel ille aliunde alteratus, ac peregrina imbutus qualitate fuerit.

Verum ne diutius in hac re probanda immorari, ac eandem quodammodo recoquere cramben videamur, rationibus missis benevoluntate lectorem relegamus ad loca Aëtii tetra. 2. sermon. 1. cap. 94. & Aëginetæ libro 2. capite 35. ubi de morbis

popularibus ac pestilentialibus sermone instituto, omnia quæ à nobis modo dicta sunt aëri tribuere non verentur.

Concludamus igitur, Deum ubi genus humani aliqua extraordinaria visitare via decreverit, pro beneplacito voluntatis suæ ac judicio imperferutabili variè ac diversimodè causas secundas, in quorum etiam numero syderum reponimus adpectus sinistros usurpare. Quorum quidem syderum notitiam Deus idco sapientibus quibusdam concessit, ut inde imminenti populo mala prædicendo, ipsumque ad pœnitentiam tanquam unicum ac verum in talibus morbis remedium deducendo, à solius omnipotentis misericordia, horum ut omnium aliorum morborum, veram ac solidam dependere curationem edoceant.

Occurrit memoria magnæ illius conjunctionis duorum supremorum planetarum Saturui videlicet & Jovis factæ 1584. prima Martij, idque die Dominica hora duodecima: quæ tantus continuò excepit terræ motus, ut præingenti turrium concussione, ac quodammodo vibratione, suspensæ in ipsarum summitatibus campanæ resonarent quàm plurimæ: si que motus hic quartam concussionem superasset, nihil aliud quàm universalis ædificiorum ruina expectari poterat. Verum ut semel impetum suum, secundum terræ longitudinem, ac latitudinem (reperitis videlicet occultis meatibus) ad centum ferme milliaria extendisset, post

ternam aut quartam concussionem evanuit. Cuiusq; Leovicus hanc conjunctionem magnam quandam subsecuturam immutationem prædixisset, mihi in scriptis ejus satis versato, ac sub ipsum dictæ diei meridiem, quidnam futurum esset avidè expectanti, duplo profecto quàm aliis metus major incussus est.

Paucis verò post annis, tâta pariter fames ac pestis in diversis climatibus ac regionib; mortales invaserunt, ut nihil sub sole miserabilius conspici potuerit. Neq; hi soli conjunctionis hujus extitere fructus, verum inde forsan & bella intestina Galliam quàm miserimè dilacerarunt.

*Aristotelis
circa ad-
spectum sy-
derum sen-
tentia.*

Aristoteli quoq; sinistri planè ac ominosi, supremorum horum duorum planetarum conjunctionis effectus probe cogniti fuerunt, dum scribit: *Coitione Jovis & Saturni regum principatus oppressum iri, arsuramq; pestilentiam.*

Ad majorem sententiæ nostræ confirmationem ex supradictis non minus quàm ex sententia Aristotelis, hæc vera ex planetarum conjunctione elicere possumus corollaria: videlicet quotiescunque *Jupiter & Mars, aut Jupiter, Mars & Saturnus conunguntur: universales planè integri, aque desolantes regna subsequi solere pestilentias.* Actalis quidem illa fuit, quæ sub imperio Marci Antonini post conjunctionem Martis & Saturni, universam Babyloniam, Græciam & Italiam concussit.

Sequentibus post conjunctionem

hanc sæculis, morbus ille detestandus (quem multi à populis qui priores ipsis laborarunt, Neapolitanum; alii *Luem Veneream* appellant in Galliam ex Italia, sub Carolo videlicet VIII. dimanavit.

*Quo edere
L. mor. Ven-
erem Gallia
infectam.*

Quæ si vera sunt, minus mirandum fuerit, si tales conjunctiones ipsi quoq; aëri venenosas ac pestilentias imprimere dicamus qualitatem, aëri inquam, regionum directæ earum influentiæ magis subjacentium. Cujus vel in utroq; tû solstitio tum æquinoctio manifestata satis nobis patent exempla: similiterq; in Plejadum, Hyadum, Caniculæ, Arcturi, Orionis, aliorumq; cælestium syderum, cum Sole vel invicem facta conjunctione, nec non in recessu, ortuq; vel occasu eorundem.

Atq; hætenus quidem dicta, tantum abest, ut in Astrologiæ contemptum adferatur, quin potius ad laudem ejus & celebrationem cuncta collimant. Quotidiana satis confirmat, & futuris retrò sæculis confirmabit experientia, notabiles illas, quæ ab antiquis longè subtilius in astrorum cognitione quàm posteri versatis observatæ fuerunt, syderum conjunctiones, magnas secum inducere, tum temporum, tum aliarum in humanam vitam rerum mutationes. Prout testatur Hippocrates lib. 1. Epidem. sect. 1. 2. 3. Item sect. 1. lib. 2. ubi de 4. anni temporum constitutione in genere tractat. Sect. verò 3. li. 3. Constitutionem aëris pestilentis expresso describens asserit, plerosq; morbos Epidemios & pestilenciales,

ut

ut sunt dysenteria, lienteria, febres ardentes, phreneses, ophthalmia, ignes sacri, carbunculi, & bubones, qui plurimos peste seivente infestant, ob symptomatum insolitorum ac horribilium vehementiam, certas astro- rum constellationes in primis respicere, cum a causis ordinariis alium morborum produci nequeant. Si igitur magno Hippocrati licuit, sive solius proprii genij ac industriae auspicio, sive antecessorum suorum institutione, & quasi manu ductione, ex varia temporum constitutione ac astro- rum influxu, saepe numero gravissima futura mala praenunciare: quid vetat, quo minus & haec die similia mala a nobis, qui sumus iisdem praecipis imbuti, ac exemplis antiquitatis in sententia confirmati, citra ullum errorem & imposturam praedicentur?

En causas efficien-tes morborum superiorum & caelestium, quas paulo altius perscrutamur, in caelo nimirum, unde consequitur illarum scaturiginem procul a sensibus nostris esse remotam. Hinc pestes generales germinantur, quibus tanquam flagellis vindicibus, divina iustitia hominum scelera punire solet.

N. Habet haec *Quercetani* responsio quae explanationem merentur, 1. est quod vis siderum in Elementis terminari dicatur. Hoc si de Elementis macrocosmi solum intellectum volint, falsitatis eos arguit experientia, qua nonnullos cōperimus, qui de certis siderum aspectibus, sibi infensis non sine molestia cōquerantur, qua inde per-

cipiunt. De quo infra in pathologia. Secundum est, quod author statuatur sideribus, in creaturas rationales i. e. in hominem nullam absolutam inesse potentiam. Hoc quomodo intelligendum sit ut pateat, sciendum est; operationes reb. naturalib. omnigenas esse a Deo inditas, idque verborum; fiat ite producat; quorum verborum virtute omnib. inest vis operandi secundum suam cujusque naturam, seu si mavis Deus ipsemet per virtutem suam in reb. naturalib. secundum leges naturae sancitas ac praescriptas operatur. Cursu hoc naturali influunt sidera influentias suas non modo in totum macrocosmum, sed & in hujus sobolem microcosmum, i. e. in hominem ex macrocosmo productum. Qualiter igitur astra disposita sunt, bene scil. vel mal. taliter agunt, quamvis interim non diffitear operationem eam variari, intendi vel minui pro conditione objecti sive patientis. Dispositio illa aut est creationis atque valde bona, aut maledictionis & bona mala. Nec enim cum tota natura sit corrupta aut transposita, caelum impunè evasit. Tota enim natura in suis partibus ita concatenata est, ut mutuo invicem servitio omnia connectantur. Ideoque & mutua corruptione invicem communicent. Hinc & caelum non minus ac res aliae naturales potentiis beneficis ac maleficis est instructum, quas secundum leges naturae praescriptas etiam in hominem exercet. Lex ea naturalis tamen a Deo sic sancita ac lata est, ut Legislatori liceat, eandem modo extraordinario limitare, augere, minuere,

mutare, &c. Quod tamen fieri vix so-
let sine gravissimis rationibus. Li-
mitatio autem ea præ aliis hominem
cōcernit creaturarum omnium no-
bilissimam, cujus præcipuam curam
Deus gerit, adeoque in homine pu-
niendo curriculum naturale, inpri-
mis dirigit ad hominis salutē, quam
serio cupit: quod si autem ab usum
continuum perspexerit non deest,
quoque secundum justitiam atq; fe-
veritatem idem in pœnam converte-
re, adeoque morbos gravissimos in-
ducere. Hæc tamen quæ dixi non eo
sensu suscepta volo, quod Deus na-
turalibus illis corporibus sit alliga-
tus, ut non nisi iis operetur, sed quod
ut plurimum eorum ministerio utatur,
nonnunquam tamen & sine illis
morbos infligat. De quo author
noster; Quemadmodum, inquit, am-
bigere de certis corporum cœlestium
in hæc inferiora, non tantum nostra,
sed etiam elementaria influentis,
doctorū se exponere foret ludibrio;
sic quoque ab eorum nutu seu motu,
omnes sublunares, tum actiones,
tanquam ex necessaria quadam fa-
torum lege, ad plurimorum astrolo-
gorum imitationem suspendere, ut
vanitate ac errore, etiam Ethnico-
rum iudicio non caret, sic sanè Chri-
stianæ religionis fundamenta ever-
teret.

*Auctoris
piū de pro-
posita qua-
sione iudi-
cium,*

Nostro itaque si credatur consi-
lio, melior longè ac tutior ratio fue-
rit, pestilentiarum cœlestium æthe-
rearum ac desuper descendentium,
(quæque cum spirituales planè exi-
stant, velocitate sua summa, sepè no-

bis in utramque aurem securè dor-
mientibus, alterutram vellicat) cau-
sas, non tam in cœlestibus influen-
tiis, quam in ejus arbitrio collocare,
qui fons & origo est omnis influen-
tiæ, hoc est, Dei Optimi Maximi: à
quo etiam ad peccata nostra, & vi-
sitandas iniquitates demittuntur.
Hæc est causa principalis, quæq; ab
omnib. agnoscitur, pestis illius, qua
David in S. Scripturis usitatus legi-
tur: ut & Ægyptiæ ob pertinaciam
regis Pharaonis, universo ejus re-
gno, populo Israëlitico excepto, in-
flictæ, eò quod populum Dei dimit-
tere detrectaret, ut constat Exod.
c. 9. Multò verò magis illius, quam
refert Eusebius hystorix suæ Eccle-
siasticæ libro 9. capite 8. quæque in
omnes indifferenter idololatrias ac
paganos, Christianorum planè intac-
ta Ecclesia delavit. Ex quo poste-
riori exemplo, tâquam signo patho-
gnomonico, Divina planè talium
pestilentiarum scaturigo eligitur.
Atq; hanc quidem causam, ingenuè
fatendum est verè esse occultam, ac
intellectus humani etiam illumina-
tissimi discursum ac capacitatem tran-
scendentem. Id quod in multorum
Christianorum philosophorū per-
petuum opprobrium, Hippocrates
ipse, licet Christiana veritate collu-
stratos oculos non haberet, vidit ac
ingenuè falsus est: dum in pluribus
talibus malis ut peste, & Epilepsia,
æc. S. S. id est, divinum intellectum
humanum transcendens quid latere,
in finitis in locis profiteretur. Licet
Galenus, prout erat præceptore am-
bitio-

bitiosior, hanc vocem ad solam aeris constitutionem & qualitates retulerit.

C A P. XX.

De Aere.

Aer est pars sive Elementum macrocosmicum effluuorum, quæ ex reliquis effluunt, elementis vehiculum.

Principia elementi aërei longè crassiora sunt, minus pura, minusq; spiritualia ac simplicia, quàm cœlestia: attamen mercuriis & sulphuribus aqueis ac terrestrib. multo perfectiora, tenuiora ac penetrantiora, ut quæ post cœlum proximum activitatis ac potentiæ gradum obtineant, quorum vires cernuntur in ventis variis, qui fructus sunt mercuriales, ac spiritus aërei elementi: cujus etiam sulphura in cometis ardentibus cōspiciuntur, pura lucidaq; qui quidem ignes nō sunt sulphura perpetua, quæ extinctioni non sint obnoxia: ut cōtra, longè à natura astrorum aut sulphurum cœlestium degenerarunt, utpotè à puritate ac simplicitate in crassiorem formam ac impuriorem digressa.

Quod ad terram attinet aereā, usq; adeo subtilis ac tenuis ea est, ut prope modum visum fugiat per totum aeris ambitum diffusa: quæque non nisi marinis roribus, pruinis, tãquam salibus aëreis, sese conspiciendam præbet.

Hæc eadem principia aeris percipi etiam possunt in meteoris: quæ in

illo & ex illo generantur, fulminibus videl. coruscationibus tonitruis & id genus alijs. Sulphur nempe in ignea illa flamma, quæ erumpit: Mercurius in spiritibus ventosis & summa velocitate & fixus sal in lapide fulminis.

Hujus nature fructus etiã sc. Thereniabin, Nostoch, māna cœlestis & mel, (quodd selectum apes ex floribus exugit, quibus inest) aperte nobis indicat, ista omnia nihil præter Mercuriũ, sulphur & salem esse aërea. Quod opificium mellis, nec non manne, satis etiã docent, nec citra admirationem veri philosophi, qui norunt ea in suas partes discernere: q; & rusticus suo modo percipit, cum ipsum in ceram sulphuream & adustibile in mel mercurialis essentiæ, & favum terrestrem salem referentem separare sciat.

De Aeris dispositione ac potentiis.

Aeris dispositio consideratur

1. Quoad qualitates Elementales. estq; 1. tēperatus, 2. calidior, frigidior, humidior, siccior, crassus, nebulosus, pluviosus, toridus v̄etosus &c.
2. Quoad qualitates hypostaticas, 1. sulphureus: v. g. tempore fulguris, cometarum ardentium, nebularum fetidarum. Idē judicatur facibus ardentibus, ignibus fatuis, Castore ac Poluce. Sic meminit Crantzius invisibilis cujusdam ignis quo tacti homines arserint, qui que facillè penetraverit præcordia. Et hac occasione ait, alij pedes alij manus præsciderunt, lib. 5. Saxon. c. 15.

2. Salinus. Sic acrimonia sentitur in nebulis fetidis quæ nares afficit.

L Sic

Sic & acidus aër nonnunquam percipitur.

3. Quoad qualitates seu proprietates specificas, unde aër corruptus, pestilentialis. Spiritibus seu influentiis astralibus secatens &c.

Dispositio seu transmutatio accedit aëri.

I. à cœlo seu stellis ac 1. à Sole: 2. Luna. 3. stellis aliis.

II. à Meteoris ac 1. à ventis: 2. ab aliis meteoris.

III. à situ & exhalationibus inferioris globi.

IV. à corruptione substantiali.

N. Aër qui perpetuò serenus & lias, purus mundus ac spiritib. hominis, quorum erat fomes & pabulum, emundandis, ac in puritate perpetua conservandis idoneus, propemodū nunc semper caliginosus, multisque inquinamentis ac sordibus impurus, corruptus ac pestilens evadit: quibus multos ac varios parit morbos, tam pestiferos & Epidemicos, quam sexcentos alios affectus gravissimos, summèq; noxios.

Etenim ut aër est tenuis & spiritalis vapor, sic variis mutationibus sua mobilitate & instabilitate obnoxius est, siquidem modò has, modò illas qualitates facile excipit, ut ex calido repenti frigescat, ex frigido promptè etiam recalescat, ex humido siccescat, ex sicco humescat, prout ab elementis, cœlo, terraque, variè in ipsum agentibus, exercetur. Nunc cum assidue hauriamus, fit ut temperamentum nostrum variè immutetur secundum varias ejus qua-

litates. Hoc ipsum est, quod docent Aëtius & Aegineta in hæc verba: Verum ambiens nos aër, temperamēta mutat atque pervertit, dum aut immodicè calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior evadit. Nam reliquis causis non omnes simul obnoxii sumus, neq; per totum diem occurramus: Aër autem nos ambiens sibi insecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur. Necessè igitur, ut ad mutationes ejus, juxta temperamentum ipsius coassentantur etiam animalium corpora &c.

Mutatur seu transponitur aër,

1. à cœlo

1. ratione Solis, idq;

1. Corporis solaris circumvolutione, quæ fit spacio 26½ dierum circiter, cujus circumvolutionis quadraturis mirificus modus in hominum corporibus manifestè percipitur.

2. Quotidiana circumductione, quæ constituit, tempus matutinum, meridianum, vespertinum, mediæ noctis, quorum ratione non levis variatio percipitur, nō tantum in qualitatib. primis, sed & præcipuè in hominum ægrotorum corporibus, uti experientia quotidiana id docet.

3. Annua revolutione, qua non modo variat quadraturis suis, sed & anno suo recurso. Cum enim Sol anno suo curriculo, quatuor tempora constituat, vires suas apertè testatur, & rerum omnium ortus, incrementa, statum & earundem decrementum ac interitum tandem efficit.

Siquidem à nobis eo recedente congelatur aër, rigescunt omnia, fri-

frigore constringuntur meatus, calor vitalis prorsus suffocatur: plantæ præseunt & virore suo spoliantur, arbores ipsæ quoque fructuum steriles veluti moribundæ languescunt. Tunc præsens rebus ferè cunctis incumbit interitus; quod humore destitutæ caloreque privata, & subinde frigore nimio exsiccatæ, virtute radicali & humiditate prorsus exhauriatur.

Eodem ad nos redeunte & domicilio Arietis ingresso, incipit frigus illud mitescere, tepidisque ejus radijs ac summè vitalibus. ær ac terra recreatur: quæ sensim incalescens & signum suum referans, humorem radicalem in animantes omnes dispergit, quo eadem revirescunt, repullulant, nec non tandem fructus ad maturitatem perducunt: prout ea, variis naturæ ignis gradibus, à magno illo luminari irradiata promovetur, & ad operandum excitatur: Qui ignes ut diversis illis anni temporibus, verno scilicet, æstivo & autumnali variantur: sic varia producuntur fructuum genera. Nec tantum istius luminaris effectus & vires in plantis conspicuæ sunt: sed in animalibus etiam omnibus, præcipueque in homine elucescunt. Nam, scribit Actuarius, *Nostrum omnem in imo sibi familiari cognatog, delitescens loco, calorem ad cutem prolicat: atque ob eiusmodi impetum ex insidente etiam materia, multa variaque circa totius corporis summam cutem iam efflorescunt: quippe exanthemata papulæque, ac sudamina seu sudores erumpunt. Quemadmodum enim*

detur, quo incipit fetus suos, id est germina efformare, fovere & excludere: Sic animalia ad eam temporis mutationem, tota amoribus & libidine rapiuntur: tunc aviculæ ovis incubant, omniaque speciei sibi simili producendæ incumbunt. Naturalis quoque noster calor, antea intro à frigore compulsus, incipit per totum corpus liberè expatiari, & membra nostra sensim concalfacere, unde tandem sanguis noster fervere & turbari, ut vina in cellis excandescere cernuntur. Hinc variæ papulæ, pruritus, scabies & sudamina circa corporis summam cutem efflorescunt, hinc varia exanthemata erumpunt. Hinc præ nimia sanguinis aliorumque humorum cōmotione paroxysmi morborum à parentibus contractorum, ut arthriticorum, & id genus aliorum, alioqui delitescens & quieti, excitantur.

Atque hæc sunt ingentes & admirandæ aspectuum diversorum summi illius luminaris in omnia naturalia virtutes, quibus permotus Actuarius, lib. & cap. jam citatis addidit, quæ sequuntur: *Porrò iam pridem tuum animalium, tu plantarum essentia marcore tabuisset, nisi demirandas has anni tempestatis mutationes, sol esset molitus. Nunc verò cum alia alii præpararet & dispenseret, rerum ortus interitus opifici ceu instrumentum est effectus. Terra enim, mare, omniaque eius facultate referta sunt: adeo Sol in omnibus qua mutantur corporibus, mirandum est opifici instrumentum. Adhæc Luna suis incrementis, decrementisque tempestatum vicissitudines imitatur.*

2. *Ratione Luna.*

Nec solum Sol in aerem vires exercet, sed Luna quoque proprietates omnes suas easque varias imprimit.

V. g. Juxta quaternam illam formam, quam crescendo & decrescendo, sua circumvolutione assumit: ita ut in quovis quaternione sui cursus, quatuor modis aerem etiam diversimodè afficiat, ut scribit Galenus, & post eum Aetius. Primus enim septenarius à novilunio usque ad septimum diem similis est veri, calidus & humidus: secundus verò septenarius usque ad plenilunium, æstati: tertius septenarius decrescente Luna autumnio: quartus & ultimus, hyemi.

At ejusmodi mutationes non tantum in singulis quatuor anni vel mensis temporum quaternionibus, juxta solares & lunares periodos agnoscuntur: verum etiam singulis diebus quadripartitè etiam dimensis observantur, ut iidem authores scripserunt: siquidem cum matutinum tempus calidum sit & humidum, respondet veri: idcirco corpora etiam tum sanorum, tum ægrorum melius habent, & febrientibus hoc tempus benignius. Medium diei æstati confertur, ut crepusculum autumnio, & vespera hyemi.

Quin & in ipsa nocte, quatuor ista discrimina notantur, primaque illius pars Veri, secunda Æstati: tertia Autumnio, & quarta Hyemi assimilari potest. Unde medicis de morbis judicandi magna occasio.

3. *Ratione stellarum quarundam fixarum.*

Quia & ulterius progrediendū est:

siquidem ortus & occasus quorundam siderum ac stellarum, cum heliacè oriuntur, vel chronicè occidit, juxta præscriptam ipsis à Creatore legem, magnas pariter subitasque mutationes inducunt: quibus aer afficitur, ut contingat etiam ventos inde, contra naturam suam, varias alterationes subire, aliter quàm pro more spirare: ac præternaturales qualitates inferre. Nonnè id magni interest observari à medico & studiosè disci? cum sanorum corpora, multoque magis ægrotorum, juxta aeris statum alterentur, ut supra diximus. Atque hinc liquet, cæli, hoc est, astrologiæ cognitionem, usque ad eò necessariam esse medico, ut eas ignarus medici nomine sit planè indignus.

Et ut potissima attingam, exempli loco hæc aliorum præcipuorum effectus proponam: cum hæc contemplatio etiam vulgò, nautis, ipsisque quoque agricolis, ut medicos non attingam amplius, solennis sit & frequentissima.

Constat enim circa 21. aut 22. Martij stil. nov. diem, quo tempore Sol arietem ingreditur, & Pegasus equus manè exoritur, existente tum verno æquinoctio, magnas mutationes in aere, & perturbationes, incalcescente tum aere, fieri, unde tellus antea sterilis imprægnatur, sinus suos referat, succos exprimit, & germina quæque eum floribus explicat: ut longè quid dissimile à priore aere, magna cum voluptate intueri liceat. Nec minus alterationem istam aeris perlentit aqua, ex conjunctione & concursu stellarum & aliorum: si-

qui.

quidem maria, tum temporis magis turgent, quin & vicia siderum vires experiuntur, dum dolijs suis inclusa ac in profundis caveis recondita infervescunt, turbantur, nec non etiã vappescunt, & aliquando corrumpuntur. Non dubium est, etiam corporis nostri perinde commoveri humores, & una plurimos morbos inde procreari.

A. 18. 19. & 20. die mensis Aprilis, atque aliquot post diebus, Pleiades ad tauri oculũ sita, exoriuntur cũ Sole: quæ cũ sydus sint frigidum, usq; ad calorem Solis illic coeherent & refrigerant, ut longè frigidior aër reddatur, quàm mense Martio: tunc temporis certi quidam dies dicuntur vulgari proverbio, vindemiatore, qui vindemias anni, tunc temporis expediãt quos vocant Georgetum, Marquetum & Creusetum, quod scilicet tunc temporis nonnunquam vitium germina congelarint, & omnẽ uvarũ suo tempore colligendarũ ipem præcidcrint.

Vigesimo octavo eiusdẽ mensis, Orion cum Sole aut propemodũ æquè citò occidit: hyades verò circa primum Maij heliacè oriuntur: quæ quidem sydera nihil præter tempestates, pluvias & magnas id genus mutationes, cum prope Solem cõsistunt, minantur & suscitãt. Hinc aëris rigores & congelationes, hybernis æquales mense Majo sæpe deprehenduntur.

Septimo Maij Pleiades incipiunt manè exurgere, à quibus Sol recedere indicatur, paulatim Tauri domũ deserens, ut ad Geminos transeat Amycleos: quo tempore aër temperari incipit omnisq; tollitur vehemẽtioris frigoris metus.

Ad sextum Junij statim post occasum Solis Arcturus occidit: nono verò die Delphinus ante Solis exortum emergit: tertioq; aut quarto & vigesimo Orion pariter manè oriri incipit, quo tempore Sol cancrũ ingreditur, Solstitiumq; æstivum fit, ubi per aliquot ante & post dies, aër miras alterationes subit, quibus idcirco corpora nostra acutis & periculosis morbis afficiuntur.

Tertio Julij die, totum Orionis astrũ ad Orientem conspicitur, cuius præter tres illas stellas insigniores & primæ magnitudinis, eundem ordinem retinentes, quas idcirco Gallituum aut Musicam fistulã vocant: nec non & reges tres illos Orientis, seu Magos, triginta & quinque; aligũm secundæ, tũm tertiæ magnitudinis extant, quæ nõ ita citò nec equo gressu apparent, quod alia alijs longius distent. Unde diximus supra 24. Junij Orionem illum cœpisse manè: tertio verò Julij totum & integrum exoriri.

Decimo quarto eiusdẽ mensis Procyon aut canicula manè exoritur. 19. Canis, stella ardens & ignea manè quoq; surgere incipit, cum Sol Leonẽ ingressurus est, quæ est domus exaltationis Solis, qui ad canem accedens ab eo ardentius irradiatur: totusque aër inde acrius intenditur: unde tum temporis insignes quoq; aëris mutationes & perturbationes maxime excitãtur: atq; hi dicuntur caniculares dies, qui corpora nostra valdè incendunt, ut nõ immeritò præceperit venerandus Hippocrates, ante canẽ, & post canẽ difficiles esse medicationes

Observavimus ante aliquot annos, nec ita pridē, dies istos caniculares non ita fuisse in Gallia impense calidos, quā ex Planeta Saturni accidisse certum est: qui cum cursum & sphaeram suā non nisi triginta annis absolvat, tunc temporis in signo Leonis & virginis divertebat, cuius frigore Solis & caniculæ ardor temperabatur. Hinc fit ut verū sit, quod vulgō dicitur, nullam esse regulā, quæ exceptionem aliquā non admittat. Nec inferendū est, etsi Saturnus à nobis recedat, futuros tamen posthac ardentissimos caniculares dies: aliter enim ex diversis Planetarum aspectibus & stellis hyemalibus, quæ tum temporis etiam vigere possunt, absente etiā Saturni Planeta contingere potest: ad quod advertere debet animum medicus.

Decimo septimo Septembris arcturus exoritur, qui ortu suo magnas turbas & mutationes excitat in aëre.

Decimo nono assurgit spica manē pariter: quæ aërem paulō ante & post exortum per aliquot dies exagitat quoq; & perturbat: ilicō post, Sol libram ingreditur, ubi Æquinoctium fit autumnale: quo etiam tempore magnæ aëris turbæ & commotiones suscitantur: nec non aquæ & terræ simile quid patiuntur, quemadmodū verno Æquinoctio, ut supra docuimus, affici solent: Unde & tum temporis corpora nostra varijs morbis ex humorum perturbatione lacescunt. Eam ob causam cavendum, ut monebat Aëtius, ne venam fecemus, neq; purgemus, neq; aliās cor-

pus vehementi motu exerceamus à decima quinta Septembris usque ad vigesimam quartam ejusdem mensis.

Vigesimo tertio Octobris, quo tempore Sol oritur, Pleiades eodem occidunt: quo momento magna aëris perturbatio.

Circa finem Octobris & Novembris initium percipitur Orion vespere, in oriente exurgere, cum Sol occidit & adhuc moratur in Scorpione, Orionis capitali hoste: Unde magnæ tempestates in aëre, qui varijs turbinibus & horrēdis procellis exagitur.

Primo Decemb. canis occidit matutinis horis, quæ dies, ut scribit Aëtius lib. & cap. jam citatis, si tempestuosa (ut à multis observatum est) perseverat, plerumq; aëris turbatio ad dies 37. Si verò serena fuerit, per totidem dies serenitatem promittit.

Caper aut Capra manē etiam occidit, aliquot diebus ante hybernum Solstitium: quo tempore Sol ad Capricornum divertit, hyemsq; glacies suas in regione aëris inchoat: unde corpora nostra rheumatis & defluxionibus opportuna fiunt, scribit Ægineta lib. 1. de remed. cap. 100. *Solstitium hybernum, inquit, auget in humoribus defluxionem ac humiditatem usque ad æquinoctium vernum.*

Has si tempestates in aëre, & in corporibus nostris commovent ejusmodi sydera: quid de utroque illo magno luminari dicemus, quorum effectus tam dilucidè nobis, revolutione, motu, cursu & recurso, varias ac insignes aëris mutationes indu-

sentibus ut supra diximus pat-
funt?

II. De mutatione à meteoris ac
à Ventis.

Ventus aliud nihil est, quam aer in aliquam partem fluens, aut aeris commotio, vi sese quadam insinuans, & quo collimat, rectè tendens: Aut cursus aeris paulo vehementior solito.

Aër enim fluit quidem & movetur: sed quàm levissimè & subtilissimè, ut sensum omnem fugiat. At ventus flatus est vehementior.

Hinc disci potest discrimen inter aërem & ventum, ut scribit Seneca, apud quem, quæ sit ventorum materia, quæ causa eorum præcipua, aliæque multa hujus argumenti præclarissima legi possunt, quò idcirco lectorem relego, ne videar prolixior. Hoc ergo solum in medium afferam, ventorum inde magnam nasci pugnam atque commotionem, quando vapores tenuiores, qui è terra exurgunt, & ad frigidam illam ac glaciale aëris regionem attolluntur, progredi ulterius nequeunt, sed remeare coguntur, ubi in recessu sulphureis quibusdam exhalationibus aër undequaque constringitur ac comprimitur, liberumque exitum, captivitatè impatiens quærit, regrediendo cum impetu, omnia constringit & disjicit magnaque vi conspirat, ut ex angustijs istis emergat. Inde fit, ut ventus oriatur pro ma-

teria copia & moderatione, modo lenis, modo vehemens, modo magnis boatibus aërem replens, modo blandius spirans.

Ejusmodi effectus indicat aqua globulo ferreo vel æneo inclusa, qui foramen seu tubulum admodum angustum habeat, aciculis linguæ non dissimilem, nec ampliorum. Is, inquam, globus, si varijs ignibus admoveatur, qui aquam expirare cogant, quæ tamen liberè ob foraminis angustiam exhalare nequeat: videre licet quanto strepitu ventum globus ille producat, ut huiusmodi instrumentum flabellum aquæ inde à Philosophis vocatum sit, quod etiam sua flatus violentia, vim idoneam habeat metallum liquandi. Qui huius demonstrationis sedulo expendenda fuerit studiosus, illius indicio facilè ventorum origines sive lenium, sive violentorum percipiet.

Hic tantum repetam nomina, numerum, & situm eorum: quorum cognitio apprime utilis & necessaria medico est, ob varias mutationes, motus & affectiones, quas singuli ex sua proprietate, certis temporibus in corporibus nostris excitant.

Motum autem suum ventus inchoant à superioribus aëris partibus, obliquumque eum habent, ad latera scilicet & partes sibi oppositas spirando. Eandem illi originem, naturam & qualitatem obtinent: at quæ ex varijs locis ubi nascuntur, aut per quæ transpirant, novas proprie-

tates & mutationes acquirit. Auster in Lybia calidus est & siccus: at cum per mare transit mediterraneū, magnam ex eo humiditatem contrahit, unde redditur calid^o & humidus, atq; hinc putridus & corruptus. Boreas maximā suę frigiditatis partem ex nivibus & rigoribus Scythiæ, per quam transit, contrahit. Atq; sic de alijs.

Communes aut quotidiani venti, frequentius vere & autumno spirant, quā æstate & hyeme: idq; q̄ temporibus illis copiosiores vapores & exhalationes in aëre generentur: quæ æstate, Solis ardore, statim absumuntur: hyeme verò in penetralibus terræ ventos procreari, horum rationes & causas videbis apud Senecam.

De Numero & speciebus Ventorum.

Quod ad numerum, nomina, & situm, ventorū, quatuor sunt præcipui, qui cardinales vocantur, quorū sedes sunt orientalis plaga, occidentalis, meridionalis, & septentrionalis, qui singuli ad unum quodque latius singulos alios habent ventos collaterales, unde numerus confurgit duodecim ventorum.

Præcipuus orientalis plagæ ventus Subsolanus dicitur: qui recta sub Æquatore spirat versus auroram. Eurus illi adstat à parte Solstitij hyberni: Cæcias verò dicitur à parte ea cæli, ubi in longissimis diebus Sol ortū suum habet, quod Solstitiū æstivū est.

Inter illos Subsolanus omnium saluberrimus est & temperatissimus, in quam partem spectare deberent edificiorum fenestræ. Eurus alter eius collateranorū, cum strepitu & vehementia spirat, multasq; densas & a-

quosas caligines suscitatur: Cæcias verò seu Nordost alter collateranus, instabilis est, & inconstans, ac prope modum semper nubilus.

Qui verò ventus ex diametro Subsolanus opponitur, Favoni^o est, Græcis Zephyrus, qui occidentalis est ventus, blandus ac lenis frugumq; nutritor, quod sub eodem Æquatore perspirat ab occidentali plaga, cuius ex socijs unus à parte solstitij æstivi, Corus vocatur, qui plerunq; nobis grâdines suscitatur ac nubibus orientē caligat: Qui verò à parte est hyberni solstitij vocatur Lybs, qui Austri vicini sui naturam participat. Qui quidem Auster aut Notus, recta linea à meridionali parte spirat ad axem seu polum Antarcticū. Comes illi à parte orientis astans, Euro Auster dicitur. Qui verò ab occidēte eum stipat Auster Aphricus. Hi omnes vēti, calidi humidi, pluviosi & pcellosi sunt.

Qui huic Austro meridionali vento è directo opponitur, Boreas dicitur, Gallis Byze, ventus utiq; frigidus & siccus, nubesq; fugās, solemq; reducens, ut canebat Virgilius: comitem habet ab orientali parte Circium: ab occidentali verò Aquilonem, ventū sanè violentum, rigidum & asperum, ac omnium vehementissimum.

Ceterū hîc notandū est, ventos, qui è directo inter se opponuntur, ut auster & boreas, subsolanus & favonius: nunquam eodem tempore simul sub eodem spirare horizonte: at qui obliqui; sese intuentur, simul conspirant ut plurimū: ac quo obliquiores sunt, eo majores concitant tempestates.

Inter

Inter eos, *Orientales*, ut diximus, alii sunt salubriores: secundum locum obtinent septentrionales: tertio salubritatis loco censentur occidentales; At australes & meridionales sanitati corporis humani sunt infestissimi.

In hoc argumentum consuli potest, quod scribit Aristoteles l. 1. meteor. c. 3. & 6. Itē Plin. l. 2. c. 22. In ventorum autem virtutibus ac effectis licet sermō Divinam providentiā de mirari, quæ ob diversas rationes utiles & necessarias, sic de illis cōstituit, ut in aere varias ac diversissimas operationes exercerent, modò acrem, ne torpeat & putrescat otio, cōmoverentes & exagitantēs, ut quicquid putredinis habet, suo perflatu excutiant: quo animantibus omnibus reddatur utilior: modò cœli terræq; temperiem foventes, qua interdum nimius Solis ardor refrigeretur, ne q̄ ab eo reguntur rerū semina, oblectantur; & vitali suo humore exsiccentur. Interdum verò venti præstant, ut calidior aer nō mediocri cum commodo frigidiuscul⁹ reddatur, & hoc auxilio terræ producta maturescant, & ad justam perfectionem promoveantur. Calidior enim aere opportunè reddito & ventis idoneis agitato, radicū succi ad fructus suos pertrahuntur, frigorisque meatus terræ constringentis vis infringitur, ne q̄ amplius ad fructuum plenam maturationem impedimentum accedere possit. Interdum illorum flatib⁹ terra humectatur, unde capit alimentū, quod pluviis fit hic illie cadentibus. Solent enim agitatione sua venti plu-

vios nimbos huc & illuc dispergere, ne quid in terra cœli benignitate destituatur. Aquilo nubes à septentrione fugat ad meridiem: Auster meridionalis ad Septentrionem. Sic de reliquis autumādum in genere. At privatim in singulis regionibus, quantæ sint eorū utilitates, aperte elucescit, ut qui aliunde ex variis locis excessus, & impedimenta afferuntur, de medio tollant: aut quæ ingruunt procellæ & tempestates frænent avertantq;. Quid porrò de ventis dicemus, nunquid illos omnium sordium, putrefactionum ac infectionum esse repurgatores ac emundatores agnosceamus? nunquid ipsorum operā, ipsa frumentorum grana, spicæque sua lanugine & immunditie expurgantur, & sordibus excutuntur?

Præterea quantus alius sit ventorū usus, hinc liquet, quod maria alioquin invia, ex Dei providētia trajici, & permeari possint, imò ex sententiā Senec. l. citato, ut inde negotiationes & cōmercia inter homines, admodū natura & moribus inter se alienos, exerceantur, & familiaritates amicitieq; contrahantur, atq; ut *Homo, quæ procul à se distant, cognita habeat*: Et enim inquit, *mera pecu fuisse omni experientia carens, si conclusus mansisset natalis sui soli cancellis*. Hic arrigant aures quidā medicorum, qui tantum sibi arrogāt, ut alios perfrictā fronte (cum ipsi nihil norint, sed in perpetuis cineribus ad focum suum volutentur) censuris subicere contentur: *Discāt ex Senec. quā aptè illis congruat hæc lectio,*

De præsagis ventorum.

M

Ad

Ad institutum redeamus, & ostēdamus porro de ventis, quæ perinde ac aer præfagia portendant. Docti ac in experientia rerum versati medici, prudentesq; agricolæ, gubernatores navium in arte sua peritissimi ac instructissimi: sagaces duces ac milites opportunè mutationes istas observāt, earumq; usum a ptē usurpant. Illud ipsum animalia norunt: quorum vivax & acutus sensus eximie mutationes istas subodoratur.

Quin permultos vidi homines, qui ex dolore capitis temporum mutationem certo certius præfagiebant. Qui herniæ aut rupturæ obnoxii sunt, illud ipsum facile percipiunt. Austrum enim mox perflaturum prænuntiant. Boreali vento spirante & serenitatem aeris afferente, qui auditus gravitate laborāt, aut subsurdescunt, tunc facilius audire incipiunt, qui alioqui cum densus, nubilus ac pluvius esset, Austerque furit, omni propemodum audiendi facultate privantur: quo etiam tempore increverūt defluxiones, & omnia satatiorum genera. Unde satis superque constat ex diversis ventorum mutationibus & proprietatibus, varias in corpore nostro, eiusq; humoribus alterationes suscitari.

Sunt quidem venti, qui peculiariter in quadam corpora & nonnullas regiones efficiunt admirandos edunt. Thraces enim ob crassum regionis, quam incolunt aërem, crassum itidem habent cerebrū. Obliviosi enim plane sunt, desides, & torpescentes, ita ut ultra quatuor unitatum numerum, dum subducunt rationes, progredi non

possint, quin priora oblivioni tradantur, si plurium unitatum numeri adiciantur. Guido Bituric. ex Herod.

Bæoti ab aeris impuritatem crassis ingeniis præditi fuerunt, uade Horat.

Bæotum crasso iuraris in aëro natum. In Lesbo apud Mytilenem Austro flante agrotant homines, certis quibusdam morbis: Cora flante tussunt: à Septentrione in integrum facile restituantur.

Quin & observatur certis annis, mēses quosdam usq; ad eò incalecere interdum, ut fruges omnes terræ hoc caloris excessu prorsus exardescant, prout mense Junio anni 1113 accidit, quo spe omni suarum frugum, quam conceperant maximam agricolæ, ex illius mēsis aduisione prorsus cassifuerunt. Mo etiam annomen seq; accidit, ut silvæ aeris incendio prorsus absumptæ fuerint. Ex qua tanta intemperie paulò post graves & diuturni morbi, variè in corpora humana grassati sunt, quos lethales pestes secutæ sunt.

Circius ventus tanto furit impetu, ac vehementia in occidentalibus Norvegiæ ripis, ut si quis ipso flante iter suscipiat, ac susceptum perficere tantaverit, id citra suffocationis & vitæ periculum non præstet. Is porro ventus in illis regionibus, usque adeo intensè frigidus est, ut nec arborem, neque fruticem germinare permittat. Quo fit, ut ob eorum defectum in ignibus struendis, cibisq; coquendis, ossibus magnorū piscium utantur, ut scribit Olaus Magnus.

Sed ne aliunde ex longinquis regionibus aeris mutationes accersamus, en quid anno 1605. accidit: Scriptæ sunt ex Hispania, Italia, Narbonensi Gallia, aliisque calidis regionibus literæ, quibus certa sit fides, usque ad eod intensum frigus fuisse (ubi tamē aliis annis ob situm earum, levissimū & brevissimum esse solet.) ut vel maxima flumina, glaciæ aliās impatientissima concreverint: verum clyma Parisiense, natura illis longè frigidius, vix glaciolam unius noctis, aut nivis globulum sustinuerit. Tanta hæc tamque insignis, & inusitata mutatio, nihil aliud quàm huc & illuc varios morbos arguit.

Atque hæc sufficiant de magnis in genere ac variis mutationibus, quibus aer est obnoxius: qui etsi vulgò creditur (quatenus purum elementum) naturā calidus & humidus: Instar tamen Protei, aut Chamæleontis variatur, & diversas formas qualitatum induit.

2. *Ab aliis meteoris in aere generatis.*

Hæc varia occurrunt: Cometa, pluvia, nix, grando, tonitru, nebula, ros, stella cadentes, rubigo decidens, aurora, halo. Illustrata materia circa solem, radios eius combibens, unde splendor in Eclipsi totus.

N. Sic 1624. tam maligna aura arbores aspiravit, ut unica die pluribus in locis earum exiccaret folia. Cl. Jonston. in taumatogr. pagin. 55.

Sic interdum obsidet solem materia, inquit Kepl. Epist. l. i. fuliginosa, obtundens solis radios, ut anno cæ-

dis Cæsaris pene toto. Sic anno Christi 1547. cum quadriduo toto sanguineus solis vultus apparuit. Nō in uno solum loco, sed per totam Europam. Quam materiam proximè circa solem, fuisse ibidem probat.

Sic anno mundi Chasma ingenti incendio decidit Plinius, & ex hoc Frithschius de prodigiis.

3. *De Mutatione aeris ob situm loci & exhalationes globi inferioris.*

Præter eas porro mutationes, quas ex astrorum planetarumque motibus subit, alias ex varietate regionum, & locorum situ diverso acquirit. Si enim alicuius loci aer sit crassus, nubilus, pluvius, aquosus, corruptus & malignus: aliquando ea locorum stagnis, paludibus, mortuis & infectis aquis depravatur, aut etiam cloacis, gurgitibus & putidis exhalationibus è terra ejusque aliquo hiatus, scaptensula, voragine &c. surgentibus, nec non animalium cadaveribus, aliisque id genus corruptionibus inquinatur: unde hominum habitationes inficiantur, ibi homines hæcere nequeunt citra valetudinis detrimentum: quæ aer quem singulis momentis hauriunt prorsum illis sit adversus & exitialis, assiduamque mortem minetur. At ubi ædes hominum aeri sereno, claro, puro, & malignis omnibus exhalationibus carenti expositæ fuerint; ibi vita hominum diu conservatur: ac ejusmodi diversoria, iis qui vitam diu factam tectam, & integrā sanitatē, quantum natura patitur, tueri volunt, quærenda sunt.

4. *A corruptione substantiali.*
Nec praterendum est Aerem quoq; in
sua substantia corrumpi posse.

N. Aeris sive putrefactio, sive ma-
 vis dicere corruptio, causam habet
 vel intrinsecam vel extrinsecam. Ac
 intrinsecam quidem, cum non cor-
 rupti, sed crassiores modo vapores ei
 permixti, ad suetam ejus ventilatio-
 nem impediunt, vel etiam si aultris
 continuo spirantibus, à nativa in-
 temperie, ad excessivam humidita-
 tem, omnis corruptionis matricem
 delabatur.

Extrinsecus vero aer corrumpi-
 tur, putridis ac malignis terræ & a-
 quæ ei permixtis exhalationibus:
 quales sunt cavernarum, perpetuam
 quandam Mephitim & Venenosita-
 tem spirantium. Item antrorum, se-
 pulchrorum, puteorum, & simil. q̄
 diutius oclusa, subito postmodum
 ad aperta incredibilem foetorem ex-
 pirant. Stagnantium quoque aqua-
 rum marinarum & aliarum exhalationes.

Quæ omnia & singula ut aerem
 nobis proximum coinquinant: Ita
 eundem nonnunquam ceu fermentum
 ac miasma corrumpere potissunt.

I. Q. An Aer possit corrumpi?

Sunt qui existimant, Aerem, cum ele-
mentum simplex sic existat, corruptioni
minimè obnoxium esse, siq; tali aliquid in
eo observari videatur, id omne ventis non
aeri adscribendum.

R. Ad refutationem hoc solū ad-
 duxisse suffecerit, videlicet hic nobis
 sermonem esse non de aere, qua cō-

sideratur ut Elementum simplex, seta
 principium elementale, qualisque a-
 ctu ubique locorum existat, contro-
 versia inter Philosophos non caret
 sed qualis corpora nostra ambiens,
 respirationi & transpirationi infer-
 vit: hoc est, si accuratè loqui velis,
 quatenus est mixtus ex principiis.
 Atq; hac distinctione locus Avicēne,
 qui alias pro adversariis pugnare vi-
 debatur, non tantū à calumniis vin-
 dicabitur, verum etiam adversum ip-
 sos retorquetur, ait enim, *Aer non*
putrescit ullo modo propter suam simplici-
tatem, imò propter illud, quod admiscetur
ei de vaporibus malis, qui permiscetur ei
& accidit toti qualitas mala: & quan-
doque est illud causa ventorum, de-
ferentium ad locum bonum fumos
malos ex locis foetidis.

CAP. XXI.

De Globo inferiori, & primus
de Aqua.

Aqua est membrum seu pars macro-
 cosmæ, cum terra globum inferiorem
 constituens, mineralium seminarium, ter-
 ra irrigatio.

De tribus principiis Aqua.

In inferiore globo tria illa princi-
 pia adhuc clariùs sese nobis produnt,
 ob materiam eorum crassiorem in
 sensus nostros faciliè incurrentem.
 Etenim ex aquæ elemēto in conspe-
 ctū nostrū quotidie erūpunt succi &
 substantiæ metallicæ, quorum succo-
 rū vapores magis spirituosos mercuriū
 exhi-

exhibent: sicciore exhalationes sulphur: fuligines verò aut coagulatæ illorum materiæ sales demonstrant. Quorum salium variæ præterea species à natura nobis exhibentur, aluminis, vitrioli plures differentiæ, sal gemmæ, sal armoniacus, &c.

Varia sulphurum bituminum naphthæ, atque mercuriorum seu succorum genera.

Quinetiam mare testatur, se non eiusmodi mercurialibus, aeris & sulphureis spiritibus carere: cuius meteora in Castore & Polluce, aliisque ignibus ex variis eius sulphuribus ac exhalationibus incensis, satis abundè huiusce rei fidè faciunt. Nec destitui ipsum salibus manifestum est ex ipsius falsedine: quod probat & ipsa terra, quæ spongiæ instar salinum eius corpus perpetuò exugit: unde fit ut tot ac tam diversa in ea metallorum ac mineralium genera nascantur. A quo quidem sale marino, tanquam patre ac prima origine, omnes alij sales derivantur, ut alibi fusiùs docuimus. Atque ista ita in omnibus seorsim elementis separantur principia, ut nullam tamen eorum aliorum consortio privetur. Quin & in reliquis aquæ fructibus eadem principia dari, videre licet in mineralogicæ. 1.

De facultatibus & actionibus.

Aqua, quæ à humor merus est non nisi passivam qualitatem obtinet, verum quatenus principia hypostaticis ac seminariis potestatis scatur, varias quoque facultates exercere apta est.

Vide in mineralog.

Sic dantur

Aquæ calfacientes & siccantes, ut Therma.

Pollentes facultatibus hypostaticis ut aquæ minerales, acidulæ.

Sulphureæ,

Salinæ.

Lapidificæ.

Sic differunt quoque aquæ, (sive simpliciores sint sive minerales) volatilitate ac fixitate.

In primis tamen consideranda venit aquæ corruptio, unde exhalationes noxiæ elevantur, quibus aer inquinatur, ac noxius redditur.

De Terra.

Terra est infimum macrocosmi Elementum (membrum) influentiarum celestium retinaculum, uterus mineralium generatorium vegetabilium, ac habitaculum animalium terrestrium.

Terra hic sumitur non pro principio illo simplici, quodd cum principis hypostaticis & reliquis elementalibus corpora naturalia constituit, sed pro composito macrocosmi membro, respondens ventriculo ac utero in macrocosmo.

Spiritu adeo terra abundat ut præ reliquâ eam animatam esse Keplerus probare nitatur, eò quod configurationes aspectuum, sentiat, iis irritetur, tempestatesque producat, quod metalla mineralia ac fossilia generet, quod calore subterraneo animæ comite abundet, &c. Videatur prolixius author in Epitome astronom. lib. 2. p. 125. Harmon. l. 4. c. 7.

De Principiis spiritalibus.

Referta quoque terra est omnigenis spiritibus à celo hauriis, qui data occasione emergunt, actionesque suas produunt, & in peculiare creaturas ut plurimum pullulant.

De Principiis hypostaticis.

Hypostaticis itidem principiis terra abundantissime dotata est.

Cum enim influentiarum centrū ea sit, in quo illæ concentrentur ac incorporentur, necessum est ditissimum macrocosmi penurium eandem esse. Et hoc officium terræ à creatore demandatum requirebat: quippe cum omnis generis vegetabilia, quin & mineralia ac animalia varia producere iussa sit, utique undo & quibus productionem illam administraret, eam prospectam esse oportuit.

Quin imo in omni terra pluviis aquis nequaquam diluta, ac tota pingui, tria ista principia, in una eademque substantia, quæ nihilominus distinguui possunt, deprehenduntur. Exemplum huius propositum est in tractatu de medicina universali, de nitro aut sale petreæ, quem artifex nitriarius in suum usum solet dissecare. Ex eo enim imprudens etiam & signarus quid agat, diversa isthæc nostra principia aperte separat ac prolicit. Sal enim marinus in eo apparet, in lixivium suum solutus.

Deinde sal nitrosus aut sulphureus, quem præsertim quarrit artifex, in glaciem coagulatus ab alterius sa-

lis natura longe lateque remotus; utpote altero nempe masculino & fixo, in aqua facile solubili: Altero vero (qui sulphureus est) in eadem aqua nullo negotio sese coagulante qui quidem nitro sulphureus spiritus in sese latentem continet æthereum & cœlestem mercurij spiritum, à quo magnam vim ac motum illum nanciscitur sal ille sulphureus. Quique mercurialis spiritus ab artifice chymico nullo negotio extrahi potest, ex sale petreæ aut nitro sulphureo. Ut hinc facile constet, tria illa vitalia principia in tota terræ substantia aperte contineri, ac distinctè demonstrari. Quæ quidem terra ac eius essentia, cum sit totus universi tertium principium, tribus tamen & ipsum constat principis, sale videlicet mercuriali, sale sulphureo, & sale terrestri, aut salino, quibus essentia illa terrestris ac tertium universale principium constat.

De Actionibus terræ.

Officium terræ est rerum semina in gremio suo sovere, proderi, de necessariis nutrimentis prospicere, adeoque vices gerit, tum uteritum ventriculi macrocosmici.

Vide supra.

Fructus terræ sive naturæ sint mineralis sive vegetabilis, sive animalis, homini tum conducibiles sunt, ac salubres tum noxij ac insalubres.

N. Terra, quæ antea benedictione divina fecundissima, rerum omnium producendarum, vim obtinebat, è qua in usum ac pabulum hominis grati, salubres ac maximè utiles fru-

Etus promanabant, utpote arcana, Essentia, tinctura & ballama à corruptione vitam tuentia, nunc sentes & tribulos omniaque homini pestifera ac exitialia procreat, ut si qui ex ea alioqui meliores fructus prodeant, infinitis tamen fecibus ac impuritatibus scateant, ita ut nunc certè pronunciare possimus, cibos potusque nobis magis insalubres ac noxios quam utiles & salutare, esse.

C A P. XXII.

De microcosmo.

Microcosmus est homo: qui est concentratio totius macrocosmi, cum suis membris & particularibus creaturis, quin & Angelica seu hyperphysica indolis participes est, divinaque Majestatis habitaculum.

Constat igitur homine interno seu hyperphysico & externo seu physico.

De hyperphysico nihil hic attinet agere, utpote quod Theologorum est. Hoc saltem addo, quod ex eius transgressione, maxima naturali homini incommoda orientur, quippe, quo res peccans excellentior, eo transgressione (iuxta transgressione quoque gravitatem) pœnagravior.

Homo Physicus est homo ex naturalibus principis constitutus.

In homine omnia sunt concentrata.

N. In homine tanquam in microcosmo, omnia ut in macrocosmo, sed longe spirituosiora ac præstantiora continentur. Homo siquidem à

Philosophis quasi compendium totius maioris mundi dicitur, quem etiam Macrobius parvum mundum vocat, ut magnum mundum ingentem esse hominem vult. Idem Gregor. Nazianzenus initio de hominis opificio testatur, cuius verba alibi adducta sunt.

Quin imò: Non tantum macrocosmus sive regnum Naturale, id est, omnia quæ in magno illo mundo sunt, in homine concentrantur, sed & Angelicâ indole beatus est, atque insuper divinæ majestatis habitaculum destinatum.

Trinitas in homine maxime est conspicua.

Sic Homo constat spiritu, anima & corpore, sic & docuit Hermes, ut spiritus mercurio; sulphur, anima; & corpus sale representetur. Hæc alius verbis exposuit Plato, divisibili, indivisibili, & eo quod partim divisibilis, partim indivisibilis participes est spiritus constat mente, ratione & phantasia. Anima tribus facultatibus absolvitur, naturali, vitali & animali. Corpus secatur in tres partes, in caput, ventrem, & artus. Huius tria sunt præcipua membra, quibus alia subserviunt, cerebrum, cor & iecur.

Cerebro ad expurgationem excrementorum præsto sunt, os, nares & aures. Cordis sordes excipiant pericardium, pulmones, & arteria magna, iecur vero expurgant lien, vesica felle, & renes. Sic toti corpori tria vasa præcipua ministrant, arteria, nervi & venæ.

Præter-

Præterea si caput rursus spectemus, tribus præditum est membranis, sic & spina dorsi. Cerebrum tres habet ventres: anteriores quidem duos molles, posteriorem durum. Tria præcipua vocis organa, larinx, palatum, & gargarcon, seu columella.

Denique si omnia ista in sua principia dissecentur, resolventur eadē in mercurium, sulphur & salem, ex quibus constant. Sic reliqua si vacaret persequi, triadem illam in unitatem alicuius membri, vel totius corporis coalescentem, ubique liceret conspiciere. Cur ergo Theologus carpat, quæ Dei gloriam illustrent, & imaginem Trinitatis eius in unitate repræsentant, quod mysterium vix nobis aliunde secundum fidem, quam ex eius operibus patere potest, unde exclamabat Propheta: Cæli enarrant gloriam Dei, & omnia mirabilia eius. Ad quod exemplar perfectius quam ad Ideam suæ subsistentis Trinitatis in unitate opificiū suum direxisset? Quid enim Deus facit quod non sit perfectum? Unde metienda perfectio, quam ex Dei ipsius norma? Atque perfecta norma quam Deus uni Trinus est? Mundi igitur opificium suo modo perfectissimum, quia cōditoris sui perfectionem æmulatur, nec potuit non perfectum fieri, quod à perfectissimo opifice construeretur, cuius perfectio in unitate Trinitatis, à qua omnia perfecta pendent, posita est. Unde Apostolus dicebat, invisibilis Dei imaginem creatione mundi nobis

patesceri, eiusque potentiam ac divinitatem. Quid divinitatem vocat, si essentiam Trinitatis in unitate coniunctam non intelligit? quid potentiam præter Patrem, Filium & Spiritum sanctum, quæ nobis ex mundi creatione innotescunt? Ergo desiste reprehendere, si sapias, quæ sapienter homines Deus voluit docere, ut conditorem suum nempe ex operibus ipsius agnoscerent & adorarent. Expatiarer in hoc campo latius, ut docerem duobus modis nos ad Dei cognitionem vocari, per creaturas Dei nempe, & per verbum ipsius; Sed cum hæc sint Theologi partes, nostri etiam non est instituti, plura de his dicere. Hoc unum obiter inuovo, Christiano homini non parvo esse adminiculo Philosophiam, ut discat quicquid est Medicinæ ac Philosophiæ, id totum ad Deum cognoscendum referre.

C A P. XXIII.

De Essentia ac principiis essentialibus.

Essentia humana est quæ à principiis humanis constat.

Principia humana prima sunt Anima humana naturalis, spiritus naturalis, & corpus naturale.

Anima hominis naturalis nihil aliud est, quam ignis seu flamma vitalis, universalis illius animæ radius, in humanam æconomiam traductus, qui spiritum hominis actuat, id est, micare, lucere, operari facit, non secus ac ignis lampadis oleum

oleum calfacit, lucidum reddit incendit, atque si oleum illud facultatib. sit pradi- tum, illas emicare facit, adeoque motum conciliat.

Spiritus est humidum seu oleum illud quo anima illa ardet, seu est (spiritus illius universi radius, in humana natura exaltatus) instructus facultatib. tincturis seu spiritibus mechanicis ut schola Hermetica loquitur, quibus corpus sibi format, ex nutrimento auget, sensus ac motus peragit, imo omnes actiones administrat.

Vulgariter dicitur Calidum, non quod per se & subiective caleat, incalescit enim à vita. Sed in corpore vivo calidum semper deprehendatur. Hermeticis multis nominatur nominibus appellatur Balsamus naturalis, mumia, &c.

Corpus est principium corporis constitutum crassius, quo duo priora ceu ignis & elychnio sustentur.

Multis scio hic offendiculo sum futurus, quod cancellis vulgi egres- sus, animam à spiritu distinguam, utriusque originem ad naturam universalem referam; id quod ad athei- smum accedere videatur, siquidem Scriptura animæ originem supra cœ- lestem velit. Verum ut me hac culpâ expediam, de anima naturali me hæc- tenus egisse non ignoranto. Hæc ut res naturalis est ita quoque in nat- urâ fundatur. Ut enim homo du- plex nobis in scriptura exhibetur, Physicus, & πνευματικός seu superna- turalis, quorum ille aliàs externus, hic internus audit, atque promiscuè animæ vel spiritus nomine notatur: ita citra absurditatem & atheismum

statuere, hominem naturam gerere humanam ac divinam, quid quæso vetaret? Characterē genuinus Christi πνευματικός nostræ, qui itidem in dua- bus naturis una existit persona. At inquis: Hoc clare scriptura nobis tradit. Respondeo, si sensus scriptu- ræ proprius, nisi absurditatem infer- rat, improprio præferendus sit, uti est, cur amabo internæ sive spiritualis illius hominis generationem nutri- tionem, actiones mortem, &c. ad sensum improprium torquere cona- rer? Describitur eius semen, modus- que generationis Ioh. 1. & 3. eaque a- naloga semini ac generationi homi- nis naturalis. *Generatio* enim natu- ralis fit ex semine quod nihil aliud est quam humidum spiritu foecundo perfusum. *Generatio* hominis spiri- tualis similiter docetur ex aqua & spiritu.

Semen hominis naturalis è radio lucis seu spiritus illius universi in ho- mine exaltato producitur, qui spiri- tus universalis seu si mavis lux uni- versalis ex verbo fiat ortum duxit. Semen hominis supra naturalis ori- turè radio veræ illi⁹ lucis universalis, quæ omnes homines illuminat in hunc mundum venientes, fundatur- que in verbo illo substantiali Chri- sto Iesu. *Nutritio* hominis naturalis fit potu ac cibo, qui itidem ex spiri- tu universi assumptâ naturâ vegeta- bili vel animali, nobis in nutrimen- tum cedunt: Nutritio hominis supra naturalis peragitur cibo ac potu Spi- ritus illius divini, secundæ personæ trinitatis, quæ assumpta natura hu- manâ

inanâ semetipsum nobis nutrimenti loco offert & præsentat. Ventilatio sustentatio & refrigerium caloris, seu flammæ vitalis in homine naturali fit aurâ illâ ætherea: ventilatio refectio & refrigerium ardoris divini in homine supranaturali, fit supra cœlesti aurâ Spiritus sancti.

Actiones hominis naturalis, sunt naturales & ad vitam naturalem directæ: Actiones hominis supranaturalis sunt spirituales & ad vitam spirituales seu cœlestem intentæ. Quinimo homo naturalis ob corruptionem resistit interno, cumque ad viam corruptam ducere ac trahere nititur: Homo internus ob regenerationem, naturali contradicit, sursum tendit, naturalemque hominem ad viam ac vitam cœlestem ducere conatur. Hinc bellum illud intellectuum utriusque quod Paulus lepidè sub spiritus ac carnis nominibus ob oculos ponit. Rom. 7. Moritur denique homo naturalis, quum homo ex hac vita moriendo discedit. Sic enim flamma vitalis extinguitur: Mortuus est homo spiritualis in Adamo, ubi flamma spiritus fuit extinctus, ut omnes spiritualiter mortui & in tenebris nascamur. Et hæc est mors prima, hominis cum naturalis, tum supranaturalis; à secundâ, qua denuo homo supranaturalis ac naturalis in æternum moriuntur, servet nos Pater gratiæ, per Regeneratorem nostrum Iesum Christum.

Plurimæ quidem possent adduci ad genus analogiæ, verum quia nec

nostri propositi nec professionis id sit, has saltem adducere debui ut me atheismi excusarem. Unicum saltem addere libet, quo constet, hominem naturalem à supranaturali diversum esse. In creationis historia, creavit Deus hominem viventem ex adama. Si ergo homo ex adama vita naturali fuit præditus, quidnam fuit illud nichema hachajin, quod insuper homini inspiravit, quo compos deinde dicitur vitæ vitarum sed satis, neque enim me Doctorem hic profiteor sed solum principiorum dictorum explicatorem. Præsertim cum talia sint, quæ citra salutis iacturam sciri, ignorarique non nequeunt.

Anima naturalis fundatur in naturâ.

Galenus libro septimo de Placitis Hippocratis & Platonis: Verumtamen, inquit, si de anima substantia quoque est sententia proferenda, de duobus alterum dicendum necesse est, vel ipsam esse fulgidam ac quasi æthereum corpus, ad quod asserendum, veline nolint consuetudine cogente, descendunt Stoici & Aristotelici: vel ipsam incorpoream quidem esse substantiâ, uti tamen hoc corpore tanquam principali vehiculo. Et lib. 2. de sympt. causis: Et enim, inquit, Anima essentiam in aliquaquam tractatione desinere, audax fortasse facinus putabitur. In hoc verò opere, & præter audaciam supervacaneum videtur. At quecumque tandem ipsa fuerit, & duobus alterum existimare oportet, aut quiddam ad omnes functiones utitur sanguine & spiritu, ut præcipuis instrumentis, & aut alterius, aut utriusque calore, aut quod in huiusmodi consistit. Non est tamen nostri insi-

instituti, aut antiquorum falsas sectas cofutare, aut ipsorum ignorantiam accusare.

C A P. XXIV.

De Principiis formalibus & spiritibus.

Prinicipia hominis subordinata sunt simpliciora, vel è simplicioribus naturarum mixtione composita.

Simpliciora à vita dependentia sunt, radij ignis vitalis, lucem ac calorem conferentes.

Principia Spiritualia (in spiritu fundata) sunt Spiritus subordinati, quales sunt, 1. Spiritus sc. vivificativus seu vitalis naturalis, animalis. Secundo, potentia in materiali-corporea que parte ceu in abyssu delitescens, dataque occasione emergens & pro indole sua balsamum nativum efficiens.

N. 1. Principia hæc propriè formalia dicuntur, quod nomen tamen aliquando hypostaticis respectu elementarium tribuitur.

N. 2. Spiritus ex eodem fonte, radice & prima materia, essentialique forma eadem, seu ex eodem spiritu æthereo, primo motore, omnia animante & vita perfundente, promanarunt.

Hoc testatus est divinus Plato in Timæo, his verbis: *Quum igitur Deus sempiternum hunc mundum condidisset: rationum quedam semina ipsi indidit, & vitæ exordium divinitus induxit, ut cum mundo vim quoque procreatricem gigneret.* Quæ quidem Platonis verba, de

Deo etiam creatore, & de hac vitali ac generante virtute omnibus rebus infusâ, ex libro Geneleos desumpta apparent, qui ei fuerat cognitus, ut fulsus alibi diximus.

Hanc vitalem virtutem seu spiritum æthereum per totum orbem diffusum, singulisque rebus insitum, hoc idemmet esse constat, quod Plato animam mundi nuncupavit, hoc est, insulam eam in res omnes virtutem, moderatricem ac gubernatricem omnium corporum. Sic enim apta & congrua fuerit explicatio, eaque petita ex ipsius Platonis verbis, quæ ex eius Timæo citavimus.

Hanc autem philosophandi rationem sequi coacti sunt Ethnici illi Philosophi, ex consideratione & aspectu naturalium huius mundi rerum, ex propria natura fluxibilibus, caducarum & corruptibilium. Quæ, nisi utique divina aliqua vi conservarentur & continerentur, ab ordine & fine, in quem suis quæque ab initis procreata & destinata sunt, resiliire possent: quibus dissectis aut divulsis, magna totius mundi sequeretur confusio & perturbatio. Quod quidem ut averteret summè bonus & omnipotens ille Deus, juxta providentiam suam, sapientiam ac sui Spiritus virtutem, universalem illam naturam creavit: quæ, ex æterno suo decreto & immutabili consilio, tanquam causis secundis, ad operis sui, in mundi opificio stabiliendo, conservationem uteretur: idque cælestis ac superioris mundi rotatione perpetua, ac variis variorum astrorum &

Anima mundi.

siderum ejus influentiis, nec non ignium æthereorum, septem planetarum motibus & aspectibus, vitalibusque præsertim ac admirandis astralibus virtutibus, præclarissimæ istius & primogenitæ *Lucis*, (tenebrarum, privationum & impotentiarum rerum omnium fugatricis ac expultricis) quibus vivunt, animantur, vigentque caduca hæc omnia. Quæ quidē lux, per omnes cælestes ignes olim diffusa, tandem verò, velut in compendium, in Sole contracta, inde, tanquam ex domicilio proprio & seminario, per illius conversiones & revolutiones diurnas & annuas, in rerum omnium generationem, ortum & interitum, potentissimè vires omnes explicat. Quod quotidiana indes experiētiā intueri licet.

Solis proprietates.

Nec omnem idcirco huius administrationis curam ita naturæ commisit Deus, ut posthac securus quiescat & otiosus: at contra, perpetuò operatur, gubernaculum ipse præmanibus tenens & torquens, pro arbitrio & sapientia sua, naturam, juxta eas dotes, proprietates & scientias, hoc est, virtutes animantes, vivificantes & generantes, quas ei & seminibus ejus, virtute ejusdem spiritus, qui ferebatur, vel (ut vult Basilus) incubabat super aquas, indidit & impertitus est: idque juxta verbū, quod ore protulit: *Terra producat semen vivificum, in animam viventem.*

Inter causas secundas, quæ ex primis semper pendent, balsamicæ quædam est natura sive astralis, æthereusque spiritus, (vita rerum, primumque movēs

in hæc inferiora & caduca) qui suas primūm exerit virtutes in natura elementalī, tanquam in prima & omnium simplicissima creatura, quas tandem natura illa elementalī in mineralē primūm naturam, tanquam foeturā suam primam diffundit: à qua postea in vegetabilem, ac tandem ex vegetabili in animale m traducuntur.

Hæc prima spiritualis essentia, quum sibi, in penetralibus metallicæ naturæ, corpus ordiri incipit (quod sibi primo loco illic attexit) id quod primūm conspicitur, vaporosus quidam humor est, subtilis, balsamicus, nitro-acetosus, in quo delitescit & vita, vitæque conservatio individui futuri. Hunc vaporem natura vegetabilis, hoc est, plantæ exugunt & hauriunt, quo aluntur & sese fovēt: eumque propria & nativa coctione, ex natura minerali in vegetabilem transmutant.

Atque hoc modo ita sublimatur is vapor, ut vitalior, spirituosior & magis æthereus reddatur, formamque ignis balsamici induat, ac pretiosissimæ nobilissimæque aquæ vitæ, quæ omnibus plantis, præsertim alimentosis, sive frigidis, sive calidis, ut clariùs à nobis dictum est, ingeneratur. Idque ipsum est, quod plantas ab externis injuriis non solum tuetur, sed etiam novorum individuum continuationem perpetuat, universamque totius plantæ constitutionem, spiritualis ac vitalis illius humoris benignitate, irrigat, nutrit, fovet & conservat.

Natu-

Natura autem sensitiva & animalis, à vegetabili, hoc est, à plantis, tãquam ex suo alimento, spirituofum illum vaporem, ætheream ac balsamicam substantiam excipit: quam longè præstantiorem, cœlestiorem, vivaciorem, omnibusque modis perfectiorem & spiritualiorem, longèq; ab ea, quæ in plantis fuerat, discrepantem reddit ac efficit. Etenim virtute spirituum concoctionis sensitivæ naturæ, substantia hæc balsamica, vegetabilis, vivifica, longè alia, nobiliorque quinta substantia elaboratur, in pelicanis scilicet & vasculis vitalibus sensitivæ naturæ, aut animalis, quàm quæ in plantarum naturalibus ventriculis coqui & perfici solet.

*Nutrimen-
tum homi-
nis.*

At microcosmus, homo, quum plantis seu vegetabilibus & animalibus vescatur, hoc est, illorum quintas essentias, & balsamicum illum spiritum in suum alimentum extrahat, propriâ & nativâ suâ concoctione illam ita præstante artificio chymico extillat, sublimat & circulat, hoc est, virtute sua vegetabili, sensitiva & animali, quas in se omnes continet, ita agit, deducit, acuit & illustrat, in omnes partes convolvendo & diducendo, ut purissimum, subtilissimum & cœlestissimum vitæ nectar perficiat, hoc est, symphytum emphythumque calorem, aut potius ignem verè æthereum, naturæ humanæ pductorè & conservatorè: ignem inquam æthereum, spiritum cœlestem, balsamum vitalem & pretiosissimum, quem Aristoteles sub-

limi suo ingenio, & altiora quæque, præ aliis Philosophis, meditante ac penetrante, agnovit originem esse, & omnis generationis ac conservationis rerum naturalium fundamentum, quum, sub finem tertii sui libri de generatione animalium sic scribebat: *Omnis anima potestas alterius cuiusdam corporis particeps esse apparet, eiusque diviniore, quam qua elementa appellantur. Et quemadmodum nobilitate, obscuritateve anima inter se discrepant: ita & natura eius corporis differt.*

Continet enim in se semen cuiusque fecunditatis sua causam, nempe ipsum calorem: qui igneus minimè est, neque id generis facultatem aliquam emulatur: sed spiritus, qui in semine spumanteque corpore coeretur, & natura, quæ in eo inest spiritu, proportionem respondet elemento stellarum.

Quamobrem ignis nullum generat animal: neque constitui quicquam densis, vel siccis, vel humidis videtur. At verò Solus calor & animalium, non modo qui in semine continetur, verum etiam si quid excrementi sit, quanquam diversum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Itaque dura, mollia, lenta, rigida, aspera, levia, caloris & frigoris effici possunt. At propria cuiusque ratio & essentia nequaquam ex elementis emergit.

Quemadmodum autem æthereus, vitalisque spiritus rerum, qui in earum cœlesti quinta essentia positus est, rector, moderator ac conservator vitæ statusque earum est: sic alii sunt impuriore, & corruptiores,

*Spiritus
morbis fecit.*

ab excrementis rerum & earum impuritatibus prodeuntes, qui variis modis vitales illos spiritus aggrediuntur & impetunt, mortemque tandem inferunt; cui ob peccatum homo, vita perpetua, quam ab inspiratione divini flatus ante lapsum obtinuerat, spoliatus, factus est obnoxius: terra etiam, ex eius culpa, maledictione divina ita diris omnibus devota, ut nihil in rerum sit natura, quod mortis aculeos devitet & effugiat. Quæ quidem mors, nil nisi separatio, divulsio & consumptio spiritus istius & radicalis vitæ balsami est, à quo solo anima cum corpore colligatur & perstat. Hoc enim deficiente, consequitur corporis interitus. Quod utique videre est in metallorum corruptionibus; quum rubigine eroduntur: infructibus, cum verminantur, & arborum truncis carie putrescentibus. Quæ quidem depravationes & corruptiones, membrorum hominis sphacelis & lisionibus respondent ac æquipollent: quibus tamen paulatim enecantur, quòd in illis balsamus ejusmodi putrefactus emoriatur.

In huiusmodi autem corruptionibus, certissimæ mortis indicibus, delitescunt tamen alterius cujusdam vitæ seminaria: ex quibus varia vermium genera enascuntur in fructibus, arboribus & humanis corporibus, tam intrinsecus, quam extrinsecus. Quæ quidem, etsi ex corruptione orientur, quum vita sint prædita, aliunde quam ex vitalibus spiritibus

procreari nequeunt: qui utcumque sunt spiritus, parentum tamen suorum impurorum & corruptorum naturam retinent, ut tandem putridos, exitiales ac pestiferos fructus suæ naturæ proprios egerminet, debellato & extincto purioris vitæ & sinceriorum fructuum balsamo.

Ejusmodi itaque corruptiones, matrices sunt & seminaria, in quibus venenosæ ac pestiferi spiritus sedem suam habent. Unde in nostris corporibus varia morborum genera procreantur: quorum quotidianæ transplantationes, ista ejusmodi ex vitalibus radicibus & spirituosissimis seminibus prodire, certissimam nobis fidem faciunt.

Sunt quoque, Spiritus seu spiritualia corpora vel olacea.

Ut tandem ultimæ superiorum spirituum differentiam colophonem addamus concludimus; tales reperiri spiritus (præter eos activis illis qualitatibus, de quibus egimus, seu utilibus, seu noxiis præditos) qui illis sint oppositi: nempe quædam esse spiritualia corpora: *εἴηλα* ac evanida, nullius efficaciam, virtutis, ac facultatis, quæque omni scientia destituta sunt: sive si sint nudi vapores, sive inanes fumi, fugacesque umbræ corporum & aliorum spirituum. Quæ quidem postrema hæc spirituum evanidorum differentia à Dogmaticis probè & agnoscitur & recolitur, ut qui passim in suis libris, vaporis, fumi, halitus, exhalationis, expirationis,

onis, flatus, halituosi vaporis, caloris fumosi & flammei, vaporosi sudoris, exhalantis humoris, ventositatis grossæ, humiditatis flatuosa, halituosa substantiæ, qualitatis nidorosa, spiritualis essentiæ, auræ malignæ, fumosarum excretionum, fuliginosorum excrementorum vaporosarum superfuitatum, crebâ mentionē faciât. Sed inanes jactantur hæ voces, ac prorsus emortuæ: ut quæ vanis tantum & mortuis etiâ qualitibus innitantur, unde egregius nullus eliciatur effectus, qualis ex vera spirituum agentium & balsamicorum, sive utilium, sive noxiorum noxia & speculatione hauriri & educi solet. Quod satis superque longiore oratione docuimus ut discamus, in illo puro, æthereo, & eorum radicali balsamo vitâ nostrâ ejusque conservationē, sanitatemque esse repositâ: ceu cōtrâ, ex eorum impuritate & malignitate morbus interitulusque noster consequitur. Ut tandem vela contrahamus spiritus bonos ac malos eosque indolos mineralis ac vegetabilis in nobis generari posse, propterea, quæ iam allata sunt, liquet quoque in primis ex connexu seu confortio, quod inter mineralia, vegetabilia ac animalia, & consequenter inter hominem intercedit.

Panem n. & vinum natura transmutat in spiritus naturales, vitales & animales, nec non in semetipsū è quo homo procreatur. Quam quidem transmutationem facultas nativa operatur suis continuis digestionibus, & puri ab impuro separationibus, co-

ctionibus deinde fermentationibus, cohobationibus, & circulationibus: quas diversi caloris gradus, in jecore, corde, & cerebro residentis, moluntur. Quisquis ergo primariam generationis humanæ causam inquiret, eandem ad panem & vinum tanquam subjectum & materiam ex qua non vero tanquam ad causam efficientem & formalem revocabit.

Si quis porro ambigat, quantum mirandi Panis & Vini spiritus, vitæ, motus & caloris in seipsis contineant, quæ omnia indubium præstant vitæ argumentum: ille quælo extractionem aquæ vitæ ex vino, quæ spiritibus inter reliqua vegetantia abundat, factam consideret.

Tunc enim videbit duos aut tres carbones ardentes, sub dolio quodam tres aut quatuor vini amphoras continente positos, in causa esse, cur ingens copia spirituum è vino eliciatur, cum alioqui paululum aquæ vix possent calefacere. Quia inò modicus istorum carbonum calor, ita serpentinæ (sic enim hæ vocantur instrumenta) & dolium aquæ plenum refrigerii ergo ibi collocatum, licet non mediocri intervallo à carbonibus separatum, sic accendet & inflammabit, ut illi æstus nullatenus valeat tolerari.

Vbi vero semel inde spiritus exierit, nunquam deinceps serpentinæ ante dictas, & refrigerium videre licebit incalescere, licet ingentem idcirco flammam & calorem excitaveris. Unde manifestè colligitur,

tur, hanc de qua supra calefactionem ab ipsius tantummodo vini spiritu promanasse.

Quod si præterea motum vini animadvertaris, eò tempore quo spiritus ab illo vi caloris proliciuntur: serpentinas arteriarum motum vehementem aliquatenus imitati comperies, imò vero vehementius commoveri.

Quo satis superque experimento comprobatur, non aliunde hæc omnia quàm à spiritibus in vino contentis proficisci.

Ex illo rursus exemplo abundè innotescere arbitramur, quod ex omnibus rebus alimentosis aqua vitæ balsamica educi potest, quam non incassum vocabulo tam augusto philosophi donaverunt.

Pari ratione cum contrariarum causarum contrarii necessario per se effectus existant, ex rebus venenatis aqua destillare poteris, non vitæ, sed mortis: quoniam rerum illarum venenati spiritus vitali nostro balsamo penitus adversantur.

Sed ulterius, amabo, in tã amœna trãsinuationis rerum pergam⁹ speculatione. Dicim⁹ igitur quemadmodum natura vegetabilis in animale, qua modo dictum est ratione, à diversis caloris innati gradibus facile transmutatur: sic mineralem quoque posse transire in vegetabilem. Etenim plantæ radicibus suis terræ infixæ, non tantum bonos & laudabiles succos: verum etiam pravos sæpè, à mineralium specie minimè disterentes prolificere, sibi que assimilantur.

re possunt. Quibus quidem naturam mineralem scaterè, quosque demum, sive innoxios, ipsis vegetabilibus impartiri demonstravimus.

Qua de causa non abs re asseruimus, Helleborum & Tithymalum, quæ tantopere corporum nostrorum vires, tum vomitione, tum alvi profluvio deiciunt, non parum de spiritibus Antimonii participare: non secus ac Aconitum, unà cum Napello à spiritibus Arsenici mineralibus suum venenum mutuatur: cum unum & alterum præsentem animalibus adferat perniciem.

Quod si hoc loco, ventis naviculam nostram à littore propellentibus carbasa cuncta daremus, in altum profecto pelagus tanta velocitate abriperemur: ut relictis à nobis aliquantum portus recuperandi vix potestas concederetur.

Quin ergo potius vela contrahendo, undè dilapsi sumus revertamur: sufficiatque nobis ostendisse vegetabilia de mineralium quoque natura participare, id quod, necessitate id exigente, vel mille comprobare exemplis possemus. Sufficiat vero in præsentia, quod experientia constat, ex viridibus nucum involucris, ut & granatorum cortice, vegetabile vitriolum, non modo colore & gustu, verum etiam cæteris qualitatibus omnibus vitriolum minerale referens, spagirica arte elici posse.

Quod si vegetabilia de mineralium natura participant: quidni hominem ob multiplicem vegetabilium

bilium usum, de utrorumque participare natura, firmissimè concludemus? secundam illud: *in nutrimum ex quibus constamus.* Ad huiusce insuper confirmationem non parùm facit, quod homo non tantùm à veneranda antiquitate microcosmus, magno citra controversiam naturæ mysterio, dictus: verum etiam ab omnipotente ex globo terræ, omnibus totius universi seminibus sicque vegetabilium quoque ac metallorum signaturis imprægnatæ, sit efformatus.

Quæ si ita sint, mirari deinceps desinant, harum rerum increduli, ac unanimi nobiscum sententia concludant: in corporibus nostris generari posse spiritus malos, ac vitæ nostræ hostes intestinos, eosque naturæ mineralis, vegetabilis & animalis, spiritus, inquam halituosos, sulphureos & fuliginosos ac fuliginosos.

C A P. XXV.

De Principiis hypostaticis & Elementariis.

Prinicipia corporea seu materialia sunt
1. principia hypostatica: sal, sulphur & mercurius. 2. Elementaria, terra, aqua & aer.

N. Principia hæc in homine compariuntur tanto subtiliora & perfectiora, quanto nobilitate & præstantia reliquis omnibus creaturis homo antecellit.

Probantur hæc principia in homine

1. Ex hominis compositione.

Tom. I.

Ratione corporis materialis hominis tres sunt in illo radicales ac balsamicæ essentia, ex quibus tùm continententes corporis partes, ut carnosæ & solidiores, tùm aliæ, tùm contentæ, spirituales videlicet & fluidiores partes formantur aut compinguntur, nutriuntur, & vitam suam hauriunt.

Sal in illis solidarum omnium partium radicale principium est: utpote quod semini etiam animalis insitum, solidas partes compingat ac coagulet, vnde veluti fundamentum habetur compaginis.

Sulphuris verò dulcis radicale principium in animali, quod humidum primigenium, ac oleaginosum est, in pinguedinibus, axungis, medullis, & id genus aliis partibus tùm latentibus & occultis, tùm perviis sese ostentat.

Nec secus radicalis mercurius, totus spiritualis & æthereus, qui quidem est spiritus ille innatus, uniuscuiusque partis & membri, proximum animæ instrumentum, sese prodit in animalis vitæ fovenda ac conservanda, ut qui sit ab ipsa anima, vitæ corpori infusa, quam sulphurea pars nutrit ac sustentat.

2. Ex Generatione.

Atque hæ tres radicales essentia in animalis semine conclusæ, quas in hominis constructione nunc exhibemus, & iuxta formam & iuxta materiam, tria spirituum ac facultatum genera in membris illius procreant.

○ Prima

Prima facultas illa est, quæ *naturalis* dicitur aut *vegetabilis*, cuius sedes in iccore potissimum posita, à sale primo illo radicali principio ac basi aliorum, conseruationem ac fomentum recipit.

Vitalis facultas in corde sita, à liquore sulphureo foetur ac sustinetur: qui quidem sulphureus liquor humidum est primigenium & fons caloris ac vitæ.

Animalis verò facultas, tota mercurialis, ætherea, ac spiritalis, præcipuumque functionum animæ instrumentum, in cerebro collocata est: quæ à mercurio tertio radicali principio stipatur ac conseruatur, quod totum æthereum est ac spiritalis.

Hinc perspicuum est promiscuè iustos spiritus radicales, aut substantia- lia ac formalia rerum principia, sese ita mutuo amplecti, ut inter se diuelli nequeant: quin potius sese mutuo foveant ac conseruent, imò etiam generent. Ex quibus functiones omnes ac facultates rerum spirituales prodeant, emphytusque ac symphitus calor, qui & ipse æthereus est, ac *quod dicitur*, promanet.

Sal autem terrestre ac solidum, quod in ossibus & aliis partibus durioribus ac solidioribus deprehenditur, compingit ac conglutinat sua conglutinatione molliores partes cū durioribus: quemadmodum & flatus spiritus, aut ventus aereus in omni corpore cōclusus, vivum corpus leuius ac agilius reddit mortuo caduere. Quæ quidem qualitates

ac facultates totæ sunt elementares, utpote ex materia potius, quàm à forma proficiscentes.

Atque sic tria hominis principia, eorumque facultates ac potentie ex generatione & facultatibus paucis enuncleata sint.

3. Ex Nutritione seu nutrimento.

Corpus quidem sic compactum, ac ex tribus illis principiis progenitum, assiduo indiget alimento, ac pabulo, ut conseruetur. Quod quidem alimentum aliunde non suppeditatur, quàm ex iisdem eiusdem naturæ rebus, ex quibus constat. Iisdem enim nutrimur, quibus constamus. Attamen prima sui origine, cum tenerum sit ac imbecillum corpus, solidiore pabulo nequaquam fouendum est, ac facilis coctionis & alimonie esca pascendum, tria isthæ principia continente.

Huiusmodi est lac, quod infantibus fugendum exhibetur: quod citra exquisitius artificium aut industriam tria sua satis apertè per se explicat principia, ut iam diximus. Butyro enim sulphuream substantiam, sero mercurialem, & calco salinum principium facili negotio prodit. Eiusmodi lac, una eademque essentia tres istas substantias continens, facile in ventriculo infantis coquitur, ac in chylum, tandemque in sanguinè convertitur. Qui quidem sanguis possidet, quod magis formale ac radicale est in istis principiis, cætera in fæces ac excrementum secernens & abijciens.

Transacta illa primæ infantie ætate,

tate, & robustioribus coquendi cibi viribus factis, tum solidius alimentum, utpote panem, vinum, fructus & id genus alia fercula ventriculus exposcit; tum ex vegetabilium familia deprompta, tum animalium, ex iisdem vegetabilibus educatorum, quæ in animale naturam transierunt, hoc est, sensitivam, quemadmodum substantia mineralis in vegetativam traducta est.

Ex vino quemodo tria illa principia eliciantur alibi traditum est. Ad quem modum & alia potionum genera, principia eadem exhibent.

Vegetabilia itidem uti in nutrimentum hominis faciunt, ita eadem sua principia in eum transferrunt.

4. *Ex contemplatione humorum.*

Eadem illa principia deprehenduntur quoque in humoribus & excrementis.

Sic in sanguine, (quem merito cum vino comparamus) tria illa principia insunt, quæ ab ipsa natura, veri Alchymistæ officio fungente, in omnes corporis partes, quantum unicuique membro satis esse potest, prudenter ac distinctè distribuuntur ac diffunduntur: ut ossibus nervis & ligamentis salina substantia copiosior quàm reliquarum conferatur; pinguedinibus, axungijs ac medullis sulphurea: carnibus vero & humoribus ex sanguine ac alimentosis, innatisque spiritibus, seu fixis, seu influentibus & vagis, majore copia mercurialis spiritus tribuatur.

In sanguine, inquam serum est vehiculum, & quasi mediator, ac combinato reliquorum duorum principiorum, ut patet ex præparatione, & separatione eius. Serum autem mercurij vices gerit, & vel ex leni destillatione separatur. Sal, vires suas exrens, atque prodens, tot diversorum ulcerum genera, aliosque plurimos morbos procreat; præter portionem illâ salis, quæ cum urinis per renes, atque vesicam perpetuò transcolatur. Sulphur item, seu oleaginosus liquor in eodem sanguine quod insit, manifestum est: Quod sulphur exaltatum efficit exhalationes sulphureas, ut inflammationes, à quibus tot febrium differentia. Ita sublimationes mercuriales suscitant catarrhos, aliosque morbos mercuriales.

Sic Chylus ea dem principia refert sed adhuc valde impura. Chymus puriora & defecatiore.

Excrementa partim à tribus illis principijs, partim ab elementis discernuntur: ut vapores mercuriales, halitus sulphurei & salinæ exhalationes, quæ per sudores expirant.

Idem de vilissimis excrementis & crassa elementaris materiæ fece prorsus inutili, terrestri ac putida fas est dicere. Etenim ex aqueis crudis & serosis excrementis, ex aeris, flatuosis aut ventosis, denique ex crassioribus ac terrestrioribus vel fetidissimis, utcunque corruptissima sint, produntur tamen quædam in singulis vestigia eorum effectuum, quos purior trium principiorum substan-

tia (ex quibus tanquam impura separata sunt) procreabat.

5. *Ex destillatione.*

Qui debitam anatomem volet experiri urinæ, (verbi gratia quæ tam accuratè in morbis circumspicitur ac observatur) in ea magnam mercurialis liquoris acidi subtilis ac penetrantis, qui vel solidissima ac durissima corpora dissolvat, quantitatem deprehendet: nec non sulphuræ essentialis, flammam etiam concipientis, copiam: ut taceam salinum corpus, quod per se satis perspectum est ac pervium in magna illa copia salis, quæ ab eo extrahitur: cuius tanta est acrimonia, mordacitas ac corroden- di vis & vehementia, ut alios quosvis naturæ sales omnes viribus superet.

Hæc verissima esse, quæ à me dicuntur, facile perspiciet, qui vel tantillum scripta *Christophori Parisensis*, Philosophi utique celeberrimi, qui disseccandis urinis insudavit, delibaverit, nec non si quis auribus quicquid alij de iisdem urinis & earum anatomia disseruere, aliquid præstantius & utilius de earum virtutibus ac energia didicerit, nec in solis coloribus, nubeculis, eneorematis ac hypostasi contemplandis totus heserit, quamvis & ea considerari debeant ad diagnosin morborum.

Ex imis namque urinarum penetrantibus, salia extrahuntur nitrosa & sulphurea seu armoniaca, varijs, ut coloribus sic & saporibus ac odoribus tam gratis quam horrendis prædita: ex quibus postmodum secun-

dum artem, mirabilium proliciuntur spiritus virium, nitrosi armoniaci, vitriolati non tantum diversos sed sæpe contrarios edentes effectus. Quibusdam ipsorum corpora metallica dissolventibus etiam solidissima, alijs è contrario spiritus vel æthereos, coagulantibus.

Quin imo verissimè asserere possum ex lotio nostro, nitrosi, armoniaci, & vitriolati salibus referto, dissolventia usque adeo valida & potentia extrahi, ut nisi summa cautio adhibeatur in regendo & exhibendo igne, & Recipiente commodo adaptando, ac in aquam frigidam demergendo à spiritibus in nubis formam exhalantibus, vas recipiens, usque adeo incalcescat & urgeatur, ut sæpissimè cum ingenti strepitu & prope modum sclopetario æquali, in mille partes dissiliat. Qui tamen spiritus, si retenti, commodè que extracti, ac in aquam resoluti fuerint, non minore virtute & diligentia, ac aquæ fortes & regales dictæ, argentum & aurum dissolvunt.

Quid multis? destillationi subijce cadaver, vel quamlibet ejus partem, sic elevabis primo spiritum volatilem (sal volatile) seu mercurium abundantanti phlegmati immixtum. Hinc ulteriori instantia sal volatile fixius copiosum, oleumque subinde factidum elicies, remanente sale fixo in capite mortuo residuo. Sal illud volatile prius ac posterius subtili sublimatione elevatum, relinquit in fundo phlegma insipidum: fixo itidem sale elixiviato, remanet terra mor-

tua, aer quidem per se seorsim obtenuitatem colligi nequit.

CAP. XXVI.

De cognitione principiorum ex collatione macrocosmi.

Sunt porro in microcosmo diversa generatum principiorum hypostaticorum elementarium: eaque sub specie vaporum fuliginum, calculorum, sabulorum succorum concretorum, bituminum, &c. Sicuti patet ex subiuncta contemplatione collatae aconomia macro- & microcosmica.

Omnia meteorora redolent principia hypostatica.

Quercet. Observandum est & notandum, quotquot vapores, fumi, halitus, fuligines quotidie in corpore nostro generantur, & ex quibus evaporationum ac exhalationum generibus: tot ac tam varia, perinde ac in majore mundo, meteoira in nobis, sive frigida, sive calida & ignea, humida vel sicca excitata, succorum ac substantiarum mercurialium, sulphurearum & salinarum naturam redolere ac participare: à quibus etiam prodeunt & exhalant, ut subjectae substantiae similem esse defluxum oporteat.

Modestiores enim, benigniores ac utiliores vapores nunquam non à mercuriis aut liquoribus bonis & laudabilibus proficiunt, ut à sanguine sincero, qui ab omni superfluo ac corrupto humore, crudo aut retorrído, acri aut salso purus sit & defaecatus: benignoque ac naturalis

balnei nostri leni igne sit probè concoctus & dulcoratus.

Atque his aut huiuscemodi dulcibus & benignis vaporibus, ut & a-^{Generatio} somni, liis optimi nutrimenti, ejusdem caloris naturalis beneficio excitatis, perfusum & imbutum cerebrum, nec non refecti nervi: condensatis utcumque in illis partibus eiusmodi vaporibus animales spiritus, antea vigiles & mobiles, subsidere incipiunt, & quodammodo aggravari, membra antea labore agitata quietere, & motum ac sensum paulatim deponere, suavi scilicet & placidissimo obrepente somno & quiete: dulcibus etiam & gratissimis perfusa in-somniis,

At contrà, si vapores ex liquoribus mercurialibus, ipsique incoctis, crudis aut malignis humoribus exhalaverint, inde molestior somnus & gravior futurus est, nivosis insomniis, glacialibus, & diluvia effigiantibus, stipatus. Quae quidem temperamento pituitoso & phlegmatico, ac mercurialibus humiditatibus referto, propria sunt. Biliosorum verò vapores, aut eorum, qui calidiore sunt sanguine, aut nitro sulphureo praediti, breviores in cerebro somnos conciliabunt: quorum somnia seu phantasmata, ac evanida rerum simulachra, nihil praeter incendia, coruscationes, bella, furores, representant. Sicut etiam melancholicorum halitus, nil nisi molestissimos somnos inducent, & in somniis deserta, caecimateria, sepulchra, pavores, terro-

res, suspiria, lachrymas, & id genus alia exhibebunt.

Atque hi sunt vaporum & exhalationum effectus, qui pro varia hominum natura & temperamentis varij etiam produci solent.

Qui verò vapores caloris excessu & vehementia, ex sanguine, aut vitiosis & excrementitijs, ac non naturalibus, sed alienis humoribus procreantur: ij non in cerebro tantum, sed alijs etiam partibus, longè alios effectus, sinistros nempe & morbificos proferunt: præsertim si diutiùs in corpore retineantur, & ab eo exhalare, resolvi, aut dissipari per meatus, & occultos corporis ductus nequaquam possint.

Ista de primis exhalationum generibus & differentijs, qui mercuriales sunt liquores in corpore humano, dicta sint. Illi enim primi omnium expirant, ut in artificiosis distillationibus videre est. Hos sequuntur calidiores & sicciore, ac spirituales fumus, seu aquæ vitæ, ac benignioris ac suavioris sulphuris sanguinis nostri naturam redolentes: quique per temperatum caloris gradum è sanguine exhalantes, optimum & gratissimum spiritibus nostris alimentum erogant.

Qui si ab extraneo & vehementiore calore, sive externo, ut à violentiore motu: sive interno, utpote aliqua calidioris intemperie, aut ardore febrili, huiusmodi fumus pellantur & urgeantur: ij acriores redditi, & aridiores, nec non incendio concipiendo adaptati, vigilias, deliria, & in-

quieta somnia inducunt: idque juxta eam naturam & qualitatem variam, quam ex diversis calorum gradibus, ex varijs hominum temperamentis, & humorum proprietatibus possident: sive etiam mercuriales, sive sulphurei, sive tartarei ij sint fami, qui evaporant. Horum enim alij acriores & mordaciores, alij minus, alij tenuiores & spirituosiores, alij crassiores & densiores: qui, juxta variam illam suam conditionem, varios affectus in corpore suscitant.

Halitus aquosi & mercuriales densiores sunt & minus spirituosus fumus calidis & ventosis, quòd hi de sulphure viscoso & glutinoso sanguinis nostri magis participant. Qui autem per secundum caloris gradum ex temperato & laudabili sanguine, exeunt fumus aut halitus, ij quiddam commune & affine habent cum subtili & vitali arteriarum nostrarum sanguine. At si ex corrupto sanguine & ^{Impuri} calidioris exurgunt hi vapores: quum ^{est} plus, quàm par est, incendio urgeantur, benigniores quidem & utiliores halitus evanescent. Alij nitro sulphurcam & inflammabilem naturam induentes, & in cordis sinus delati, *synochum* invalescentem aut decreescentem suscitant, prout ejusmodi halitus minus, vel magis vitiosus: aut velocioris vel tardioris fuerit resolutionis.

At quæ ex humoribus excrementitijs ^{Excrementis} exhalationes, utpote ex fæcibus & *sitia*, tartaro corporis nostri emergunt, & violentiore impetu extruduntur, pro natura

natura sui generis diversa, diversas quoque morborum & symptomatum species inducunt.

De quarta & ultima evaporationis specie restat nunc dicere, quæ fuligines sunt, quibus aptius sublimationis nomen congruit: quod sicæ & aridæ exhalationes efferantur; ut evaporationis nomen mercurialibus halitibus, vaporibus & fumis rectè tribuatur: quòd, cum naturæ sint liquidioris, minore negotio evaporare etiam possint.

At fuligines, mercuriali prorsus humore, & unctuofo liquore ferè destitute, salinam potius naturam, eamque volatilem, crassiorisque, densioris ac fœtidioris sulphuris materiam partim possident: partim verò viscosam quandam exhalationem, quæ huic tantùm sublimati speciei, quæ fuligo dicitur, producendæ gluten suppeditat. Quæ quidem fuligines, quum liquore omni nutriente, recreante, nec non anodyno, & familiari nostræ naturæ, prorsus spoliatae sint: præterquam seminaria & radices vitiorum, in corpore nostro nihil procreant.

Inter eas tamen hæc statuitur differentia, ut aliæ alijs sint periculosiores, & pro humoris & materiæ, vel sulphuræ vel tartaræ, naturalis, aut non naturalis conditione, magis vel minùs incommodi & detrimenti inferant.

Ignis autem gradus, quo ejusmodi fuligines præparantur, quartus sit oportet, hoc est, violentissimus, ut qui spiritus omnes humidos & mer-

curiales, nec non subtiliora corporum sulphura absumpserit & exhausterit. Sic enim videre est, ex quovis ligno fuligines fieri, absorpto videlicet, priùs ab igne, mercuriali & ferè oleoso humore omni.

Inter istas autem fuligines (ut quotidiana constat experientia) aliæ sunt subtiliores, aliæ verò crassiores & densiores. Aliæ salinam magis naturam & substantiam possident, unde acriores redduntur: aliæ sulphuræam, quæ flammæ concipiendæ aptiores sunt.

Ejusmodi varietas cernitur in ligno quercino & abietino. Quercum enim & faginum, de natura salina magis participant: Abietinum verò de sulphuræa. Quòd si in majore mundo hoc fieri conspicimus, certum est, & in microcosmo idem præstari, quum in eo & querna, fagina, & abiegna ligna, potentia & substantia delitescant, non forma: quæ immoderato nostro calore, tandem in actum erumpunt, ut diversas fuligines etiam excitent: variisque in locis sese sublimantes, & variis membris adherentes, ac sese agglutinantes, unde varia morborum genera emergunt: quales sunt melancholia, mania, præsertim cum in aëreâ regionem microcosmi, hoc est, cerebrum evehuntur: ubi microcosmica ejusmodi meteora generantur, ardētia & ignea, ut in majore mundo coruscationes, fulmina, fulgura, varij cometæ, & id genus alia ex propriis exhalationibus procreantur.

Si autem ejusmodi fuligines vim habeant & naturam napellosam, a-

Efficitur fulig.

2. Natura fuliginum.

2. Differēt.

conitalem, auripigmentalem aut arsenicalem, in interna capitis parte, si evehantur, *morbos pestilentiales* ibi producent, si in exteriori aliqua alia parte, *anthraces, carbunculos*. At si membranis pectoris sublimatæ adhæserint, eam pleuritidis speciem inducent, quæ non sit vulgaris, ex defluxione sanguinis in eas partes orta: sed pestilentialis.

Aut si in inferiores partes corporis, vi & robore naturæ, cum excrementis protrudantur, eam in intestinis *dysenteria* speciē progignent, quæ pestilentialis est, non alia ratione ipsam intestinum exulcerantes, & venenosam ac *sphacelofam* prorsus qualitatem inurentes, quàm si septicum aut causticum medicamentum affixū esset. Non quòd illæ fuligines, citra alias sanguinis substantias, qualitatis huius alienæ & malignæ solæ sint participes, concurrunt enim tum mercuriales, tum sulphuræ malignæ impuritates, quæ morbum augent, longè deteriorem reddunt, aut etiã multiplicant. Quemadmodum in pestilenti constitutione pestiferum venenum, aut arsenicale sulphur accensum, non unū tantū cor impetit: sed per totum corpus virus suum feb. & que pestilentem diffundit: cujus effervescencia & malignitate aliæ duæ substantiæ in sanguine contentæ, scilicet nempe & mercurialis liquor, exardescunt, commoventur simul & inquinantur: ac inquinatæ virus etiam suum particulatim exerunt. Ex mercurialibus enim humoribus inquinatis, expurgationemque sui per emū-

ctoria molientibus, oriuntur in adenis emunctoriorum & glandibus tumores, bubones & apostemata pestifera. A fuliginibus verò & spiritibus salium septicis, prout variis in locis hærent, carbunculi & anthraces varij pestilentes, ubique efflorescunt. Cū n. ex fuligines salinæ sint, vel etiã arsenicales, non solum naturam salis, ejusque acerrimi: sed arsenicalis etiam obtinent, ut non escharam minorem aut mitiorem inducant, quàm si causticum aut septicum aliquod arsenicale violentissimum cuti affixum esset.

Atque hæc sunt diversæ exhalationum aut evaporationum substantiæ: quas sanguis noster, alijque succi, aut humores in corpore nostro contenti, possident. & ex quibus in eo, varia morborum genera originem habent, cum extra temperamentum sui cancellos evagantur & excurrunt. Neque idè morborum causæ dicuntur, quòd tantum sint vapores simplices, halitus, fumi & fuligines, aeræ & spirituosæ naturæ, aut calidæ, frigidæ, humidæ & sicæ qualitatis: quod parum, & exigui est momenti: sed quòd spiritibus statuosis, impetuosis, turbulentis, saluginosis, ponticis, acridis, acidis, mordacibus & virulentis, sulphureis, nitrosis, fetidis, narcoticis, pestiferis, arsenicalibus, antimoniacis, & id genus aliis, ^{Impressio exhalationum putris sive morborum radice.} turgeant: qui ex variis nostri corporis liquoribus, sulphuribus, salibus, fæcibus, tartaris exhalant & expirant: unde tot morbi & symptomata, sive proprio caloris naturalis motu & operatione; sive præternaturalis, aut

alia quavis abdita ratione id fiat, excitantur & invalescunt.

Nolim tamen omnes omnium morborum causas in genere ad ejusmodi exhalationes & evaporationes revocare: bonā tamen earum partem illuc referre auserim. Usque adeo potentes & admirandi sunt effectus ac varii spirituum illorum, quum subiectum proprium & congruum nanciscuntur. Quod facile sexcentis exemplis confirmare, & re ipsa comprobare possemus, ni brevitati studeremus:

De cognitione Oeconomiae humanae & exinde genitorum morborum ex contemplatione Macrocosmi.

Contemplatio macrocosmi, eiusque meteororum, occasionem subministrabit inquirendi in diversa meteora, quae fiunt in Microcosmo, homine, inquam, ex continuis illis vaporibus atque exhalationibus, quae ex inferiori ventre (quem merito cum terra comparaveris) in aeream hoc est, superiorem corporis nostri regionem sublevantur.

Vapores.

Ita patebit ex solis vaporibus mercurialibus in nubes à cerebri frigiditate condensatis (cum nec digeri aut dissipari potuerint) humorem modo pluviae moderatae ac simplicis speciei, modo densissimarum nubium aut catarractarum in modum descendere: unde catarrhi mites, aut violenti, quos suffocativos nuncupant, quod materia uno quasi quodam impetu

in partes vitales procumbat. Denique ex iisdem contemplationibus hauries veram originem ventosū, grandinum, nivium, à quibus tinnitus aurium, paralyses, apoplexia; & similes morbi, à vaporibus mercurialibus condensatis excitantur. Quorum sanè morborum causa non tantum, quod vulgus facit, ad frigiditatem referenda: sed etiam respiciendum ad aciditatem hanc salis vitriolati, quae vaporibus illis mercurialibus permixta, eosdem repente, & quasi de improvviso coagulare atque congelare potest, unde apoplexia, & ejusmodi morbi producuntur. Nam vel exemplo è corpore nostro exprompto, hoc est, urinae, facile patet, qualis istis humoribus mercurialibus acido sale permixtis insit vis coagulandi. Quapropter hoc simpliciter nobis concedi necesse est, quod diximus, sal armoniacum naturae acidum habere vim dissolvendi corpora, & coagulandi spiritus.

Q. An vis mineralis in homine?

Sed erit fortè sciulus quidam natutulus, & qui vix ac ne vix quidem limen philosophiae salutaverit, qui magna confidentia nullo pudore, contra nos insurgere & ocellamare auserit, in corpore nostro haud quaquam reperiri naturam vitriolatam, nitrosam, armoniacalem aut tale aliquid simile.

Probatio ab effluviis.

Huic ut respondeam. Primum omnium exactè considerandum sva-

deo, quis sit ignis ille naturæ, quis sit ille coctionis cibi in ventriculo author, qui eundem dissolvit atque immutat, & tam exiguo quidem tempore, quod nec aqua bulliens, nec ignis elementaris quidem præstare possit, vel longo. Rursus considerent quæso causam famis caninæ quæ tam promptè consuevit omnem cibum in ventriculo consumere, ut ne terminum quidem, aut spacium legitimum naturæ concedat nutriendi sui: unde fames ista insatiabilis. At ex vulgi opinione dicet aliquis hoc fieri ab humore quodam acido & melancholico, qui lateribus injectus interdum ebullit haud aliter ac fortissimum acetum, vel potius sicut oleum vitrioli, aut aliud simile quiddam devorans atque dissolvens. E-nim verò sanè si aciditas illa diligentius fuerit considerata, & per anatomiam philosophicam inspecta, à bonis & candidis facile judicabitur, non ineptius dici vitriolatum, quàm melancholicum. Quinimò longè etiam melius: cum melancholia talia nec possit, nec præstare soleat, nisi per aciditatem supra dictam.

Hac enim loquendi ratione, longè melius exprimitur virtus dissolvens, reliquæque proprietates, quod facile patebit ei, qui ad amissim omnia consideraverit. Et quid prohibeat tandem vitriolatas ejusmodi facultates, vel humores appellare, cum constet omnibus suis proprietatibus atque viribus ad naturam vitrioli accedere? Nimirum liberum est, &

concessum vulgò medicis Dogmaticis bilem appellare æruginosam, vitellinam, porraceam, propter afinitatem rerum, à quibus ista nomina mutuata est: Ecce igitur non & nobis integrum sit idem faciendi, & humores vitriolatos appellandi, quòd de natura vitrioli participent.

Sed redeamus ad meteora quæ sunt in corpore nostro: & jã locuti sumus de iis, quæ excitantur à vaporibus liquorum mercurialium, quæ cum aqueis similitudinem habent, atque etiam cum iis, quæ ex meris terræ vaporibus fiunt in macrocosmo.

Restat nunc, ut etiam de aliis aliquid tradamus.

Quemadmodum igitur exhalationes sulphuræ, nitrosæ, vel antimoniales ex terra in aerem atque nubes sublevatæ, causant meteora ignita, ut fulgora, fulmina, tonitrua, cometas, & his similia: Ita quoque in corpore nostro à fumis atque evaporationibus fuliginosis ex sanguine retorrido & adusto, atque à tot tamque diversis tartareis sulphureis, atque nitrosis (quibus viscera nostra scatent) effumationibus excitatis, similia producuntur meteora.

Ejusmodi quippe materiæ fuliginosæ, vel in ipsis hypochondriis, à ventilatione præpedita, æstuantibus, subortæ, vel à calore immodico & febrili excitatæ, tandem efferuntur & sub-

& sublevantur in cerebrum atque ignita in eo suscitant meteora, manias diuturnas, phrenitides arden-tes, melancholias pertinaces, deliria, dolores capitis, epilepsias, & id genus plura.

Horum quædam, ob materiae fuliginosæ tenacitatem, aut copiam longo tempore durant, uti mania: quædam citius finiuntur, ut phrenitides: quædam ferocius hominem exercent, quædam mitius, nempe prout materiae prædictæ fuliginosæ, vel plus, vel minus fuerint acres, abundantantes, adherentes, salæ, sulphureæ, aut talis ejusmodi qualitatis magis, vel minus inflammabilis, vel quacumque alia ratione noxiæ. Est enim magna istarum materierum fuliginosarum diversitas: Haud secus sanè, ac ipsorum etiam lignorum combustorum differentes fieri fuligines videmus, nempe alias tenaces magis, alias salas, sulphureas, & ejusmodi diversitates.

Eadem diversitas etiam apparet in separatione spirituum tartarorum cerevisiæ, defrutorum, vini, hydromelitis & similium potuum, quorum diversitas, vel ex odoribus narcis ferientibus abundè manifestè apparet.

Ita in salibus quoque, sulphureis, & oleis, quæ destillantur vaporum diversitas (qui nihil aliud sunt, quam spiritus à diversis materiis tartareis producti) satis manifestè declarat.

Horum namque alii sunt acuti, alii acidi, alii mordicantes, alii fecidi, alii odorati, quidam tantæ acrimoniz, ut vel solo odore ferientes cerebrum, moveant succussiones, & sternutationes extraordinarias, aut alia quacumque ratione oblaedunt cerebrum, vel obfuscando spiritus, aut obtundendo, & conturbando, vel sulphureis illis fumis, aut narcoticis, quales ex plurimis carbonibus excitari solent, sopiendo: (ut videre est in plurimis, qui ejusmodi carbonibus assidentes quoddammodo lethargici evadunt, aut quomodocumque cerebro vehementer perturbato.

Eadem constituendæ differentiz in antimonialibus, arsenicalibus, & mineralibus humoribus, vel vaporibus, idque ex eorum effectu, vel septico, vel certè caustico, quod prædicti fumi continent beneficio salis.

Tales acres fumi plus satis sæpè oculis nostris innotescunt, quibus & dolores, & inflammationes, & fluxiones acritudine sua accersunt, nosque sæpè, ceu altera quædam Xantippe aut scæmina rixosa perturbatrixque è domo nostra expellunt & arcent.

Hinc ex ea fumorum diversitate diversa suboriuntur symptomata, diuturnitate, malignitate, atque vehementia magis, vel minus infestantia, idque pro natura mineræ, atque conditione qualitatis,

vel quantitatis exhalationum, & earum substantiarum, quæ cum iis ceu vehiculo quodam sublevantur.

Rursus quoque videmus in visceribus terræ microcosmi, in ventribus, inquam, eisdem ferè effectus fieri meteororum, tam aqueorum, quam igneorum. Exempla sunt tympanites, hydrocele, itemque status ab infarctibus inclusi, viscera & partes internas concutientes, quæ omnia ventos, pluvias terræque motus præclare repræsentant: Aquæ verò intus aut inter cutem, mare, flumina, fontes, & rivulos. Denique & ignita meteora variè sunt etiam in homine ab exhalationibus spirituum nitrosorum, & sulphureorum, qui inflammati, tot febrium excitant diversitates, tot inflammationum.

Nascuntur in homine diversa substantia metallica, ut arena, lapides, seu calculi, qui in variis visceribus, atque capacitatibus ventriculi, fellis, quique in splene, hepate, intestinis, articulis, ac in ipsis etiam pulmonibus, atque cerebro procreari solent, quamvis frequentius id eveniat in renibus atque vesica, in quibus partibus sunt minera omnium fertilissima.

Sed & succi concreti (quos vocant) gignuntur in humano corpore, ut diversa sulphuris genera, saliumque præsertim plures differentia, vitriolata, aluminosa, nitrosa, gemmea: sal gemma, aut sal commune salsum, efflorescit in pituita salsa: sal armoniacum acetosum, in pituita acida, itemque in quadam specie melancholice acida: sal vitriolatum

aruginosum, in bile aruginosa: sal aluminosum pungens, & stypticum, in pituita vitrea, eademmet qualitate prædita: sal nitrosum amarum in bile amara: urinæ quinetiam penitus nitrosæ materiam nitro simillimam repræsentant.

Reperiuntur & in microcosmo, p. inde ac in macrocosmo, plures alia salium differentia: Sal saccharinum in dulci pituita: itemque sal arsenicale & septicum in humoribus malignis & pestilentibus.

Ex horum salium resolutionibus, sed maxime stypticorum, sunt quædam species colicæ, quæ tandem in contracturas degenerant.

Ex corrosivis distincta dysenteriarum genera oboriuntur: Ex acetatis orexes ventriculi. Ex arsenicalibus anthraces, carbunculi, itemque ulcera cancræ, phagedænica, dysepulotica & similia.

Ex eorundem verò coagulationibus sunt arthritides, calculi, scirrhi, & varia obstructionum genera pro ut ipsæ tartarorum, saliumque, quæ in corpore nostro gignuntur naturæ evariant.

Sed ut prædicta omnia explicentur melius, & clarius appareant etiam ad sensum (cum ex his petenda sit vera exactaque cognitio causarum morbificarum, qua sine frustra remedia quærentur, aut adhibentur) subjiciemus quasdam demonstrationes manifestas, & ad sensum patentes.

Notum

Notum est, & in confesso omnibus, vel edicto summi medicorum dictatoris Hippocratis, corpus nostrum constare ex continentibus, contentis, & impetum facientibus.

Continentia sunt partes solidæ, atque firmiores, ut ossa, cartilagines, ligamenta, carnes, quæ continent, & quasi coercent partes molliores.

Contenta in duplici sunt discrimine: quædam sunt impotentia, exhalantia, impellentia, seu impetum facientia: ut loquuntur medici) quædam humectantia, effluentia.

Prioris generis sunt spiritus balsami nostri radicalis, quos spiritus innatos vocant, sive parti alicui infixi hæreant, seu per universum corpus divagentur, generati ex substantia purissima, atque spiritali liquoris sulphurei, & salis alimentorum vitæ nostræ.

Spiritus rursus subdividuntur in naturales, in vitales atque in animales.

Hi omnes vel genuini sunt, atque puri, vel impuri & fœculenti. Illi profectò naturæ sunt purissimæ, atque adedò ætheræ, & vitæ conservatores.

Hi crassi, atque impuri ad illos collati, obnoxii alterationibus, quippe qui de impuritate fœculenta mercurii, atque liquorum salis, & sulphuris alimentorum, plurimum participant: Ex quibus principiis nos constare supra docuimus.

Humectantes partes sunt liquo-

res mercuriales, aut id, quòd vulgò humores nuncupant, tam naturales utiles, & nutrientes, qui retinent aliquid de spiritu vitæ, quàm inutiles & excrementitii.

Effluentia seu exhalantia sunt halitus, quo nomine & vapores, quorum supra meminimus complectimur: quæ nihil sunt aliud, quàm vel distillatio, & evaporatio illa humidæ, sublata ex parte aquosiori rerum humoralium seu mercurialium: vel exhalatio sicca rerum sulphurearum aut tartarearum atque salium corporis nostri.

Et tales exhalationes nihil quoque aliud sunt, quàm fumi, fuliginæque spirituales, sed excrementosi, idcoque superflui.

Nam præter primas illas separationes, quas natura facit ex parte alimentorum crassiori, & impuriori, per excretiones fœcum ordinarias: adhuc etiam in chylo, ac in ipso sanguine humorum nobilissimis, sunt quædam impuritates superflue, quas proinde natura separat.

Ergo per evaporationes separantur superfluitates humidiores, & ex tantum, quæ in tertia concoctione separantur, quæ assimilari nutriendis partibus nequiverunt. Quapropter à natura expelluntur per ductus insensiles, poros inquam cutis, ut liberius perfleret, & ventiletur ab aere calor noster naturalis, aut cordis fervor.

Superfluitates halituosæ quoque æquè participant de sicco atque de

humido: hoc est, his quæ ex materiis sulphureis, salis, atque liquoribus mercurialibus exhalantur, atque evaporantur.

Quarum quidem pars tenuior, & halituosior per insensiles transpirationes: aquosior per sudores: sordidior vero, atque ea, quæ maximè est fœculenta cutis superficiei obhæret.

Quod si verò jam ejusmodi exhalationes fuliginosæ retineantur in corpore nostro, (id quod vel propter frigus ambiens adstrictionemque cutis, vel propter locorum aut ætatis rationem, victus rationem intemperantem indeque enatam dispositionem, aut cutis densitatem similesve occasiones accidere solet) tum fieri nequit, quin ejusmodi corpora infinitis propemodum morbis aliis (præter eos, quos in meteororum æreorum, atque terrestrium microcosmi classem retulimus) fiant obnoxia.

Eadem cognitio æconomia humana ex analogia macrocosmi, paulò aliter tractata.

Non immeritò sanè nec absurdè homo microcosmus appellatur. Si quidem quicquid majore mundo circumcirca diffusum continetur, totum hoc microcosmo, ceu compendio, contrahitur, ut scribit his verbis Gregorius Nazianzenus initio libr. de hominis opificio, quod etiam alibi annotavimus, *hominem*

nempè à Deo post reliqua factum fuisse, ut Deus in ipso exprimeret, sub brevi quodam compendio, quicquid diffusè antè fecerat.

Neque hic de intellectu & ecclesti mundo, qui etiam in hoc compendio reperitur, velim verba facere: sed de elementari tantum; tanquam nobis proximo & adhærente, prout in superiorem & inferiorem regionem distinctus est. Quam etiam divisionem humanum corpus patitur: ut caput sit regio superior: vitales verò partes media: nutritioni dicatæ partes, utpote imo locosita, inferior aquæ & terræ regio, seu globus vocentur.

Quemadmodum autem in terræ penetralibus, tum solis radiorum virtute, tum ipsius terræ calore nativo & proprio, multæ exhalationum & vaporum species excitantur, quæ mixtorum imperfectorum corporibus essentiæ causam tribuunt: utpote quæ varia sulphurum, bituminum, saliumque ac liquorum sive mercuriorum genera procreant: hacque calor utriusque tum solaris, tum terrestris: nec non & astrorum influxus ratione, in elementari mundo, tanquam in suo continente, tot & tam varia contentorum genera, ex matricibus suis progenita conspiciuntur. Haud secus in humano corpore evenit, quod & continentibus & contentis partibus constat, quarum solidiores, ligamentosæ & carnosæ seu molliores, cum elementis collatæ, locorum & matricum officia in eo exer-

eo exercent: ut quæ & principia hypostatica, & alias substantias varias, tam fixorum corporum, quam volatiliū, tam materiales, quàm spirituosas essentias contineant. Quæ quidem substantiæ contenta in ipsis matricibus dicuntur: quorum alia impetuosa, & huc & illuc fluctuantia sunt: alia sunt humectantia, alia effluentia.

Impetuosa contenta sunt spiritus nostri tam naturales, vitales & animales (qui purissimi, sincerissimi, & maximè omnium ætheri sunt) quàm impuri, & malignam quandam qualitatē præ se ferentes.

Humectantia sunt humores nostri naturales, tam utiles, quàm inutiles & excrementitii.

Effluentia verò seu exhalantia contenta, sunt halitus tum sicci, tum humidi, hi vapores dicti, alii fumi.

Fumida illa exhalatio, quum sit ab arido fumus expressus, calida, sicca, levis & subtilis, semper in altum fertur, sulphuræ & igneæ naturæ propinqua, ut quæ facillè ardeat, & flammam concipiat, atque sic incendat & urat.

Contra vapor aut fluxus humidus, eum naturæ sit raræ, mercurialis, & aqueæ, si ab externa caliditate, frigida sua qualitate spoliatus in aerem efferatur, & ibi frigore concreseat, pristinam suam naturam recipere cogitur, ita ut scilicet in aquæ naturam convertatur & redeat.

Ut autem in majore mundo videre est, ejusmodi vapores & exhalationes, solis calore & astrorum influ-

xu: nec non propria ac interna terræ caliditate excitatos, materiam tam diversis ac stupēdis meteoris ac corporibus imperfectè mixtis sufficere, tum in aërea regione, tum in ipsis terræ penetralibus: præsertim ex vaporibus mercurialibus, frigidis, humidis, & naturæ aqueæ, nubes & pluvias, grandines, nives, gelu & ventos generari.

At ex sulphureis & calidis siccis, coruscationes, tonitrua, præsters, fulminia, & id genus alia ardentia metœora effingi.

Sic in minore mundo, hoc est, humano corpore, similes & iidem vapores ac exhalationes materiam multis & diversis meteoris efformandis suppeditant. Vnde tot ac tam varia morborum genera, eaque stupenda, modò mercurialia, frigida & humida: modò sulphurea, calida & sicca, non forma quidem & accidentē, sed substantia, hoc est, virtute essentiali talia, tum in inferiore ventre, tum superiore (hoc est, in capite & cerebro) partibus utiq; terræ penetralibus, & aëris regioni correspondentibus, prorumpere palàm est.

Etsi autem hujusmodi vapores & exhalationes, nec non ex illis prodeuntes stupendi morbi & symptomata, physicis quibusdam rationibus nitantur: ejusmodi tamen morborum causæ intellectus nostri captum plerunque longè superant altiusque repetendæ sunt origines, utpote quæ abditæ sunt & divinæ.

Atque hic agnoscenda mentis nostre imbecillitas, ut omnipotentiam, provi-

providentiā, ac sapiētiā Dei suspi-
ciamus, ac admiremur. Is n. subinde
modò pluvias, modò tempestates im-
mittit: modò ej' generis morbos, atq;
ad eò stupēdos, omnemq; curam re-
spuentes excitat, ut eorum causæ,
nos, etsi magna & studiosa indagine
illas rimantes, prorsus fugiant aut
lateant. Quod testatur ipse Iehovah,
cū sic loquitur: Si in decretis meis
inquit, deambulaveritis, dabo vobis
pluviam suo tempore. Si autem non
audiveritis me, constituam super vos
febrem, tabem, pestilentiam & sca-
biem, quæ non possit curari, ac da-
bo cœlū sicut ferrum, & terram
sicut æs.

Attamen si citra tam altum vola-
tum, physicis rationibus inquirendis
acquiescimus, & naturam substan-
tiarum spiritualium, hoc est, impetum
facientium, & earum quæ hu-
mectant, illarumque, quæ effluunt,
excutiamus: quæ quidem in corpore
nostro latitant: & tam boni, quàm
mali radices in eo constituunt: ea-
rum utique interna potius, quàm ex-
terna, juxta vulgi morem, suscipien-
da erit anatomia. Ad quam, haud
parvam lucem afferet, vini exem-
plum, quod infra anatomicè dissec-
cuimus: & sanguinis nostri sub vino
etiam dissecti, ob magnam utriusq;
analogiam inter se, rem non parum
enucleabit.

Ut enim vegetativum ab animali
sumptum, varia concoctione in sen-
sitivum cōmutatur, ut videre est in
pane & vino, quæ in sanguinem

convertuntur, sanguis verò in semē,
ex quo generatur homo.

Haud secus mineralis liquor, ra-
dicibus plantarum & vegetabilium
exceptus, & absorptus, vegetabilis
redditur, qui tandem in hominem
transeunt, istiusmodi animalibus
vescentem: ita ut pro ratione liquo-
ris, sulphuris & salis mineralis, vel
sulphurei & salini efflorescant.

Atque sic in homine videre licet
sales saccharinos nutrientes, sales ni-
trosos, amaros, acutos, purgantes ac
mundificantes: alios marinos, instar
balsami conservantes: alios gem-
meos: alios aluminosos, ponticos
& adstringentes: alios denique vi-
triolatos, acidos, esurinos, appetitū
& concoctionem excitantes.

In eodem humano corpore variaz
præterea reperiuntur aliorum liquo-
rum species: quorum alii dulces
sunt: alii amari, salsi, adstringentes,
pontici, acidi, & id genus alii, juxta
variā sui mixtionem & quantita-
tem.

Reperiuntur porò in eodem cor-
pore tot bituminum, naphtharum,
pinguedinum, resinarum, gummi,
lachrymarum, atque id genus alio-
rum sulphurum species, quot supe-
riorum liquorum aut salium. Ex
quibus sulphuribus, alia odorifera &
fragrantia, recreantia: alia scetida &
infectantia: alia papaverina ac sopori-
fera: alia anodyna ac lenientia: a-
lia septica & arsenicalia ac pesti-
fera: alia vitalia & salutaria. Ad
qua-

quarum rerum accuratam discussionem plus temporis requiratur, quàm ferat tractatus ratio.

Atque ex his liquet, quomodo spiritus omnes nostri, siue puri & ætherei, siue impuri, venis & arteriis corporis contineantur: omnesque corporis nostri liquores, siue utiles & nutritioni idonei, siue inutiles & excrementitij, ibidem inhæreant: ex quibus exhalationes omnes, & vapores sicci & humidi proficiantur: qui in eodem corpore unà cum reliquis contineantur, & sæpè ipsum torqueant. Quomodo denique eiusmodi substantiæ salinam, sulphuream & mercurialem naturam possideant, metallicam proinde & vegetabile: quarum aliæ dulciores & benigniores, naturæque nostræ magis familiares in hepate convertantur in sanguinè: cuius sincerior & purior pars, per venas in dextrum cordis sinum delata, ibique subtilior reddita, & in essentiam quintam calore cordis vivifico circulata, per totum corpus, ad omnia membra nutrienda, per arterias diffundatur: nec non in cerebro subtilior, ac cœlestior reddita, sensibus omnibus ac intellectui etiam proficit.

Aliæ verò impuriore & excrementitiæ suis locis peculiariter serventur, dum per emunctoria propria, purgando corpori destinata, abigantur: utpote aliæ, per halituosas transpirationes: aliæ per sudores: aliæ crassiores & fordidiore, cuti adherendo: cum quibus simul & aliquid spirituum nostrorum, & calo-

ris innati exhalat & evanescit: nec nõ aliquid radicalis humoris, & vitæ nostræ nectaris pretiosissimi.

Hæc quidem evaporatio aut resolutio, si sensim & lentè, ac leni velut igne Balnei maris à natura fiat, ad senilem usque ætatem tandem facillè decurrimus. Si contrà præcipitanter & ab æstuante velut calore ac febrili, ardoreque colliquante: nec non motibus corporis violentis, ac animi perturbationibus, & affectuum dolorumque vehementia exprimatur ejusmodi exhalatio & dissolutio: hinc lipothymia, seu animi deliquia & syncopæ, symptomata morti quàm proxima consequuntur.

Etenim non tantum constat microcosmus anima & corpore, hoc est, cœlo & elementis, sed principiis istis tribus, quibus constant elementa, in quæ à Chymicis apertè omne solutum corpus resolvitur: vel si crassi exemplum desideras, quod ipsi rustici fatentur, in ligno Mercurium, cum aduritur, in auras evolare, sulphur incendi, & salem remanere in cineribus fateberis. Has præterea in ligni resolutione partes observabis. Porro si cœlo constat microcosmus, uti in confesso est nunquid cœlum majoris mundi, naturæ minoris erit lumen, ut quid lateat in homine, ex majoris mundi proprietatibus & effectis apertè elucescat? Ut cœlum majoris mundi astris ornatum est: sic minoris, suis syderibus & planetis instructum est. Hinc fit, ut quemadmodum macrocosmi astra delinquant, errant, aut etiam laborant: Sic astra homi-

hominis suis morbis divexetur. Hinc apoplexia microcosmi ex fulmine majoris mundi *κατὰ συμπάθειαν* demonstratur, Epilepsia, tonitruis cœli majoris: siderationes coruscationibus, paralyfes gelibus & glaciibus, tinnitus aurium, colici dolores ventis terræque motibus, catharri, hydropifis hyadum & pleiadum copiosis pluviis in microcosmo lacum ex ejusmodi stellis & meteoris repletibus, siquidem ex *semine meteorico* quod resolvitur in pluviam, dum pluvia in imum cadit, & lacum efficit, hydropifis generatur, non quod majoris mundi astra microcosmum offendant: sed quod eadem sint astra in microcosmo, quæ in macrocosmo: ita ut sæpè dum errant majoris mundi astra, eodem tempore microcosmi sidera simul hallucinentur. Si hæc & singula quæque minutiùs expenderentur, unde morbi omnes nascantur in homine, apertiùs cognosceretur. In terra macrocosmi, varia fossilium, herbarum & arborum genera: Cur quoque in ea quæ microcosmi est, similia non animadvertantur? Si est in terra majoris mundi napellus, aconitum, aron, urtica, ranunculus, chelidonia, papaver, &c. ne dubites quoque in terra microcosmi, quæ ejusdem est essentia & proprietatis cum altera, accidentibus tantùm & formis differens, inesse easdem herbas essentia similes, quæ cum florent, seu efflorescentias suas producant, peltes, carbunculos, herpes, pruritiem, scabiem, pustulas, sceleritiam, lethargum, & alios tum

internos, tum externos morbos excitant.

Ex aluminibus, vitriolis, arsenicis, sulphuribus, aqueis, alij efflorescunt morbi, fistulæ, scrophulæ, anthraces, lupi, cancri, febres, varicæque inflammationes tam internæ quàm externæ, & id genus alia, quæ tamen etiam ex plantis, astris cœli, roribus aut mannis & mineralibus etiam oriri possunt, siquidem, ut sæpè inculcavimus, nihil est superius quod non sit inferius, & nihil inferius, quod non sit superius.

Disseca quæso macrocosmum, hoc est, omnes ejus partes, *εισόδους, ἀποόδους*, productiones, flores, fructus, semina, diligenter examina, & similia omnia in microcosmo puta evenire: alioqui non potes, esse medicus.

C A P. XXVII.

De principiis compositis & humoribus.

Prinicipia hominis composita, è principis illis simplicioribus commicta, sunt membra ac viscera humana.

Dicuntur principia quia ex illis constituitur homo ceu partibus integrantibus.

Mixta audiunt, quia è principis simplicibus certa proportione mixtis coalescunt.

Suntque præcipua.

Ventriculus, qui respondet globo terreno.

Epas cum genere venoso, respondet lunæ.

Lien cum propriis venis fermentationi ac excretioni dicatis, resp. mari.

Vasa generatoria: uterus, vasa spermatica, mamma, resp. Veneri ac matricibus macrocosmi.

Cor cum genere arterioso, resp. soli

Pulmones, cum vasibus respiratori dicatis, resp. mercurio.

Cerebrum cum genere nervoso

Cerebellum

Medulla spinalis.

Musculi & ligamenta.

Sensib^o
ac mo-
tus di-
catis
resp. d.
H. ♂.
ac ♀.

His adde, ossa ceu reliquorum fulcra: Humores, ac Spiritus. Et si placet excrementa, Bilem, Tartarum, &c.

Stellæ fixæ in homine peculiare officinas non sunt adeptæ, sed delitescunt in spiritu seu balsamo nativo hominis, emergunt autem nonnunquam & fructus suos in matricibus destinatis proferunt, sive id fiat in humoribus, sive in partibus solidioribus.

De Humoribus.

Humores in homine sunt substantiæ fluidæ, ex alimentis vi digestionis ob nutritionem hominis elaboratæ.

Suntque tum utiliores seu nutritivi, tum excrementitij: illi sunt chylus, chymus seu sanguis venosus, sanguis arteriosus: Hi, humor melancholicus, Fel, serum, ac denique si placet viscosum phlegma, seu pituita unde tartarus.

Constant autem non minus ac res

aliæ è principiis hypostaticis & elementalibus sub formam liquidam humanæ œconomiz congruam subactis.

N. Ostensum est alibi, vegetabilia ac animalia in alimentum hominis destinata, in eius substantiam ac naturam cum suis principiis, quibus constabant, facessere, ita ut deglutita, concocta, & in chylum versa, ac in jecur, cor & cerebrum diffusa ac distributa, variis coctionum ac circulationum gradibus, tandem in spiritus naturales, vitales & animales, mercuriales, sulphureos ac salinos æthereos, ac spirituosos attenuentur & commutentur. Qua ratione alitur, crescit ac in statu suo conservatur homo ad prædestinatum vsque terminum.

Hinc etiam trium humorum origo & generatio colligi & intelligi potest, qui tum ex horum principiorum, tum ex elementorum mixtione proficiscuntur. Qui quidem non sacis inter se differunt ac varij sunt, sive perfectione, sive imperfectione, ac tria illa inter se principia diversa sunt, gradibusque perfectionis dissident.

Primus humorum utilium, chylus est, qui in ventriculo & venis finitimus, præsertim mesaraicis, ex prima coctione elaboratur.

Ipsè Chylus tribus illis principiis constat, sed adhuc valde impuris, unde prima nutritionis rudimenta extant: eaque est prima digestio ac separatio puri ab impuro trium illorum,

rum principiorum formalium, triumque elementorum materialium.

Chymus.

Secundus est sanguis, primo coloris concoquenti gradu iecoris ac venarum ex chylo nascens, qui succus est *ivxymos*.

Hinc secunda quædam cōcoctio, ac puri ab impuro separatio formalis tamen ac materialis essentia oritur, quæ prima cōcoctione ac separatione longè subtilior ac nobilior est.

Tertius humor is est, qui variis circulationum reiterationibus calore cordis admodum vitali celebratis, perfectione cōcoctionis alios duos longè lateque superat, qui humor vite alimentarius aqua vite sulphurea ac radicalis dici potest: N.1. Hic quidè per arterias in totum corpus dispergitur, in eiusque substantiam convertitur; ex perfectissima omnium aliarum concoctione, quæ tertia est, eaque vocatur assimilatio nutrimenti & nutriti.

Hunc certum est humorem maxime trium principiorum puritatis esse participem, speciemque rectificatæ aquæ vite animalis præ se ferre, quæ ab omni passivo elemento vini animalis, hoc est, sanguinis, secreta sit, Sanguinis n. quem iam diximus secundum esse humorem utilem (quemque cum vino depurato ac extracto comparabimus) quod à majore & impuriore parte sui terrestri tartari expeditus sit, hujus tria etiam principia Chylum puritate superant, ac ex illis tertia cōcoctione ac digestionem eliciuntur, aqua vite sulphurea animalis: spiritus æthereus ac subtilissimus: nec non sal varijs et-

iam circulationibus ac cōcoctionibus naturalibus depuratus ac attenuatus.

N.2. Sanguis per venam cavam in cor usque delatus (quod veluti Pelicanus est naturæ, aut vas circulatorium) subtilius adhuc concoquitur ut veluti quinta essentia, aut aquæ vite sulphureæ ardentis vires assequatur, quæ emphyti & symphyti caloris origo est. Eadem aqua vite per arterias in cerebrum deportata, illic rursus in reti admirabili circulationibus exaltatur, ubi, in spiritum vere æthereum ac cœlestē cōmutatur, unde spiritus nascitur animalis, animæ præcipuum instrumentum, eo quod ad ipsam spirituales naturam magis quam duo reliqua principia accedat.

His extractis, quod restat in sanguine (ut in vino) aqua est insipida, ac feces sulphureæ & tartareæ impure, quæ ex elementis prodeunt materialibus. Eiusmodi in sanguine sunt pituita, frigida & humida mercurialis, bilis flava, calida & sicca sulphurea, & melancholia seu atra bilis non frigida sed calida & sicca fœtiginosa, quæ sunt excrementosæ partes puriorum illarum substantiarum.

Nec tamen prorsus ex iacent inutilis, siquidem ex activis trium principiorum tum elementorum qualitatibus non nihil retinentes, quatenus materiatae sunt, ad aliquid conducunt.

Bilis, quatenus nitrosulphurea est, calidissima & amara, præsertim ea quæ fœlica est, exundans ex sua cystide in capacitatem intestinorum, expultricem facultatem ad deiciendum provocat.

N. Bi-

N. Bilis nitrosulphurea sulphuri nitroso respondet, vel naturam salis gemmæ refert. Hæc in cystide fellea, ad cavum jecoris receptaculum suū & sedem habens, longe crassior humor est, quam humor melancholicus, utpote sulphuris nitrosi habitum retinens, tartarei, oleaginosi, viscosi & densissimi, ut quæ non tantum externo ignis calore prompte condensatur: sed immodica etiam calorishæpatis intemperie, coagulatur & induratur, tota fermè in tartaream consistentiam, silices & nigros lapillos referentem.

Pituita verò acida & mercurialis fermentationi, & appetitui excitando utilis est.

Cui etiam rei non inepta est melancholia, quæ acidi humoris sanguinis veluti sæx est, analogiam quandam habens ad acetum ex vino factū. Primæ enim ciborum contritioni ac concoctioni inservit, virtute ignis ejusmodi interni & vitriolati in hujusmodi humore acido delitescentis, qui à calore ventriculi fulcitur ac irritatus, promptè ac expedite cibos conficit, ac destruit, & tanta vi interdum absomit ac devorat, dū superabundat, ut famem caninam aut lupinam plerunque inducat. Sed placet de hoc aliquantulum fusius agere.

De humore Melancholico.

Humor Melancholicus est sanguis ob deperditum spiritum æthereum accensens, idq; sit simili planè modo quo vinum ob deperditum spiritum æthereum acetum evadit.

N. I. Quomodo sanguis spiritu suo æthereo privetur docet sanguinis circulatio, quæ idem destitutus spiritu suo æthereo, utpote qui in partium nutrimentum cessit, per venas reducitur. De quo c. 28. n. 2.

Melancholia acetosis & ponticis qualitatibus prædita satis vitriolati & aluminosi naturam refert.

Nimirum vitriolum & alumen quidem sunt instar ignium terrestrium, acris & æthereis ignibus ita oppositorum, ut aqua vitæ nulla arte extrahi possit. At si quid primò ex eo prolicetur, illud propè insipidum phlegma est, à quo corrigitur, & velut coæretur. Cujus consortio si fuerit privatum, eam acrimoniæ violentiam adipiscitur, ut saxa, nec non ipsa metalla vel densissima & solidissima perfringere ac erodere valeat.

A simili ratiocinandum est, humorem videlicet melancholicum, à proprio phlegmate spoliatum, eam acerbatis & acrimoniæ vim contrahere, ut desinat censerì amplius naturalis, ac præter, imò contra naturam haberi: ut quæ omnium acerbissima, gravissima & exitialissima in corpore humano symptomata inducat. Siquidem aquæ fortis ex vitriolo, alumine & nitro constat, naturam redolet: cuius etiam effectus imitatur. Siquidem ea modò orexas, modò caninam famem aut rabiem excitat, cum ea in ventriculo congesta furit & insultat: modò melancholiam illam, quam ex hypochondriorum ardore, sublimato illo humore, hypochondriacam vocant: unde

ex menyngum & pericranii, ab illo humore, in vatione, mens perturbatur & delirat: modò per anarrhopen sursum sublatus humor: modò per catarrhopen deorsum, varia, eaque prodigiola & stupenda testimonia de se exhibet. Qui quidem effectus siccitati, humiditati, frigiditati aut caliditati humorù nò sunt arrogandi: sed causis illis omnib⁹, ad quas supra ejusmodi affectus revocavimus, ut ab exemplis propositis cognosci potest.

Ita ut hinc inferam (quod pace magni illius Galeni, celebriusque ejus sectatorum dictum sit) iniquè humorem hunc melancholicum cù fœce vini & amurca olei conferri, cujus receptaculum splen constituitur. Siquidem hujusmodi humor nunquam in liene seorsim deprehensus est: quàm nullum in liene à natura proprium destinatum sit istius humoris phylacium, quale bili in fellea cystide ad jecur designatum est: ut ejus opera in jejunium intestinum exundantis, tanquam ab aloë provocata expultrix facultas, aut à rhabarbaro cholagogo, corpus humanum vitiosis humoribus & crassioribus excrementis quotidie repurget. At non sic spleni consultum est: in quo quidem, etsi acetum sanguinis naturæ liquidæ, non autè terrestris (quod de melancholia naturali dictum velim) ingeneretur: nusquam tamen crassum & fœculentum quid aliquam illius partem propriam occupat; quin per totum ejus

spongiosum corpus diffunditur, ut sic corpus ejus, hoc humore acido & acri perfusum, tanquam fermento, in raram & spongiosam naturam attollatur: ut in pane videmus fieri, qui fermento maceratus attenuatur, ac levior ac spongiosior redditur, quum secus futurus esset gravis, densus & ponderosus, si eo destitueretur.

Vt autem acetum vini non, nisi post deperditum, aut separatam spiritum (quæ volatiliior est & sulphurea atque mercurialis vini essentia) fieri potest: quod idcirco accescit, eò quòd sale m solum armoniacum, volatilem & acrem, nec non vitriolatū retinuerit: quem sibi semper habet lateater conjunctum, à quo qualitatem & vim obtinet longè aliam, quàm frigidam & siccam, sed modò dirimētē & resolventem potius ea, quæ duriora, & fixiora ac solidiora sunt substantiæ: modò coagulantem, quæ mollioris & magis spiritalis sunt corporis, ut alibi apertè demonstravimus. Sic etiam humorem melancholicum in corpore nostro dissipata prius dulciori & suaviori essentia, accescere certum est: & easdem facultates, quæ acetum, non frigidam & siccam, sed longè potentiores à sale suo obtinere, & in actum tandè producere.

Omnis autem melancholicus humor, quatenus humor est, crassum quid aut terrestre dici non potest. Fluidæ enim & liquidæ naturæ esse necesse est: nec à terra natura, calci-

natione & adustione, acrimoniam, quam in ea describitur, nigredinem, ac redinem, fermentationem assequitur: sed à mixtione salis ejusdam armoniaci, volatilis, subtilis atque acris acidivæ ac vitriolati, quem in se solutum continet, quique esurius & provocando appetitui condimentiloco est: & ignis naturæ admirandæ proprietatis concoquentis, digerentis, devorantis, absumentis, aliisque id genus functiones obeuntis intra momentum temporis, quas nullus alius ignis, sola caloris qualitate & vi, vel intra longum temporis spatium præstandi vim habeat.

Tantum itaque abest, ut huiusmodi melancholia, scæx & amurea dici debeat, omniunque humorum crassissima ac maximè terrestris: qualis nobis depingitur, (sic tamen experimentum, quo talem in liene deprehendi constat.

Præterea quod ex melancholia, in liene comprehensa, calculos coagulari ac indurari (ut bilis in felle ferme tota indurari potest) nullo experimento comprobatur: qui tamen lien, si interdum obstructionibus scateat, unde scirrhi nascantur: nequaquam humori melancholico simpliciter huius rei causa tribuenda est, sed variis aliis impuritatibus & tartareorum aliorum humorum mixtionibus: ex quibus in hepate etiam, aliisque visceribus, huiusmodi scirrhi generantur.

Cognitio humoris melancholici ex anatomia sanguinis.

Docuimus alibi, quomodo è vino eliciatur spiritus æthereus, aliæque variæ substantiæ, quales sunt acetum, & ex hoc liquore acidissimus ex fecibus liquores mordacissimi, spiritus nitrosi sulphurei, feculenti, &c.

Simili profus ratione artita sedulus, naturæ, quæ omnem humanæ philosophiæ perfectionem multis parasangis transcendit, imitatione, ex massa quoque sanguinis dulcissimi extrahere novit aquam vitæ celestem, ac cum nectare nostro vivifico, consentaneam. Ut & serosam quandam ac insipidam humiditatem (phlegma vulgò dictam) quin etiam liquorem simpliciter acidum, quique eadem planè, qua de vini aciditate dictum est ratione, in acidissimam ac penetrantissimam elevari aciditatem potest. Qua separata ex massa eadem, emergere videbitur feces nigras, acres & corrosivas. In quibus diversis substantiis spiritus vari (non aliter ac de vino dictum est) vaporosi, halituosi, aut sulphurei, fuliginosi, salsuginosi, acidi, dulces, acresque continentur. Quis si admirabili naturæ vinculo & harmonia invicem colligentur, tantum abest ut in naturali œconomia turbas ulla dent, seditionesve moveant, ut potius animæ nostræ vehiculum, & corporis vinculum existant artissimum.

Quando verò dulcis illa humorum harmonia interpolatur, illique temperaturæ terminis egressi, vires sigillatim possident in summo gradu excellentes, nec mutua activitate retusas.

tufas: naturæ in primis obsunt, eaque de suo statu deiciunt. Et hæc est illa *aque vitæ*.

Hinc fit ut Hippocrates *l. de veteri Medicina* supra citato, terminis *Acidissimi, Dulcissimi, Amarissimi*, nihil aliud quàm immensum spirituum robur, naturæque; noxium innuere voluerit, cum inferius subjungat: *Atque hæc quidem mixta, ac inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem ledunt. Item. Vbi verò quod horum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc & conspicuum est & hominem ledit.*

Cognitio humoris melancholici ex anatomia aceti.

Acetum simplex, non parum habet, cum humore acido melancholico corporibus nostris insito, similitudinis & convenientiæ: verum quoniam sufficiens humoris istius melancholici copia, vix ac ne vix quidem haberi potest: ad opus chymicum moliendum: à natura animalis ad vegetalem transcamus, ut utriusque collationem, aceti nimirum & prædicti melancholici humoris, ne dum in solo gustu, sed in aliis etiam amborum facultatibus, aperiamus.

In primis igitur acetum ex liquore omnium suaviores, dulciore, magisque nutritivo, & naturæ familiari elicitur: vino nimirum, nec vino tantum, verum etiam cerevisia, hydromelite vinoso, & quovis in summa nutritivi humoris genere. Acetum hoc ergo commune licet è vino fiat, alimento plurimum nutritivo, minimè tamen vires naturæ lapsas reparat, eò quod spiritu vita-

li spoliatur: in quo præsertim facultas illa inest spiritibus nostris consentanea, & ad nutriendum accommodata.

Inde fit ut quidam, quorum princeps est Galenus, acetum vinum mortuum appellent, nec idcirco tamen liquor ille naturalis esse desinat, quàm plurimis naturæ aptus intentionibus: sicut inter alia appetitui exacuendo: ut taceam, quod & citra noxam bibatur.

Huic aceto vegetabili, qualitatibus respondet humor corporis nostri, melancholicus dictus: qui naturali à sanguine proveniens, licet ut sanguis minime nutriat: tamen aceti instar alios haud exiguos in naturali œconomia præstat usus.

Ac inter cæteros, ex liene per vas breve & venosum ad ventriculi interiora delatus, aciditate, vel potius acidis quos continet spiritibus, ventriculi orificium superius, numerosa nervorum serie ex sexta in primis conjugatione propagata coronatum, vellicando, primo sensum excitat, hoc vero ipso dein appetitum animale exacuit.

Cæteras vero quas habent conformium qualitatum inter se similitudines, sciens prætereo.

Hujus aceti aciditas, per artem, solo mediante balneo Mariæ, miris modis intenditur, diciturque tunc acetum destillatum, quod & ipsum phlegmate suo liberatum, in longè majorem acrimoniam vimque ascendit dissolvendi. Qua destillatione perfecta, feces colore nigro ac sapore

pore acerrimo in fundo residentes, tantam corrodendi vim possident, ut de spiritibus salis, ac tartareis, maximè corporalibus ac causticis participare, haud obscurè intelligantur.

Simili planè ratione natura à nemine edocta, & ad cujus imitationè ars quicquid laude dignum præstat, molitur, hypochondriorum calore balnei teporem sæpè numero longè excedente, in separatione substàtiarum liquoris hujus acidi naturalis, succi videlicet melancholici, ac cum aceto vegetabili, plerarumq; qualitatum similitudine participatis, partibus tenuioribus magisq; aëreis evaporatis, progreditur: ipsumq; quodammodò, ut Hippocratis verbis utar, commutat in acetum destillatum acidissimum, tantoq; dissolvendi ac consumendi robore præditum, ut momento quasi atterat solidissima quævis, ac loco naturalis, caninam expetentiam excitet.

Feces verò hujus humoris melancholici in separationis fundo residentes, tam colore nigro quàm proprietatibus reliquis, acrimonia imprimis, aceti feces æmulantur. Estq; hic humor atrabiliaris dictus maximè còtra naturam, morbos generans ut curationis longioris, sic symptomatum vehementia famòsus.

Atque in his quidem Analogia & proportio aceti vini vegetabilis, cù sanguinis aciditate consistit. Principalis verò noster hoc loco scopus est, ostendere, acidam qualitatem remissionem aceti simplicis, intensio-

rem destillati, intensissimam verò ac planè erodentem fecum: nec ab excessivo calore aut frigore, neq; etiam intensiore dependere aciditate vellicante, sed à quibusdam potius spiritibus, quorum alij quidem natura acidavellicanteq; sunt præditi, alij verò qualitate falluginosa eaq; mordicante & erodente.

Illi porò spiritus in suis matricibus, sive liquore & fecibus prædicti aceti delitescunt: quorum facta separatione, manifestum evadit, facultates seu qualitates solventes prædictas, neutiquam à materia seu qualitibus elementaribus, sed à sola procedere forma seu spiritibus, quæ cum non magis in separatione partium aceti, quàm ipsius aciditatis sanguinis nostri, locum habere ostendantur: non immeritò similes quoq; ex utrisq; conclusiones elicimus.

Profectò si Galenus (vir alioqui ingenij ac subtilitatis miræ) voti sui, quod ex cap. 19. libr. 1. de simpl. Medicam. facult. colligi potest, compos factus fuisset, sicq; modum separandi diversas in aceto subitantias, nò minus quàm muliercularum vulgus in lacte, caseum à butyro & serositate reliqua facili negotio separantium, deprehendisset, aut saltem spirituum dictis substantijs inhabitantium diversitatem: tãto profectò cum labore ac ingenij defatigatione, frustra indagine suscepta, acrimoniæ, aciditatis, visq; in aceto solventis causas, in nudis calidi & frigidi qualitibus, 20. 21. 22. & 23. capitibus libri citati minimè collocasset.

Galenus sententia circa miras acetis effectus improbat.

Demonstrationis autem nostræ initiū ducamus à fecibus, post acetī distillationē in fundo vasis residuis, humoriq; atrabiliaris simillimis.

Acetī distillatio quomodo fiat.

Harum secum si libram vel amplius in retorta vitrea, cum recipiente probe lutata aperto igne (qualis ad oleum vitrioli crassius extrahendum adhiberi solet) distilles: ascendentes primum videbis spiritus crassos, ac instar nubis spissos, ac consequenter corporeos, qui citra ignis diuturnioris ac continui violentiam planè separari nequeunt: paulò post verò in oleum seu liquorem, mordacitate ac qualitate caustica, nec ipsi oleo vitrioli cedentem, ambientis ipsos aëris frigore densari conspicias.

Terra in fundo remanens, salsedinem quidem aliquam, ad horum tamen spirituum igneam quasi penetrandi ac dissolvendi vim minimè accedentem, nanciscetur.

Vide cricinomata pro ducantur.

Similes planè terrestres spiritus in atra etiam bile continentur, fecibus nimirum liquoris acidi, aut melancholicę naturalis: quos ob naturarum similitudinem, spiritus appellamus corporeos, vitriolatos, qui ceriè in ijs quos Carcinomata infestant, carnem & ossa quotidiano morbi incremento, arrodendo depascuntur.

Quod verò spectat ad spiritus acetō distillato immersos, cum illi subtiliores naturæq; magis existant æreæ, eorum separatio eatenus est difficilior, quatenus sub oculis subijci non potest. Expertus tamen Chymicus cujus sapientia & artificium ad ardua quæque extenditur,

cosdem sine multo negotio elicit.

Fit autem sumendo unciam circiter unā salis Tartari purissimi, huicque in alembico super infundendo unam aut alteram librā acetī distillati optimi. Ac distillatione gradatim lento igne suscepta, dictum acetum omni aciditate viq; dissolvendi spoliatum distillare videbis, sapore ab aqua communi non differente. Eò quòd spiritus salis acidi vitriolici, à quibus veluti subtilissimis omnem suam virtutem mutuabatur, & à quibus præterea aliter fecerent non poterat, ejusdem salis Tartarei beneficio retinentur: natura quippè simile simili gaudet, prout antea declaravimus. Acetum tamen quod inde dilabatur, eandem prorsus quam aqua dulcedinem retinens, parum admodum de sua imminuet quantitate. De libra namque una acetī pauca solummodò grana salis volatilis & acidi detrahentur, quæ totam illi dissolvendi virtutem & aciditatem, in prædicto sale tartareo remanentia, supeditabant.

Simili planè ratione aqua vitæ optima, multiplici rectificatione (sic mihi per artem loqui liceat) naturā quodammodò igneam vel æream adeptam, omni tamen virtute ac robore exui potest, ita ut instar aquæ fontanę distilletur prorsus insipida. Philosophica nimirum id præstat distillatione, detrahendo ei spiritum ac sal armoniacum, sulphurulentum, & igneæ naturæ seu æthereæ: licet ex integra aquæ vitæ libra ex tactu, paucula grana non superet. Atque hoc

Quomodo acetum in aciditate spoliatur.

hoc armoniacum sal, sulphureum, volatile, ac spirituale, à verò philosopho ad tantam activitatem perducipotest, ut solidissimum etiam metallum, radicali interim ejus humido minimè destructo, in momento oculi calcinet. Hic namque est ignis naturæ cœlestis, animans & vivificans, igni nostro communi destructori è diametro oppositus.

Horum ergo spirituum ex diversis vini partibus (aceto nimirum, aqua vitæ, ac fœcibus reliquis) extractorum, excellentia, agendiq; in primis robore demonstrato: In massa quoque corporis nostri sanguinea pariratione non solum tres humores, numero distinctos, verum ejusdem insuper planè cum dictis, naturæ, roboris & efficaciz, contineri dicimus.

C A P. XXVIII.

De Actionibus internis.

Actiones in homine internæ sunt Vivificatio, Nutritio, Sensus, Motus, Imaginatio, & Superfluum excretio.

N. I.

Vivificatio fit ab anima, sive vita naturali, quæ spiritum igne suo vitali accendit, adeoque in actum collocat, aere attracto, & adaptato ventilata & enutrita.

Modus hic est: Aër attractus per nares, & os (in quibus nonnihil alteratur) deducitur in pulmones, ubi si horum aliquantulum temperatur,

& flammæ vitali, quæ sanguini arterioso seu spiritui inhaeret, ventilationis ac alimoniz causâ surrogatur: Reliquum ceu inutile ejicitur foras, & exhalat per expirationem. Flamma hac ratione nutrita, ac ventilata, micat in totum corpus, idque vivificat, id est, actuat, micare facit, lucidum reddit, non secus ac flamma seu ignis candelæ vitam elargitur.

Vivificationi igitur inservit 1. Respiratio, qua aer & cum aere spiritus in aere attrahitur, alteratur, depuratur, & flammæ vitali ventilationem ac nutritionem præbet: reliquum ceu inutile per expirationem excernitur.

2. Pulsus est actio, constans systole ac diastole, inserviens sanguinis attractioni ac expulsion.

N. 2.

Nutritio est actio, qua microcosmum destinatus officinis nutrimentum sibi coquit & assimilat.

Nutritio fit ex alimentis; cibo ac potu extrinsecus assumpto. Hi per œsophagum in ventriculum demissi, imbi convertuntur in Chylû. Chylus is delabitur in intestina, ubi separatio fit fecum crassiorum & materiæ nutritioni aptioris. Illæ excernuntur per anum; hæc venas mesenterij subit lacteas dictas, & ad Pancreas ejus rapitur subindeque magis defecata ad hepar deducitur, coctionis secundæ focum. Hic digeritur ulterius Chymique nomen suscipit. Ex jecore effunditur in venam cavam, & per hanc in cordis thalamum dextrum. E sinu hoc dextro per venam arteriosam in pulmones ele-

R. 2 vatur,

Massa sanguinis diversos humores continet,

vatur, unde imbutus spiritus, ceu aeris portione utiliori, (inutilior enim per expirationem excernitur) ad vitæ ventilationem & nutritionem necessaria per arteriam venosam in cordis revertitur thalamum sinistrū. Hic elaboratur exacti^o & exprimitur subinde in arteriam magnam. Hinc per bipartitum ejus ramum pars sursum, pars deorsum vergit: utraque ad partium singularum nutritionem & vitam elargiendam. Nimirum q. s. in arterias minores destinatas transfertur, è quibus nutrimentum suum partibus singulis acquiritur: attrahunt enim singulæ sibi familiare. Reliquum regurgitat, transitque in venas per anastomoses, reduciturque denuò tum ad venam cavam, tum ad portæ venam dictam. Quinimo, quia sanguis hic spiritu osiore sui parte aliquatenus privatus ad aescentiã vergit, id quod acidiusculū est, ad lienem defluit, & in naturæ fermentum cedit, quo decoctiones facilitatur. Vide infr. de humero melancholico. Et si placet de circulatione illa sanguinis, acutissimū Harvejum lib. peculiari de motu cordis & sanguinis: nec non clarissimam Wallæum Profess. Leidensem Epistolis super hac re doctissimis ad Thomam Bartholinum.

Nutritioni subserviunt sequestrationes, & appetitus. Sequestrationib. partes inutiliores ab utilioribus secernuntur, ac nisi natura impedita fuerit per emunctoria sua excernuntur.

Varia hæ sunt, pro diversitate officinarū & excrementorū differentes,

excretio sc. 1. fecum crassarū, spiritu fetido ac inflamabili (sulphur vocāt) refertarū. 2. seroli liquoris sale volatili fixo ac olei tātullo gravid, q. partim in regione prima, & venoso genere partim in secūda & arteriarū cavitatibus separatur, separat^o q; nomine sudoris, vel urinæ excernitur. 3. Biliosa feculentia, sale amarissimo foecunde, quæ in jejunum intestinum exudans excreticem irritat. 4. catarrhorum, q. in capite seu capitello destillatorio cōdensantur. 5. Ceriminum i. e. sordium ad aures defluentium. 6. halituum per insensilem trāspirationem exhalatium. 7. Sanguinis acidiusculi, terrestris, ac vitriolici, q. è nutritione redundans, & à liene raptus, partim adhibetur nutritioni quarundā partium, partim fermentationi chyli, partim quoq; in venas mesaraicas secer-nitur, per hæmorrhoides, excernendus. 8. Sanguinis menstrui, qui toti corpori expurgando à natura inter cetera emunctoria destinatus est. Nimirum fermentatur, ac ferverescit sanguis in mulierib. ad lunæ cursum, nō secus ac mare ad ejusdem cursū ferverescit ac commovetur, qua ferverescētia tū impurius sanguis à puriore separatur, adeoq; sanguini insignis puritas, & summus vigor conciliatur; tū sobolis partus juvatur. Eodem sanè modo, quo maris ferverescētia terræ matricibus humorem sequestratum communicare videtur, quo partus inibi metallorum & cæterorum promoveantur.

Appetitus est desiderium alimenti à spiritibus esurinis excitatum.

Refe-

Referunt Doctores Dogmatici appetitus destructionem oriri, vel ex nimio calore ventriculum & spiritus esuriei deservientes, in eo que habitantes exsiccant; vel à nimia frigiditate, eisdem spiritus congelante; vel ab obstructione partium, qua spiritus illi per suam spheram vagari prohibentur, & munus suum obire. Has causas jure merito censemus admitendas, siquidem experientiam quotidianam docemur, in extremis calidibus appetitum languere, ut sitibundos in hepate spiritus ad potum excuciat: Sic nimio frigore internas partes congelascere, easque tartareis fecibus ac lapidosis, quas illi pituitosas vocant, interdum involvi & obstrui. Quæ cum vera sint, causarum tamen istarum veritas, ad externas intemperies simpliciter non est referenda; sed ad internas potius corporis humani, suorum tunc astrorum intemperiem, & influentias sustinentis. Quin & obstructiones, quibus ex partes secatent, modo sensim, modo uno momento genitæ (ut in infantibus vix natis, jam grandiores vesicæ lapidesferentibus, videre licet) à spiritibus tartareis aut mineralibus: vel sensim (ut cum paulatim crescente frigore tandem aqua congelatur) vel uno momento (ut cum ad gelidissimum unius noctis astrum, flumina congelantur) procreantur, & motum partium illarum, fluxumque spirituum cohibent: quo fit ut appetitus vel sensim, vel uno momento pereat.

Ubi igitur non est appetitus, ibi neque attractio: ubi nulla attractio,

inanis est quoque; retentio: retentione vero vitiatæ, digestionis quoque vanus & irritus erit conatus, sicut & similiter excretionis. Hæc est aurea illa Homeri catena, continuis vinculorum annexionibus absoluta, ex qua colligi potest, quod, si facultatum una aberret, alteram quoque statim vitari ac perverti, necesse sit.

Instrumentum autem sive motor primarius omnium harum facultatum, hoc sese ordine subsequendum, est ipse appetitus, excitatus ab humore acido sive melancholico, qui per meatum splenicum, à medicis vas breve & venosum appellatum, transmittitur in ventriculum, ut vulgaris medicorum fert opinio: Ubi potius hic statuendi sint spiritus famelici sive famem inducentes, acidi & vitriolati, qui exhaustis & consumptis alimentis, adeo ut nulla amplius residua sit materia, in quam ipsi actionem suam, id est, rolionis ac mordacitatis vim exereere queant: superius ventriculi orificium (quæ pars corporis exquisitissimo sensu prædita est, ut in quam implantati sunt duo rami, è sexto nervorum pari seu conjugatione derivati) adoriuntur, idque spiritali sua aciditate stimulant, vellicant ac pungunt. Ex qua vellicatione seu lancinatione excitatur sensus, ex sensu appetitus, ex appetitu famis, quæ ex istis famelicis spiritibus provocata ac producta exstiterit. Hi enim sunt ipsi, qui esuriunt & sitiunt, & qui post assumptam alimenti ac ciborum ma-

teriam, confestim aliam novam appetunt, quam attractam acida sua & mordaci dissolvendi ac conterendi facultate contringunt, quæ dissolutio ac contritio, postea a medicis appellatur cōcoctio sive digestio. Hac dissolutione sive digestionē peractā, quæ quinque aut sex potissimum horis absolvitur, alimentosæ substantiæ fit conversio in chylum, idque mediamentibus famelicis illis spiritibus, aut igni naturæ potius formali, quam materiali: Quam concoctionem ad hunc modum factam, nullus alius calor externus sive igneus, quā tumvis vehementissimus ac ferventissimus, vel per pluriū etiā dierum ac septimanarum durans spacium, perficere unquam posset. Cum verò hi spiritus cūrentes à suarum functionum officio impediuntur, sicut id fieri facile potest à causis suprā dictis ubi videlicet appetitus fuerit depravatus, vel proflus etiam abolitus, fit tandem, ut licet omni manducandi desiderio sublato, fame proflus nulla urgeatur homo: tamen sine ulla ciborum ingestione vivere possit: nec aliunde accipiat vitæ producendæ fomentum, nisi à solo isto vivifici nectaris fonte, & vera aquavita, remanente ac residente in sanguine, jam in ipsis venis & arterijs contento: Quæ aqua vitæ, cum sit spiritalis aëreæque substantiæ, ab aëre quoque, quem quotidie haurimus & inspiramus, fovetur & alitur: ab eoque à suffocationis & extinctionis periculo custoditur: unde illa, velut ignis suaviter accensus, ad

tempus etiam diuturnum, vitalem calorem benignè fovet ac sustentat, & ita consequenter vitam prorogando conservat: in tantum temporis spacium, quod major aut minor illius fuerit copia, in quantitate & qualitate. Ubi necessariò quoque requiritur, ut vasa illa, (quæ aquam hanc divinam continent,) sint optimo & hermetico sigillo occlusa, hoc est, ut venæ, arteriæ, & ipsa corporis substantia, ne sit plus justo densa aut rara, aperta & perspirabilis: aliàs enim inde sequeretur aut tardior, aut celerior spirituum attractorum, exspiratio & dissipatio.

*Cognitio nutritionis, adeoque humorum
utilium ac inutilium ex anatomia vini.*

Totam œconomiam nutritionis & exinde genitorum humorum optimè illustrat historia de vino, quam exempli loco declarare libet quo ad certam, perfectamque earum rerum cognitionem quis attentus pervenire queat. Nec magni hic facimus præsumptiones, rationes probabiles, vel etiam autoritates, sed demonstrationem nostram in ipsis sensibus fundabimus, ut & ea quæ à nobis dicta sunt, & videri possint. Cui si quis porro obstinatius contradicere non erubescet, illud Averrhois occinemus: Plus valet unica experientia, quàm plures rationes. Experientia autem sit sensu: & qui sensum negat ille poena sensus (ut ne quid gravius dicam) dignus est. Quid? quod ipse quoque Aristot-

riftoeles omnis demonstrationis, etiam illius ἔστιν fundamentum in sensu esse dixerit, quis huic porro repugnare audebit?

Ergo exemplo assumamus vinum, cum & illud exempli loco sumpturimus alibi. In hoc quam qualeso, aperte, quamque manifeste apparet, ejusmodi separationes, & excrementa fieri? & propria quidem sua natura hoc facit, ut tanto facilius ex analogia hac quam habet cum nostro sanguine constet natura alterutrius, atque utriusque.

Ex depuratione enim vini cognoscimus anatomiam vitalem nostri sanguinis: ex eadem innotescit quinam sint spiritus nostri innati, ætherei, ut & calor noster natus, & humor radicalis: quæ duo corpus nostrum fulciunt, vitamque tuentur, & quorum adminiculo alter alterius opus habet: cum humidum illud radicale sit pabulum ac fermentum caloris, atque idem hic calor illius humidi beneficio subsistat. Ita hæc duo undique spiritu perfusa, & quasi connexa, diffunduntur in omne corpus.

Eodem hoc exemplo innotescet distinctio humiditatis vitalis nutritivæ, ab inutili, & excrementosa.

Denique constabit in effluentiæ genere, quamnam sint humida, & quæ sicca; quæ ex ijs naturæ nostræ obesse, aut prodesse possint. Ex qua quidem sanguinis anatomia plus proficiet (ut ego qui-

dem arbitror) docilis lector, eo ipsò, quòd & humores illos quatuor, ex quo sanguinem constituunt, referamus & certa quadam analogia conferamus. Sed ad rem tandem accedamus.

Quando igitur vinum paratur, uvæ torculari primùm exprimuntur racemi, at pelliculæ & acinî separantur, abijciunturque. Mox sordibus, & recementis inutilibus, partim hominum industria, partim ab ipsiusmet vini natura rejectis: Vinum in cados infunditur, atque dolia. In his digestionem facta atque ebullitione, simul etiam fœculentas illas crassioresque superfluitates suapte vi separat atque eijcit. Quo factò, vinum jam ferè factum est, & potui aptum, atque nutritioni. Prima illa vini artificiosa præparatio (quæ vinaciorum separatione, & expressione fit) nobis repræsentat quodammodo præparationem frumenti, in qua & farina, & palea separata, reliquum in farinam conteritur, ut nutritioni magis fiat idoneum: ita in ore nostro prima fit separatio carniæ ab ossibus, & talium ejusmodi. Expressio autem fit ore, atque dentibus: mox masticatione ritè peracta cibus in ventriculum devolvitur, ubi est prima nutrimenti nostri præparatio analogæ cum prima illa vini atque frumenti; respon-

Consestio.

Dein-

Deinceps in stomacho altera fit naturæ operatio: Illud enim quod concipit stomachus concoquit, digerit, hoc est omnis generis simul mixtos cibos, sicut vinum in suo dolio, aut aliud quodvis genus potulenti, ex melle, fructibus, hordeo, aut aqua, cui varia incoxerint, parati. Stomachus itaque dolium illud naturæ est, in quo non tantum ei demandata materia coquitur, atque digeritur, sed ab ea quoque separantur feces tartaræ, & quicquid in eo est excrementitij per ductus à natura ad id destinatos. Tandem multa purificatione peracta sanguis fit depuratus, rubeus fons & origo spirituum vite nostræ: haud secus, ac vinum ritè purificatum cæteris ferè, quæ nutritioni, ac restaurationi vitæ nostræ deserviunt, præfertur. Sed pergamus.

Concessio 2.

Ex hoc vino arte & vel levissimi caloris interventu per vasa circulatoria, ut vocant, extrahitur ignis naturæ, quem comitatur humidum radicale: nempe aqua vitæ, ignea prorsus, atque ætherea, ac verè essentia quinta, tota spiritualis, & naturæ ferè incorruptibilis. Simili prorsus ratione, beneficio ignis naturæ, & per circulationem quæ à calore cordis atque hepatis fit, elicitur ac generatur in nobis ignis ille vivificus, stipatus atque fatus proprio suo humore unctuosus & radicali, qui est aqua vitæ, ac verum atque vivificum illud nectar, quinta essentia, & spiritus æthereus ferè, incorruptibilis fautor atq; conservator vitæ nostræ.

Illud etiam in prædicti vini operatione notandum hic obiter occurrit, quodq; animadversione quidem & admiratione dignum est, nempe quod duo tréve solium carbones accensi sub amplissimo vase, seu cacabo impositi (quod viginti, vel plures vini heminas contineat) calefaciunt ipsum vinum, viniq; spiritum ad destillandum promovent: cum ex illo minimo calore, vel multo minor aquæ portio vix tepescere queat. Sed quod admirandum magis aut notatu dignum est, dum ille vini spiritus per colubrina, ut vocant, nempe per canales aut fistulas æneas oblongas & retortas, ad hanc quæ destillationem aptas transcendit, eas, ut & ingens aquæ frigida plenum dolium, & ab igne satis remotum (in quo prædictæ fistulæ manent) adeò calefacit, ut vix quis manum admovere queat. Quod sanè ingenti calori, quem vini spiritus per prædictas fistulas transiens aquæ frigida impertit,tribuendum est: nam dum totus extillarit vini spiritus, etiamsi sub prædictum vas ignè multò vehementiorem adhibeas, calorem tamen illius aquæ in dolio contentæ lenim extingui & refrigerari percipies. Quod sanè nobis in mentem inculcare debet, quænam sit caloris nostri emphyti seu symphyti proxima causa & origo: quippe hic calor ex continua & perenni circulatione spiritus vivifici sanguinis nostri hominum in nobis excitatur. Hæc aqua vitæ dum tota tandem à calore quodam interno seu externo & violento de-

Calor
stilla-

stillata, aut temporis progressu penitus assumpta est, jam proculdubio caloris illius vivifici extinctio tandem apparet, morsque frigida subsequitur. Sed ut ad rem redeamus: Post extractionem veræ ac genuinæ aquæ vitæ, seu spiritus vini (qui est tota illa puritas trium principiorum hypostaticorum) cujus liquor mercurium, flamma (quæ promptè concipit) naturam sulphuream, acumen verò, & vis eximie gustum feriens, spiritum salis armoniaci representant: magna restat copia phlegmatis, seu liquoris mercurialis, qui continet quidem aliquid adhuc spiritus vini: at quod reliquum est, nihil est aliud quam aqua inutilis, quæ mox vapescat atque corrumpatur. Simili quoque ratione post extractionem aquæ vitæ ac verè spiritualis ex sanguine nostro, residuus manet in corpore humidus, & humectans ille liquor, quem partim alimentosum partim excrementosum diximus. Restant ultimò, præter prædicta, fæces, seu residentia tartaræ, & nitrosulphuræ, quæ in se multas fætidæ impuritates, ut & magnam salis copiam continent. Impuritates oculis, & terti fætores naribus satis superque se produnt, dum diversa ex his olea vehementi igne extillantur. At ex fæcibus calcinatis sal elicitur, idemque fixum cum proprio phlegmate. Sal istud volatile efficitur cum sale armoniaco volatili in proprio spiritu, seu aqua vitæ contento, procedendo, ut jam docuimus. Simili-

ter & in sanguine præter spiritum illum vitæ, & liquorem mercurialem (quæ duo revera separari ab ipso sanguine, & ad oculum ostendi, post digestiones convenientes, in calore Bal. mar. qui fit analogus calori naturæ, ut melius & facilius constet, quomodo idem calor eademque natura in nobis easdem faciat operationes & separationes) præter illa duo, inquam, quædam consistentia mellis liquidi instar residet in fundo, in qua mellita consistentia multas impuritates invenies, quas oculis & naribus percipies, si ad ignem cinerum calori febrili analogum materia prædicta exsicce- tur. Quippe qui nidorulentus ac nitrosulphureus ille fætor manifestè in nobis causat meteora ignita tam superiori, quam inferiori corporis parte, aliaque innumera symptomata parit, ut ostensum est alibi. Sic ignis quoque vi, (haud fecus, ac ex vino) ita ex fæcibus, & tartaro sanguinis, separari possunt sulphura atque olea picis in modum crassa atque tenacia: adhæc tanto fætere abominanda, ut ne præsens quidem præ abominando illo odore subsistere queas: ex quibus multa symptomata in corpore nostro suboriri posse quilibet facile colligere potest. Quo peracto, restabunt cineres ex quibus elicitur sal, quod (virtute salis armoniaci naturæ) effici potest volatile, atque fieri id quod Lullius appellat lunariam majorem, ad imitationem operis vegetabilis. Admirandum prorsus est hoc opus,

ex quo fit vera mumia, medicina universalis, verusque balsamus naturæ conservans atque restaurans. Atque hæc est vera atque vitalis anatomia sanguinis, quem non temere, sed vere, & manifesta demonstratione, & quasi ad oculum ipsaque adeo autopsia innitenti ostendimus magnam habere cum vino analogiam: cum verus philosophus æque ex uno, atque ex alio (licet alterum majus artificium requirat) norit separare aquas vitæ penitus spirituales, quæ impotentia dicuntur: præterea liquores mercuriales tam utiles, quam noxios, quæ humectantia: denique halitus & fuliginosas exhalationes, quæ effluencia appellantur.

Quod si igitur in vino, quo indies utimur ad nutritionem corporis, eoque puro & claro post separat omnem spiritus ejus, videamus tot res heterogeneas, tamque impuras: quanto, quæso, plures solidioresque impuritates deprehendemus in tartaro vinorum dolijs atque cadis adhærescente, atque ex fæcibus & residentia vini ejusdem? Qui eximiam illam tartari nigredinem, (quæ manifestatur in calcinatione ejus) separationemque spiritus ejus atque olei rubri, nigri, & fæcidi, quæ per distillationem fit, norunt, atque intelligunt, hi luculenter satis testari, fidemque facere poterunt, quantus fætor insit in ipsius sulphure: quanta item sit acrimonia ejusdemmet tartari propter sal, quod ex ipso extrahitur, atque oleum,

quod fit ex resolutione ejusdem salis tartari.

At hercle in ejusdem vini fæcibus, præter jam dicta, longè impuriora, fætidiora, sordidioraque deprehenduntur, ut norunt plus satis illi, qui propter calcinationem earum, ut efficiant cineres, quos vocant clavellatos, extra urbes in campos atque loca remota concedere coguntur, propter ingentem earum infectionem, atque fætozem, quo & ipsa loca vicina infici solent.

Quid igitur mirum, si in sanguine quoque nostro post separationem veri spiritus, reperiantur tot res heterogeneas, tot impuritates tartareas, fætidæ atque sulphureas? quin inquam, eo etiam magis plures sordes insint, atque fætores in pluribus heterogenicis chyli partibus, ex quibus primum ortum compositionis suæ, sanguis ipse traxerit?

Tartarus ille est viscus sanguinis, qui vasis viscerum adhærescit. Jam verò fæces chyli nihil aliud sunt quam tot, tantaque diversi generis excrementa ipsius alimenti in diversis corporis partibus existentis. Atque à natura omnino digeri, evinci expelli que nitrosulphurea illæ & tartareas impuritates cum non possint, viscera offerciunt, unde gravissimorum morborum seminarium, atque proventus, ut vel hinc, si liberè fateari velimus quod res est, cum magno Hippocrate dicere cogamur morbos, & radices, & femina in corporibus

ribus habere. Quod ex prædicta vini & sanguinis analogia evidentissimè patet. Nam apparentibus innititur fundamentis & ad sensum patientibus signis ceu terminis quibusdam, neutiquam verò imaginatione quadam dubia effictis.

Et quemadmodum videmus venis temporibus, quando natura flores suos protrudit, vini feces ipso vino permisceri, istud conturbare, & sæpè corrumpere. Quemadmodum in calore eximio Solis aut æstatis æstu, pars calidior sulphurea ejusdem vini nempe spiritus exhalare potest, & solet, unde ejusdem vini corruptio consequitur. Ita quoque ejusdem planè temporibus feces, & tartarea illa colluvies sanguini nostro permixta eundem pervertit, atque corrumpit. Unde morborum occasio, atque proventus multiplex. Nam & ab externo, & ab interno calore dissipato spiritu sanguinis, atque separato, necesse est illum corrumpi, cui sanè corruptioni, & ab ejusmodi quidem causis oborta, omnino plurimorum quoque morborum causa accepta ferenda potius, quàm nudis, & simplicibus illis qualitatibus.

Sicut itaque docuimus in separatione veri spiritus vini (qui nectare cælesti, ac spiritali vitæ nostræ symbolizat, uti dictum) plurimas ejus impuritates demum innotescere: ita proflus, ac eadem ratione fit cum tritico, cum fructibus, & ex his paratis potionibus & cibis, &

in universum cum rebus omnibus vegetabilibus eodem modo procedendo, ut de vino diximus. Habent enim & illa non levem cum sanguine nostro proportionem, juxta illud: *ijdem nutrimur quibus constamus, & vice-versa haud male dicas, ijdem constamus, quibus nutrimur.* Participat autem alterum altero magis, vel de hoc, vel de illo, exempli gratia, spiritu, liquore mercuriali, sale, fœcibus, fœtidis & inutilibus excrementis: quæ ratio, quòd ex hoc, aut illo cibi genere laudabilior, aut illaudabilior sanguis generetur.

Ex hydromelite itaque (ut hoc exempli, & quasi superpondij loco addam) ex defruto, ex cerevisia, & similibus potionum generibus, eorumque fœcibus easdem præparationes, & separationes tam laudati liquoris, quàm fœcum, eodem planè modo, ut de vino docuimus fieri possunt: nec aliter ex his eliciuntur principia, & partes heterogeneæ, quàm ex illo.

Denique ex omnibus ijs, quæ nutritionem præbent homini, ex quorum præparatione, atque separatione, facta demum cum sanguine nostro analogia longè fœlicius, ac melius morborum fontes ediscere poteris, quàm si, (ut vulgò consuetum) ad qualitates recurras, atque humores, & contemplatione quadam ingeniosiori, quàm veriori morborum & symptomatum causas & origines perquiras, atq; decernas.

Vt ea quæ prolixius hæcenus dicta sunt, brevibus contrahamus.

1. De sanguinis & vini collatione exemplum attulimus: quo, quanta sit inter ea analogia, proportio & affinitas, satis superque luculentis rationibus ostendimus.

Ut enim vinum clarescit ac defæcatur in suis vasculis: sic sanguis noster in suis venis contentus, sedimēta sua deponit & exiit.

Ex vino, lento calore, aqua vitæ elicitor: sic ex sanguine, lento & naturali cordis calore extillatur, fitque aqua vitæ, nempe spiritus vitalis: ex quo animalis spiritus sumit originem, qui que circulatione per balneum maris naturale cerebri perficitur, non secus, ac ex aqua vitæ spiritus vini artificioso maris balneo prolicitor, qui longè aquâ vitæ subtilior & spirituosior est, ut cujus gutta effusa citius in auram evanescat, quàm in terram delabatur. Sic spiritus animalis subtilitate vitalem, in arterijs contentum, longè superat & excellit.

Quum autem ejusmodi tentamus extractiones, spirituum videlicet vini: quæ anima est illius, magnam phlegmatis copiam, eamque invalidam, & nullius virtutis, licet conspiceret, quæ subsidit in imo, post spirituum extillationem. Sic in sanguine, præter illum spiritum aut aquam vitæ naturæ humanæ, comperitur etiam magna phlegmatis quantitas, humoris videlicet pituitosi, prorsus itidem inutilis.

Præterea in vino, præter phlegma destillatione eductum, fæx quædam flava aut rubra conspicitur, sulphuris & salis nitri plena, mediocriter volatilis: quod idem in sanguine deprehenditur, si destillatione tentetur: idque est, quod bili, quam à sanguine natura separat, aptè comparari potest: cum utraque fæx prorsus nitrosulphuræ substantiæ sit.

2. Humoris melancholici & acetii comparisonem instituimus. Etenim. Si integram vini Anatomiam compleas, licebit tibi præterea copiosam ejus fæcem liquidam intueri: ex qua acetum fiat ab artifice, quæ naturalem melancholiam acidam & ponticam aptissimè refert, quæ in sanguine subsidit: & ex qua materia natura acetum suum exprimit & elaborat, humorem scilicet melancholicum.

Porro, post acetii in formam liquidam extractionem, remanet quædam fæx aut tartarus, usque ad ædem acer, niger & ardens, ex salium vitriolatorum copia, quam continent, ut extantilla illius in aquam insperione ea proptè tota acetata reddatur. Quod etiam in sanguinis anatomia observare licet, ex utriusque analogia: siquidem ejusmodi acetii fæx atræ bili, quam vocant, & adustæ respondet: non quòd ea talis ex adustione evadat, ut plerique scribunt: sed ex mercurialium & sulphurearum substantiarum separationibus: quarum commixtione sales antea in suo statu & officio temperati continebantur: qui soli ex separatione

ne relictī, sese ipsos exacuunt & efferunt.

Magna est ejusmodi vitriolorum salū copia in multis vegetabilibus, quibus nutrimur, & ex quibus elaboratur sanguis: sed præsertim in vino: cujus mater, scilicet, vitis plus, quàm vegetabile ullum aliud, metallicos terræ spiritus haurit & depascit. Hinc fertur bacchus amare colles & petrosa loca, ijsq; delectari: q̄ multis alijs vegetabilibus non contingit, quinimo ex vino ipso si phlegma detrahas, & in igne etiam violentissimo coquas & recoquas, nunquam tamē ipsum ad eam saluginosam naturam adducas, nisi quid salis fortè in se retinuerit, quod, liquido humore evaporato, reliquum corpus acrius reddat, & mordacius sit. Plegmata aut humores nostri nihil per se continēt adustione saluginosi. Nemo enim tenetur dare, quod non habet: nec qualitas substantiam generat, ut alibi diximus.

3. Tartareas feces examinavimus. Nimirum tartareas feces, omni humore spoliatas, acetarius lucri cupidus, vi ignis calcinat, cineresq; suos clavellatos dictos præparat, idque in remoto secessu, ne videlicet vicina loca aut urbes foetore tetro inficiat, fecibus ejusmodi usq; adedò impuro & putido sulphure scatentibus. Ex his cineribus fit sal tartari, fit ex sale oleum, fiuntq; lixivia, saponēs varij, varijs rebus extergendis apti utilesque. Eadem operatio etiam fit in sanguine, in cujus ultimis & aridioribus hypostasibus exhalant, vel me-

diocri etiam igne, usq; adedò foetentia & exitialia sulphura, ut vel integræ regioni inficiendæ satis sint, si tanta earum copia suppeteret, quanta vini fœcum habetur.

Ut autem in fœcibus vini ejusmodi sulphura & salia reperiuntur: sic in pomatio, pyratio, cerevisia, & id genus alijs potulentis & esculentis similia insunt: quibus cum vescamur, & ex ijs sanguis noster elaboratur: similibus quoq; is potitur & inficitur: siquidem nullæ non fœces & tartarea excrementa crassiora ijsdem substantijs mercurialibus sulphureis & salinis scatent: quæ non, nisi vino defœcato separata, cerni possunt. Atq; hujusmodi substantiæ humorib; pituitosis, biliosis & melancholicis, ijsque præternaturalibus comparantur, quæ seorsum à sanguinis massa subsidunt.

N.3.

Sensus est actio qua sensilium notiones intervenientibus sensoris concipiuntur.

Sensibus accidit somnus ceu requies sensuum ac vigiliacen eorundem exercitatio.

De quibus in Diætetico prolixè.

N. Somnus quomodo generetur, vid. supra c.26.

Causa somni genuina, male statuitur frigus.

Quercet. ad Riolanum: Arguis, Inquit, quod somnum sulphureo spiritu soporifero, non frigore doceam conciliari: tu verò benignam àrariolam in causam vocas, ignarus

quid *veritas* sit, & à quibus spiritibus proficiscatur, naturam parentum redolens. Nec tantum *veritas*, sed frigus etiam soporis aut somni causam esse dicis. At si quaram ex te quid sit frigus, putabisne te bellè respondisse, si dixeris esse qualitatem? At qualitas ut accidens nec per se subsistit, nec ex se ipsa oritur, sed à substantiali virtute, aut spiritali essentia proficiscitur, non secus ac pomi aut pyri color, aut sapor, aliavé qualitates ejus, non ex se ipsis, sed ex spiritibus pomi essentialibus proficiscuntur: nil moror hinc dialecticas tuas distinctiones, quàm tibi sunt notiores, & quas admitto ubi opus est. Hoc te docet hyemale frigus, & calor æstivus, ab astris aut stellis spiritibusque frigidis quæ ad præsentiam solis refert, ignarus proprietatum stellarum Solem comitantium, & earum quæ vicissitudine sua post æstatem hyemem introducunt.

N.4.

Motus est actio qua spirituum animalium beneficio ac muscularum auxilio perficitur.

N.1 Motus calorem inducit, quatenus spiritum vitæ æthericū ignis vitalis pabulum motat ac agitat, qua agitatione flamma adeoque calor intenditur, non secus ac flamma augetur, si aqua vitæ inflammata, agitur: qui & ipsamet agitatio per se calorem excitat, quatenus spiritum flagrabilem attenuat, ac subleuat. Unde ignis potentia inibi latitans subinde fuscitur. Ut videre licet in affricu lignorum solidorum quo con-

tinuato, calefcunt ligna, flammamque vel per se exerunt.

N.2 De differentiis motuum corporis agitur in Diætetica.

N.5.

Imaginatio est concepta notionis impressio.

Impressio hæc fit rem sibi certo persuadendo, vel cum consternatione, animique commotione eandem concipiendo.

Ergo prout impressio illa validior ac fixior fuerit, ita impressa notio seu phantasma validioris est potentia, imo tantæ nonnunquam, ut in fructum corporeum abeat, nævumque introducat.

N. De motibus animi prælixè actū est in Diætetica.

De actione interno-externa seu generatione.

Generatio est actio, qua microcosmus semen ad producendam sobolem generat.

N. Semen esse animatum, id est, vitæ seu animæ præditum supra demonstratum est. Hinc quæreret forsitan quispiam, unde illa animatio sit?

R. Dubius sanè hæreo, quid respondeam, attamen cum citra salutis jacturam in physicis ejusmodi solutionibus errare liceat, speculationes meas ea de re communico: semen in testibus humido corporeo ac spiritu constare aethero, sed nondum anima sive vita perfusus ac accensus. Accensionem autem fieri, ipso oblectationis actu, quo debilitas suboriri solet, accensionis ejus testimonium non leve. Et huc respice-

spexisse videtur Hippocrates lib. de genit. Ubi semen ex humido universo proficisci ait, quod in corpore continetur, ubi id quod validissimum est excernatur. Quinimo notum est Philosophis animationem seminis macrocosmici calore seu influentis celestis solis præcipue animari, quidni & semen microcosmicum influentis solis microcosmici?

N. 7.

De Actionibus externis.

Actio externa microcosmi est, qua producit sive oriri ac emergere in suo corpore facit aliud quid à suo genere alienum.

Sic emergunt lumbrici, culices &c. Simili ratione ac occasione emergunt spiritus sive seminales rationes morbificæ. Hæ enim sub parte materiali rei naturalis quasi in abyssu deliteant, nisi data occasione, vitiose cultura ac actionis emergant. Nim. cultura mala violatur proportio, proportionemq; violata emergunt malefici illi spiritus seu facultates, exerunt vires insurgunt adversus spiritum seu balsamum nativum eumq; lacerant, adeoq; turbam introducunt, quæ propriè morbus dicitur. Et hæc turba aut major aut minor oritur pro differentia ac enormitate proportionis illius violata; aut indolis rebellantis. Sunt enim nonnulli spiritus summe iniqui ac nocivi, v. g. spiritus nature venenatæ, arsenicalis, napellosæ &c. alij mitiores, aliæ naturæ mediocris.

(o)

C A P XXIX.

De Existentiâ.

Existentia hominis est dispositio, qua resultat ex principiorum mixtione, qua ea exponuntur certæ quantitati, numero, figura, temperamento &c.

Ideo Existentiâ consideratur quoad qualitates seu facultates, tum quoad sèhema.

Est q; tum contracta, tum explicita, tum retracta.

Contracta est in semine.

Explicita in progressionem suam, qua in regiones certas membra diducuntur.

Retracta est, quando homo in sua principia revertitur.

Regiones in homine sunt 3. Infima, media & suprema. Dicuntur & ventres.

Regio infima abdomini subest, continet q; officinas nutritivas, generativas, generativas, venosum.

Regio media pectoris est, vitalis officina, arterijs circumscripta.

Regio suprema sensuum domus est, nervosaq; genere expansa.

Nota. In homine triplex mundus perpendendus est in tres partes aperte distributus, arctissime tamen copulatas & probe unitas, caput videlicet, thoracem & inferiorem ventrem. Qui quidem inferior ventet partes generationi ac nutritioni dicatas complectitur, elementari mundo & inferiori respondens.

Intermedia pars, thorax scilicet, aut ductus ubi sedes cordis posita est, motuum omnium fontis, vitæq; ac caloris

refe-

refert cœlestem illum mundum intermedium, quod vitæ calorisque ac motuum omnium principium est. In quo sol imperium habet, ut cor in pectore. Summa verò & suprema pars, quæ caput est, aut cerebrum, originem continet intelligentiæ, cognitionis & sedem rationis, quemadmodum intellectuâlis mûdus supremus, qui Angelicus mundus est. Hac parte enim homo fit naturæ cœlestis particeps, intelligentiæ, sentientis ac vegetantis animæ, omniumq; cœlestium functionum formalium & incorruptibilium: cum alioquin elementaris ejus mundus totus sit crassus, materialis ac terrestris.

Dividi quoq; potest microcosmus in 4. Elementa, ceu matrices fructuum microcosmicorum qui inibi foventur.

N. Supra divisus est macrocosmus in 4. Elementa, è quorum trib. Terra, Aqua, Aère, eliciatur cœlum ceu quarta Essentia. Non absimili modo & Microcosmus in totidem Elementa concinnè dividi potest.

Elementum terræ, quod aridum constituit, viget in partibus solidioribus, & sicciorebus: Elem. aquæ, in humoribus: Elem. aëris, vagatur ac movetur per omnia, viget tamen maximè & quidem crassius in cavitatibus, humoribusq; crudioribus. paulò subtilius in sanguine venoso: spiritua- lius in sanguine arterioso, ceu regione media. Subtilissimè in capite ac nervis, ceu in æthere summo microcosmi. Ignis qui ætheri macrocosmico respondet, seu potius spiritui universi, omnigenis spiritibus astralibus pollèti, est spiritus balsami nostri radicalis omnigenis facultatibus ad

œconomiam humanam requisitis dotatus. Radicatur hic in corde ceu Sole microcosmi.

N. Aër in corpore humano ex motu colligitur, nec n. ignis moveri potest, nisi aëris ventilatione, qua fide- stituatur ignem extinguere contingit, adeoq; rem corrumpi. Conservatio enim fit beneficio ignis seu vite, qua extinctares putrescere incipiunt. *Vid. Hippoc. de flatib. Parac. Paramir. l. 4. c. 4.*

Ut porrò aër macrocosmi totum macrocosmū peryadit, attamè potissimum cavitates, adeoq; totum illud, quod inter astra & globum inferiorem interjacet peculiariter replet, crassitie, tenuitateque sive subtilitate pro diversa sublimitate altitudine seu elevatione differens: ita quoque aër microcosmi, totum microcosmum maxime tamen cavitates replet, atque pro diversa regione subtilior, tenuior, spiritaliorq; existit. Crassior enim est in regione infima, vetriculo ac intestinis, hinc in genere venoso: subtilior in regione secunda, genere sc. arterioso: subtilissimè in regione sublimi, videlicet in nervoso genere.

Quo sensu microcosmus in globum superiorem ac inferiorem dividatur ex superioribus sufficienter constat, ideoq; superfluum erit, idem hic repetere. Concludimus ergo Isagogen & recto tramite ad Pathologiam nos accingimus.